

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

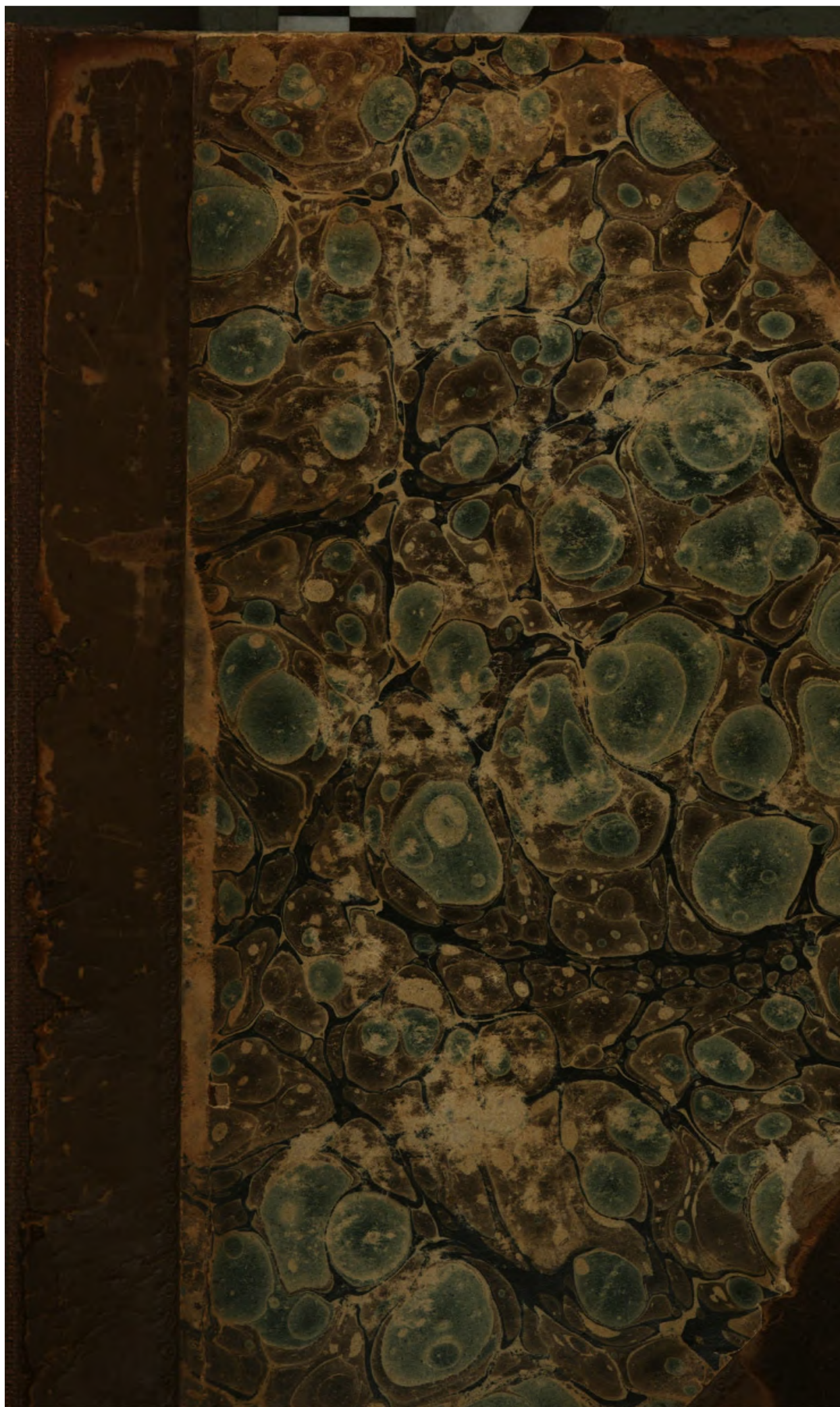
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

32

591.

= T. Test Lat. M. 5

= T Text Lat. B 695

MACER FLORIDUS
DE 67/550
VIRIBUS HERBARUM

UNA CUM
WALAFRIDI STRABONIS,
OTHONIS CREMONENSIS ET IOANNIS FOLCZ
CARMINIBUS SIMILIS ARGUMENTI,
QUAE
SECUNDUM CODICES MANUSCRIPTOS ET VETERES EDITIONES
RECENSUIT, SUPPLEVIT ET ADNOTATIONE CRITICA INSTRUXIT
LUDOVICUS CHOULANT.

ACCEDIT
ANONYMI CARMEN GRAECUM DE HERBIS,
QUOD E CODICE VINDOBONENSI AUXIT ET CUM GODOFREDI HERMANNI
SUISQUE EMENDATIONIBUS
EDIDIT
IULIUS SILLIG.

LIPSIAE, SUMPTIBUS LEOPOLDI VOSSII.

1 8 3 2.

AMSTELODAMI, apud I. MUELLER & Co., in de Kalverstraat No. 163.

LONDINI, apud I. B. BAILLIERE, 219 Regent Street.

PARISIIS, apud I. B. BAILLIERE, Rue de l'école de médecine No. 13bis.

591.

152

L. B. S.

Cum sex abhinc annos Aegidii Corboliensis carmina medica ad codicum manuscriptorum et editionum veterum fidem recensita ederem, in animo erat, alia quaedam similis argumenti carmina medio aevo conscripta eodem fere modo cum harum rerum fautoribus communicare. Eligebam Macri Floridi carmen, cuius summa apud omnes medii aevi medicos auctoritas mihi iam in curanda Aegidii editione innotuerat, et Othonis Cremonensis versiculos, quos iam tunc e codice manuscripto suppletos descripseram, quibus adiungere volebam Walafridi Strabonis hortulum, non illepidum aevi Carolini poemation. Quae omnia, ut uno volumine comprehendi, sic brevi tempore absolvi posse sperabam. Sed cum insignis copia codicum manuscriptorum et editionum Macri Floridum accuratius huic scriptori impensum studium facile me edocuit, eam eius parandam esse editionem, quae severioribus quoque in medicina medii aevi scrutatoribus quodammodo inservire posset, et in oratione Macri constituenda non, ut in Aegidio factum est, coniecturae, sed optioni inter lectiones codicum primum esse locum concedendum. Hac solum ratione sperari posse videbam, fore ut editio scriptoris aliquis excusationem inveniret, qui neque sermonis versuumque elegantia, neque rerum ubertate et practica quadam utilitate sese commendaret. Et haec quidem

•

in causa erant, cur multo serius quam promiseram haec editio in lucem prodiret.

Si quis autem, non cur tam sero sed cur omnino eiusmodi scripta nostris temporibus edantur, quaestionem instituat, eum minus, quam decet, memorem esse duxerim, in historia literaria quemcunque scriptorem non ex nostro sed ex suo aevo aestimari, nullum vero ex iis, qui remotioribus et minus notis temporibus scripsere, plane contemnendum esse. Quae cum in omni literarum genere tum praecipue apud scriptores medii aevi valent. Huius enim aevi omnem indolem et conditionem, civilem non minus quam literariam, accuratius cognoscere, hac ex causa iam maxime interest, quia nostra instituta, nostrorum temporum vivendi ratio, artes et doctrinae, et omnis eruditionis nostrae disciplina in illo aevo quasi fundamenta sua habeant profundissima. Ad cognoscendos vero mores et doctrinam cuiuscunque aevi non parum certe conferunt scriptores medici aut de rebus medicis, quippe qui res pertractent a reliquis omnibus aliis quidem scriptoribus neglectas, sed ad vitae quotidianae intima penetralia quam maxime pertinentes. Quare non soli medico aut rerum naturae curioso hi scriptores inserviunt, sed cuique, qui non superficiem et speciem rerum gestarum, sed causas interiores et veram vitae communis indolem nosse cupit. Sic, ut exemplo utar, vires medicae, quae certis herbis inesse creduntur, et narrationes fabulosae de herbarum efficacia in corpus humanum saepe lucem quandam afferunt religionibus antiquis, quae declinando, ut fieri solet, in superstitiones transierunt; verbenae, visci querni et hyoscyami exemplo. Et cur ea, quae medio aevo credebantur de herbarum viribus et morborum natura minoris esse momenti putentur, quam inanes dialecticorum eiusdem aevi subtilitates, aut theologorum verbosae disputationes de rebus, quae sciri nullo modo possunt, aut monachorum loquaces

v

et prodigiosae fabulae de miraculis Sanctorum et de laudabili vita beataque morte divitum et potentium, liberalitate coenobitis commendatorum?

Latinitati praeterea mediae et infimae accuratius et plenius cognoscendae summam quoque afferunt utilitatem scriptores medici, rebus saepe nominatis, quae ab aliis non commemorantur, et in eo verbis et elocutionibus usi, quae apud alios scriptores non leguntur. Poëtae vero quorum opera hic exhibentur, supplementum simul sistunt ad Polycarpi Leyseri historiam poëtarum et poëmatum medii aevi (Hal. 1721. 8., 1741. 8.), in qua collectione nullus eorum legitur.

Sed ipsa quoque medicina et rerum naturalium cognitio sibi ex hisce suis scriptoribus, qui medio aevo vixerunt, fructum capit satis conspicuum. Medicinae scilicet elementa e remotissima antiquitate ad nos pervenerunt per medii aevi viros medicos, Salerni praesertim, Parisiis et in Monte Pessulano medicinam docentes et scriptis ornantes. Permulta quoque, quae admodum diu valuerunt in scholis medicis et partim etiamnum in iis valent, ex ipsa medii aevi medicina originem duxerunt; medicinae quoque nova illo tempore aetas illuxit, neque antiquitati aequiparanda, neque recentiori aevo, sed utrumque connubio quasi iungens, unde non adeo spernenda, quam vulgo fieri solet. Certum est, permulta medii aevi medicis nota fuisse, quae nunc vel nescimus omnino, vel negligimus; permulta sincerius tunc et modestius tractata fuisse, quae nunc alto nimis supercilio despiciamus, doctrinae damno et aegrotorum. Quam copiose, quaeso, illis temporibus actum est de vitae regimine, de cibo et potu, de balneo, de phlebotomia, de herbarum lapidumque virtutibus, de aquis destillatis, de venenis, de lepra, de pestilentia, de temperamentis, de urinarum signis, de arte physiognomica, chiromantica, astrologica et magica, nec non de multis aliis

rebus scitu non indignis, de quibus nunc vel plane non, vel obiter tantum sermo iniicitur in scholis medicis. At sunt haec superstitiosa. Vere quidem, pro more illius saeculi, multa, sed non omnia, et nos quoque superstitione non tam caremus, quam potius alia eiusdem specie utimur, de qua non minus posteri nos culpabunt. Auctoritatibus nitimur ut illi, sed aliis.

Sunt ergo in scriptis medicis et physicis medii aevi multa recondita adhuc et oblivione tecta, quae a curiosis huius aevi indagatoribus in usum medicinae hodiernae verti possent, vel, uti etiam interdum fieri consuevit, pro plane novis venditari. Id praesertim valet in omni tractatione de medicamentis simplicibus, et primo omnium loco de herbis, quarum vires tantum abest ut medicina recentior copiosius in usum aegrotorum adhibuerit, ut potius eas fere despexerit et tota ad chemica medicamenta confugerit.

Sed ut haec et alia multa erui possint e medicina a quinto inde saeculo usque ad finem quinti decimi, opus est accurata et plena huius medicinae historia, quae vel post Ackermanni, Hensleri, Sprengelii aliorumque non spernendos labores adhuc desideratur. Vera medicinae medii aevi historia non solum celebriores scholas medicas et viros de re medica bene meritos cum scriptis eorundem enumerare debet et diiudicare, sed etiam uniuscuiusque saeculi doctrinam et praxin medicam ita exhibere, ut in singulis illius aevi scriptoribus medicis adhuc ignotis aetas et patria eius facile cognosci possit. Bene praeterea discernendum erit in eiusmodi historia, quid medicina medii aevi Graecis debuerit et Arabibus, et quonam modo medicina graeca et arabica illis temporibus mutata sit et aucta, vel etiam diminuta et pessum data. Demonstrandum quoque erit, qua ratione medicina recentior orta sit ex illa, et ex illius fontibus derivata.

Ad haec omnia, quae vix inchoata hucusque dici possunt, opus est prae ceteris, ut scripta medica, quae ex illo aevo supersunt, eruantur e bibliothecarum pulvere, et quatenus fieri potest, accurate edantur. Spero itaque fore, ut haec edendi ratio, quam secutus sum in hisce carminibus non adeo grave in vituperium incurrat, id potius metuens, ut vires et doctrina, quas egomet adhibere valui, sufficiant ad opus susceptum ita peragendum, ut finis supra indicatus vere attingatur. Alii supplebunt, quae deesse bene sentio.

Aequi vero iudices et harum rerum bene gnari non ignorabunt, aliam criticen adhibendam esse his scriptoribus, aliam auctoribus classicis. Nam ab illis neque grammatices, neque prosodiae ulla regula ita constanter servatur, ut secundum hanc verba eorum commode restitui possint. Lingua latina tunc temporis iam in eo erat, ut vel omnino periret, vel in linguas recentiores et singularum regionum dialectos deduceretur, ita omni fere careret lege stabili et universim recepta. Temporum inquieta indoles, doctrinarum debilis et manca conditio, eruditorum hominum habitationes instabiles et peregrinationes frequentissimae, scholarum raritas, quae certam quandam institutionis notam non admitteret, sed omnia fere ad studia privata et domestica redigeret, tenuis admodum latinae linguae cognitio apud doctissimos quoque viros, quae verbis et elocutionibus ex antiquitate servatis novissima quaeque et barbara miscere cogeret, haec omnia tam multiformem et variatam quasi dictionem apud hos scriptores induxerunt, quae in singulis scriptoribus denuo edisci et secundum eius consuetudinem diiudicari debet, cum ex aevo et patria scriptoris rite diiudicari non possit. Ipsae versuum pangendorum regulae vel prosodia antiqua, qua critice in poëtis classicis maxime adiuvatur, hac aetate, de

qua nunc loquimur, non amplius adeo stricte observabantur, quin saepe syllabarum quantitates immutarentur, et recentiorum linguarum accentus in versibus componendis prosodiae antiquae locum occuparet.

Aliud critices adiumentum apud scriptores classicae antiquitatis positum est in fontibus, ex quibus hauserunt et secundum quos multa in iis restitui possunt absque omni fere erroris periculo. Multo aliter in medii aevi scriptoribus. Fontibus hi non in genuina lectione usi sunt, uti eos forsitan nunc possidemus post tot codicum accuratas collationes et collectas tot virorum eruditorum in unum scriptorem lucubrationes, sed libros veteres partim ex pessimis versionibus aut excerptis et collectionibus, partim e depravato aliquo eoque unico codice legebant, quem conferre cum aliis et ex iis corrigere non adeo facile licebat. Et permulta quoque in his fontibus vel plane non intelligebant, vel ad mentem suorum temporum interpretabantur aut etiam temere mutabant. Ita facile foret, in Macri carmine plura mutare ex Dioscoride, Galeno, et Plinio, quibus auctoribus praecipue usus est; cum vero Dioscoridem et Galenum certe non graece, sed e depravata quadam versione legerit, Plinii autem verba saepe non intellexisse vel aliter ac nos legisse coargui possit, facile patet, non temere ex his auctoribus corrigi debere Macri carmen, praesertim cum et alios auctores et ipsas ex ore populi traditiones interdum adhibuerit.

Quibus omnibus accedit adhuc illa difficultas, quod codices manuscripti multo magis variant in ipsis medii aevi auctoribus, quam in veteribus classicis. Antiquissimos hos et egregios libros non adeo facile ex proprio ingenio supplere et mutare poterant, et ideo iam integriores describebant; recentiores vero et ipso medio aevo conscriptos libros facile propriis usibus accommodabant, addendo, mutando, detrahendo, prout

optabatur vel poscebatur. Quod praecipue in metricis operibus factum est, in quibus facillime novus addi versiculus, vel antiquus demi poterat, vel etiam integra capita adiici pro ingenio et lubitu librarii; sic facile patet, posteriorem partem regiminis Salernitani (in ipsa Ackermanni editione forsitan a versu 50mo vel 57mo) non unius esse auctoris vel unius collegii opus bene dispositum, sed farraginem inconcinnam variorum auctorum, collectionem quasi versuum memorialium, quos infinitos habebat et condebat illud aevum.

Si ergo ullum hisce medii aevi scriptoribus pretium apud eruditos statui potest, edenda sunt eorum opera, quantum fieri potest, eadem forma, *qua conscripta fuisse putari queant*, collata quam maxima copia codicum manuscriptorum bonae notae et remotioris aetatis, et emendatis verbis secundum has lectiones non minus quam secundum propriam ipsius scriptoris consuetudinem cogitandi et loquendi, quae multo tantum et assiduo eius studio cognosci potest. Quare semper aliqua ambiguitas in horum scriptorum contextu manebit, et dubitationi plus in iis relinquetur, quam in scriptoribus classicis.

Haec omnia ideo praemonenda esse duxi, ut excusationi mihi sint partim apud eos, qui cum auctorum medii aevi veram indolem parum habeant perspectam, non edendos eos esse putant, sed oblivioni dandos et contemptui, partim vero apud eos quoque, qui, meliora circa has res edocti, permulta adhuc in ipsa hac editione iure suo desiderabunt.

Scriptores autem ipsi, qui in hoc libello continentur, ii certe sunt, qui in medica medii aevi historia non ultimum omnino locum sibi vindicant.

Id prae ceteris valet de *Macri Floridi* carmine, quod cum summae auctoritatis fuerit a decimo inde usque ad quintum decimum saeculum, fundum quasi

constituit omnis doctrinae de simplicibus medicamentis, quatenus illo aevo floruit. Quare in historia pharmacologiae medicae (qua adhuc caremus et diu forsitan adhuc carebimus) carmini illi insignis aliquis locus semper debebitur, cum admodum multa in ipsa illa historia non ex Hippocrate, Dioscoride et Galeno repeti possint, quos scilicet non legebant illius aevi medici, sed e Macro, qui illis erat instar omnium. Copia permagna codicum et editionum huius carminis id satis docet, non minus vero laudationes frequentissimae huius carminis in scriptis medicorum inde a saeculo undecimo usque ad sextum decimum obviae. Minus hoc asseverari potest de illis viginti capitibus, quae sub nomine *Spuria Macri* editio nostra exhibet; sed cum non multo iunioris aevi sint et iam in duabus editionibus simul cum Macri carmine genuino apparuissent, non commode omitti posse videbantur.

Walafridi Strabonis carmen, placidam quasi spirans vitae coenobialis tranquillitatem, ob aevi ipsius, quo condebatur, et ob auctoris in doctrinis theologicis celebritatem non indignum videbatur nova et accurata editione. Multum praeterea valet hoc carmen ad cognoscendam horticulturam saeculi noni et totius aevi Carolini, nec non ad melius intelligenda Caroli M. capitularia. Sermonis et rei metricae ratio melioris omnino indolis est, quam in Macri et Othonis carminibus, et iam eo illud aevum redolet, quod barbaries nondum tanta caligine oppresserat, quanta saecula proxime insequentia.

Othonis Cremonensis carmen hic primum prodit ita ex codice manuscripto auctum et emendatum, ut vix cum prioribus impressionibus comparari possit. Et quamvis nihil aliud sit, nisi collectio versuum memorialium ad cognoscendas proprietates et notas pharmaceuticas medicaminum, tamen ideo iam magni faciendum est, quia unicus ex illo aevo huius argu-

menti est libellus. Nam in Ioann. Platearii libro de simplici medicina (*Circa instans* etc.) et in Nicolai Praepositi antidotario non seorsim hae res sed inter alias tractantur. Notulas adieci raras, sed ut puto sufficientes, si praeter duos libros iam indicatos prolegomena mea ad Aegidium Corboliensem (Lips. 1826. 8.) inter legendum inspiciuntur.

Ioannes Folcz, tonsor Norimbergensis, poëta facetiis scenicis componendis suo aevo satis celebratus, non immerito locum inter scriptores de simplicium facultatibus sibi vindicat, cum de aromatum usu et viribus lepidum libellum composuerit, quem ex genuina ipsius auctoris editione hic exhibemus, addita simul ea impressione, quae invito auctore antea iam lucem adspexerat. Utraque exemplum praebet idiomatis Germanici, quo poëtae utebantur ante illam totius linguae emendationem, quae Luthero duce tunc proxime instabat. Similis argumenti libellos, ab eodem Folczio conscriptos (ut: *Von allen paden, die von natur heiss sein*; *Wem der geprant wein nutz sey oder schad*; *Von einem krichischen arczat*; *Von der pestilencz*), alia occasione lubenter edam, si mihi, quod hucusque nondum contigit, eorum inspiciendorum copia facta erit.

Singulare vero ornamentum huic editioni accessit ex *Iulii Silligii*, amici coniunctissimi, benevolentia, qui in epistola ad me data et huic editioni subiuncta carminis graeci περί βοτανῶν recensionem eam exhibuit, quae quamdiu non nova eaque vetustissimorum codicum subsidia in usum vocari poterunt pro plena et absoluta haberi debet. Eiusmodi vero subsidia sperare vetat Frid. Dietzii, medici et philologi eruditissimi, industria, qui cum in omni fere Europa codices medicos antiquos felicissimo cum successu conquireret et ipsi huic carmini propriam curam impenderet, aliud additamentum non inveniret, quam

quod ex codice Vindobonensi descriptum cum Silligio iam communicaverat Car. Weigelius, medicus apud Dresdenses spectatissimus. Cum vero me, medicum hominem et linguarum studio parum imbutum, minime deceat de docta Silligii mei lucubratione iudicium ferre, gratias ei tantum agere liceat quam maximas, quod qui inclytorum duorum Veronensium (Catulli inquam et Plinii maioris) editione iam inclaruit, etiam huic scriptori, qui et nomine caret et celebritate, solertem manum adhibere non recusavit.

Scribebam Dresdae, in vigilia Pentecostes
MDCCCXXXII.

L. Ch.

**MACER FLORIDUS
DE VIRIBUS HERBARUM,**

**WALAFRIDUS STRABO
HORTULUS,**

**OTHO CREMONENSIS
DE ELECTIONE MEDICAMENTORUM,**

**HANS FOLCZ
CONFECTBUCH.**

Edidit

LUDOVICUS CHOULANT.

PROLEGOMENA AD MACRUM FLORIDUM.

Fuit Romae sub imperii Augustei prioribus temporibus poëta Aemilius Macer Veronensis, de quo Ovidius (trist. IV. 10. v. 43):

*Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
Quaeque necet serpens, quae iuvet herba Macer,*
cuius etiam meminerunt Disticha moralia, quae Dionysio Catoni vulgo adscribuntur:

*Telluris si forte velis cognoscere cultus,
Virgilium legito, quod si mage nosse laboras
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet,
Corporis ut cunctos possis depellere morbos,*
et non minus, quamvis nomen reticuerit, Manilius (astronomicon lib. II. v. 43):

*Ecce alius pictas volucreis et bella ferarum,
Ille venenatos angueis, hic nata per herbas
Fata refert vitamque sua radice ferentes.*

Scripsit vetus ille poëta, Macer Veronensis, qui anno septimo decimo ante Christum natum fato functus esse dicitur, carmina de avibus, de serpentibus vel de animalibus venenatis, et de herbis, quae vero iniuria temporum perierunt, paucos versiculos si exceperis ab Isidoro Hispalensi (origg. lib. XII. cap. 7 et 4) servatos:

*Cygnus in auspiciis semper laetissimus ales,
Hunc optant nautae, quia se non mergit in undas,*
et ex carmine de serpentibus:

— *Seu terga exspirant spumantia virus,
Seu terrâ fumat, qua teter labitur, anguis;*
reliqua omnia penitus interiisse videntur. Carmen enim de virtutibus herbarum, quod in hac editione sub Macri Floridi nomine exhibemus, nullo modo antiqui illius Macri Veronensis esse posse, facillime evincitur partim ex eo, quod Macer Floridus auctores multo iuniores, e. g. saepissime Plinium et Galenum, citet, et ex Plinio et Dioscoride maximam carminis sui partem desumat, partim ex eo, quod non solum latinitatem et versificationem medii aevi aperte

ostendat, sed etiam aromata describat, quae non multum ante Arabum tempora innotuerunt, ut Galanga, Zedoar, Caryophylli. Cum inter auctores a Macro nostro citatos etiam Walafridus Strabo sit, qui saeculo IX claruit, aetatem huius carminis non facile ante saeculum X ponere licet. Neque vero etiam serius, cum carmen Scholae Salernitanae, quod Regimen sanitatis inscribitur, iam multos ex Macro nostro versus habeat, quos in hac editione sedulo indicavimus.

Macri Floridi nomen retinuimus, quia veteres editiones et codices manuscripti sic haberent, et etiam Guil. Gueroaldus in commentario suo non aliter carmen inscriberet. Editio Basileensis anni 1527 prima omnium est, quae *Aemilii* Macri nomen carmini praeponat. Non quidem nos fugit, nomen *Odonis* a nonnullis carminis auctori tribui, sed secuti hi sunt presso pede Gaudentium Merulam, qui (de Gallor. Cisalpinor. antiquitate et origine, Lugd. 1538. 8. pag. 75) haec habet: „*Hic libellus qui sub Macri nomine circumfertur, non huius est, sed Odonis cuiusdam medici, ut ipse vidi in codice antiquissimo; verum ut gratior iret in lucem, Macri titulo inscriptus est.*“ Codex ille quis sit et quo lateat, non indicavit Merula. Habet vero bibliotheca publica Dresdensis codicem membranaceum saeculi XIV, quo ad hanc editionem conficiendam usi sumus (vide infra cod. π.), in cuius calce legitur: „*Odonis Magdunensis opusculum de naturis herbarum explicit,*“ et similis inscriptio legebatur in alio codice, quem habet catalogus bibliothecae Gunzianae (pag. 470). Haec ergo documenta non sufficiunt, ut *Odonis* nomen pro Macri nomine reponamus, quod ipsum vero supposititium esse et gratiae carmini conciliandae causa, vel etiam in honorem Aemilii Macri Veronensis impositum, non negamus. Ita facile fieri posset, ut Odo quidam medicus hoc carmen de virtutibus herbarum composuerit et Macrum Floridum inscripserit. Idem fuit in Caelii Apicio.

Quomodocunque vero haec se habeant, certum est, Macri Floridi carmen summae auctoritatis et frequentissimi usus fuisse apud omnes medii aevi medicos, et in ipsius saeculi XVI decursu tantum adhuc valuisse, ut Theophrastus Paracelsus scholia et observationes in hoc carmen (*Artemisia—Pastinaca*) scribere aggressus sit, quae leguntur in editionis Huserianae tomo primo, pag. 1070—88; cfr. etiam pag. 1095 et 1100. Numerosissimi praeterea extant huius carminis codices manuscripti, et, ut infra videre licet, editiones non paucae.

Commentatorem nactus est Macer Floridus plenum et copiosum, *Guillemum Gueroaldum* scilicet, professorem medicinae in academia Cadomensi sub finem saeculi XV viventem. Commentarium suum inscripsit Gueroaldus Johanni Courtino et Natali Stephano, magistris in academia Cadomensi. In prooemio autem ita de opere suo ad lectores loquitur: „*Seil non vos ab huius ulteriori lectione deterreat, iuvenes optimi, si forte aliquid fuerit prae-libatum, quod vestra non demulceat ingenia. Nam quae reliqua sunt, tam familiari prostituam interpretatione, ut vel pueruli litterarii facile capiant, eoque ordinem prosecuturus, ut familiarem litterae ordinem textui subiiciam, nonnulla tamen cum ad medicinam tum ad oratoriam pertinentia sum (modo parenthesis) interpositurus. Adiiciamque forte nonnulla parumper digrediendo per locorum intercapedines, quae adolescentum animos poterunt oblectare.*“ Sub fine totius commentarii legitur: „*Habetis iuvenes studiosissimi Macri Floridi de viribus herbarum opusculum ab omni menda castigatissimum una cum interpretatiunculis luce meridiana longe clarissimis.*“

Constat Macri Floridi carmen capitibus LXXVII genuinis, quibus in editionibus et codicibus nonnullis spuria accedunt capita viginti, quae in nostra editione seorsim ad calcem genuini carminis exhibentur. Genuinorum capitum series, additis nominibus herbarum et notitiis literariis, haec est:

1. ARTEMISIA (v. 1—30), a medicis medii aevi fere semper dicitur *Arthemesia*, germanica lingua olim *Buck*, *Bibot*, *Biboth*, *Bibote*, *Bivot*, *Bybos*, *Beybos*, nunc *Beifuss*; botanicis *Artemisia vulgaris*. Cfr. Dioscorides ed. Sprengel, III, 117, 118, et Matthioli comment. ed. 1558, pag. 445; Plin. hist. nat. XXV, 7; Apuleii l. de herbis ed. Ackermann, cap. 11—13; Platearii l. circa instans A. 24; Harpestreng ed. Molbech, 1826, pag. 45 (*bynkæ*); Bartholom. Glanville s. Angl. de proprietatib. rer. Argent. 1485. fol., XVI, 17.

2. ABROTANUM (v. 31—51), etiam *Abrotonum*, germ. olim *Euerute*, *Auerrute*, *Euerwort*, *Scauenwort*, *Stauenwort*, *Garteil*, nunc *Eberraute*, *Stabwurx*, *Gartheil*; botan. *Artemisia abrotanum*. Cfr. Diosc. III. 26, Matthiol. p. 369; Plin. XXI, 21; Platear. A. 31; Harpestreng p. 44 (*ambrot*).

3. ABSINTHIUM (v. 52—114) s. *Absynthium*, germ. olim. *Warmede*, *Warmode*, *Wermute*, *Wercmoth*, nunc

Wermut; botan. *Artemisia absinthium*. Cfr. Diosc. III. 23; Matthiol. p. 367; Plin. XXVII. 7; Apul. c. 100; Platear. A. 19; Harpestreng pag. 42 (*malyrt*); Barth. Angl. XVII. 12.

4. URTICA (v. 115—160), germ. olim *Netele*, *Nettele*, hodie *Nessel*; botan. *Urtica pilulifera* et *dioica*. Cfr. Diosc. IV. 92, Matthiol. p. 553; Plin. XXII. 13; Regim. Salern. ed. Ackermann, c. 65, v. 200; Harpestreng p. 95 (*naetlae*); Barth. Angl. XVII. 193.

5. ALLIUM (v. 161—195), germ. olim *Chufloch*, *Knuf flok*, *Knoflouch*, *Knouelock*, *Knobelouch*, hodie *Knoblauch*; botan. *Allium sativum*. Cfr. Diosc. II. 181, Matthiol. p. 309; Plin. XIX. 6, XX. 6; Plin. Valerian. IV. 17; Platear. A. 15; Harpestreng p. 48 (*kloflok*); Barth. Angl. XVII. 11.

6. PLANTAGO (v. 196—266), germ. olim *Weghebrede*, *Weghenbrede*, *Wegbrede*, *Schapetungge*, *Wegrich*, hodie *Wegebreit*; botan. *Plantago maior* et *lanceolata*. Cfr. Diosc. II. 152, Matthiol. p. 281; Plin. XXV. 8; Apul. c. 2; Platear. A. 29 (*arnoglosa*); Harpestreng p. 45 (*waegbreth*); Barth. Angl. XVII. 129.

7. RUTA (v. 267—331), germ. olim *Rude*, nunc *Raute*; botan. *Ruta graveolens*. Cfr. Diosc. III. 45, Matthiol. p. 388; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 3; Regim. Salern. c. 61, v. 185; Apul. c. 89 et 115; Platear. R. 7; Harpestreng p. 87; Barth. Angl. XVII. 141.

8. APIUM (v. 332—365), germ. olim *Merk*, *Merck*, *Merch*, *Epphen*, *Epf*, nunc *Eppich*, *Selleri*; botan. *Apium graveolens*. Cfr. Diosc. III. 67, Matthiol. p. 403; Plin. XX. 11; Plin. Valer. IV. 2; Apul. c. 118; Platear. A. 8; Harpestreng p. 47 (*maerky*); Barth. Angl. XVII. 13.

9. ALTHAEA (v. 366—394), germ. olim *Ibisch*, nunc *Eibisch*; botan. *Althaea officinalis*. Cfr. Diosc. III. 153, Matthiol. p. 472; Plin. XX. 21; Apul. c. 39; Harpestreng p. 49.

10. ANETHUM (v. 395—428), germ. olim *Dil*, *Dille*, *Tille*, *Dyl*, nunc *Dill*; botan. *Anethum graveolens*. Cfr. Diosc. III. 60, Matthiol. p. 397; Plin. XX. 18; Plin. Valer. IV. 27; Apul. c. 121; Platear. A. 13; Harpestreng p. 100 (*dyllae*); Barth. Angl. XVII. 9.

11. BETONICA (v. 429—491), germ. olim *Batonie*, *Battonie*, *Betenie*, *Betonien*, nunc *Betonie*; botan. *Betonica officinalis*. Cfr. Diosc. IV. 1, Matthiol. p. 481; Plin. XXV. 8; Antonio Musae falso adscriptus liber de herba vetonica,

Tiguri, 1537. 4.; Platear. B. 7; Harpestreng p. 103 (*iorthumblae*).

12. SABINA (v. 492—506), germ. olim *Seuenboem*, *Zeuenbom*, *Sevenbaum*, *Sauenbom*, *Sadenboum*, nunc *Sadebaum*; botan. *Juniperus Sabina*. Cfr. Diosc. I. 104, Matthiol. p. 92; Plin. XXIV. 11; Apul. c. 85.; Platear. S. 27; Harpestreng p. 127.

13. PORRUM (v. 507—548), germ. olim *Lock*, *Ghemene loch*, *Louch*, nunc *Lauch*, *Gemeiner Lauch*, *Porrei*; botan. *Allium porrum*. Cfr. Diosc. II. 178, Matthiol. p. 306; Plin. XX. 6; Plin. Valer. IV. 20; Regim. Salern. c. 74, v. 225 sq.; Harpestreng p. 80 (*purlok*); Barth. Angl. XVII. 133.

14. CHAMOMILLA (v. 549—591), germ. olim *Meghedeblomen*, *Hundesblomen*, *Camellen*, *Hermeln*, nunc *Chamillen*; botan. *Matricaria chamomilla*. Cfr. Diosc. III. 144, Matthiol. p. 466; Plin. XXII. 21.; Harpestreng p. 109 (*hwithwith*).

15. NEPETA (v. 592—625), germ. olim *Catzencrut*, *Catsencrut*, *Korenminde*, *Corenmynte*, *Siminte*, *Seeminte*, *Bachmintze*, *Reynmintze*; hodie *Katzenminze*; botan. *Nepeta cataria*. Cfr. Diosc. III. 37, Matthiol. p. 381; Plin. XX. 14.; Plin. Valer. IV. 22; Platear. (*calamentum*) C. 9.; Harpestreng p. 107 (*naepta*, *katthemynthe*); Barth. Angl. XVII. 34.

16. PULEGIUM (v. 626—677), germ. *Polei*; botan. *Mentha pulegium*. Cfr. Diosc. III. 33, Matthiol. p. 375; Plin. XX. 14.; Regim. Salern. c. 69, v. 213. sq.; Apul. c. 92.; Platear. P. 16.; Harpestreng p. 82 (*pulegy*); Barth. Angl. XVII. 132.

17. FENICULUM (v. 678—710), germ. olim *Venekoel*, *Venchol*, *Fenchil*; hodie *Fenchel*; botan. *Anethum feniculum*. Cfr. Diosc. III. 74, Matthiol. p. 407; Plin. XIX. 9, XX. 23; Plin. Valer. IV. 24; Regim. Salern. c. 49, v. 150; Apul. c. 124; Platear. F. 7.; Harpestreng p. 66 (*faenikael*); Barth. Angl. XVII. 70.

18. ACIDULA (v. 711—747), germ. *Hauslaub*, *Hauslauch*; botan. *Sempervivum* et *Sedum*. Cfr. Diosc. IV. 88, 89, Matthiol. p. 550; Plin. XXV. 13; Apul. c. 123; Platear. S. 10; Harpestreng p. 101 (*surae*).

19. PORTULACA (v. 748—764), germ. olim *Borghel*, *Borgele*, *Burgel*, *Hanenvot*, *Hanenvoed*, nunc *Portulak*; botan. *Portulaca oleracea*. Cfr. Diosc. II. 150, Matthiol. p. 279; Plin. XIII. 22; Apul. c. 103; Platear. P. 15; Harpestreng p. 123.

20. **LACTUCA** (v. 765—775), germ. olim *Lattek*, *Lattichen*, nunc *Lattich*; botan. *Lactuca sativa*. Cfr. Diosc. II. 164, Matthiol. p. 295; Plin. XIX. 8.; Platear. L. 10.; Harpestreng p. 74 (*lectukae*); Barth. Angl. XVII. 92.

21. **ROSA** (v. 776—807) germ. *Rose*, *Hagebutte*; botan. *Rosa centifolia*. Cfr. Diosc. I. 130, Matthiol. p. 125; Plin. XXI. 4, 19; Platear. R. 1; Harpestreng p. 88; Barth. Angl. XVII. 136.

22. **LILIUM** (v. 808—842), germ. *Lilie*, *weisse Lilie*, botan. *Lilium album*. Cfr. Diosc. III. 106, Matthiol. p. 433; Plin. XXI. 5, 19; Apul. c. 107; Platear. L. 4; Harpestreng p. 73 (*lylium*, *lyliae*); Barth. Angl. XVII. 91.

23. **SATUREIA** (v. 843—869), germ. olim *Konele*, *Gartkonele*, *Stantwort*, *Pepercut*, nunc *Pfefferkraut*; botan. *Satureia hortensis*. Cfr. Diosc. III. 39, Matthiol. p. 383; Plin. XIX. 8; Plin. Valer. IV. 19; Platear. S. 38; Harpestreng p. 91 (*sathaer*).

24. **SALVIA** (v. 870—881), germ. olim *Selue*, *Zelve*, *Salwe*, *Salveye*, nunc *Salbei*, botan. *Salvia officinalis*. Cfr. Diosc. III. 35, Matthiol. p. 378; Plin. XXVI. 6; Regim. Salern. c. 60, v. 178 sq.; Apul. c. 101; Platear. S. 34; Harpestreng p. 89.

25. **LIGUSTICUM** (v. 882—906), germ. olim *Wedewinde*, *Lubbesticke*, *Löbestückel*, nunc *Liebstöckel*; botan. *Ligusticum levisticum*. Cfr. Diosc. III. 51, Matthiol. p. 393; Plin. XX. 15; Platear. L. 16; Harpestreng p. 116 (*louaestykae*).

26. **OSTRUTIUM** (v. 907—927), botan. *Saponaria officinalis*? *Imperatoria ostrutium*? Cfr. Diosc. II. 192 (*στρούδιον*), Matthiol. p. 319; Plin. XIX. 3, XXIV. 11; Platear. S. 22; Harpestreng p. 123 (*ostriz*).

27. **CEREFOLIUM** (v. 928—946), germ. olim *Keruelde*, *Keruele*, nunc *Kerbel*; botan. *Scandix cerefolium*. Cfr. Diosc. II. 167, Matthiol. p. 297; Plin. XXII. 22; Plin. Valer. IV. 37; Regim. Salern. c. 67, v. 207 sq.; Apul. c. 104; Harpestreng p. 58 (*kyruael*).

28. **ATRIPLEX** (v. 947—956), germ. *Melde*, *Melte*; botan. *Atriplex* — ? Cfr. Diosc. II. 145, Matthiol. p. 273; Plin. XX. 20; Plin. Valer. IV. 7; Harpestreng p. 101 (*meld*).

29. **CORIANDRUM** (v. 957—987), germ. *Koriander*; botan. *Coriandrum sativum*. Cfr. Diosc. III. 64, Matthiol. p. 400; Plin. XX. 20; Plin. Valer. IV. 4; Platear. C. 33; Harpestreng p. 107; Barth. Angl. XVII. 39.

30. **NASTURTIUM** (v. 988—1015), germ. *Kerse*, *Kresse*; botan. *Lepidium sativum*. Cfr. Diosc. II. 184, Matthiol.

p. 312; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 12; Regim. Salern. c. 70, v. 215 sq.; Apul. c. 21; Platear. N. 1; Harpestreng p. 121 (*karsae*).

31. ERUCA (v. 1016—1036), germ. olim *Wit Senep*, nunc *Weisser Senf*; botan. *Brassica eruca*. Cfr. Diosc. II. 169, Matthiol. p. 299; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 13; Platear. E. 10; Harpestreng p. 65 (*akerkaal*); Barth. Angl. XVII. 57.

32. PAPAVER (v. 1037—1086), germ. olim *Moe, Maen, Man*, nunc *Mohn*; botan. *Papaver somniferum*. Cfr. Diosc. IV. 65, Matthiol. p. 525; Plin. XX. 18.; Plin. Valer. IV. 18; Platear. P. 4; Harpestreng p. 83 (*walmuae*); Barth. Angl. XVII. 128.

33. CEPA (v. 1087—1126), germ. olim *Cipolle*, nunc *Zwiebel*; botan. *Allium cepa*. Cfr. Diosc. II. 180, Matthiol. p. 307; Plin. XX. 5; Plin. Valer. IV. 26; Regim. Salern. c. 62, v. 190 sq.; Platear. C. 36; Harpestreng p. 57 (*cypul*); Barth. Angl. XVII. 43.

34. BUGLOSSA (v. 1127—1138), germ. *Ochsen-Zunge*; botan. *Anchusa Italica*. Cfr. Diosc. IV. 126, Matthiol. p. 577; Plin. XXV. 8, XXVI. 11; Apul. c. 42; Harpestreng p. 105 (*torth skraeppae*).

35. SINAPI (v. 1139—1200), germ. olim *Senap, Senep, Senepp*, nunc *Senf*; botan. *Sinapis nigra*. Cfr. Diosc. II. 183, Matthiol. p. 311; Plin. XX. 22; Plin. Valer. IV. 28; Regim. Salern. c. 63, v. 196 sq.; Platear. S. 15; Harpestreng p. 89 (*synaep*); Barth. Angl. XVII. 155.

36. CAULIS (v. 1201—1263), germ. olim *Koel, Kölen*, nunc *Kohl*; botan. *Brassica oleracea*. Cfr. Diosc. II. 146, Matthiol. p. 276; Plin. XIX. 8. XX. 9; Plin. Valer. IV. 29; Regim. Salern. c. 57, v. 171 sq.; Harpestreng p. 59 (*kaal*).

37. PASTINACA (v. 1264—1284), germ. *Pasternak, Pastinak*; botan. *Pastinaca sativa*. Cfr. Diosc. III. 73 (ἐλαφόβοσκον), Matthiol. p. 407; Plin. XX. 4; Plin. Valer. IV. 32; Apul. c. 80?; Harpestreng p. 80? (*morae*).

38. ORIGANUM (v. 1285—1324), germ. olim *Velthoppe, Toste*, nunc *Dost*; botan. *Origanum vulgare*. Cfr. Diosc. III. 29, Matthiol. p. 373 (*Orig. heracleoticum*); Plin. XX. 16, 17; XXI. 10; Plin. Valer. IV. 36; Apul. c. 122; Platear. O. 4; Harpestreng p. 122 (*kunung*).

39. SERPILLUM (v. 1325—1341), germ. olim *Veltkonele*, hodie *Feldkümmel, Quendel*; botan. *Thymus Serpillum*. Cfr. Diosc. III. 40, Matthiol. p. 384; Plin. XX. 22; Plin. Valer. IV. 38; Apul. c. 99; Platear. S. 37; Harpestreng p. 126 (*kolnae*).

40. VIOLA (v. 1342—1395), germ. olim *Fiolen*, *Fieln*, hodie *Veilchen*; botan. *Viola odorata*. Cfr. Diosc. IV. 120, Matthiol. p. 574; Plin. XXI. 6, 19; Regim. Salern. c. 64, v. 198 sq.; Platear. V. 1; Harpestreng p. 96; Barth. Angl. XVII. 191.

41. ARISTOLOCHIA (v. 1396—1436), germ. olim *Holwort*, nunc *Hohlwurx*, *Osterluxe*; botan. *Aristolochia longa*, *rotunda* et *Clematitis*. Cfr. Diosc. III. 4, Matthiol. p. 347; Plin. XXV. 8; Apul. c. 20; Platear. A. 22; Harpestreng p. 50 (*holyrt*); Barth. Angl. XVII. 14.

42. MARRUBIUM (v. 1437—1455), germ. olim *Godvergheten*, *Gotvorgeten*, *Wytander*, nunc *Weisser Andorn*; botan. *Marrubium vulgare*. Cfr. Diosc. III. 109, Matthiol. p. 436; Plin. XX. 22; Apul. c. 46; Platear. M. 14; Harpestreng p. 120 (*blindae naetlae*).

43. IRIS (v. 1456—1488), germ. olim *Sverdel*, *Swertil*, *blaue Lilien*, hodie *Schwertlilie*; botan. *Iris Germanica* et *Florentina*. Cfr. Diosc. I. 1, Matthiol. p. 17; Plin. XXI. 7. 20; Platear. J. 4; Harpestreng p. 131.

44. ENULA (v. 1489—1502), germ. *Alant*; botan. *Inula Helenium*. Cfr. Diosc. I. 27, Matthiol. p. 52; Plin. XXI. 10, 21; Regim. Salern. c. 68, v. 210 sq.; Apul. c. 95; Platear. E. 2; Harpestreng p. 112 (*halzyrt*); Barth. Angl. XVII. 58.

45. HYSSOPUS (v. 1503—1531), germ. *Ysop*; botan. *Hyssopus officinalis*. Cfr. Diosc. III. 27, Matthiol. p. 371; Plin. XXVI. v. 1.; Regim. Salern. c. 66, v. 204 sq.; Platear. J. 2; Harpestreng p. 97; Barth. Angl. XVII. 85.

46. ASARUM (v. 1532—1568), germ. olim *Haselwort*, nunc *Haselwurx*; botan. *Asarum Europaeum*. Cfr. Diosc. I. 9, Matthiol. p. 29; Plin. XXI. 6, 19; Platear. A. 32; Harpestreng p. 129 (*ulgago*).

47. MENTHA (v. 1569—1584), germ. olim *Minte*, *Minthe*, *Myntze*, nunc *Minxe*; botan. *Mentha (crispa)*. Cfr. Diosc. III. 36, Matthiol. p. 379; Plin. XX. 14; Plin. Valer. IV. 23; Regim. Salern. c. 59, v. 176; Apul. c. 120; Platear. M. 6; Harpestreng p. 75 (*myntae*); Barth. Angl. XVII. 106.

48. CYPERUS (v. 1585—1604), germ. *Wilder Galgant*, botan. *Cyperus longus*. Cfr. Diosc. I. 4, Matthiol. p. 22; Plin. XXI. 18; Platear. C. 23; Harpestreng p. 109.

49. PAEONIA (v. 1605—1640), germ. *Gichtwurx*, *Benedictrose*; botan. *Paeonia officinalis*. Cfr. Diosc. III. 147, Matthiol. p. 468; Plin. XXV. 4, XXVII. 10; Apul. c. 64; Platear. P. 3; Harpestreng p. 124.

50. MELISSOPHYLLUM (v. 1641—1663), germ. *Melisse*; botan. *Melissa officinalis*. Cfr. Diosc. III. 108, Matthiol.

p. 435; Plin. XXI. 20; Platear. M. 22; Harpestreng p. 118 (*miothyrt*, *marochus*), quamvis in hoc capite de marocho initium solummodo cum Macri capite de melissophyllo conveniat, reliqua huius capitis eadem sint, quae Macer de dracontea narrat.

51. **SENECIO** (v. 1664—1689), germ. *Kreuzwurz*; botan. *Senecio vulgaris*. Cfr. Diosc. IV. 95 (*ῥοιγέρον*), Matthiol. p. 556; Plin. XXV. 13; Apul. c. 75; Platear. S. 35.

52. **CHELIDONIA** (v. 1690—1708), germ. olim *Schelwort*, *Goldwort*, nunc *Schöllkraut*; botan. *Chelidonium majus*. Cfr. Diosc. II. 211, Matthiol. p. 336; Plin. XXV. 8; Regim. Salern. c. 71, v. 218 sq.; Apul. c. 73; Platear. C. 32; Harpestreng p. 56 (*braenyrt*); Barth. Angl. XVII. 46.

53. **CENTAUREA** (v. 1709—1727), germ. olim *Aurin*, *Erdgalle*, nunc *Tausendgüldenkraut*; botan. *Erythraea Centaurium*. Cfr. Diosc. III. 7, Matthiol. p. 352; Plin. XXV. 6; Apul. c. 36; Platear. C. 10; Harpestreng p. 64; Barth. Angl. XVII. 47.

54. **COLUBRINA** (v. 1728—1765), germ. olim *Naderwort*, *Adderenkrut*, *Otterwort*, nunc *Natterwurz*, botan. *Arum*—? Cfr. Diosc. II. 195, 196 (*δρακοντία μεγάλη et ἑτέρα*), Matthiol. p. 321; Plin. XXIV. 16; Apul. c. 15; Platear. S. 33 (*serpentaria*); Harpestreng p. 112 (*dracontea*); Barth. Angl. XVII. 50.

55. **GAISDO** (v. 1766—1773), germ. *Waid*; botan. *Isatis tinctoria*. Cfr. Diosc. II. 215, Matthiol. p. 339; Plin. XX. 7; Apul. c. 69. *Glastum* vox Celtica est (Plin. XXII. 1, Caes. bell. Gall. V. 14), ex qua prodiit Gallorum *Gaisdon*, Italicorum *Guado*, Germanorum *Waid*, herbae tinctoriae nomina.

56. **ELLEBORUS ALBUS** (v. 1774—1832), germ. *Weisse Nieswurz*; botan. *Veratrum album*. Cfr. Diosc. IV. 148, Matthiol. p. 590; Plin. XXV. 5; Platear. E. 8; Harpestreng p. 113 (*thung*); Barth. Angl. XVII. 55.

57. **ELLEBORUS NIGER** (v. 1833—1858), germ. *Schwarze Nieswurz*; botan. *Helleborus niger*. Cfr. Diosc. IV. 149, Matthiol. p. 591; Plin. Platear. Harp. Barth. loc. cit.

58. **VERBENA** (v. 1859—1902), germ. *Eisenhart*, *Eisenkraut*; botan. *Verbena officinalis*. Cfr. Diosc. IV. 60. 61, Matthiol. p. 523; Plin. XXV. 9; Apul. c. 4; Harpestreng p. 130 (*iaermyrt*).

59. **CHAMAEDRYIS** (v. 1903—1917), germ. *Gamander*; botan. *Teucrium chamaedrys*. Cfr. Diosc. III. 102, Matthiol. p. 431; Plin. XXIV. 15 (*trissago*); Apul. c. 25; Platear. C. 17; Harpestreng p. 71 (*germandrea*).

60. MAURELLA (v. 1918—1932), germ. *Nachtschatten*; botan. *Solanum nigrum*? Cfr. Diosc. IV. 71 (στρούχνος κη-παῖος), Matthiol. p. 531; Plin. XXVII. 13; Apul. c. 74 (*solata* s. *strychnum*); Platear. S. 2 (*solatrum*); Harpestreng p. 76 (*haelghaebaer*).

61. IUSQUIAMUS (v. 1933—1961), germ. *Bilse*, *Bilsen-kraut*; botan. *Hyoscyamus (niger)*. Cfr. Diosc. IV. 69, Matthiol. p. 529; Plin. XXV. 4 (*appollinaris herba*); Apul. c. 5; Platear. J. 1; Harpestreng p. 116 (*bylne*); Barth. Angl. XVII. 87.

62. MALVA (v. 1962—1992), germ. *Pappel*, *Malve*; botan. *Malva silvestris* et *rotundifolia*. Cfr. Diosc. II. 144, Matthiol. p. 272; Plin. XX. 21; Plin. Valer. IV. 5; Regim. Salern. c. 58, v. 173 sq.; Apul. c. 41; Platear. M. 4; Harpestreng p. 75 (*salyrt*); Barth. Angl. XVII. 107.

63. LAPATHUM (v. 1993—2014), germ. olim *Scorfflo-dike*, *Horladeke*, nunc *Grindwurz*; botan. *Rumex*—? Cfr. Diosc. II. 140, Matthiol. p. 269; Plin. XX. 21; Plin. Valer. IV. 8; Apul. c. 14; Platear. L. 8; Harpestreng p. 117 (*skraep-pae*); Barth. Angl. XVII. 94.

64. LOLIUM (v. 2015—2028), germ. *Lolch*; botan. *Lolium temulentum*. Cfr. Diosc. II. 122, Matthiol. p. 257; Plin. XVIII. 17 (*aera*), XXII. 25 (*farina aerina*); Harpestreng p. 118 (*klyntae*).

65. CICUTA (2029—2055), germ. *Schierling*; botan. *Conium maculatum*. Cfr. Diosc. IV. 79, Matthiol. p. 542; Plin. XXV. 13; Platear. C. 22; Harpestreng p. 110 (*othyrt*).

66. PIPER (v. 2056—2085), germ. olim *Peper*, nunc *Pfeffer*, botan. *Piper longum* et *nigrum*. Cfr. Diosc. II. 188, Matthiol. p. 314; Plin. XII. 7; Regim. Salern. c. 75, v. 227 sq.; Platear. P. 2; Harpestreng p. 85 (*pipaer*); Barth. Angl. XVII. 131.

67. PYRETHRUM (v. 2086—2108), germ. *Bertram*; botan. *Anthemis pyrethrum*. Cfr. Diosc. III. 78, Matthiol. p. 412; Plin. XXVIII. 9; Platear. P. 1; Harpestreng p. 85 (*baertram*).

68. ZINGIBER (2109, 2110), germ. olim *Engewer*, *Eng-efer*, nunc *Ingwer*; botan. *Zingiber officinale*. Cfr. Diosc. II. 189, Matthiol. p. 316; Plin. XII. 7; Platear. Z. 1; Harpestreng p. 98 (*ingifaer*); Barth. Angl. XVII. 195.

69. CYMINUM (v. 2111—2124), germ. *Römischer Küm-mel*; botan. *Cuminum Cyminum*. Cfr. Diosc. III. 61, Matthiol. p. 398; Plin. XX. 14, 15; Platear. C. 20; Harpestreng p. 61 (*thythest kumyn*); Barth. Angl. XVII. 38.

70. GALANGA (v. 2125—2130), germ. olim *Galegan*, *Galgan*, nunc *Galgant*; botan. *Alpinia Galanga*. Cfr.

Matthiol. p. 21 (in commentario); Platear. G. 3; Harpestreng p. 70 (*galliga*).

71. ZEDOAR (v. 2131—2140), germ. *Zittwer*; botan. *Curcuma Zedoaria*. Cfr. Matthiol. p. 317 (in commentario); Platear. Z. 3; Harpestreng p. 99 (*zedwar*, *zeduar*); Barth. Angl. XVII. 196.

72. GARIOFILUS (v. 2141—2146), germ. *Nägelein*, *Gewürznelken*; botan. *Eugenia caryophyllata*. Cfr. Matthiol. p. 315 (in commentario); Plin. XII. 7.; Platear. G. 1; Harpestreng p. 70 (*gorfaers naghlae*, *gerfaersnaulae*); Barth. Angl. XVII. 79.

73. CINNAMUM (v. 2147—2164), germ. *Zimmt*; botan. *Laurus cinnamomum*. Cfr. Diosc. I. 13, Matthiol. p. 33; Plin. XII. 19; Platear. C. 16; Harpestreng p. 61 (*kaniel*, *caniael*); Barth. Angl. XVII. 26.

74. COSTUS (v. 2165—2181), germ. *Kostenwurx*; botan. *Costus Arabicus*. Cfr. Diosc. I. 15, Matthiol. p. 39; Plin. XII. 12; Platear. C. 28; Harpestreng p. 63.

75. SPICA (v. 2182—2203), germ. *Spicanarden*; botan. *Valeriana Iatamansi* et *Celtica*. Cfr. Diosc. I. 6. 7, Matthiol. p. 24, 27; Plin. XII. 12; Platear. S. 1; Harpestreng p. 92; Barth. Angl. XVII. 110.

76. THUS (v. 2204—2232), germ. olim *Wirok*, nunc *Weihrauch*; botan. *Boswellia thurifera*? Cfr. Diosc. I. 81, Matthiol. p. 71; Plin. XII. 14; Platear. O. 9 (*olibanum*); Harpestreng pag. 93 (*rokelso*, *rekaelse*); Barth. Angl. XVII. 173.

77. ALOË (v. 2233—2269), germ. *Aloë*; botan. *Aloë Succotrina*. Cfr. Diosc. III. 22, Matthiol. p. 365; Plin. XXVII. 4; Platear. A. 1; Harpestreng p. 52; Barth. Angl. XVII. 5, 6.

Horum capitum series diversissima est in diversis codicibus manuscriptis et editionibus; recepimus in nostram editionem ordinem antiquiorem et usitatiorem, quem etiam Gueroaldi commentarius sequitur. Numerus quoque capitum variat, uti videre licet in descriptione codicum et editionum.

Duodeviginti ex his herbis simul in Macri Floridi carmine et in Regimine Salernitano singulis capitibus tractantur: *Urtica*, *Ruta*, *Porrum*, *Pulegium*, *Feniculum*, *Salvia*, *Cerefolium*, *Nasturtium*, *Cepa*, *Sinapi*, *Caulis*, *Viola*, *Enula*, *Hyssopus*, *Mentha*, *Chelidonia*, *Malva*, *Piper*, quamvis non in omnibus hisce capitibus redeant versus ex Macri carmine. Ubi vero id fiat, indicatum est a nobis in notulis textui subiunctis.

Carminis nostri materia desumta fere est ex antiqua versione Dioscoridis et Galeni et prae ceteris ex Plinii historia naturali, quare multi auctores a Macro citantur, quorum Plinius vel Dioscorides mentionem fecit. Cave vero credas, nil aliud in hoc carmine contineri, quam quae Plinius et Dioscorides iam habeant, insunt et alia nonnulla ex medicina medii aevi desumta, et ea, quae antiquis iam nota erant, delectu quodam et ordine in novam formam redacta sunt ad mentem illius saeculi.

Scriptores autem, qui in Macri Floridi carmine laudantur, hi sunt:

Anaxilaus v. 2045.

Apollodorus v. 1588.

Asclepius v. 550, 1092.

Cato v. 1205 — 1224.

Chrysippus v. 1225.

Diocles v. 177.

Dioscorides v. 1088, 1103, 1628, 1964.

Galenus v. 158, 955, 959, 1090, 1618, 1624.

Hippocrates v. 173, 508, 1814.

Iustus v. 1389.

Melicius? v. 1262.

Menemachus? v. 486, 1166.

Olympias v. 1978.

Oribasius v. 506, 2255.

Palladius v. 802.

Philo v. 1812.

Plinius Secundus v. 17, 107, 264, 471, 483, 488, 580, 764, 1179, 1394, 1433, 1662, 1676, 1689, 1694, 1797, 1825, 1856, 1887, 1897.

Praxagoras v. 180.

Pythagoras v. 1139.

Sextus Niger v. 1963.

Strabus v. 900, 906.

Themison v. 265, 1825.

Xenocrates v. 984.

Citantur e Macri nostri carmine versus plurimi, imo integra interdum capita, in *Vincentii Bellovacensis speculo naturali*, et quidem in eius libro X: artemisia capite 39, buglossa c. 44, melissophyll. c. 102, maurella c. 103, acidula c. 132, senec. c. 133, beton. c. 152; libro XI: abrotan. c. 12, atripl. c. 26, caul. c. 47, cepa c. 50, cerefol. c. 51, enula c. 67, fenic. c. 70, galang. c. 73, lactuc. c. 76, ligust. c. 81, lil. c. 84. malva c. 89, mentha c. 95, nasturt.

c. 100, nepeta c. 101, origan. c. 108, papav. c. 111, pastin. c. 112, porr. c. 118, portul. c. 120, puleg. c. 122, rosa c. 134, 135, ruta c. 139, salvia c. 140, satur., c. 142, allium c. 144, serpill. c. 148, sinap. c. 150, ostrut. c. 155, viola c. 161, urtica c. 164, iris c. 167, hyssop. c. 169, zedoar c. 170, zingib. c. 172; libro XII: aneth. c. 2, cimin. c. 11, fenic. c. 14, lactuc. c. 16, nigell. c. 20, sinap. c. 29, urtic. c. 30, aloë c. 115; libro XIV: cinnam. c. 70, thus c. 111, libro XV: gariofil. c. 35, piper c. 65. Desunt ergo e Macri capitibus genuinis 26 et spuria omnia; usi sumus editione perantiqua s. l. e. a. (Argentor. ap. J. Mentelin, 1473 sq. fol.) in textu conferendo.

Macri Floridi carmen inde ab initiis artis typographicae usque ad finem saeculi XVI saepius typis excusum est, et ita quidem ut antiquiores editiones vel textum nudum exhiberent, vel simul cum Gueroaldi commentario, additis plerumque etiam iconibus rudioribus ligno incisis. Secutae tunc sunt editiones duae, quas curavit Atrocianus, meliori orthographia et interpunctione novoque commentario conspicuae, serie capitum antiqua conservata. Hanc seriem turbant et nova eaque spuria capita addunt editiones Cornarii et Ranzovii, receptis insuper in priorem Marbodaei, in posteriorem Sereni Samonici carminibus. Editiones duae Pictorianae textum pessime deturpant, sed antiquum numerum et ordinem capitum retinent. Omnes *Editiones Macri Floridi impressae* inter rariores libros numerantur; sunt autem sequentes:

Neapoli, 1477. fol. min. Editio princeps, absque titulo, signaturis, custodibus et paginarum numeris, pagina plena continet 30 lineas, litteris rotundis; folia adsunt 45, quorum primum album, uti patet ex plagularum registro. Folio 2^a legitur: *Incipit liber Macri philosophi in quo tractat de naturis qualitatibus et virtutibus Octuaginta octo herbarum et primo de Arthemisia.* (H) *Erbarum quasdam dicturus carmine vires* etc. et sic sequuntur reliqui versus, capitum inscriptionibus distincti. Folio 45^a legitur: *Liber Macri Philosophi De virtutibus herbarum finit foeliciter.* *Neapoli impressus per Arnoldum de Bruxella.* *Anno Millesimo quadringentissimo* (sic) *septuagesimo septimo die vero nona mensis Maii.* Folium 45^b habet Registrum plagularum et dein: *Finis registri.* *Arnoldus de Bruxella* (sic). Series capitum in hac editione haec est: 1 artemis., 2 abrotan., 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 ruta, 7 apium, 8 savina, 9 hyssop., 10 enula, 11 salvia, 12 fenicul., 13 lactuca, 14 rosa, 15 plantago, 16 viola, 17 aristoloch., 18 marrub., 19 iris, 20

althaea, 21 aneth., 22 beton., 23 porrum, 24 chamom., 25 nepeta, 26 puleg., 27 acidula, 28 portulaca, 29 lilium, 30 satureia, 31 ligust., 32 ostrut., 33 cerefol., 34 atripl., 35 coriandr., 36 nasturt., 37 eruca, 38 papaver, 39 cepa, 40 buglossa, 41 sinapi, 42 caules, 43 pastinaca, 44 origan., 45 serpill., 46 asar., 47 haematites, 48 mentha, 49 cyper., 50 paeon., 51 borag., 52 senecion, 53 chelidon., 54 centaur., 55 dragont., 56 gaisdo, 57 elleb. alb., 58 elleb. nig., 59 verbena, 60 germandr., 61 maurella, 62 iusquiam., 63 malva, 64 lapacium, 65 lolium, 66 cicut., 67 rosmarin., 68 pimpinella, 69 tormentilla, 70 quinquefolium, 71 dictamnus, 72 tithymalus, 73 rafanus, 74 consolida, 75 piper, 76 pyrethr., 77 zinzib., 78 cymmin., 79 galang., 80 zedoar, 81 garofil., 82 cinnam., 83 cost., 84 spica, 85 thus, 86 aloë. Miraberis hic tantum octoginta sex capita enumerari, cum in inscriptione libri octoginta octo promittantur, sed forsitan Plantago et Aristolochia quatuor capita efficiunt, scilicet plantago maior et minor, et aristolochia longa et rotunda, forsitan caput de Spica in duo capita divisum est, scorsim scilicet actum de spica indica et de spica celtica. Diiudicet haec, cui editio ipsa, mihi nunquam visa, ante oculos erit; asservatur vero Monachii in bibliotheca regia. Praeter capita genuina Macri tractatur ergo in hac editione etiam de haematite (lapide), de roremarino, de pimpinella, de tormentilla, de quinquefolio, de dictamno, de tithymalo et de rafano, quae capita non recurrunt in Cornarianae editionis libro quarto. Cfr. Panzer annal. typogr. vol. 2. pag. 158; Ebert bibl. Lexic. n. 12611; Hain repert. bibl. n. 10420.

Mediolani, 1482. 4. Charactere rotundo impressa, sine paginarum numeris. Inscríbítur: *Macer de usibus herbarum versu heroico*; incipit ab artemisia; in fine legitur: *Antonius Zarotus Parmensis impressit Mediolani MCCCCLXXXII. die XIX. Novembris*. Cfr. Panzer annal. typ. vol. 2. pag. 45; Ebert bibl. Lex. n. 12612; Hain repert. bibl. n. 10421.

S. l. e. a. 4. Gothico characterē, cum figuris plantarum xylographicis et signatura a—g, sine cust. et paginar. numeris; pagina plena habet 33 ad 34 lineas. Folia adsunt 52; fol. 1^a habet inscriptionem *Macer floridus*, infra hanc posita est icon xylographica monachum scribentem referens, infra quam legitur: *De viribus herbarum*; fol. 1^b eadem icon; fol. 2^a legitur: *Incipit liber Macri de viribus herbarum. Et primo de Arthemisia*, sequitur icon artemisiae et tunc *Herbarum quasdam dicturus* etc. Fol. 51^b: *Una diagridii sic apta solutio fiet. Finis.*; fol. 52^a: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires Macer adest disce: quo duce doctus eris*, infra icon xylographica eadem quae in titulo; fol. 52^b album. Capitum series ea est, quam etiam in nostra editione secuti sumus; adsunt indices marginales,

sed neque praefatio, neque commentarius; textus vulgatam lectionem constituit, mendis typographicis interdum turbatus. Coloniae impressam esse Hainius autumat (repert. bibl. n. 10417), Galliae vero Ebertus et quidem circa 1500 vel 1510 (bibl. Lex. n. 12614); quam vero Hainius sub. n. 10418 habet editionem, hanc puto eandem esse cum nostra, quod facile patet ex Panzeri annal. typogr. IV. 156.

S. l. e. a. 4. Goth. charact., cum figg. iisdem xylogr. plantar., sign. a—g, sine cust. et pagg. numeris, 33 vel 34 linear. in pagina plena. Folia adsunt 52; fol. 1^a: *Macer floridus de viribus herbarum*; infra eadem icon ut in priori, scilicet monachus scribens. Omnia reliqua ut in proxime praecedente editione (cfr. Ebert l. c.); recentiore vero esse patet ex icone tituli, margine eiusdem non amplius integro.

S. l. e. a. 4. Goth. char. c. figg. xylogr. plantar.; pagina plena habet 38 lineas; cfr. Ebert n. 12613; Hain n. 10419. (Nisi forsitan eadem editio est, quae proxime praecedens, cum unicum discrimen sit in numero linearum, qui facile error esse potest in catalogo biblioth. Ducis de la Vallière, tom. I. pag. 455, n. 1536.)

Venet., 1506. 4., impr. per Bernardinum Venetum de Vitalibus. Charact. rotundo, foliis 48; titulus est: *Macri Philosophi de virtutibus herbarum noviter inventus ac impressus*; in fine legitur: *Liber Macri Philosophi de virtut. herb. et qualitatibus specierum finit feliciter. Venet. etc.* Tractatus de speciebus neutiquam huic editioni primum adiectus est, uti Boernerus (noct. Guelph. p. 122) falso habet, sed nil aliud sub his speciebus intelligitur, quam quae a Macro nostro inde a capite LXVI usque ad finem exhibentur, nostrae editionis versus 2056 ad 2269. Haec editio repetita est ab eodem typographo: *Venet.*, 1508. 4., die 10. Junii.

Cadomi, 1509. 8., ere et impens. Mich. Angier et Jo. Mace, opera vero Laur. Hostingue. Gothico caractere. Prima esse dicitur editio cum commentariis Gaillermi Gueroaldi, professoris Cadomensis. Cfr. Ebert n. 12616.

Paris., 1511. 8., die 29. Mart. Gothico charact., sine nota typographi, sine pagg. numeris et custodibus; signaturae a—g; pagina plena habet 33 lineas, folia adsunt 56. Habet etiam icones xylographicas plantarum. Fol. 1^a: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires Macer adest: disce quo duce doctus eris*, infra icon xylogr., monachum scribentem exhibens cum cane ad pedes eius sedente; fol. 1^b: *Cum bonis ambula. Mors peccatorum pessima Sic utere tuo ut alieno non egeas.*, infra eadem icon; fol. 2^a: *Macer floridus de viribus herbarum Hic suo libello dat initium*, infra icon artemisiae et tunc *Caput primum de arthemisia*. Fol. 56^b: *Macer floridus de herbarum viri-*

bus hic suum capit periodum. Impressus Parisius (sic) *Anno* etc. Neque commentarius, neque notae adsunt, sed tantum indices marginales; textus fere convenit cum editione tertia, quamvis minus accurate impressus; icones omnes rudiores fere sunt, quam in illa editione.

Cadomi, s. a. 4. Cum Guil. Gueroaldi interpretatiunculis, et figuris. Cfr. bibl. Rivin. n. 6389. Primo et antiquitus commentario Gueroaldi non additas fuisse figuras, eas igitur huius commentarii editiones, quae figuras continent, non haberi posse pro prima et principe, patet ex ipsis Gueroaldi verbis sub finem introductionis: „*Cur vero herbarum picture hic non fuerint effigiate: Plinii rationem afferam in medium libro 25. cap. secundo Pinxere quedam etc.*“

S. l. e. a. 8., cum commentario Gueroaldi. Eiusmodi editiones plures extant, forsitan Parisiis impressae, cum iisdem omnino figuris instructae sint, qua Parisiensis anni 1511. Habent hae edd. folia 159 cum signat., sed sine custod. et pagg. numeris. Plures edd. vere existere patet ex titulis et inscriptionibus finalibus, etiam chartae bonitas differt, et mendae typographicae, quibus omnes abundant, non eadem sunt in singulis editionibus, quamvis paginae singulae quoad initium et finem sibi verbotenus respondeant. Annus impressionis incertus est; antiquissimum exemplar, quod primum in Jo. Alb. Fabricii bibliotheca erat, dein in Bunavianam, tandem in Dresensem publicam bibliothecam migravit, habet annum 1517 ab antiqua manu calamo (ter in ultima pagina) adscriptum. Hoc ipsum Fabricianum exemplar habet fol. 1^a iconem monachi scribentis cum cane et supra scripta haec verba: *Hrebarum* (sic) *vi-res Macer tibi carmine dicet*; in alia editione habetur eadem icon cum versibus: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires: Huc macer adest: quo duce doctor eris*; in tertia, quae mihi ad manus est, exhibet fol. 1^a Christi crucifixi effigiem et suprascripta haec verba: *Macer de viribus herbarum*. Inscriptio finalis in his tribus edd. haec est: *Habetis iuvenes studiosissimi Maccri floridi de viribus herbarum opusculum ab omni menda castigatissimum una cum interpretatiunculis luce meridiana longe clarissimis. Finis.*, sed scribendi ratio in singulis nonnihil differt. Ceterum notandum est, in his editionibus textum interdum aliam lectionem exhibere, quam quae in commentario laudatur, ipsum etiam Gueroaldi commentarium iam hic deturpatum esse et interpolatum, forsitan ut textui discrepanti adaptaretur. Huius commentarii adhuc laudantur editiones: *Lugd.*, 1515. 8. et *Paris.* (apud Petr. Baquetier) 1522. 8. Cfr. Ebert n. 12617.

Basil., 1527. 8. min., ed. Jo. Atrocianus, apud Jo. Fabrum Emmeum Juliacensem. Charactere latino inclinato, 8 et 73 foll. Titulus: *Aemilius Macer de herbarum virtutibus*

iam primum emaculatio, tersiorque in lucem aeditus. Praeterea. Strabi Galli, poëtae et theologi clarissimi, Hortulus vernantissimus, Uterque scholiis Joannis Atrociani illustratus. Basileae. Strabus Gallus est Walafridus Strabo, cuius carmen nostrae quoque editioni subiunximus. Joannes Atrocianus, etiam Acronius dictus a loco natali Akrum in Frisia occidentali, iuvenili adhuc aetate hos commentarios conscripsit, cum demum anno MDXLII studiorum gratia academiam Basileensem adierit, in qua tamen anno MDXLVII professionem mathematicam et MDXLIX professionem logicam obtinuit; medicinae studium serioribus annis arripuit, doctoris in hac arte gradum anno MDLXIV die II. Maii adeptus; sed eodem anno, die XVIII. Octobris pesti succubuit. (Cfr. *Herzog Athenae Rauricae* pag. 334, et *Georg Veesenmeyer bibliographische Analekten*, Ulm, 1826. 8. §. 12.) Haec editio iconibus caret, sed meliorem et concinniorum textum continet, quamvis interdum nimis ex ingenio mutatum. Editionem, quam *Basil. s. a.* 8. prodiisse dicunt, aliam non esse puto, quam nostram; annus impressionis enim non in titulo legitur, sed fol. 57^b.

Friburgi Brisg. 1530. 8. min., ed. *Jo. Atrocianus*, apud *Jo. Fabr. Emmum Juliac.* Char. latin. inclin., 4 et 108 foll. Titulus: *Aemilius Macer de herbarum virtutibus, cum Jo. Atrociani commentariis longe utilissimis, et nunquam antea impressis. Ad haec. Strabi Galli etc. Apud Friburgum Brisgoicum.* Textus fere idem, ut in priori, commentarius auctus est et retractatus, atque nunc singulis carminis capitibus subiunctus, cum in priori editione integer sub finem carminis adiectus erat; commentarius in Strabum deest.

Cracoviae, 1537. 8. min., ed. *Simon de Lovicz, ex offic. Ungleriana.* Char. goth. cum figuris xylogr. textui insertis, quibus apposita sunt nomina latina, germanica et polonica. Titulus: *Aemil. Macer de herbar. virtutib. cum veris figuris herbarum. Graduationes simplicium, cum Nomenclatura et interpretatione Polonica herbar. et morborum, secundum seriem Alphabeti. Expositio terminor. obscuror. contentor. in hoc opere.* (Cfr. biblioth. Rivin. n. 6390, et G. Chr. Arnold de monumentis historiae naturalis Poloniae literariis, Varsav., 1818. 8. pag. 33.) Sim. de Lovicz medicinam docebat in academia Cracoviana.

Francof. ad Moen., 1540. 8. min., ed. *Janus Cornarius, ap. Chr. Egenolphum.* Char. latin. inclin., 12 et 132 foll. Titulus: *Macri de materia medica lib. V. versibus conscripti etc.* Horum librorum primi tres continent Macri capita sequenti ordine disposita: 1 artemis., 2 abrotan., 3 absinth., 4 caulis, 5 allium, 6 porr., 7 cepa, 8 sinapi, 9 lactuca, 10 eruca, 11 nasturt., 12 ruta, 13 apium, 14 sabina, 15 nepeta, 16 fenicul.,

17 satureia, 18 mentha, 19 salvia, 20 enula, 21 pastinaca, 22 cerefol., 23 coriandr., 24 atriplex, 25 aneth., 26 rosa, 27 lilium, 28 papav., 29 viol., 30 althaea, 31 urtica, 32 plantag., 33 puleg., 34 hyssop., 35 lapath., 36 lolium, 37 cicuta, 38 serpill., 39 centaur., 40 chamaedr., 41 aristoloch., 42 dracont., 43 beton., 44 chamaemel., 45 ligust., 46 accidula, 47 portul., 48 struthion, 49 bugloss., 50 origan., 51 marrub., 52 iris, 53 asar., 54 cyper., 55 paeon., 56 melissophyll., 57 senec., 58 chelid., 59 isatis, 60 helleb. alb., 61 hell. nig., 62 verben., 63 strychn., 64 iusquiam., 65 malv., 66 piper etc. usque ad 77 aloë. Liber quartus continet viginti capita, quae inter spuria Macri exhibebimus: Aaron, agrimonia — sulph., alumen. Liber quintus est Marbodaei carmen de lapidibus. Cornarius purioris latinitatis magis quam in edendis latinobarbaris decet studiosus, saepe nimis audacter textum mutavit, partim metri et sermonis causa, partim quia Plinius, Dioscorides et Galenus aliter rem habebant. Figurae non adsunt.

Basil., 1559. 8. min., ed. *Georg. Pictorius*, impr. per *Henric. Petri*, mense Martio. Char. lat. recto, 12 foll. et 200 pagg. Titulus: *De herbar. virtutib. Aemilii Macri Veronensis elegantissima poësis cum succincta admodum difficultum et obscurorum locorum — expositione, antea nunquam in lucem edita. Adhaerentibus graduum compendiosa tabula etc.* Capitum series eadem ut in editione nostra; falso numerantur 76, cum vere adsint 77, numero 48 bis repetito. Paginarum tituli: *Aemil. Macer — de viribus herbar.* Figurae xylogr. adsunt et breves adnotationes. Textus pessime corruptus; Aemilio Macro Veronensi adscribi carmen ab editore Pictorio, summae harum rerum inscitiae documentum est. Natus erat Pictorius Villingae anno 1500, cfr. Adami vit. medicor. pag. 184.

Basil., 1581. 8. min., ed. *G. Pictorius*, impr. per *Sebast. Henricpetri*. Char. lat. recto, 8 foll. et 208 pagg. Titulus: *De herbarum — expositione iam demum summa diligentia castigata et in lucem edita etc.* Textus, figurae, scholia eadem ut in priori editione; scribendi ratio aliquantulum emendata et synonyma nonnulla recens adiecta. Nova utique est impressio totius libri, non solum primi et ultimi folii; paginarum tituli: *Aemil. Macer — de herbar. viribus*, diversi igitur ab illis prioris editionis. Pictoriana utraque editio criticae auctoritatis perparum habet; additamenta vero et indices utilitate non carent.

Hamburgi, 1590. 8., ed. *Henr. Ranzovius*, excudebat *Jacob. Wolfius*. Haec editio, quae varias lectiones et additamenta nonnulla ex Pictorianis, nullas vero figuras, recepit, habet titulum: *Henr. Ranzovii editio duorum librorum Macri de virtutib. Herbar., de quibusdam animalium partibus, ac terrae speciebus, Itemque medicamentis totius corporis hu-*

mani. Iam recenter ex bibliotheca sua Bredenbergenſi depromptorum, quorum prior antehac non tam emendate extitit, posterior vero antea typis nunquam fuit expreſſus etc. Accessit incerti autoris ſpeculum Medicorum, etc. ex eadem Bibliotheca in lucem editum etc. Quod hic pro libro ſecundo Macri hucusque inedito habetur, eſt Sereni Samonici carmen, iam antea ſaepeſſus impreſſum; Speculum medicorum proſa oratione conſcriptum ad medii aevi medicinam pertinere videtur. Liber primus continet carmen Macri Floridi, 100 capitibus diſtinctum ſequenti ordine: 1 artemiſ., 2 abrot., 3 abſinth., 4 urt., 5 all., 6, 7 plant., 8 ruta, 9 apium, 10 ſabin., 11 porr., 12 nepet., 13 puleg., 14 foenic., 15 lactuca, 16 roſa, 17 lil., 18 ſatur., 19 ſalv., 20 enula, 21 hyſſop., 22 lapat., 23 lolium, 24 cicuta, 25 mentha, 26 cepa, 27 ſinap., 28 paſtin., 29 ſerpill., 30 cerefol., 31 coriandr., 32 papav., 33 viola, 34 centaury., 35 germandr., 36 ariſtol., 37 marrub., 38 althaea, 39 aneth., 40 beton., 41 chamom., 42 acidula, 43 portul., 44 liguſt., 45 oſtruc., 46 atripl., 47 bu-gloſſa, 48 caul., 49 origan., 50 iris, 51 vulgago, 52 cyper., 53 paeon., 54 borago, 55 ſenec., 56 chelid., 57 colubr., 58 iſatiſ, 59, 60 helleb., 61 gentiana, 62 ſaliunca, 63 agrimon., 64 ſambuc., 65 naſturt., 66 verbenā, 67 maurella, 68 iuſquiam., 69 eruca, 70 malva, 71 piper etc., 82 aloë, 83 aaron, 84 bryonia, 85 alga paluſtr., 86 faba, 87 nux avellana, 88 batus, 89 mirica, 90 iuniper., 91 ſaliſ, 92 fel, 93 fimuſ, 94 caſeuſ, 95 tela araneae, 96 cochleae, 97 cornu cervi, 98 acetum, 99 ſulph. viv., 100 alumen. Quamvis ergo textuſ Macri multis capitibus ſpuriiſ abundet in hac editione, attamen bonas lectioneſ continet e manuſcripto codice deſumtaſ. Integra haec editio recuſa eſt: *Lipſiae, ap. haeredeſ Joann. Steinmanni*, 1590. 8.

Praeterea in eſt Macri Floridi carmen in collectione medica Aldina (Venet. 1547. fol., apud Aldi filioſ), et particula carminis in Nicol. Marſcalci enchiridio poëtar. clariffimor., Erford., 1502. 4.

Versionem francogallicam tentavit Lud. Trembley ſub titulo: *Les fleurs du livre des vertus des herbes par Macer Floride avec les commentaires de Guil. Guerouſt*, cui libro figurae adiectae eſſe dicuntur.

Frid. Börner († 1761) ſcripſit programma, quo continetur *De Aemilio Macro eiufque rariore hodie opusculo de virtutibus herbarum diatribe*, Lipſ. 1754. 4.; recuſum in Eiuſd. Noctibus Guelphicis, Rostocho. et Wiſmar., 1755. 8. pag. 110—134. Scriptiuncula minoris omnino momenti, in quo neque nova neque gravia leguntur, plura vero falſa et feſtinanter inveſtigata; codiceſ manuſcripti, qui ab eo indicantur, ſunt ii, qui in Eberti codd. Guelpherbyt. (Lipſ.

1827. 8.) numeros habent 544, 546, 548, in nostra Macri Floridi editione sigla δ , γ , θ .

Nostrae editionis finis primarius is est, ut Macri Floridi carmen, quantum per nos fieri posset, integrum et genuinum legatur, quare in conquirenda, eligenda et apponenda varietate lectionis summam curam et assiduitatem adhibuimus, maiorem forsitan et minutiolem, quam quae in edendo scriptore latinobarbaro exspectari vulgo solet. Sed vel omnino dimittenda erat haec edendi ratio, vel omni qua fieri potest ἀκριβείᾳ exequenda. Codices manuscriptos et editiones impressas, quibus usi sumus ad hanc editionem adornandam, literis graecis tanquam siglis insignivimus, ut varianti lectioni auctoritas non deesset et lectori optio idonea relinqueretur.

Codices manuscripti, in bibliotheca Guelferbitana, Paulina Lipsiensi et Dresdensi publica servati, quorum usus ad hanc editionem benevole concessus debetur *Eberto* bibliothecae Dresdensis custodi primario, *Gustavo Kunze*, professori medico Lipsiensi, et *Mansfeldio*, apud Brunsvicensis medico commendatissimo:

a.) *Notae manu Martyni-Lagunae ad marginem editionis Pictorianae prioris adscriptae, ex codice bibliothecae Zwiccaviensis desumptae, varietatem lectionis continentes.* Codex ipse, ex quo descriptae erant, igne consumptus esse videtur in incendio bibliothecae Lagunianae (1807), nam in bibliotheca publica Zwiccaviensi non amplius reperiri dicitur. Continebat autem LXXVII capita sequenti ordine disposita: 1 artemisia, 2 abrotanum, 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago, 7 ruta, 8 apium, 9 sabina, 10 porrum, 11 nepeta, 12 pulegium, 13 foeniculum, 14 lactuca, 15 rosa, 16 lilia, 17 satureia, 18 salvia, 19 inula, 20 hyssopus, 21 paratella, 22 lolium, 23 cicuta, 24 mentha, 25 cepae, 26 sinapi, 27 pastinaca, 28 serpillum, 29 chaerefolium, 30 coriandrum, 32 violae, 33 centaurea, 34 gamandrea, 35 malva, 36 anethum, 37 betonica, 38 chamomilla, 39 acidula, 40 chelidonia, 41 colubrina, 42 gaisdo, 43 asarum, 44 cyperus, 45 paeonia, 46 borago, 47 senecion, 48 caulis, 49 origanum, 50 maurella, 51 iusquiamus, 52 malva, 53 verbena, 54 ligust., 55 ostrut., 56 nasturt., 57 eruca, 58 aristoloch., 59 marrubium, 60 iris, 61, 62 hellebor. alb. et niger, 63 portulaca, 64 atriplex, 65 buglossa, 66 piper etc., 77 aloë. Congruere non raro videtur cum editione Cornarii, ita ut hic forsitan eundem codicem suo tempore inspexerit. Editionem, cui adscripserat has notas Martyni-Laguna, possidet bibliotheca Kühnii, professoris

Lipsiensis meritissimi, qui earum mihi usum benevole concessit. Natus est Martyni-Laguna Zwiccaviae a. 1755, mortuus ibidem a. 1824.

β.) *Codex ms. Guelferbitanus* (60. 15. *Ms. Aug.* 8), *membranaceus*, 8., *saeculi XIII.*, *rescriptus*. Cfr. Ebert, zur Handschriftenkunde, 1. Bändchen, pag. 80; Eiusd. bibliothecae Guelferb. codd. gr. et lat. pag. 108, n. 545. A librario linguae reique pertractatae non admodum perito conscriptus, scriptura ceterum satis nitida, additis ab eadem manu notis marginalibus; titulus operis non adest, neque etiam Macri nomen ullibi legitur; singula capita habent inscriptiones rubras, adiectis plerumque germanicis herbarum denominationibus. Folia formae octavae vel etiam quartae minoris continet 28. Caputum series haec est: 1 artemisia, 2 abrotanum, 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago maior, 7 plant. min., 8 ruta, 9 apium, 10 sabina, 11 porrum, 12 nepeta, 13 foeniculum, 14 lactuca, 15 rosa, 16 lilium, 17 satureia, 18 salvia, 19 enula, 20 acedula, 21 portulaca, 22 strucium, 23 atriplex, 24 nasturtium, 25 eruca, 26 buglossa, 27 origanum, 28 brassica, 29 aristoloch., 30 pastinaca, 31 althaea, 32 anethum, 33 asarum, 34 aloë, 35 betonica, 36 verbenä, 37 acedula, 38 costum, 39 cyperus, 40 chamomilla, 41 ciminum, 42 cerefolium, 43 cinnamom., 44 coriandr., 45 cicuta, 46 gamandrea, 47 cepa, 48 centaurea, 49 chelidonia, 50 colubrina, 51 ellebor. alb., 52 ellebor. niger, 53 galanga, 54 gariofilus, 55 hyssopus, 56 iusquiamus, 57 iris, 58 paratella, 59 lolium, 60 ligustr., 61 marrub., 62 malva, 63 mentha, 64 violae, 65 sinapi, 66 papaver, 67 puleg., 68 serpill., 69 paeonia, 70 baroca, 71 senecion, 72 gaisdo, 73 maurella, 74 piper, 75 pyrethrum, 76 zinziber, 77 zedoar, 78 spica nardi, 79 spica celtica, 80 thus. Caput de acedula bis adest.

γ.) *Cod. ms. Guelf.* (*Extravag.* 268), *membran.*, 8., *saec. XIII.*; cfr. Ebert codd. Guelf. pag. 108, n. 546, et eiusd. Ueberlieferungen, 1. Band, 1. Heft, pag. 186. Bonas lectiones continet, quamvis sub fine minus accurate conscriptus sit, versus singulos et verba nonnunquam omittens, et capita de cerefolio et de baroco bis exhibens. Post caput de pyrethro deficiunt reliqua, foliis cultro abscissis; folia omnino adsunt 30. Inscriptiones capitum et literae initiales rubro colore sat eleganter scriptae sunt. Titulus operis non adfuit in vetere codice, recens manus adscripsit: *Aemylü Macri Carmen de virtutibus Herbarum*. Notae marginales adiectae sunt. Caputum series: 1 artemis., 2 abrot., 3 absinth., 4 allium, 5 apium, 6 althaea, 7

aneth., 8 chamomilla, 9 acidula, 10 atriplex, 11 aristol., 12 aloë, 13 beton., 14 barocus, 15 verbena, 16 cerefolium, 17 coriandr., 18 cepae, 19 caulis, 20 cyperus, 21 celidonia, 22 centaurea, 23 iusquiamus, 24 cicuta, 25 colubrina, 26 costus, 27 eruca, 28 enula, 29 elleb. alb., 30 elleb. nig., 31 urtica, 32 plantago, 33 ruta, 34 violae, 35 marrub., 36 hysop., 37 iris, 38 salvia, 39 sabina, 40 porrum, 41 nepeta, 42 puleg., 43 foenicul., 44 portulaca, 45 lactuca, 46 rosa, 47 lilia, 48 satureia, 49 ligustica, 50 ostrutium, 51 cerefol., 52 nasturt., 53 papaver, 54 buglossa, 55 sinapi, 56 pastinaca, 57 origan., 58 serpill., 59 germandrea, 60 asarum, 61 paeonia, 62 barocus, 63 senecio, 64 isatis, 65 morella, 66 malva, 67 lapatium, 68 mentha, 69 castoreum, 70 piper, 71 pyrethrum.

δ.) *Cod. ms. Guelf. (55. 5. MS. Aug.), membran., 8., saec. XIV.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 544. Lectiones plerumque textui in editionibus veteribus recepto accedunt, sicut etiam ordo herbarum idem est ut in iis. Capitum inscriptiones desunt, distinguuntur capita per literas initiales rubras; neque etiam titulus legitur, sed fol. 1^a habet in angulo dextro superiori verba minutis literis conscripta: *de virtutibus herbarum*, manu non multum recentiori. Continet folia 34, in fine legitur: *Explicit Macer domini alberti de aulica*, insequente adhuc praescriptione medica ad febrem quartanam.

ε.) *Codicis chartacei fragmentum duorum foliorum, 8., Guelferbitanum (Extravag. 275, 2), saeculi XV ineuntis.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 547. Incipit in capite de pyrethro, versu „Dicitur in solo succurrere etc.,“ sequuntur capita de zinzibere, cimino, galanga, zedoar, gariofilo, spica, thure, cui capiti adiungitur inscriptio finalis *Explicit macer*. Vetustius adhuc fragmentum adiectum est, continens versus octo posteriores ex cap. de aloë: „Aut cicer — solutio fiet,“ cum inscriptione finali *Explicit macer de herbarum virtutibus*.

ζ.) *Folia chartacea decem (in codice miscellaneo Guelf. n. 576), 8., saec. XV.* Continet hoc fragmentum capp. 15 priora paulo negligentius conscripta, desinit in fine capitis de nepeta; loco tituli habet epigraphen rubris literis: *Herbarum vires mater tibi carmina dicunt*, inscriptio finalis abest. Ebertus non habet.

η.) *Cod. ms. Guelf. (Extravag. 112. 1.), chartac. fol., saec. XV.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 549. In fine mutilus est, ita ut caput de aloë desinat in versu „cum succo caulis formatas ut faba grossas.“ Ceterum

continet capita 21 priora ordine consueto, tunc sequuntur: viola, aristolochia, marrubium, hyssopus, enula, iris, lilium, salvia, timbra, ligustica, ostrutium, cerefolium, atriplex, coriandrum, nasturtium, papaver, serpillum, asarum, eruca, mentha, cyperus, paeonia, melissophyllon, senecion, celidonia, centaurea, colubrina etc. aloë. Accedunt notae marginales et explicatio interlinearis; inscriptionibus capitum adduntur plerumque denominationes germanicae. Recentioris scripturae esse hunc codicem multa docent.

9.) *Cod. ms. Guelf.* (58. 6. *MS. Aug. fol.*), *chartac., fol.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 548. et Frid. Boerner noctes Guelph. p. 129—133. Habet inscriptionem finalem: *Finis. per Manus Simonis steyn Artium et philosophiae Magistri Albiorani Anno 1508 altera post Scholastic. virg.* Natus erat Simon Steyn ex oppido Penig, summos in arte medica honores accepit Vitebergae die 14 Junii 1509, cfr. huius codicis p. 104. Capita 1—47 consueto ordine disponuntur, tunc sequuntur: paeonia, borago, senecion, chelidonia, centaurea, colubrina, ellebor. alb. et nig., verbenae, germandr., maurella, iusquiamus, lapatium, lolium, cyperus, malva, quinquefolium, agaricus, gentiana, proserpinata, liquiritia, lupinus, solsequium, salunca, sarcocolla, sambucus, cicuta, sandix seu gaisdo, piper etc. aloë, et iterum gaisdo, ita ut adsint capita 88.

x.) *Cod. ms. Lipsiensis* (*biblioth. Paulin. MS. 112.*), *membran., fol. saec. XIII.* Scriptura nitida et satis accurata, compendiis scribendi rarioribus. In initio legitur: *Incipit macer de naturis herbarum*; inscriptiones rubrae singulis capitibus apponuntur, adiectis plerumque nominibus herbarum germanicis, paululum recentiori manu scriptis. Literae initiales rubrae in initio capitum. Ordo capitum est ille vulgo receptus, sed caput de rosa statim excipit caput de viola, inde a versu „Crapula discutitur bibitis etc.,“ dein sequuntur capita, aristolochia — iusquiamus, post haec lilium — serpillum, malva — aloë et quatuor versus ex capite de maurella. Continet folia decem.

λ.) *Cod. ms. Lips.* (*bibl. Paulin. MS. n. 1219*), *membran., fol., saec. XIV.* Accurate conscriptus. Post indicem sequitur fol. 1^a inscriptio rubra: *Incipit macer qui tractat de virtutibus herbarum*, in fine fol. 22^a: *Explicit macer.* Singula capita inscriptionibus rubris distinguuntur et literis rubris initialibus. Ordo capitum hoc tantum a vulgari recedit, quod serpillum ponatur inter salviam et ligusticum, senecio inter centauream et colubrinam, et cicuta ultimum locum occupet pone caput de aloë.

μ.) *Cod. ms. Lips. (bibl. Paulin. MS. n. 1220.), membran., 4., saec. XV.* Bonas continet lectiones et saepe cum codd. α, η, θ, λ convenit. Fol. 1^a habet inscriptionem rubram: *Macer de naturis aliquot specierum usitatarum*, et post hanc capita: piper, pyrethrum — aloë. Tunc nova eiusmodi sequitur inscriptio: *Incipit macer de viribus herbarum*, et hanc excipiunt reliqua capita hoc ordine disposita: artemisia, abrot., absinth., urtica, allium, plantago maior et minor, viola, ruta, apium, althaea, aneth., beton., savina, porrum, chamomilla, nepeta, puleg., foenic., acidula, portulaca, lactuca, rosa, lilium, satureia, salvia, ligustic., ostruc., cerefol., coriandr., nasturt., eruca, papav., cepa, lingua bovis, sinapi, caulis, pastinaca, organ., serpill., aristoloch., marrub., iris, enula, hyssopus, asarum, mentha, cyperus, paeonia, boracus, senecion., chelid., centaur., colubr., gaisdo, elleb. alb. et nig., verbenae, germendr., maurella, iusquiam., malva. Hoc caput excipit inscriptio finalis literis rubris: *Explicit liber macri de viribus herbarum*, sed reperiuntur adhuc capita de papavere, de lapatio et de cicuta, quorum prius mancum est et perperam inscribitur „basilicon.“ *Explicit Macer fol. 42^a*, et statim sequitur Serenus Samonicus, ab Ackermanno editore iam collatus (v. Seren. Samon. ed. Jo. Chr. Gli. Ackermann, praef. pag. XXVII, n. 13.)

π.) *Cod. ms. Dresdensis (bibl. publica, MS. D, 160), membran., 4., saec. XIV.* Nitide et accurate conscriptus, ita vero ut inter singula Macri capita interponantur manu coaeva conscripta capita 34 ex Plinii Valeriani libro quarto. Fol. 1^a legitur index capitum, inscriptio vetusta abest, fol. 2^a incipit carmen Macri, explicit fol. 37^b, ubi legitur inscriptio finalis: *ODONIS MAGDVNENSIS opusculum de naturis herbarum Explicit.* Capita Macri literis initialibus rubris, Plinii lit. init. viridibus distinguuntur; inscriptiones rubrae utrisque apponuntur. Ordo capitum Macri: 1 artemisia, 2 abrot., 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago, 7 ruta, 8 viola, 9 aristol., 10 marrub., 11 hyssop., 12 iris, 13 aneth., 14 beton., 15 savina, 16 porrum, 17 chamom., 18 nepeta, 19 puleg., 20 foenicul., 21 acidula, 22 portulaca, 23 lactuca, 24 rosa, 25 lilium, 26 satureia, 27 ligustica, 28 ostrutium, 29 cerefol., 30 atriplex, 31 coriandr., 32 nasturt., 33 eruca, 34 papav., 35 cepa, 36 buglossa, 37 sinapi, 38 caules, 39 pastinaca, 40 organ., 41 serpill., 42 asarum etc. aloë. Desunt itaque enula, apium, althaea, salvia, quorum tituli tamen in indice praeposito leguntur, quare forsitan folia quaedam exciderunt inter nonum atque

decimum. Capita ex Plinio Valeriano haec sunt: beta, blitum, cucurbita, holosattrum, armoracia, raphanus, asparago, cucumis, carduus, sorba, thimus, siliqua, pistacia, spomelides, melo, castanea, nux, ziziphus, napi, rapa, mespilus, cidonea, pira, mala punica, mala, cerasa, persicus, citrus, pinea, ficus, mixae, ocimum, avellanae, amigdala. Neque Macri neque Plinii nomen ullibi legitur antiquitus in hoc codice, manus recentissima primae paginae adscripsit: *Aemilius Macer de Virtutibus Herbarum, qui in fine dicitur Odo Magdunensis.*

Editiones impressas ad hanc editionem adornandam a nobis adhibitas ita notavimus:

αα.) S. l. e. a. 4., lineis 33.

ββ.) Paris., 1511. 8.

γγ.) Textus Macri, qui legitur in editione commentarii Gueroaldiani s. l. e. a. 8., et quidem in eo exemplo, quod prius in bibliothecis Fabricii et Comitibus de Bünau erat, nunc vero habetur in bibliotheca publica Dresdensi. Quod moneo, quia textus non congruit in singulis illius commentarii editionibus.

δδ.) Basil., 1527. 8.

εε.) Friburg. Brig., 1530. 8. } Atrociani.

ζζ.) Francof. 1540. 8. Cornarii.

ηη.) Basil. 1559. 8. } Pictorii.

θθ.) Basil. 1581. 8. }

κκ.) Hamburg., 1590. 8. Ranzovii.

G. Gueroaldus.

De *orthographia* in edendo Macro Florido adhibenda dubitatio semper inde redundabit, quod antiquissimi codices e saeculo XI non ad manus sint, recta igitur et ab auctore carminis vere adhibita orthographia sciri non possit. Praesertim cum ratio scribendi maxime varia sit et instabilis apud scriptores medii aevi, diversa scilicet in diversis regionibus et temporibus. In hoc dubio rerum statu retinenda videbatur scribendi ratio vulgo in libris latinis recepta, exceptis iis nominibus et terminis technicis, in quibus vel metri ratio aliter suaderet, ut *Ipocras* (v. 173 et 1814), *Ippocras* (v. 508), *ysopum* (v. 1503), *ciliacus* (v. 1656), *stera* (v. 13), vel consuetudo quaedam generalis apud medicos medii aevii, ut *artetica* (arthritidis), *scia* aut *sciasis* (ischias), *disnoicus* (dyspnoicus), *dragma*, *nefreticus* etc. etc.

MACER FLORIDUS DE VIRIBUS HERBARUM.

I. ARTEMISIA.

- 1 Herbarum quasdam dicturus carmine vires
Herbarum matrem, dedit Artemisia nomen
Cui graecus sermo, iustum puto ponere primo.
Huius opem fertur prior invenisse Diana,
- 5 Artemis graece quae dicitur, indeque nomen
Herba tenet, quia sic inventrix dicitur eius.
Praecipue morbis muliebribus ista medetur:
Menstrua deducit eius decoctio sumpta,
Hocque facit, matrix si saepe fovetur eadem,
- 10 Vel si cruda mero sociata terendo bibatur,
Aut si trita virens super alvum nocte ligetur;
Pellit abortivum potu vel subdita tantum,
Duritias solvit stericas pellitque tumores.
Urinam potata ciet, lapidesque repellit,
- 15 Ictericosque iuvat cum vino saepius hausta.
Hanc adipi iunctam strumis apponere laudat
Plinius atque iubet cum vino sumere tritam.
Haec, opium nimium si quemquam laeserit haustum,
Subvenit eximie, si vino iuncta bibatur.

1 *Herbarum vires dicturus carmine quodam* α, δ; *herbarum varias dict. carm. vires* δδ, εε, ζζ, ηη. — 2 *Herbar. matr. iustum puto pon. primo Cui graec. serm. ded. Art. nom.* ζζ. Artemisia „mater herbarum“ dicitur a scriptoribus medii aevi; cfr. Walafriidi Strabon. hort. v. 181. — 3 *Just. puto dicere primo* η. — 4 *Cuius opem* δ. *Prima invenisse* β; *prius invenisse* δ, θ, λ, μ. — 5 *Arthemis* codd. et vett. editt.; *Artemis a Graecis* ζζ. — 7 *Mulieribus* α, β, δ, αα, ββ, γγ, G; *muliebribus* x, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, xx. *Ipsa* δδ, εε, ηη, θθ; *ista* x, λ, μ, π, αα, ββ, γγ, ζζ, xx. — 8 *Huiusque decoctio* β. — 10 *Aut si* γ. — 12 *Potu si subdita* x. — 13 *Dur. ster. solv.* μ, π, αα, ββ; *duricias levat hystericas* ζζ. *Stera* i. q. uterus apud medicos medii aevi, vox ἰστέρα mutilata, quare Cornarii emendatio huius versus neque necessaria, neque etiam ferenda videtur. *Tumorem* αα, ββ; *tumores* x et edd. recent. — 16 *Scrofis appon.* α, η. *Strumis opponere* ηη, θθ. — 17 *Hancque iubet* β. — 18 *Hausta* δδ.

- 20 Affirmant quidam, quisquis gustaverit illam,
 Quod nullo valeat nocuo medicamine laedi,
 Et quod eum morsu non appetat ulla ferarum.
 Radix illius collo suspensa rubetis
 Dicitur et cunctis nocuis obsistere ranis;
 25 Succus ad hoc eius cum vino proderit haustus.
 Si musto contrita recens servabitur herba,
 Vinum praedictis reddit medicabile morbis,
 Et sapor est et odor vino gratissimus illi,
 Confortat stomachum, sanat praecordia sumptum,
 30 Et multis aliis affirmant utile causis.

II. ABROTANUM.

- Tertius Abrotano legitur gradus esse caloris,
 Et desiccandi semen ferventius herba est,
 Unde iuvat nervos et causas pectoris omnes,
 Illius elixi si sit decoctio sumpta.
 35 Sic quoque dysnoicis prodest tussimque repellit
 Et prodest lumbis, sic vulvarumque querelis.
 Omnibus his crudum cum vino proderit haustum,
 Urinam purgat sic et praecordia mundat,
 Sic curat sciasim, sic sumptum menstrua purgat,
 40 Serpentes nidore fugat, bibitumque venena
 Illorum extinguit, sedat quoque frigora febris
 Antea quam veniant si mixto sumitur amne,

20 Affirmant etiam δδ, εε, ηη, θθ. Gestaverit η, ηη, θθ. — 21 Nullo possit vacuo δ. Medicamen nocuum i. q. venenosum seu magicum. — 22 Quod eam ζ — 23 Rubetae ranae quae sub rubis habitant. — 24 Et cura nocuis β. Cunctis novis ηη, θθ. Nocuis subsistere ranis α. — 26 Si mixto α, αα, ββ, γγ; si musto α, β, γ, δ, ζ, η, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ, Γ; si vino μ cum superscripta voce vel musto. — 27 Vino praedictis δ, α. Reddet θ. Vinum praedictis parant ζ. — 31 Fertur gradus μ, π. — 35 Dysnoicis, dyspnoicis, dysnoycis etc. var. codd. et edd.; dismaticis θ. Qui dyspnoea laborant. — 36 Hunc versum omitt. ζ. Vulvarum querelae i. e. morbi uteri. — 38 Urin. mundat s. e. pr. purgat μ; urin. p. s. et pr. curat θ; ac praecord. sanat δ. — 39 Sic carnis sciasim αα, ββ; sic sciasim curat γ, δ, κ; sic curat sciam μ; sic curat sciasim δ, λ, π; ischiada et curat ζζ. Menstrua solvit ηη, θθ. Versum 39 omittit α. Sciasis s. scia malum ischiadicum dicebatur apud omnes aevi medicos, non igitur opus erat Cornarii praepostera emendatione. — 40 Venenum γ. Versum 40 omitt. ζ. — 41 Illarum α, β, π. Sedatque frigora αα, ββ, γγ; fugat quoque μ. — 42 Antequam αα, ββ; primum quam γ. Amne i. q. aqua.

Aut oleo quo decoquitur si membra perungas.

Lumbricos ventris hanc saepe bibendo necabis.

- 45 Huic panis micas et mala cidonia iungens
Insimul amne coquas, oculorum cocta dolori
Apponas vel fervori, curabit utrumque.
Stirpes infixas et spinas abstrahet ipsum
Appositum per se vel adeps si iungitur illi.

- 50 Haec etiam venerem pulvino subdita tantum
Incitat, et veneri nocuis potata resistit.

III. ABSINTHIUM.

In primo calor esse gradu, vis sicca secundo
Dicitur Absinthii; stomachum corroborat herba
Illius quocunque modo quis sumpserit illam,

- 55 Sed melius pluviae si sit decocta liquore,
Et sic sub divo prius infrigidata bibatur.
Sic poterit variis eius succurrere morbis,
Hocque modo pellit lumbricos, mollit et alvum,
Eius et immodicum sedat sic sumpta dolorem,
60 Urinam potu producit, menstrua solvit.
Illi si nardum, quam profert Gallia, iungas
Et coniuncta teras et mulsa trita resolves,
Praecipue tali purgabis menstrua potu,
Hoc quoque praestabunt cum lana subdita molli.
65 Si siler et nardus et acetum iungitur illi

43 Oleo si η . — 45 Mali sidonii α ; mala sindonia $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; sydonica, cydonia, cytonia, citonia etc. Jungas δ , ζ , θ , π . — 46 Insuper amne δ . Coquens $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; coquiens $\gamma\gamma$. Cuncta dolori λ . — 47 Curabis β , δ , λ , μ , π . — 48 Stipes β , ζ , λ , μ , π . Abstrahit ζ , κ , attrahit θ , extrahet λ . Educit spinas vulnerantes ex tumoribus et ulceribus. — 49 Et adeps $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 50 Loco huius versus et proxime sequentis habent codd. ζ , η , λ tres alios versus: *Plinius ut scribit venerem movet illius herba Si fuerit tantum pulvino subdita nocte Et cunctis veneri nocuis potata resistit.* Seriozem hanc esse mutationem per se patet, eam vero Gueroaldi temporibus iam factam docet eius commentarius; nostram lectionem tuentur κ , μ et edd. impr.; utramque lectionem, igitur quinque versus, habet π . — 51 Post hunc versum addit θ : *Quos incerta premit furtivae iniuria guttae Adiuvat et tot habet vires quot fila comarum.* — 55 Melius iuvat si η . Aqua pluvialis. — 56 Prius ingelidata λ . — 57 Sic prodest variis eius decoctio morbis δ . — 58 Hoc modo depellit θ . — 59 Sic sedat sumpta η ; curat sic sumpta θ . — 60 Urinam potu deducit λ , π . — 61 Hunc versum cum tribus proxime sequentibus omitt. α . — 64 Praestabit μ , κ .

- Noxia deterges potu fastidia tali.
 Gramina si rutae iungas huic salque piperque
 Cumque mero tundens des haec decoctave potum,
 Noxius et crudus stomachi purgabitur humor.
- 70 Iri coniuncta pectus mire iuvat hausta.
 Acri cum vino trita se quilibet ungens
 Non metuat culices, ustaeque fugantur odore.
 Ictericis crudam dabis hanc apio sociatam,
 Curat hepar, sibi si iungatur gallica nardus,
- 75 Splenque sibi iuncto potata iuvabit aceto.
 Sic quoque fungorum depellit sumpta venenum,
 Obstat letiferae cum vino sumpta cicutae,
 Sicque venenatis occurrit morsibus hausta,
 Et claros oculos reddit cum melle peruncta.
- 80 Hocque modo sugillatis superaddita prodest,
 Decoctaeque vapor obstrusas liberat aures,
 Si manant sanie cum melle terens superadde.
 Subvenit anginae melli nitroque iugata.
 Vulneribus prodest contrita recentibus illa,
- 85 Si superaddatur capitis sic ulcera curat,
 Pruritusque iuvat eius decoctio fotu.
 Nausea non poterit quemquam vexare marina,
 Antea commixtam vino qui sumpserit illam.
 In lini panno si circumcincta geratur

67 *Germina* γγ, ζζ; veram lectionem esse *gramina* testantur fere omnes codd. et edd.: cfr. Seren. Samon. v. 979. in cap. de lethargia. *Gramina rutae* i. q. folia rutae. — 68 *Cumque nitro* x. *Tundens dabis haec* ζ, η. — 69 *Noxius en cunctus* ηη, θθ. *Depellitur humor* μ. — 71 *Vinum acre* i. q. acetum, uti hodie adhuc apud Francogallos vinaigre. — 72 *Pulices muscaeque* habent plures codd., male, nam Plinii verba: „Culices ex oleo perunctis abigit et fumo si uratur“ nostram lectionem tuentur. *Non metuet culices istoque* ηη, θθ. *Non metuit culices istoque* xx. — 74 *Si iung.* sibi δ, ζ, λ; *sibi iungatur si* αα, ββ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *hepar percurat si iuncta est gallica nardus* xx ex Cornarii correctione, quem offendeat correpta in voce *hepar* prima syllaba. — 76 *Depellet* β, θ. *Venena* δ. — 77 *Obstat pestiferae* μ, π. Versum 76 et 77 omitt. α. — 78 *Succurrit* ζ, η. — 79 *Reddit oculos* λ. *Perunctos* αα, ββ. — 80 *Haec sugillatis etiam superaddita prodest* δ. — 81 *Obstructas liberat* λ. — 82 *Recens superadde* μ. — 83 Hunc versum omitt. ζ. — 85 *Vulnera curat* β, ζ; *vuln. sanat* δ; *ulcera purgat* μ. — 86 *Decoctio potu* δ. — 87 Hunc et sequentem versum habet Regim. Salern. v. 60, 61, quamvis non de absinthio sermo sit, sed de salvia, vel de ruta, vel de rosa. — 88 *Vino si* ζ. — 89 *In lineo panno* μ. *Feratur* γ, ζ, η, θ.

- 90 Inguinis immodicum fertur cohibere tumorem.
 Olfactu somnum capiti vel subdita praestat,
 Hanc sibi supponi si non praesenserit aeger.
 Denigrat crines cinis eius, si bene mixtus
 Ceroto fuerit et eo sint saepe peruncti.
- 95 A tineis tutam reddit qua conditur arcam.
 Sub lingua factum curat cum melle tumorem,
 Livoremque nigrum, qui circa luminis orbem
 Apparere solet, purgabit idem medicamen.
 Auris depellit sonitum cum felle bovino.
- 100 Duritiam splenis eius cataplasma resolvit.
 Coniuncto sibi melle sterae si subditur herba
 Desiccabit eam, manareque menstrua coget;
 Ex oleo fuerit viridis si cocta, iuvabit
 Non modice stomachum, quot erit hoc unguine fotus.
- 105 Incaustum vino, quo sit macerata, resolve:
 Si scribis chartam mus non teret amplius illam.
 Plinius attollit magnis hanc laudibus herbam,
 Romanosque refert sacris ex more diebus
 Dum quadrigarum cursu certare solerent,
- 110 Absinthii succum solitos donare bibendum
 In capitolina victori sede locato,
 Credentes pretium prae cunctis reddere dignum
 Illi, quo firmam posset servare salutem,
 Quae constat mundi pretio pretiosior omni.

91 *Olfactum* s. *olfatum* αα, ββ. *Subdita* parat π. — 94 *Sis saepe perunctus* ζζ; *sit* s. *perunctus* μ, π, αα, ββ, δδ, εε; *sic* s. *perunctus* δ, ηη, θθ; *si* s. *perunctus* ζ, κκ; nostram lectionem habent γ, λ. — 95 *Archam* β, κ, λ, μ, π. — 97 *Circum* β; *iuxta* α, θ. *Curat* idem μ. — 101 *Coniuncto* s. m. *utero* si ζζ, cfr. v. 13. — 102 Hunc et antecedentem versum omittit α. — 103 *Ex ol. vir. fuerit* si β, ζ, η, θ, λ. — 104 *Stomacho quod erit hoc unguine fotum*, hanc lectionem vulgarem et satis frequentem ipse tuetur Gueroaldus, monens tantum: „non tamen aliorum memini sub neutro genere invenisse stomachum“; *quotiens hoc unguine fotum* ζ, θ; *quod erit tali unguine fotum* γ; *quid sit hoc unguine fotus* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 105 *Incausto* v. q. s. m. *soluta* α, β, γ, κ, δδ, εε, ηη, θθ; *encausto* v. q. s. m. *soluta* ζζ, κκ; *incausto* v. q. s. m. *sol.* μ; nostram lectionem habent αα, ββ, γγ et confirmat Gueroaldi commentarius. Vers. 105 usque ad 114 omitt. ζ. *Incaustum* i. q. atramentum scriptorium, τὸ μέλαν ὃ γράφομεν Diosc. — 109 *Solebant* γ, δ, θ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 114 Plinii verba sunt: „siquidem Latinarum feriis quadrigae certant in Capitolio victorque absinthium bibit, credo sanitatem praemio dari honorifice arbitratis maioribus.“ XXVII. 7. Vers. 107 usque ad 114 omitt. α.

IV. URTICA.

- 115 Dicimus Urticam, quam Graecus Acalyphe dicit,
Fervida non modice vis illi dicitur esse,
Unde nec immerito nomen sumpsisse videtur,
Tacta quod exurat digitos Urtica tenentis.
Haec solet ictericos cum vino sumpta iuvare,
120 Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si saepe bibatur.
Frigus pulmonis pellit ventrisque tumorem.
Omnibus his prodest pulvis cum melle iugatus,
Aut succus viridis cum vino saepius haustus.
125 Cum sale de foliis eius factum cataplasma
Ulceribus prodest et sordida vulnera purgat,
Et contra morsus valet hoc cataplasma caninos,
Et caneros et parotidas luxataque curat,
Hocque reformatur caro, quae discessit ab osse,
130 Et solet humores hoc desiccare nocentes.
Acri cum vino radix contrita tumorem
Compescit splenis, podagrae sic subvenit illa
Omnibus et morbis sic subvenit articulorum,
Omnibus his prodest superaddita, vel sibi iuncto
135 Si coquis hanc oleo foveasque hoc unguine membra.
Naribus impositus succus foliumve cruorem
Elicit; innati vis est sibi tanta caloris,
Quod si manantem cupias retinere cruorem,
Urticae succo frontem line, reprimit illum.
140 Si supponatur cum myrrha menstrua pellit,
Si claudit vulvam matrix humore gravata

115 Diximus αα, ββ. Acalife β, γ, ζ, λ; acalyfe κ; acaliphe α, θ, μ, π; acalipe η; acalafe δ; acalise αα, ββ, γγ. Quam Graeci acalife dicunt β. Graecus acalephen nos urticam vocitamus δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 116 Modicum ζ. — 117 Non immerito ζ. Hunc et sequentem versum omitt. α. — 118 Tenentes ζ. — 122 Pulmonum α, γ, ζ, η, θ, λ, μ, π; pulmonis edd. impr. Cfr. Regim. Salern. v. 202. — 123 Pulvis prodest γ, μ. — 126 Vulnera sordida δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; sord. vuln. curat δ, λ. — 131 Vinum acre i. q. acetum uti v. 71. — 133 Cfr. Regim. Salern. v. 203. — 136 Hunc versum et sequentem omitt. α. — 137 Innata αα, ββ; innata est illi vis tanta δδ, εε, ζζ, θθ, κκ; in nari vis est sibi γ, μ; nostram lectionem tuetur Gueroaldus et δ, ζ, η, θ, κ, λ, π, γγ. — 139 Frontem line pellit eum mor δ. — 140 Menstrua tollit ζ; menstrua purgat λ. Vers. 140 usque ad 145 omitt. α.

- Urticae foliis revocabitur illa fricata.
 Cum vino bibitum venerem semen movet eius,
 Et melius tritae si iungas melque piperque
 145 Et si cum vino praedicto more bibatur.
 Pleureticos, pectus, pulmones adiuvat eius
 Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
 Cum mulsa bibitum lotium producit abundans.
 Herba recens eius olerum si more coquatur,
 150 Detur et illius decoctio, molliet alvum.
 Ore diu clausus succus si volvitur eius
 Uvae non modicum poterit sedare tumorem.
 Sudorem movet ex oleo decocta perunctis.
 Si quadrupes quaecunque marem perferre recusat,
 155 Urticae foliis illius vulva fricetur,
 Sic naturalem calor excitat ille calorem.
 Defluvium capitis, si succo seminis huius
 Ungas saepe caput, reprimi dicit Galienus.
 Illius semen collectum tempore messis
 160 Et desiccatum multis erit utile causis.

V. ALLIUM.

Scordeon argive sunt Allia dicta latine,
 Huius vim medici calidam siccamque periti
 In quarto posuere gradu. Mansum vel inunctum
 Curat, quos serpens vel scorpius intulit, ictus;

142 *Renovabitur* ζ; *reserabitur* ηη, θθ, xx. — 143 *Sem. ven. mov.* β, γ, μ, π. — 145 *Et sic cum vino simul haec coniuncta bibantur* γ, ζ, π; *et si c. v. s. h. c. bibatur* β; *et sic c. v. praed. more bibatur* θ, x, ββ, ηη, θθ, xx; *et sic c. v. pr. m. bibantur* δ, η, λ, δδ, εε, ζζ. — 146 *Orthopnoi- cis, pleuriticis et peripneumonics prodesse semen urticae et pectus purgare docet Diosc. Pleureticum* λ. — 148 *Abunde* x, λ. — 151 *Diu clauso* β, μ; *diu tentus* η, θ. — 154 *Quadrup. quisquis* αα, ββ. Hunc versum et duos sequentes omitt. α. — 155 *Fol. revocabitur illa fricata* γ, μ, π, e versu 142 huc assumptum. — 157 *Seminis eius* η, θ, λ, μ. — 158 *Reprimit dicit* αα, ββ; *reprimit doctore Galeno* δδ, εε, ζζ, ηη; *reprimi dicit Galenus* xx; *Galienus rectius legitur, uti hodie adhuc Galien apud Francogallos.* — 160 *Edd.* δδ, εε, ηη, θθ, xx *repetunt post hunc versum v. 123 Omnibus—iuga- tus.* — 161 *Scordeon vel scordion habent omnes codd., quamvis vox graeca sit* σκόροδον; *Scorodon a Graecis sunt* δδ, εε; *scorodon argive sunt* ζζ; *scor- rodon argive sunt* recepit ex Cornarii commentario xx. *Allia dicta* β, δ, ζ, θ. — 162 *Siccam calidamque* δ, π.

- 165 Sanat et appositum morsus cum melle caninos
 Et nocui vermes triti pelluntur odore.
 In mulsa coctum commixtum cui sit acetum
 Et bibitum vermes ventris tineasque repellit;
 Ex oleo cum reste sua si decoquis illud
- 170 Morsus pestiferos reddes hoc unguine sanos,
 Corpus et attritum cura sanabis eadem,
 Unguine vesicae dolor et tumor hoc reprimuntur.
 Ipse refert Ipocras educi posse secundas
 Fumo combusti si vulva diu foveatur.
- 175 Pulmonis varias coctum cum lacte querelas
 Potatumque iuvat vel crudum saepe comestum.
 Cum centaurea Diocles dare praecipit illud
 Hydropicis, sic humores desiccant aquosos,
 Idem nefreticis elixum sumere iussit.
- 180 Praxagoras illo fuit usus cum coriandro
 Et vino, causas sic curans ictericorum,
 Et sic potatum dicit quod molliat alvum.
 Cumque faba coctum capitis sedare dolorem
 Dicitur, attrito si tempora perlinis illo.
- 185 Anseris huic adipem iungas tepidumque dolenti
 Infundas auri, praeclare subvenit illi.
 Elixum tussim iuvat et suspiria sedat,
 Clarificat raucam crudum coctum quoque vocem,

166 Solo pelluntur $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; eius pelluntur η , θ , μ ; nostram lectionem habent edd. reliquae et multi codices. Ordo versuum 165 et 166 saepe inversus est, ut 166 legatur ante 165. — 167 Et mulsa α . — 168 Ventris vermes μ , $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 169 Cum reste α , γ , δ , η , θ , λ , π , $\zeta\zeta$; cum veste $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. Confirmatur nostra lectio partim verbis Plinii (XX, 6.): „ad serpentium ictus potum cum restibus suis efficacissime ex oleo illinitur“, partim Gueroaldi in hunc Macri locum commentario: „cum reste sua id est cum sua herba quae est instar funis seu restis protensa“. — 171 Hic versus saepe legitur post v. 172. — 173 Prodidit Hippocrates educi $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; Ypocras al.; cfr. Plin. XX. 6. — 174 Pulmonum α , β , θ , λ , μ , π . — 177 Diodes, dyodes, dyocles etc. — 178 Hydropisi η . Depellit aquosos λ . — 179 Nephreticis α , ζ , λ , μ , π , $\beta\beta$; phreneticis $\delta\delta$; nephreticis $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; nephriticis $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 180 Pitagoras β , γ , λ ; Pittagoras δ ; Pictagoras $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; Pythagoras $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; Pnixagoras η ; Paxagoras α ; Plaxagoras μ , π ; Praxagoras ζ , θ , κ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$, quam lectionem tuetur Plinii l. c. — 181 Inferiorum α ; praeteritorum β . — 184 Timpora habent plures codd., quare Gueroaldus iam monuit: „non dicas timpora quia barbarum est“. — 185 Iunge $\eta\eta$, $\theta\theta$; iungens μ , π . — 186 Illis $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; isti δ . — 187 Suspiria tollit α ; susp. curat λ . — 188 Coct. crud. quoque λ . —

- Sed magis elixum iuvat illam saepe comestum,
 190 Adiuvat incoctum pulti sumptumque tenesmon.
 Porcino iungens adipi si conteris ipsum
 Non modicos reprimes superaddens saepe tumores.
 Hunc ignotarum potus non laedit aquarum
 Nec diversorum mutatio facta locorum,
 195 Allia qui mane ieiuno sumpserit ore.

VI. PLANTAGO.

- Herbam, quae nostra lingua Plantago vocatur,
 Hanc Arnoglossam Graecus vocat, est quia linguae
 Agninae similis foliis. Plantaginis huius
 Sunt geminae species, et maior prima vocatur,
 200 Altera vero minor, quam vulgo lanceolatam
 Dicunt, quod foliis (ut lancea) surgit acutis.
 His infrigidandi desiccandique notatur
 Tertius esse gradus, *maiori* vim tamen esse
 Maiorem dicunt, nimis humida vulnera siccant,
 205 Si superaddatur cum melle, et sordida purgat.
 Cum sale sicut olus si iuncta coquatur aceto,
 Ventrem restringit nimium sic mansa fluentem;
 Si supradictis lens sit concocta iuvabit
 Hic dysentericos melius cibus et ciliacos.
 210 Stringit manantem superaddita trita cruorem,
 Et nigris maculis fertur reparare colorem,
 Ovi cum lacrymo mire medicatur adustos.

189 *Saepe voratum* β. — 190 *Tenasmon* β, ζ, θ, μ. — 193 *Potus non laedet* α, β, θ, λ; *non laedit potus* δ, π; *non laedet potus* γ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 196 *Herba* αα, ββ; *herbam* ζ, η, κ, λ, π, Γ, δδ, εε, ζζ, κκ. *Lingua nostra* ζ, η, λ, μ, π. *Plantago notatur* β. — 197 *Arnoglossam* αα, ββ, γγ; *arnoglosson* δδ, εε, ζζ. *Vocat quia* αα, ββ, γγ. — 198 *Foliis similis* β, ζ, η, θ. — 199 *Sed maior* δ. — 200 *Vulgus* ζ, η. *Lanceolatam* β, δ, κ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, κκ; *lanceol.* αα, ββ, γγ, Γ. — 201 *Surgat* β, ζ, η, θ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *surgit* αα, ββ, Γ. — 202 *Infrigidandi* β, δ, η; *frigidandi* ζ; *inflammandi* δδ, εε, ηη, θθ; *infrigidandi* α, γ, κ, λ, ζζ, pro *infrigidandi* quod habet μ, π, ββ, γγ. — 203 *Maiorem v. t. e. maiori* δδ, εε, ζζ. — 204 *Vuln. sanat* δ. — 205 *Sord. mundans* α. *Cum melleque sordida purgat* η, θ. — 207 *Sic cocta* ζ. — 208 *Sit decocta* αα, ββ, γγ, Γ; *concocta fere omnes codd. et edd.* *Si superapposita lens sit concocta* ζ. — 209 *Cibus idem coeliacosque* ζζ, ex Cornarii mente. — 210 *Saepe cruorem* δ, κ, δδ, εε, ηη, θθ. — 212 *Adustis* α, β, κ, π, δδ, εε, ζζ, κκ; *adusta* γ, ζ, λ, μ. *Medicabitur ustis* δ. *Ovi lacrymum est i. q. Albumen ovi*, vid. Aegid. medic. compos. l. 4. v. 440, 1176, 1181. Omittit hunc et sequentem versum ηη, θθ.

- Sola canis morsum curat sedatque tumorem,
 Et scrophas spargit superaddita cum sale trita,
 215 Hydropicis ut olus decocta comestaque prodest,
 Sic iuvat asthmaticos, ferturque iuvare caducos.
 Sordida purgabit bene vulnera quaelibet oris,
 Ore diu tentus si succus volvitur eius.
 Hic introfusus curat syringia succus,
 220 Et dolor hoc auris sedabitur et sacer ignis.
 Fert haemoptoicis hic opem, si saepe bibatur
 Per se, fortior est si sit coniunctus aceto;
 Sicque iuvat phthisicos, iniectus vero per anum
 Stringit non modicum fluxum dysentericorum,
 225 Pellitur ex oculis tumor hoc fervorque perunctis.
 Saepius hanc ipsam si dentibus atteris herbam,
 Gingivas reprimet tumidas et sanguine plenas,
 Sicque solet dentis compescere saepe dolorem.
 Succus cum lana matrici subditus eius
 230 Stringit manantem nimium siccando cruorem.
 Cunctis praedictis eius decoctio causis
 Prodest et potus cum vino seminis eius,
 Vesicae renumque iuvat potata dolorem.
 Dicunt non nasci scrophas gestantibus eius
 235 Radicem collo suspensam, vis sibi tanta est.
 Radices eius tres contere, iungito tritis
 Vini tres cyathos et aquae fac sit modus idem,
 Haec nondum tremulo potanda dabis febrienti,
 Sic pelles febrem, cui dat lux tertia nomen,

213 *Sedat curatque* γ, μ, π. — 216 *Fertur* κ, ηη, θθ. — 217 *Sord.* curabis θ; *sord. curabit* λ, π. — 219 *Hic intus fusus* α, β, κ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *sic intus fusus* ζ, η, θ, λ; *hic introfusus* δ, αα, ββ, γγ. — 220 *Sedatur* ead. edd. — 221 *Emophthisicis* δδ, εε; *haemophthoicis* ηη, θθ; *haemorrhoidis* κκ; *emoptoicis* codd. *Is opem* λ. — 222 *Si coniungatur aceto* γ, μ. — 223 *Tisicos, thisicos, ptisicos* codd. et edd. — 224 *Stringit et immodicum* κ. — 225 *Tumor fervorque perunctus* β; *tum. hoc ferv. perunctus* ζ, μ, π. — 227 *Reprimit* ζ. — 232 *Seminis huius* γ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 233 *Potando* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 235 *Vis ibi* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *vis sibi* codd. et αα, ββ, γγ, Γ; *sibi pro ei* saepissime dicit latinitas medii aevi. — 236 *Tres attere* δδ, εε, ηη, θθ. — 237 *Ciatos, sciatos* codd. *Modus unus* κ. Cyathum habere drachmas decem monet Gueroaldus. — 238 *Dabis hanc potionem ante frigus febrile ad pellendam febrem tertianam et quartanam.* — 239 *Pellis* δ.

- 240 Bis binae quoque quartanis prodesse putantur
Cum totidem vini cyathis si dentur et amnis. —
Cuncta potest *Plantago minor* praedicta iuvare,
Quamvis non tantas vires videatur habere.
Praecipue succus curat Plantaginis huius,
- 245 Quod iuxta nares vel lumina nascitur, ulcus,
Si superaddatur cum lanis mollibus illi,
Perque novem cataplasma dies istud renovetur.
Eius si succo tepido venter foveatur
Acri depulso sanabitur ille dolore.
- 250 Lumbricos succus depellere dicitur eius.
Si porcina vetus axungia iungitur illi,
Sedabit duos istud cataplasma tumores,
Parotidas vulnusque recens hoc adiuvat unguen.
Ante duas horas quartanae quam tremor aegrum
- 255 Vexet si succum biberit Plantaginis huius,
Sentiet eximiam facili medicamine curam.
Eius potatum depellit sperma secundas.
Si via longa pedum movet, ut fit saepe, dolorem,
Acri cum vino superaddita trita iuvabit.
- 260 Cum passo succus bibitur si saepius eius
Vesicae variis fertur succurrere morbis.
In desiccando vis est *Plantaginis* ingens
Maioris, queat ut veluti cauteria corpus
Appositum siccare, refert ut Plinius auctor.
- 265 Composuit librum Themison de viribus eius
In quo praeclaris celebravit laudibus illam.

240 Quaternis π , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G; quartanae θ . — 241 Si detur $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; solvuntur et amnis α . — 242 Proprium caput cum inscriptione: *De lanciola vel minori plantagine* exorditur β , sic etiam $\kappa\kappa$ cum inscriptione: *De plantag. min.* — 244 Curat succus ζ , η . — 245 Circa nares β . — 246 Molliter λ . — 247 Illud α , β , δ , η , θ , $\kappa\kappa$. Removetur λ , π , $\beta\beta$. — 249 Sedabitur δ . — 252 Eius catapl. μ ; illud catapl. $\kappa\kappa$. — 255 Vexat δ . Bibit η . — 258 Pedis movet θ . — 260 Seminis eius γ , margini adscripsit manus recentior: „rectius saepius“; seminis huius λ , μ . — 263 Veluti queat ut θ . — 264 Plinii verba (XXV. 8) sunt: „Vis mira in siccando densandoque corpore cauterii vicem obtinens“. Impositum siccare μ , π . — 265 Temeson λ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; Themeson π , $\eta\eta$; Temison γ , θ . Cfr. Plin. l. c. — 266 Ipsam κ . Hunc et praecedentem versum omittit α .

VII. R U T A.

- A medicis Rutae vis fervida dicitur esse
 Siccaque, fertur in his gradus illi tertius esse.
 Utilis est valde stomacho, si saepe bibatur,
 270 Expellit partum potu veneremque coërcet,
 Tussim si bibitur compescit, menstrua purgat.
 Si coquis hanc in aqua, cui vinum iunxeris acre,
 Compescit talis decoctio tormina ventris,
 Pulmones iuvat et pectus, morboque medetur
 275 Costarum, quem pleuresim vocat attica lingua,
 Arteticos sciasimque iuvat, febrique medetur
 Hausta vel in oleo viridem si coxeris illam
 Et foveas tepido patientes ante tremorem.
 Matrici prodest intestinique tumori
 280 Hoc unguen vel clysterio si funditur intus,
 Haustaque cum vino prodesse valebit utrique,
 Lumbricos oleo decocta et pota repellit.
 Cum caricis decocta diu vinique liquore
 Proderit hydropicis, si sint superaddita nocte.
 285 Cruda comesta recens oculos caligine curat,
 Et melius marathri cum succo felleque galli
 Melleque si succus ex aequo iungitur eius,
 Indeque sint oculi patientis saepe peruncti.

267 *Vis caustica* γ, μ, π. — 269 *Stomacho valde* δ, ζ. — 270 *Potu partum* λ; *partus potu* δδ, εε, ζζ; *partus bibita* ηη, θθ. — 273 *Compescet* μ. — 274 *Pulmonem* λ. — 275 *Pleureticum* β; *pleuresin* κ; *pleuritim* ζζ; *pleurisin* κκ. *Arctica, artica, argica* codd. varii, *attica* α, β, κ, μ, π. — 276 *Arteticus* i. q. *Arthriticus*. *Arthricos sciasimque* ζζ. *Febribusque* α, β, κ, λ, μ, π, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *febrique* legit Gueroaldus. Versum hunc et antecedentem omitt. ζ. — 277 *Ex oleo* ζ, η, θ, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 278 *Tremores* κ, λ. Versum hunc et tres proxime sequentes omitt. ζ. — 279 *Matricis prod.* α, κ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. *Matrici pr. intestinoque tument* η, θ, λ; *matrici pr. intestinoque tumori* γγ. Gueroaldus haec habet: „Prodest matrici id est morbis matricis ex frigore aut ventositate profectis et prodest tumori id est inflationi intestini quod vocatur colon quae quidem inflatio passionem infert colicam“. — 280 *Clysteri* ζζ, κκ. — 281 *Utrumque* ηη, θθ. Utrique sc. morbo matricis et intestini. — 282 *Decoctaque pota* ζ, η, κ; *decocta potata* δ; *decocta et potata* β, μ. — 283 *Cum ficu decocta* κ. Inter hunc versum et antecedentem interponunt β, δ, κ: *Carica iungatur rutae vinoque coquatur*. — 284 *Si sit* κ, λ, μ, π, κκ; *si sunt* ηη, θθ. *Prosunt* α, β, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *prodest* κ, κκ. *Hydropico* β, δ. — 285 *Caligine purgat* α, δ, κ, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 286 *Marathrum* i. q. *feniculum*. — 288 *Patientes* β, ζ, θ, λ.

- Cum roseo miscens oleo nec non et aceto
 290 Illius succum, capitis curare dolorem
 Quemvis immodicum poteris, hoc saepe perungens.
 Naribus expressus si succus funditur eius
 Sistit manantem bene desiccando cruorem.
 In corio mali granati si tepefactum
 295 Auribus infundas, depelles inde dolorem,
 Cerussae roseoque oleo miscens et aceto
 Illius succum mirandum conficis unguen
 Ad depellendum sacrum quem dicimus ignem,
 Et scabiem derte, quae dicitur herpeta graece,
 300 Et graece dictas achoras hoc unguine purgas:
 Ulcera sunt capitis humore fluentia pingui.
 Curat et hoc ozinas immissum naribus, haec sunt
 Quae graviter foetent in naribus ulcera nata,
 Obstat pota mero vel cruda comesta venenis
 305 Hoc Metridates rex Ponti saepe probavit,
 Qui Rutae foliis viginti cum sale pauco
 Et magnis nucibus binis caricisque duabus
 Ieiunus vesci consurgens mane solebat,
 Armatusque cibo tali, quascunque veneno

289 Cum oleo misc. roseo ηη, θθ. Vel aceto αα, ββ. — 291 Quamvis edd. omn.; quemvis η, θ et Gueroaldus. Si saepe perungas θ. — 292 Subditur αα, ββ. — 293 Sistet γ; siccatur η; stringit θ. Desicc. dolorem αα, ββ. — 294 Si sit tepefactum αα, ββ, γγ. — 295 Aurib. hanc fundes α, fundis δ, fundas θ, μ. Inde cruorem ζζ. — 296 Cer. miscens oleo nec non et aceto γ, π. — 299 Derte αα, ββ, γγ, G et varii codd.; dertae α, δδ, εε, ηη, θθ; certe κ, λ, ζζ; lego derte, vox affinis gallicae herpetis denominationi dartre. Cornarius recepit: Et scabiem certe quam dicunt herpeta Graeci, et emendat versum ita: Et certe scabiem quae Graecis dicitur herpes. Editio κκ habet: Et scabiem demit quae dicitur herpeta graece. Vocem herpeta legit erpeta κ, erbeta ζ, herbata β, serpeta γ, λ, serpita π. Nostram huius versus lectionem tuetur Gueroaldus. — 300 Achoras αα, ββ, γγ, δδ, εε, ηη, κκ, G et varii codd.; purgas et dictos Graecis hoc unguine achoras ζζ. — 301 Achorum definitio. — 302 Ozimas varii codd. et edd.; osimas λ, ozinas μ. Curat et ozaenas δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 304 Potata αα. Pota mero vel δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; pota nimis G, ββ, et plur. codd.; forsitan legendum est pota vinis. — 305 Istud Metr. κ; hoc Metridates αα, Mitridates ββ; haec Metridates γγ; Mithridates edd. recent. Metridates pro Mithridates vulgo scribebant medici medii aevi. — 307 Post hunc versum habet αα, ββ, γγ alium: Ficubus et binis geminae iuglandi, quem omittunt γ, ζ, η, λ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. Loco versus 307 habet κκ: Ficubus et siccis binis geminae iuglandi.

- 310 Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.
 Mustelaeque docent obsistere posse venenis
 Mirifice Rutam, comedunt quae primitus illam,
 Cum pugnaturae sunt cum serpentibus atris.
 Cum butyro modicoque oleo decocta tumorem
- 315 Matricis subiecta tepens fugat illa colique
 Et cunctis intus morbis sic subdita prodest.
 Hac etiam testes poteris curare tumentes,
 Cum foliis lauri bene tritam si superaddes.
 Ex hac antidotum non paucis utile causis
- 320 Conficitur, medici dicunt Diapiganon illud,
 Piganon in graeca lingua quia Ruta vocatur;
 Illius antidoti confectio talis habetur:
 Pondere iunge pari nitrum, piper atque cyminum,
 De tribus his, quantum de Ruta, ponito tantum,
- 325 Sed prius ex acri vino macerare cyminum
 Convenit, in ferro post assari calefacto,
 Omnia deinde simul bene trita ex melle iugabis,
 Pectoris et lateris, iecoris, renumque dolores
 Hoc ex antidoto curantur saepe comesto,
- 330 Extenuat bilem, mollit sine tormine ventrem,
 Confortat stomachum, facit ut bene digerat escam.

310 Quilibet ins. sibi tendi non met. κ ; quilibet ins. sibi tendere non met. η . — 311 Must. probant γ , λ , π . Mustellaeque doc. μ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 314 Hunc versum et omnes reliquos in hoc capite omitt. γ . — 315 Matrici θ . — 316 Haec subdita ζ . — 318 Superaddas α , θ , κ , λ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; superaddis π . — 320 Diapeganon $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; depigamon α ; diapigemonon β ; diapigamon θ , κ , λ . — 321 Peganon $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; pigamon α , θ , κ , λ ; pigamonon β ; $\pi\eta\gamma\alpha\nu\nu$. — 323 Cuminum η , μ , π ; ciminum $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, sic etiam v. 325. Compositionem diapegani vide ap. Plin. Valer. IV. 3. — 327 Ex melle ligabis α , δ , ζ , η , θ , κ , λ , π ; ligabis ex melle β ; cum melle iugabis $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, Γ ; ex melle iugabis $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 328 Pectoris et iecoris lateris renumque ζ , η , θ . — 329 Ex hoc antidoto λ , π . — 330 Extenuat bilem α , β , δ , ζ , η , θ , κ , λ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; exten. febrem $\kappa\kappa$; ext. pinguem $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, quam lectionem tuetur Gueroaldus, qui ita eam interpretatur: „id est demacerat pinguem i. e. hominem plectoricum (plethor.)“. Plin. Valer. l. c. habet: „alvum mollit, biles extenuat“. — 331 Post hunc versum addit π tres versiculos, qui vulgo leguntur in Regimine Salernitano: *Utilis est ruta quia lumina reddit acuta, Auxilio rutae vir lippe videbis acute, Ruta facit castum, dat lumen et adiuvat astum.*

VIII. APIUM.

- Est Apium dictum, quod apex hanc ferre solebat
 Victoris, veterum fieret dum more triumphus.
 Ipse sibi talem prior imposuisse coronam
 335 Dicitur Alcides, morem tenuere sequentes.
 Ast alii dictum credunt, quod apes vehementer
 Illius soleant avide decerpere flores.
 Hanc herbam Selinon solet attica dicere lingua,
 Virtutis calidae siccae quoque dicitur esse,
 340 Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.
 Illius succo si candida mica terendo
 Panis iungatur, oculi sedare tumorem
 Dicitur emplastri noctu superaddita more,
 Sicque ferunt mammis prodesse tumentibus illam.
 345 Sedat fervorem stomachi, pellitque tumorem,
 Et quicquid venti creat includitve nocivi
 Desiccans poris assumpta repellit apertis.
 Provocat urinas haec cruda comesta vel hausta,
 Sed mage radicum facit hoc decoctio sumpta,
 350 Hoc itidem semen operatur fortius haustum.
 Tota venenatis occurrit morsibus herba,
 Sed semen potius vel apozima proderit eius
 Si bibitur, tussimque modo sedabit eodem.
 Ventrem constringit, vomitum potata coërcet,
 355 Lymphae commixtum sibi si iungatur acetum;
 Aegris amissum fertur reparare colorem,
 Cruda a ieiunis fuerit si saepe comesta.
 Unaquaque die vexantem corpora febrem

332 Refert de apio Plinius (XIX. 8.): „honos ipsi in Achaia coronare victores sacri certaminis Nemeae“. — 333 *Victoris fieret veterum de more* x. — 335 *Alchides* β, δ, ζ, η. — 338 *Selmon*. plur. codd. et αα, ββ, γγ; *selinum* β, γ. *Solet attica lingua vocare* β. — 340 *Gradus est datus* α, β, x. — 342 *Oculis* αα, ββ. — 346 *Venter creat includitque nocivi* θ, x; *venter cr. includitque nocivum* δ; *ventus cr. includitve nocivum* β, γ; *ventus cr. includitve noxium* αα, ββ; nostram lectionem habent ζ, η, λ, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, xx. *Et quicquid venti creat includiturque nocivi* ηη, θθ. — 347 *Medetur apertis* θ. — 348 *Haec cocta comesta* γ, λ. — 350 *Hoc idem* α, δ. *Sae-
pius haustum* δ. — 351 *Morsibus hausta* αα, ββ, γγ. — 352 *Apozima* δδ, εε; *apozema* μ, ζζ; *apozima* αα, ββ, γγ, ηη, θθ; *apocima* β. — 353 *Se-
dabis* δδ, εε, ζζ. — 355 *Commixtum quoque si iungatur* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 357 *Crudaque* β. *Ieiuno* γ.

- Cum lymphā potatā iuvat febris ante tremorem.
 360 Hydropicos et splen tumidum iuvat illa, iecurque
 Si cum feniculi succo contrita bibatur.
 Hacque superposita turpis lentigo fugatur.
 Illius succus farris cum polline mixtus
 Atque ovi lacrymo vulnus bene purgat et ulcus,
 365 Si superaddatur emplastri more frequenter.

IX. ALTHAEA.

- Althaeam malvae speciem nullus negat esse,
 Althaeamque vocant illam, quod crescat in altum.
 Hanc ipsam dicunt Eviscum, quod quasi visco
 Illius radix contrita madere videtur,
 370 Agrestisque solet a multis malva vocari.
 In mulsa coctus flos eius vulnera purgat,
 Vel si cum vino tritum florem superaddas,
 Spargere sic scrophas, anumque iuvare dolentem
 Dicitur, hocque modo conquassatis medicatur.
 375 Elixata prius radix adipique terendo
 Addita porcino terebinthinaeque tumores
 Matricis curat, reliquosque iuvare dolores
 Dicitur illius; nervos sic ipsa relaxat,
 Rumpit vel spargit sic apostemata dura.
 380 Omnes has causas elixatura iuvabit,
 Si loca morborum foveantur saepe tepenti.
 A dysentericis radicum coctio sumpta

359 Potata fugat δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 360 Hydropicos et spleneticos iuvat illa θ; hydropem et splenem tumidum iuvat illa κκ. — 363 Succus cum farris polline ζ, η, θ. — 364 Lachryma δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 366 Inscriptio huius capituli differt in quibusdam edd. et codd.; Malva sive Altea αα, ββ, γγ; Althaea ζζ; Altea κκ; Malva δδ, εε, ηη, θθ; Malvaviscus μ; Altea γ, λ, etc. Retinuimus in ipso textu scriptionem Althaea, quae graeco nomini respondet, quamvis a medicis medii aevi vulgo scribatur Altea. — 367 Quod crescit δ, λ; quia crescit θ. Alteam dicunt medici quod crescat ζ. Veriorem nominis originem iam exhibuit Dioscorides. — 368 Viscus αα, ββ. Hibiscum, Hibiscum s. Eviscum (Eibisch) nomen Althaeae. — 369 Contacta α, β, γ, ζ, η, θ, κ, λ, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; contrita legit Gueroaldus, quod naturae quoque magis consentaneum est. Radix illius λ. — 370 A multisque solet agrestis malva λ. — 372 Superaddes αα, ββ, γγ. — 373 Anique iuvare dolorem α. — 374 Cumquassatis λ. — 376 Terebinthinaeque η, θ, κ, λ; terbentinaeque μ; turbentinaeque δ. — 377 Levare δδ, εε, ηη, θθ; iuvare tumores ζ. — 379 Vel frangit sic δ. — 380 Haec elixata iuvabit ζ.

- Cum vino fluxum stringens compescit eorum,
 Et pellit tardas haec coctio sumpta secundas,
 385 Et prodest haemoptoicis, lapidesque repellit,
 Vesicaeque solet variis succurrere causis.
 Acri cum vino contritum semen olivo
 Iungito, deformes maculas hoc unguine pelles.
 Cum pusca potata potest obstare venenis,
 390 Elixata prius cum melleque trita replebit
 Vulnere quae cava sunt, si sit superaddita saepe;
 Sic quoque duricias mollit lenitque rigores;
 Decoctis oleo foliis factum cataplasma
 Quosvis pestiferos morsus combustaque curat.

X. ANETHUM.

- 395 A medicis calidum siccumque refertur Anethum,
 Et dicunt, quod sit gradus huic in utroque secundus.
 Lac dat abundanter eius decoctio sumpta
 Nutrici, stomachique solet depellere morbos,
 Tres cyathos eius tepide si sumpserit aeger;
 400 Indicio ructus est qui demonstrat apertum
 Os stomachi ventumque per hoc exisse nocivum,
 Atque gravis tali sedatur nausea potu;
 Provocat urinas, obstantia quaeque repellens,
 Matricemque iuvat, bene si foveatur eadem.
 405 Cum tepida tritum patiens si potet Anethum,
 Intestinorum curat ventrisque dolorem,
 Hoc etiam potu digestio tarda iuvatur

383 *Fluxum sanguinis* αα, ββ, G. — 385 *Emophthisicis* δδ; *haemophthisicis* εε; *aemoptoicis* ζζ. — 386 *Succurrere morbis* α, θ, λ. — 387 *Commixtum semen olivo* δ; *contritum semen olivae* δδ, εε, ηη, θθ, κκ. — 388 *Iuncto deformes* κ. *Pellit* β. — 390 *Replebis* θ; *repellit* αα, ββ. *Trita medetur* γ. — 395 *Anetum* habent codd. et antiquiores edd. in inscriptione et contextu. *Siccum calidumque* β; *calid. siccum quoque fertur* η. — 399 *Tepidae* δδ, εε, ηη, θθ; *tepide* αα, ββ, γγ, ζζ, κκ, G et codd. — 400 *Quo demonstratur apertum* α. *Ructus sit qui* εε ex mera coniectura Atrociani, nam addit in notulis: „ut stet versus“; hunc secutae sunt ζζ, ηη, θθ, κκ. *Exire nocivum* ζ, η, θ, λ, π. *Ructus movere anethum* Plinius (XX. 18.) affirmat. — 404 *Eodem* β, ζ, η, κ, λ, ηη, θθ, κκ; *eadem* scil. decoctione. — 405 *Tepido tr. p. si potet aceto* δδ, εε, ηη, θθ. *Potat Anetum* μ. — 407 *Cruda iuvatur* ζ.

- Unde minor fieri vis egestiva videtur.
 Assidue bibitum visum nocet et genitale
- 410 Claudit iter siccans humorem seminis intus.
 Uvaeque si nimio turgens humore gravetur,
 Suspendit pulvis combusti seminis eius.
 Appositus digitis, aut intus clystere fusus.
 Acrior esse cinis radicum dicitur eius,
- 415 Rodit crescentes cinis hic in vulnere carnes,
 Ulcera quae serpunt et sordida vulnera curat,
 Ulcera praecipue membri curare virilis
 Dicitur iste cinis infusus saepius illis.
 Olfactu reprimat singultum semen Anethi
- 420 Assatum et fervens si saepius olfacit aeger.
 Dicunt fervores oculorum tollere posse
 Eius radices tritas prius appositasque.
 Apponas haemorrhoidis si semen Anethi
 Ustum, curat eas et condylomata solvit.
- 425 Flos oleo si decoquitur, medicabile reddit
 Illud, praecipue natis de frigore causis
 Prodest et capitis compescit saepe dolorem,
 Nervorum laxat tensuras, frigora pellit.

408 Ad hunc locum annotat Gueroaldus: „quanto enim digestio stomachi id est epatis validior est tanto plus nutrimenti in corporis substantiam convertitur sic excrementa minora et e contrario“. *Digestiva* ζ; *egestiva* putatur γ. Unde magis fieri λ. — 409 *Visui* ζ, θ; *laedit visum et xx*. *Geniale* π. „Oculos et genituram hebetat“ Plin. l. c. — 411 *Si nimio (nimis) venter turg. hum. gravetur* αα, ββ; *vulvaeque s. n. turg. h. gravetur* γ; *vulvaeque s. n. t. h. gravatur* x; *uvam s. n. t. h. gravetur* α, λ, ζζ, xx; *uvam s. n. t. h. gravatur* δ, η, θ, λ; *uvaeque s. n. t. h. gravatur* ββ; *uvaeque s. n. t. h. gravetur* ζ, π, γγ, δδ, εε, ηη, θθ. Plin. l. c.: „cinis eius uvam in faucibus levat“. — 412 *Succurrit pulvis* ζ. *Seminis huius* β, θ, λ, π. — 414 *Cinis radices* x. — 416 *Sord. ulcera curat* αα, ββ; *vuln. curat* α, β, γ, ζ, x, θ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx; *solida vuln. cur.* δ; *sord. vuln. purgat* η. — 418 *Saepius illi* γ, ζ, ζζ. — 419 *Olfatum* αα, ββ; *olfatu* μ; *olfactum* α, δ, x, π, δδ, εε; *olfactu* γ, θ, λ, γγ, ζζ, ηη, θθ, xx, G. *Singultus* γ. — 423 *Sic* αα, ββ, γγ. — 425 *Oleo si coctus erit* γ; *oleo si decoctus* x; *oleo sic decoctus* δ. — 426 *Morbis de frigore natis* λ, αα, ββ, γγ, G; nostram lectionem habent reliquae edd. et codd. — 427 *Adest et* μ. *Depellit saepe* θ. *Dolores* ζ.

XI. BETONICA.

Betonicam soliti sunt Cestron dicere Graeci.

- 430 Urinas potata ciet, lapidesque repellit,
Fert haemoptoicis cum pusca sumpta iuvamen,
Hydropicos siccatur cum vino melleque sumpta.
De foliis eius tritis factum cataplasma
Non modicum prodest oculis, quos laeserit ictus.
- 435 Illius succus roseo commixtus olivo
Auribus infusus varios fugat inde dolores.
Betonicae pulvis cocto cum melle iugatus
Empicos, tussimque iuvat, suspiria sedat,
Et stomachi varios sumptus iuvat ille dolores,
- 440 Si febrit ex calida, cum vino si febris absit.
Cum mulsa bibitus idem pulvis movet alvum.
Cum sale contritis foliis cataplasmate facto
Vulnera curabis, fuerint quae facta recenter,
Tritaque fracturae capitis haec sola medetur.
- 445 De foliis eius elixis fit cataplasma
Utile non modicum variis vitiis oculorum;
Restrigit lacrymas oculorum mansa vel hausta,
Hac etiam caligo solet metuenda repelli,
Aequo cum ruta fuerit si pondere iuncta
- 450 Et sic cum lymphā sumatur trita tepenti,

429 Plures codd. et edd. habent *Vetonica* s. *Vettonica* in inscript. et contextu. *Cestron*, *ceston* etc. codd. nonnulli. *Cestron betonicam soliti sunt dicere quidam* α, μ. *Cestron sunt dic. Graeci* γ. *Κέστρον* Diosc. — 430 *Urinam p. c. lapidemque* ζ. — 431 *Haemophthisicis* δδ, εε. *Saepe iuvamen* ζ. — 432 *Hydropicum* α; *hydropicos curat* ζ; *hydropicosque iuvat* δδ, εε, ηη, θθ. — 433 *Tritis eius* κ. — 434 *Laeserit ignis* α. — 438 *Embecos* δδ; *hemphecos* εε, ηη, θθ, κκ; *empyicos* ζζ; *empicos* π, αα, ββ, γγ; *empticos* μ; *epaticos* α; *empyemate laborantes* sic dicebantur. *Iuvat superaddita sedat* ζ. Pro *tussimque* legere mavult Cornarius *phthisimque*, bona forsā coniectura, nam *phthisis* a medicis medii aevi semper dicebatur *Tisis*, et ipse Diosc. habet: *ποιεῖ καὶ πρὸς φθισικοὺς, ἐμπυϊκοὺς μετὰ μέλιτος*. — 440 *Si febris est calida* αα, ββ; *si febris ex cal.* γγ; nostram lectionem habent β, γ, δ, η, θ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. *Adsit* ηη, θθ; *assit* ζ, κ. *Hydropicis dari iubet Dioscorides febricitantibus cum hydromelle, non febricitantibus cum vino mellito*. — 441 *Multa bibitus* δ. — 442 *Contritus* αα, ββ. — 443 *Curabit* η, λ, π. — 444 *Capitis quoque sola* γ. *Sola i. e. sine sale*. — 447 *Sumpta vel hausta* γ. — 449 *Aequo cum rupta* αα, ββ; *si rutae fuerit cum pondere* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Pondere mixta* θ. — 450 *Et si cum* γ, δ, θ, κ.

- Sic oculis nocuus sanguis per subtiliora
 Dicitur expelli, sic lumina libera reddi.
 Sumpta hac cum tepida purgatur vomica dira,
 Pectoris et morbi potu curantur eodem,
 455 Splen iuvat illius decoctio sumpta iecurque.
 Uncia Betonicae socianda quaterna vetusti
 Cum vini cyathis tribus, his sint addita grana
 Viginti septem piperis, simul haec bene trita
 Hausta que purgabunt renes, pellentque dolores.
 460 Uncia cum cyathis calidae potata duobus
 Dicitur immodicum ventris sedare dolorem.
 Haec tussim cum melle fugat, ventrem quoque mollit,
 Unaquaque die febre si vexabitur aeger
 Uncia iungatur plantaginis una duabus
 465 Betonicae, sic cum tepida contrita bibantur,
 Antea quam febris praenuncia frigora fiant.
 Uncia Betonicae calidae cyatho resoluta
 Prodest hydropicis, si sit potata frequenter.
 Radicum pulvis cum mulsa tritus et haustus
 470 Humores (velut elleborum) vomitu cito purgat,
 Bis binas dragmas praecepit Plinius harum
 Radicum dare cum passo mulsove bibendas,
 Praecipue phlegma vomitu purgabitur isto.
 Cum mulsa bibitus prodest pulvis foliorum

451 Sic sanguis nocuus oculis θ . Subtiliora $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; posteriora α , β , λ , π ; subteriora δ , ζ , η , θ , κ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. Gueroaldus tuetur nostram lectionem, explicat sanguinem nocuum per „rubedinem oculorum ex nocivo sanguine venulas et arterias oculorum opplente“, et expelli putat hunc sanguinem per diaphoresin: „per poros subtiles et insensibiles oculorum“. — 452 Reddit $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; reddi γ , δ , η , θ , κ , μ , π , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 453 Hac sumpta tepida θ . — 455 Iecurque β . — 456 Sociata $\zeta\zeta$. — 457 Vini cum $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Tribus est his addito α ; trib. his est addita granis ζ ; trib. est his addita grana θ , μ ; trib. et bis addita δ ; trib. atque his addito π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\kappa\kappa$; trib. at his addito $\eta\eta$, $\theta\theta$; trib. et his addita η . — 462 Tusses β . Melle iuvat λ . Quoque pellit β ; quoq. solvit λ . — 465 Bibatur $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; bibantur α , η , λ , μ , π , $\kappa\kappa$. — 466 Praesentia frig. λ . — 467 Ciato calidae γ , η , θ , ζ , κ , λ , π . Inter hunc et praecedentem versum interponit π : Hanc illi celerem cernes conferre salutem. — 469 Radicis pulvis η . — 471 Cfr. Plin. XXVI. 7: „Faciles praestat vomitiones radix vettonicae ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso“. — 472 Mulsave $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; mulsoque λ . — 473 Fleuma codd. nonnulli. — 474 Pulvis prod. $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$.

- 475 Ruptis atque steras potus levat iste cadentes.
 Cum vino sumptis obstat potata venenis,
 Praecipue semen, quod si desit datur herba.
 Uncia Betonicae cum vino sumpta tepenti
 Ictericos curat; cum mulsa menstrua solvit;
- 480 Pondere vero fabae pulvis cum melle voratus
 Post coenam stomachum iuvat, ut bene digerat escam.
 Si de Betonica viridi sit facta corona
 Circa serpentes, ut Plinius asserit auctor,
 Audebunt nunquam positam transire coronam,
- 485 Sed morsu proprio pereunt et verbere caudae.
 Omnibus antidotis Menemachus eam sociari
 Praecipit, ut stomacho magis herbis omnibus aptam.
 Plinius hanc, inquit, qui secum gesserit herbam,
 A nullo poterit nocuo medicamine laedi,
- 490 Et dicunt, quod ea cum vino saepius hausta
 Plumbeus abscedat color et melior revocetur.

XII. SABINA.

- Bratheos est graece Sabina vocata latine,
 Sicca calensque sibi vis est, et tertius illi
 Est in utroque gradus. Vulnus cum melle vel ulcus
- 495 Fortiter exsiccatur, et sordes purgat eorum;
 Sic iuvat anthracas, bona quae plebs ulcera dicit.
 Menstrua deducit, corruptos extrahit alvo
 Conceptus, si cum vino sit sumpta frequenter,

475 *Atque uteros pot.* ζζ, κκ, cfr. v. 13. — 477 *Detur* αα, ββ. — 479 *Cum vino α.* *Menstrua purgat* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ, α; *menstr. solvit* αα, ββ, γγ, G. et codd. — 483 Plin. XXV. 8: „ut inclusae circulo eius (sc. vetonicae) serpentes ipsae sese interimant flagellando“. — 486 *Meneracus* γ; *Medeacus* δ; *Menemachus* α, η, κ, π, γγ; *Menemachus* β, ζ, μ, ζζ, κκ; *Meneniachus* θ; *Meneachus* λ; *Moniacus* ββ; *Meniacus* αα, δδ, εε, ηη, θθ, G. et codd. nonnulli. — 488 Plin. XXV. 8: „tantumque gloriae habet ut domus in qua sata sit tuta existimetur a piaculis omnibus“. — 489 *Nocuo poterit* α, θ. — 490 *Dicit* α, β. *Dicunt quidam* cum ζ, η. — 491 *Abscedit* β. *Renovetur* π. Hunc et antecedentem versum omittit μ. — 492 *Brateos* β, μ, αα, ββ, γγ, G; *bratheos* α, γ, λ, π, δδ; *bratheos* δ, εε, ηη, θθ; *Est brathy graece* ζζ, κκ. *Savina* β, γ, κ, λ, μ, π, αα, ββ, γγ, δδ; *savina* δ. — 493 *Sicca calens sibi vis gradus est* η; *sicca calensque eius vis est* δδ, εε, ζζ, κκ; *sicca calens eius vis est* ηη, θθ; nostram lectionem habent codd. — 495 *Exsiccatur sordes quoque purgat* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 496 *Vulnera dicit* π. — 497 *Abstrahit alvo* γ, λ, μ. — 498 Inter hunc versum et sequentem interponit η: *Abortire facit abortumque repellit.*

Vel si trita prius matricis subditur ori.

- 500 Cerotis admixta cutem facit esse nitentem,
 Omnibus et morbis prodest de frigore factis.
 Illius in vino vel aqua decoctio curat,
 Quos vertigo nocet, si lotum sit caput inde
 Herbaque temporibus et fronti cocta ligetur.
- 505 Duplum Sabinae si desunt cinnama poni
 In medicamentis iubet Oribasius auctor.

XIII. P O R R U M.

- In multis causis usus medicamine Porri
 Dicitur Ippocras, medicinae maximus auctor,
 Istius succum solum dedit ille bibendum
- 510 Aegrotis, qui reiiciunt sputantve cruorem,
 Quos haemoptoicos soliti sunt dicere Graeci;
 Cum galla dant hunc alii thurisve farina,
 Aut geminis dragmis Porrorum seminis unam
 Apponunt myrrhae, vino quoque trita resolvunt,
- 515 Prae cunctis aliis dicunt haec sumpta iuvare;
 Manantemque potes naris retinere cruorem,
 Intus si nares ungas medicamine tali.
 Contractas vulvas succo curabis eodem,
 Reddit fecundas mansum persaepe puellas;
- 520 Ulcera cum melle tritum iuvat appositumque.
 Humor capitis si destillatio fiat

501 Prodest morbis αα, ββ, γγ. — 504 Temporibus codd. nonnulli, vide v. 184. — 505 Desint δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; desunt αα, ββ, Γ. — 506 Uribasius γ, η, λ, μ, π; Uribasius αα, ββ; Auribasius κ; Ambrosius α; Orbasius ζ; Orisbasius δ, γγ; Oribasius θ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Ceterum iam ante Oribasium idem affirmavit Plinius (XXIV. 11.): „in medicamentis vero duplicato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum traditur.“ — 508 Hippocrates εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Ypocras dicitur δ. — 509 Illius succum α. Dedit ipse α, λ; ded. iste γ, η, π. — 510 Spumantve β, γ, ζ, λ, π. Sput. tumorem ηη, θθ. — 511 Haemophthysicos δδ, εε; haemophthoicos ηη, θθ. — 512 Hunc sc. succum. — 514 Appon. myrrhae legunt cum Gueroaldo et codicibus antiquiores editiones, Cornarius restituit myrti quia Diosc. l. c. habet μετὰ μύρτων ἰών. — 516 Manantesque p. n. r. cruores γ. — 517 Ungas si nar. intus δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 518 Contractas αα, ββ, γγ, Γ, π; sed videtur sermo esse de sterilitate ob clausum uteri orificium. Cfr. Plin. XX. 6. Curavit δ; curabit π. Hunc versum omitit α. — 519 Reddet ζ. Vid. Regim. Salern. v. 225. — 521 Humor si capitis distillat et inde gravatur κκ.

- Pulmones pectusque nocens vocemque canoram,
 Indeque consurgat tussis praecordia laedens,
 Cum ptisana succum Porri sorbere iuvabit;
 525 Et per se solum prodest his omnibus ipsum.
 Si Porri partes in lymphā coxeris albas,
 Sic ut aquam primam mutes, addasque secundam,
 Utilis eius aquae duro fit potio ventri,
 Dicitur haec eadem cum vino stringere ventrem.
 530 Cum vino Porrum datur his quos laeserit anguis
 Quodlibet aut animal fundens letale venenum;
 Nec minus his prodest, si vulneribus superaddas
 Sic velut emplastrum Porrum cum melle subactum.
 Commixtus Porri succus lacti muliebri
 535 Et bibitus tussim fertur sanare vetustam,
 Et variis vitiis pulmonum subvenit idem.
 Auris compescit cum caprae felle dolorem,
 Praestat idem pariter cum mulsa mixtus et auri
 Infusus tepidus; fungis si manditur obstat.
 540 Eius iungatur succo pars tertia mellis,
 Et sic per nares tepidum fundendo vel aures
 Immensum poteris capitis sedare dolorem.
 Cum vino bibat hunc, lumborum quem dolor angit.
 Dicunt utilius tali nihil esse dolori.
 545 Fracturas solidat cito, duritiasque relaxat
 Appositum, vulnusque recens cito cum sale claudit.
 Si crudum fuerit sumptum levat ebrietatem,
 Sic venerem stimulat, sic duram mollit et alvum.

522 *Pectusque gravans* ϑ. — 523 *Consurgit* α, γ, ζ, π; *cum surgit* μ.
 — 524 *Porri succum* αα, ββ, γγ. *Servare iuvabit* ζ. — 526 *Cum lymphā*
 ζζ. *In vino coxeris* αα, ββ, γγ et nonnulli codd. Cfr. Diosc. l. c. et Plin-
 nii l. c.: „capita bis aqua mutata cocta alvum sistunt et fluxiones ve-
 teres“. — 527 *Mittes* β, γ, δ, κ. — 529 *Solvere ventrem* β. — 530 *Potus*
datur δδ, εε, ηη, ϑϑ; *porrum dabis his* ζ. *Laeserat* δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ. —
 531 *Aut aliud fundens* γ, π. — 532 *Superaddes* δ. — 533 *Emplastrum* γ,
 μ. — 534 *Mulieris* κκ. — 535 *Fertur tussim* δ. *Sedare vetustam* γ, ζ, λ, π.
 — 538 *Mulso* γ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ; *Tritus et auri* αα, ββ, γγ. —
 539 Plinius l. c.: „Estur vero et contra fungorum venena“. — 541 *Te-*
pide λ, π; *tepidus* κκ. — 542 *Capitis poterit* γ, λ, π; *poterit capitis* ϑ; *ca-*
pitis poteris μ; *capitis poteris curare* β. Hunc versum cum quatuor proxime
 antecedentibus omittit α. — 543 *Ex vino* α, δ, κ, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ,
 κκ. — 544 *Dicitur* α, δ, δδ, εε, ηη, ϑϑ, κκ. — 547 *Sumptum fuerit* ϑ. —
 548 *Et venerem* γ, λ, ζ. *Molliet* αα, γγ, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ, α, δ; *moliet* ββ. —

XIV. CHAMOMILLA.

- Anthemim magnis commendat laudibus auctor
 550 Asclepius, quam Chamaemelum nos vel Chamomillam
 Dicimus; haec multum redolens est et brevis herba,
 Herbae tam similis, quam iusto nomine vulgus
 Dicit amariscam, quod foeteat et sit amara,
 Ut collata sibi vix discernatur odore.
 555 Auctores dicunt species tres illius esse,
 Quas solo florum distingui posse colore
 Tradunt: est cunctis medius flos aureus illis,
 Sed variis foliis flos circumcingitur ille,
 Albi vel nigri sunt purpureive coloris.
 560 Dicitur Anthemis proprie, cuius foliorum
 Purpureus color est, maiorque et fortior haec est;
 At Leucanthemum foliis deprehenditur albis,
 Melinis Chrysanthemum; vis omnibus illis
 Sicca calensque gradu primo conceditur esse.
 565 Provocat urinam cum vino quaelibet hausta,
 Vesicae frangit lapides et menstrua purgat,
 Si foveatur aqua matrix qua cocta sit herba,
 Aut si cum vino potetur saepius illa;
 Tormina sic sedat, stomachique inflatio potu
 570 Pelletur tali; squamas de vultibus aufert,
 Si tritam apponas solam mellive iugatam.
 Icteris prodest eius decoctio sumpta
 Et mire prodest iecoris potata querelis,

549 *Anthemum* αα, ββ, γγ et plures codd.; *anthemium* δδ, εε, ηη, θθ; *an-*
themidem ζζ, κκ. — 550 *Asclepius* αα, ββ et codd. nonnulli; *Esclapius* η;
 Plin. l. c.: „anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade“. Ceterum
 hic versus quoad duo chamomillae nomina diversissime legitur in codd. et
 edd. — 553 Post hunc versum addit ζ: *Foetet amaristus redolet similis ca-*
momilla. *Amarisca* s. *Amarista* herba est *Anthemis* *Cotula*. — 557 *Dicunt*
est θ. — 558 *Variis* filis κκ. — 559 *Albi vel lutei* ηη, θθ. *Purpureique*
θ. *Colores* β. — 560 *Anthenus*, *anthemion* etc. — 562 *Et* var. codd. et edd.
Leucanthemum αα, ββ, γγ; *leucanthemion* δδ, εε, ηη, θθ; *leucanthemium* ζζ;
leucanthemon κκ. — 563 *Mellinis* α, ζ, αα, ββ. *Crisantenum* αα, ββ, γγ;
chrysanthemon δδ, κκ; *chrysanthemion* εε, ζζ, ηη, θθ. *Est vis* αα, ββ, γγ.
Nigris crisantemon vis κ. — 564 *Contenditur* κ. — 567 *Sit illa* ζ. — 568
 Hunc versum omittit ζ. — 570 *Pelletur ex tali* β, λ, π; *pelluntur tali* ζ.
Squamas per „Lentigines“ explicat Gueroaldus. — 573 *Iecoris prodest*
potata αα, ββ, γγ; *iecoris medicatur sumpta* η, θ, λ, μ, π, κκ.

Pellere cum vino potata refertur abortum.

- 575 Hac oleo cocto foveas si febricitantem
Frigus depelles, febrem quoque saepe fugabis;
Unguine purgantur hypochondria turgida tali.
Pestiferos morsus serpentum pondere dragmae
Cum vino prohibet Anthemis sumpta nocere;
580 Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
Unaquaque die bis sumptam pondere dragmae
Cum geminis cyathis vini subtilis et albi
Cum lotio sensim totum purgare lienem.
Aegilopas curat, si quis commasticet illam
585 Et sic apponat; sic ulcera sordida purgat.
Ebullire caput febris fervore gravatum
Saepe solet, vel collectis humoribus in se
Ulcera producit, vocat exanthimata Graecus,
Haec decocta virens oleo Chamomilla repellit.
590 Quod si defuerit viridis maceretur aceto,
Et caput inde lavet, nullum magis adiuvat unguen.

XV. NEPETA.

Herbam, quam Nepetam vulgari more vocamus,
Hanc medici graeco Calamenti nomine dicunt,
Sicca calensque sibi vis est et tertius illi

- 595 Est in utroque gradus. Cum mulsa sicca tepenti
Sumpta solet totum sudore resolvere corpus;
Ex oleo, quo sit decocta, perunge fricando
Illum, venturae metuit qui frigora febris,

576 *Depellens* β. — 577 *Ypocondr.*, *ypocundr.* etc. — 578 *Serpentis* η, θ. — 579 *Prohibet herba isthac* ζζ. Hunc versum cum duobus sequentibus omittunt α, x. — 580 Plin. (XX. 15) de cappari haec habet: „Spleneticis prodest in vino potu radicis duabus drachmis dempto balnearum usu, feruntque XXXV diebus per urinam et alvum totum lienem emitti“. — 586 *Emollire caput* αα; *emolire* ββ; *et mollire* β, π; Gueroaldus explicat per „alleviare“. *Ebullire* habent α, δ, ζ, η, x, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx et sensus poscere videtur. — 588 *Exanthemata* habent edd. recentiores. — 590 *Et si defuerit* β. *Maceratur* δ, ζ. — 591 *Laves* λ; *liniat* G. — 592 Inscriptio varia: *Nepeta*, *Nepita*, *Calamentum*. Icones huic capiti adiectae interdum Calamum exprimunt, errore ob Calamenti nomen commissio. — 593 *Graece* α, ηη, θθ. *Calaminthi* δδ, εε, ηη, θθ; *calaminthes* ζζ; *calamentum* γγ, xx. — 594 *Calensque illi vis e. e. t. item* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx. — 595 *Trita tepenti* δδ, εε, ηη, θθ; *saepe tep.* αα, ββ, γγ, G; *sicca tep.* α, γ, δ, ζ, η, μ, π, ζζ, xx. — 596 *Revolvare corpus* δδ, εε, ηη, θθ.

- Non frigus tantum sed febrem saepe repellit;
 600 Illi, qui sciasim patitur, coxae superadde
 Contritam viridem, fertur comburere pellem
 Et sic humores siccando fugare dolores;
 Appositu potuque suo cito menstrua purgat.
 Est leprae species elephantiasisque vocatur,
 605 Quae cunctis morbis maior sic esse videtur,
 Ut maior cunctis elephas animalibus extat,
 Hunc in principio morbum potus Calamenti
 Cum vino curat humores extenuando;
 Serpantum morsus superaddita trita nocere
 610 Non sinit, et pellit cum vino sumpta venena.
 Potus et iniectus lumbricos enecat eius
 Succus et in membris vermes necat omnibus ipse,
 Si mel iungatur huic cum sale plus operatur.
 Si bibit hanc praegnans aut tritam subdit, abortit.
 615 Purgat et ictericos, cum vino curat anhelos,
 Astmaticos medici quos graeco nomine dicunt,
 Et iecoris morbos cum vino mitigat hausta,
 Hocque modo veterem lateris iuvat illa dolorem,
 Atque cicatrices nigras superaddita trita
 620 Haec naturali reddit purgando colori;
 Vino decoctae facit hoc melius cataplasma.
 Compescit stomachi cum vino sumpta dolorem.
 Fumus de domibus serpentes effugat eius,
 Tollere singultum cum vino dicitur hausta
 625 Hocque modo venerem prohibet potata frequenter.

599 Febres ζ, κ, π; febres inde λ. — 600 Ischiada ac si quis patitur ζζ, κκ; cfr. v. 39. — 602 Dolorem γ; dolentes θ. — 603 Apposita edd., G; apposita ast potuque ζζ; apposito ζ, η, π; appositu β, λ, μ. Apponere i. e. forma pessarii adhibere. — 604 Est morbi species ζ. Elephantia sicque α; elephantiasis vocitata θ. — 605 Quae cunctis maior lepris sic λ. — 606 Ut cunctis maior λ. Animalibus elephas ζ; elephas animantibus δδ, εε, ζζ, ηη, κκ; elephas animalibus αα, ββ, γγ, κκ. Elephas γ, π. — 607 Calamentis αα, ββ; calaminthi κκ; calaminthes δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; calamenti α, β, η, θ, λ, γγ. — 608 „Extenuando id est subtiliando“ G. Humores satis extenuando κ. — 614 Bibat h. pr. a. tr. subdat αα, ββ. Vel tritam ζ, η. — 615 Purgat anhelos θ. — 616 Graeco med. quos ζ, η. — 621 Decocta facit haec αα, ββ. — 623 Effugat omnes ζ, η, θ. — 625 Cohibet α, γ, κ, θ, η, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ.

XVI. PULEGIUM.

- Fervida Pulegii vis siccaque dicitur esse.
 Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.
 Saepius hanc herbam si praegnans sumit, abortit;
 Menstrua deducit cum vino sumpta tepenti,
 630 Hocque modo tardas haec extrahit herba secundas.
 (Hoc nomen, quod non notum reor esse quibusdam,
 Exponam tali quid nomine significetur:
 Ut nondum natus testa circumdatur ovi
 Pullus, sic infans matris vestitur in alvo
 635 Quadam pellicula matris de semine facta,
 Quam nascens rumpit, quasi testam pullulus ovi,
 Istas pelliculas medici dixere secundas,
 Quod mox expositos naturae iure sequantur;
 Hae si plus iusto vitio cogente morantur
 640 Aut mors subsequitur, dolor aut qui vix toleratur;
 Istas Pulegium praedicto more repellit.)
 Cum sale contritam melli si iunxeris illam
 Unguine contractis potes hoc succurrere membris.
 Illius pulvis sumptus cum melle vel haustus
 645 Pectoris humores viscosos extenuare
 Et per sputa potest illos educere mire.
 Nausea vel morsus stomachi curabitur illa
 Cum pusca sumpta vel aceto quod sit aquosum;
 Cum vino nigram choleram potata repellit,
 650 Sicque venenatis serpentum morsibus obstat.
 Si per vim febris nimiove fluore cruoris

626 *Pulegium* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$ in inscriptione. In ipso versu plures edd. habent *Pullegium*, quod si metri causa factum est, non opus erat, nam syllaba prima iam per se protrahitur, v. Seren. c. 32. v. 599. — 628 *Sumat* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Hanc praegnans herbam si* α ; *hanc herb. pr. si* β . — 631 *Quoniam* ignotum δ ; *quia non notum* θ , β , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. Nomen sc. secundarum. — 633 *Circundatur* $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 638 *Quae mox* θ , π . *More sequantur* η . — 639 *Morentur* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 641 *Hunc verum* cum decem antecedentibus omittit α . — 643 *Succurrere morbis* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; *succ. membris* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\kappa\kappa$, G. — 646 *Potest purgare salubriter illos* λ , G, $\gamma\gamma$; *potest illos educere mere* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *pot. ill. educ. mire* α , β , δ , η , θ , γ , κ , μ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 648 *Acetum aquosum* i. e. aquae mixtum G. — 649 *Coleram nigram* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *nigr. coler. reliqu.* edd. et α , β , γ , δ , η , θ , κ , λ , μ , π . Cfr. Regim. Salern. v. 213. — 651 *Nimioque* eadem edd.; *nimio fervore cruoris* κ .

- Aut aliquo casu subito defecerit aeger,
 Quod solet a doctis medicis malefactio dici,
 Pulegium valido tritum iungatur aceto,
 655 Naribus aegroti sic apponatur, odore
 Solo confestim dicunt relevare iacentem.
 Gingivas sicci pulvis confirmat et usti.
 Appositam viridem dicunt sedare podagram,
 Et quosvis alios solet emendare tumores,
 660 Si superaddatur tepidae permixta polentae;
 Addita cerotis papulas de corpore tollit.
 Spleneticis multum superaddita cum sale prodest;
 Elixatura si quisquam saepe tepenti
 Illius abluitur, pruritus non patietur,
 665 Et sic matricis poteris curare tumorem;
 Tussim compescit cum vino sumpta tepenti,
 Et sic urinam compellit reddere largam,
 Et magis ex vino si sit decoctio facta
 Aut oleo mixto contritam si superaddas.
 670 Si radix acri contrita iugatur aceto,
 Sedabit quosvis superaddita saepe tumores;
 Obstat serpentum cum vino sumpta venenis
 Et sic assumptam venerem stimulare fatentur.
 Sic quoque pulmonis prodest iecorisque querelis
 675 Et sic nutrici sumptum lac praebet abundans.

653 *Malefactio* αα; *malefactio* η, θ, κ, μ, π, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, κκ; *malefactio* δ; *malefactio* α; *malefactio* ηη, θθ. *Malefactio* s. *malefactio* medicis (praesertim Gallis) medii aevi dicitur lipothymia, cfr. Aegid. Corbol. de medic. compos. l. 2. v. 142; et Reinesii var. lection. l. 3. c. 4. pag. 393. — 656 *Reparare vigorem* η. — 657 *Siccus p. c. et ustus* δ. — 658 *Appositum* α, ηη, θθ, κκ. *Appositam veterem dicunt* λ, π. Cfr. Regim. Salern. v. 214. — 659 *Emendare cruores* κ; *emundare tumores* α. — 660 *Tepida perm. polenta* κκ. „Polentae i. e. farinae in aqua dilutae“ G. — 661 *Caerotis* δδ, εε, ζζ, κκ; *ceratis* ηη, θθ. *Corp. pellit* η, θ, λ; *pellis* δ. — 662 *Splenet. eadem* λ, π. Inter hunc et sequentem versum interponit δ versus 912—927: *Hocque modo—mixt. muliebri*, ex cap. de Ostrutio. — 665 *Matr. proderit* λ; *matr. poterit* μ, π. *Poterit cur. dolorem* κ; *pot. sedare tumores* θ. — 667 Post hunc versum interponit decem alios versus huc non pertinentes μ. — 668 Hunc versum cum sequentibus huius capituli omittunt γ, η, λ, π. — 669 *Mixtam contritam* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *mixto contr.* αα, ββ, γγ et codd. — 670 *Haec contrita acri radix iungatur aceto* θ; *Si rad. acri trita iungatur* δδ, εε, ηη, θθ; *contr. iug.* δ, κ, ζζ; *rad. contr. acri iungatur* κκ. — 671 *Sedavit* ββ. — 673 *Assumptum* α, β, δ, θ, κ, μ et edd.; nostram lectionem habet G.

Herba virens curat morsus cum melle caninos,
Si superaddatur et vino mixta bibatur.

XVII. FENICULUM.

Feniculum medici calidum siccumque secundo
Dicunt esse gradu, Marathrum Graecus vocat illud.

- 680 Cum vino cunctis obstat haec herba venenis,
Hac mansa serpens oculos caligine purgat,
Indeque compertum est humanis posse mederi
Illam luminibus, atque experiendo probatum;
Radicum succus oculis cum melle perunctis
685 Pulsa reddit eos omni caligine claros;
Expressus Marathri viridi de semine succus
Soleque siccatus magnum medicamen habetur
Ad quoscunque voles oculorum pellere morbos.
Auribus infusus vermes succus necat eius,
690 Renibus in ptisana radix decocta medetur,
Cum vino fugat hydropicos potata tumores,
Sicque venenatis obstat morsibus illa,
Sic quoque pulmonis obstat iecorisque querelis,
Et sic nutrici sumpta fit copia lactis.
695 Cum vino vel aqua radicum coctio sumpta
Nefreticis et vesicae morbis medicatur,
Urinas purgat et menstrua sumpta resolvit,

676 *Virens morsus curat cum* ϑ . — 677 Post hunc versum addit β , δ , $\times$ quatuor versus ex capite de feniculo, scil. 681 cum tribus sequentibus. — 679 *Marathrum* codd. et edd. nonnullae. — 680 *Obstat potata venenis* β ; *cunctis haec obviat herba* $\times$; *Obstat cum vino cunctis h. h. venenis* ϑ , λ . Post hunc versum addit β , γ , λ , ζ sequentem: *Et sic assumptum venerem stimulare videtur*, qui ex v. 673 capitis prioris huc tractus esse potest, nam η habet eundem versum, sed fatetur pro *videtur*. — 681 *Calig. curat* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, G; *purgat* α , β , γ , η , ϑ , $\times$, λ , μ , π , $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$, $\times$. — 682 *Posse prodesse* γ . — 683 *Expediendo* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$ et codd. nonnulli; *experiendo* δ , η , ϑ , μ , $\gamma\gamma$, $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$, $\times$, G. *Probatum* $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$; *probatum est* η , $\gamma\gamma$. *Luminibus multisque probatum dicitur esse* γ , λ , π . — 684 *Radicis succus mixtus cum melle recenti* $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$; *radicum succ. mixt. c. melle rec.* α ; *radicis succ. oculis c. m. perunctus* $\zeta\zeta$; *nostr. lectionem habent* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\times$, G, et codd. nonnulli. — 688 *A quiscunque velis* $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$; *ad quoscunque valens* ϑ . *Tollere morbos* λ . — 691 *Vino curat* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G. — 692 *Obstat* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, G; *obsistit* $\zeta\zeta$. — 694 *Hac sic nutrici* γ , ϑ , λ ; *hac et nutr.* $\zeta\zeta$. — 695 *Radicis* δ , $\times$, $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$, $\times$. — 696 *Nefreticis* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *nephriticis* $\zeta\zeta$. *Morbo* λ .

- Vel si trita super pecten haec herba ligetur;
 Nausea cum vino sumpta sedabitur illa,
 700 Fervorem stomachi cum lymphā mitigat hausta.
 Radix illius vino decocta dolores
 Fomento curat, patitur quos virga virilis,
 Hoc quoque, si iungas oleum, facit, hocque perungas.
 Ictu vel factos subito quoscunque tumores
 705 Appositum tantum iuncto sedabit aceto.
 Semen cum vino bibitum veneris movet actus,
 Hocque modo lateris diros sedare dolores
 Dicunt aut herbae si sit decoctio sumpta.
 Tradunt auctores eius iuvenescere gustu
 710 Serpentes et ob hoc senibus prodesse putatur.

XVIII. ACIDULA.

- Dicimus Acidulam, quam Graecus dicit Aizon;
 Sic dici credunt, sapor illi quod sit aceti.
 Crescit arenosis in pratis et secus amnes,
 Hanc avide quidam comedunt in tempore veris
 715 Expertumque ferunt, sibi quod fastidia tollat;
 Virtus est illi siccans et frigida valde
 Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.
 Hac fugit apposita sacer ignis et herpeta mordax,
 Et tumor ex oculis tritae cataplasmate cedit.
 720 Ulcera, quae serpunt, cohibet combustaque curat

698 *Pectus* αα, ββ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *pecten* (i. q. regio pubis) α, β, γ, δ, η, θ, λ, μ, π, ζζ. — 699 *Sedab. ista* δ. — 700 *Cum vino mitigat* δ. — 701 *Cum vino cocta* θ. — 703 *Oleo facit* α, γ, δ, η, θ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *oleum* G, αα, ββ, γγ. *Atque perungas* β, γ, λ, π. *Oleo faciemque perungas* κ. Sensus est: si radicem feniculi non ex aqua sed ex oleo decoquis et hoc oleo virgam perungis, idem praestat in doloribus virgae curandis. — 704 *Ictus* α, β, γ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ. — 705 *Apponas tritam* γ, λ, π, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *apponens tritam* α, β, δ, η, θ, κ, μ, γγ, ζζ; *appositum tantam* αα, ββ. *Mixto sedabis* γ, λ, π. Nostram lectionem tuetur Gueroaldi explicatio: feniculum solummodo cum aceto iunctum et appositum curare eiusmodi tumores. — 706 *Actum* δ. — 707 *Later. dicunt sedare* γ, η, θ, λ, π. — 708 *Diros aut* γ, θ, λ, π; *duros aut* η; *dicunt aut* β. *Decoctio facta* δ. — 710 *Serp. cibus hic senib.* β; *serp. et ad hoc senib.* η. Post hunc versum addit α: *Oris foetorem depellit et ebrietatem*; et β: *Et stomacho potius non lota comesta medetur*. — 711 *Acedula, acidula.* Aiozon, ayzon, aizon, aizoum, aizoon, aozon, ozion etc. Vario modo leguntur haec nomina in codd. et edd. antiquis. *Omnes acidulam* ζζ. *Vocat* μ. — 715 *Tollit* β, γ, μ. — 717 *Datur gradus* αα, ββ, γγ.

- Et multum calidae dicunt prodesse podagrae,
 Si fuerit foliis illius operta virentis
 Aut cataplasmetur mixta contrita polenta.
 Eius cum roseo succus permixtus olivo
 725 Dicitur antiquo capitis prodesse dolori,
 Qui dolor est lingua dictus cephalargia graeca.
 Omne genus fluxus ventris restringere mire
 Cum vino potata solet vel mansa frequenter,
 Hocque modo nimium manantia menstrua sistit,
 730 Vel si matrici tritam viridem superaddas;
 Sic quoque lumbricos pellit potata rotundos,
 Taliter et cunctis prodest potata venenis.
 Exhilarat visus succus illius inunctos
 Cum vino variis obstat potata venenis.
 735 Affirmant istam qui secum gesserit herbam
 Quod non appetat hunc letali scorpius ictu.
 Auribus expressus si succus funditur eius
 Adiuvat auditum mire pellitque dolorem.
 Altera vero *minor* species est istius herbae,
 740 Quam Sempervivam dicunt, quoniam viret omni
 Tempore, Barba Iovis vulgari more vocatur;
 Esse refert similem praedictae Plinius istam,
 Nec minus hanc cunctis praedictis posse iuvare;
 Mane solent adeo palpebrae glutine quodam

723 Cataplasmate mixta αα, ββ; cataplasmentur mixta γγ; cataplas-
 mata mixta δδ, εε, ηη, θθ; cataplasmatum mixta cum tr. α; nostr. lect. η, θ,
 κ, λ, μ, π, ζζ, κκ. — 724 Commixtus λ; perunctus αα, ββ, γγ. — 726 Et
 dolor αα, ββ. Qui dolor e. linguae dictus cephalargia graecae κκ; qui dictus
 dol. e. lingua cephalargia δδ, εε, ηη, θθ. — 728 Solet et mansa η. — 729
 Hunc et sequentem versum omitt. α. Menstrua purgat π. — 730 Viridem
 tritam δ, η, θ. Superaddis λ, μ, π. — 732 Prodest haec herba venenis α;
 obstat potata venenis π. — 733 Exhilarat visus λ, π. Illius succus inunctos
 γ, η, λ; illius succus inunctus α, β, θ, κ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ.
 Hunc et sequentem versum omitt. δ. — 734 Versus hic deest in ζζ, θ, for-
 san recte, cum iam v. 732 idem dicatur; cum proxime antecedenti omittit
 eum δ. Cum vino varia pellit potata venena κ. — 735 Secum qui gesserit
 λ. — 736 Quod hunc non appetat β, ηη, θθ; quod non appetet hunc δδ, εε,
 ζζ; appetat hunc quod non κ. — 737 Succus si β, γ, δ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη,
 θθ. — 739 Illius α, γ, θ, λ. — 741 Herba Iovis αα, ββ. Lingua franco-
 gallica hodie adhuc dicitur Joubarbe. — 743 Nec minus in cunctis praedicta
 κ; nec minus omnibus hanc praedictis α, γ, δ, η, θ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ,
 κκ. — 744 Hunc versum et tres proxime sequentes omitt. γ, δ, π, alia
 non multo recentiori manu habet μ. Sane solent κκ.

- 745 Flegmatis astringi, valeant ut vix aperiri,
Has mire succus herbae deglutinat huius,
Illo si tactae fuerint digitove perunctae.

XIX. PORTULACA.

- Andrachne graece quae Portulaca latine
Dicitur, haec vulgi Pes pulli more vocatur.
- 750 Humida vis eius et frigida dicitur esse,
Tertius humoris, frigoris vero secundus
Huic gradus est. Febrem, quam causon Graecia dicit,
Inde iuvat, stomacho viridis superaddita trita,
Praestat idem succus, si sumitur; herbaque mansa
- 755 Aut ut olus accepta, solet lenire calorem.
Mansa vel hausta potest nimium restringere fluxum
Sanguinis et ventris nimium cohibere fluorem.
Esse vetat dentes illis contrita stupentes,
Et tumidis oculis prodest superaddita trita,
- 760 Fervorem solis aestate comesta nocere
Non sinit et ventrem cum vino et cum sale mollit,
Vesicaeque solet sedare comesta dolores.

746 *Herbae succ. mire* μ . *Deglut. eius* η . — 747 *Illo si tinctae* μ ; *illo si sparsae* Γ . *Digitoque* α , κ , λ . — 748 *Andragmis* θ , μ ; *andrachne* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 750 Ab hoc versu incipit locus corruptissimus, quem ad Gueroaldi mentem restituere conatus sum incerto eventu, nam codd. non minus variant, quam editiones. Ex his habet $\beta\beta$, $\gamma\gamma$: *Tertius humoris frigoris vero secundus Huic gradus est; febrem quam causon greca dicit Trita super stomachum viridis si ponitur herba Praestat idem etc.* Edd. $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$ habent: *Tertius humori stridori vero secundus Huic gradus est, utilis stomacho quoque habetur Trita super stom. viridis si pon. herba Praest. etc.* Ed. $\zeta\zeta$ omitt. v. 751 et sequuntur statim post v. 750 haec: *Inde iuvat febrem quam dixit graecia causon Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praest. etc.* Edd. $\eta\eta$, $\theta\theta$ habent post v. 750 haec: *Unde iuvat febrem quam dicit graecia causon Tertius humori stridori vero secundus Huic gradus est utilis stomacho quoque habetur Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praestat etc.* Ed. $\kappa\kappa$ habet: *Tert. humoris frigidoris vero sec. Huic gradus est nec non stomacho utilis esse putatur Unde iuvat febrem quam dicit graecia causon Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praest. etc.* Versum 753 habent codd. α , β , θ , κ , λ : *Non modicum sedat stomacho superaddita trita.* — 755 *Aut accepta ut olus solet hunc lenire calorem* δ , θ ; *aut acc. solet ut olus lenire* κ , λ . — 757 *Et nocuum ventris cohib.* γ , λ , π ; *et ventr. nocuum cohib.* θ , μ . — 758 *Dentes quibus est contrita* α , β , θ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 759 *Et humidis oculis* μ . — 762 *Comesta sedare* η . *Dolorem* λ . Post hunc versum addunt α , β , δ , κ , λ , μ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$: *Est haemoptoicis (alii haemophthisicis) haec saepe comesta salubris*, qui versus deest in antiquioribus editionibus et in Gueroaldi commentario.

Acidulae similes huic pene per omnia vires
Effectusque pares testatur Plinius esse.

XX. LACTUCA.

- 765 Frigida Lactucae vis constat et humida valde,
Unde potest nimios haec mansa levare calores,
Et praestabit idem superaddas si bene tritam;
Utilis est stomacho, somnum dat, mollit et alvum,
Omnibus his melius prodest decocta comesta,
770 Et stomacho potius non lota comesta medetur.
Lactucae semen compescit somnia vana,
Cum vino bibitum fluxum quoque reprimat alvi,
Lac dat abundanter nutrici sumpta frequenter.
Ut quidam dicunt oculis caligo creatur
775 His, quibus assiduo fuerit cibus eius in usu.

XXI. ROSA.

- Dici flos florum nobis Rosa iure videtur,
Quod specie cunctos praecedat odoreque flores.
Non tamen haec specie tantum nec odore iuvare
Nos valet, at variis nos adiuvat illa medelis,
780 Eius sicca gradu vis est et frigida primo.
Compescit sacrum, si trita apponitur, ignem,
Sic quoque, si stomachus calet aut praecordia, sedat;
Fluxum matricis cum vino stringit et alvi,
Illius succum collyria plurima quaerunt,
785 Et siccae pulvis morbis bene subvenit oris,
Infrictus per se tantum cum melleve mixtus.

764 Andrachnen agriam seu portulacam silvestrem aeizoo minori similem esse Plinius XXV. 13 affirmat, non portulacam, de qua agitur in hoc capitulo, acidulae. — 765 *Fervida lact.* π. — 766 *Levare dolores* θ. — 767 *Bene tritam si superaddas* η. Omitt. θ. — 768 *Emollit* αα, ββ. — 769 *Prodest melius* α, β. — 770 Hunc versum omitt. αα, ββ, γγ, G; post 775 ponit eum β. — 771 *Componit somnia* γ, π. — 772 *Reprimet* δδ, εε; *comprimet* κ, ζζ. — 773 *Cum vino sumpta* π. — 774 *Curatur* αα, ββ, γγ; ἀμ-βλυωπίας εἶσαι ποιητικὰ Diosc. — 775 *Assidue* α, γ, δ, θ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 777 *Cunctas species* κ. — 778 *Species tantum* κ; *tantum specie* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Tantum vel odore* δ. — 779 *Ut var.* η, θ; *ac var.* α; *et var.* ηη, θθ. *Adiuvet* η. — 782 *Praecordia sanat* η. — 784 *Colleria* αα, ββ. — 786 *Iniectus* θ. *Persaepe tantum melleve* μ. *Melleve iunctus* δ.

- Omnes fervores superaddita trita coërcet
 Ipsa recens, vel si mulsae commixta bibatur.
 Ex hac conficitur oleum, roseumque vocatur,
 790 Diversis morbis et multis utile causis:
 Si bibitur ventrem mollit stomachique calorem
 Extinguit nimium; bene si foveatur eodem
 Et dolor et fervor capitis curabitur illo;
 Permiscendo sibi si forte iugatur acetum
 795 Expurgat sordens vulnus repletque profundum
 Et combusturis praeclare convenit ignis;
 Ore diu tentum dentis sedare dolorem
 Dicitur et duras palpebras reddere molles;
 Aufert suppositum pruritus interiorum
 800 Et stericis variis solet hoc succurrere causis.
 Hoc oleum quoniam variatur conficiendo,
 Dicam Palladius quid scripserit inde peritus:
 Quod rubeum fuerit foliorum sumito floris
 Uncia sic purgatorum iungatur olivi
 805 In libra, vitreo sic claudens omnia vase,
 Sub Phoebo tantum septem suspende diebus,
 Inde medelarum varios servetur ad usus.

XXII. LILIUM.

- Aurosas ut credo rosas argentea debent
 Lilia iure sequi, quae nec specie nec odore
 810 Cedere creduntur roseo collata decori,
 Nec minus in multis hominum sunt apta medelis.

788 *Mulsae contrita* δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *cum mulsa trita* ζζ. — 791 *Stomachique dolorem* λ. — 794 *Permiscendo illi si* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Iungatur* β, η, λ, μ. *Nostram lectionem habent:* α, γ, δ, θ, κ, π, κκ. — 795 *Sordes* α, γ, δ, θ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *sordens* αα, ββ, γγ, G. *Vulneris expurgat sordes repletque profunda* π. — 796 *Subvenit* α, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *convenit* αα, ββ, γγ, G. — 797 *Dolores* δ. — 799 *Appositum* α. — 800 *Variis valet hoc succ. causis* δ, θ, λ, μ, π; *var. valet h. succ. morbis* δδ, εε, ηη, θθ; *Hystericis variis valet et succ. morbis* ζζ; *Hystericis variis solet hoc. succ. causis* κκ, cfr. v. 13. — 802 *Pallad. de re rustica VI. 15. Quod scrips.* κκ. *Ipse peritus* αα, ββ, γγ. — 803 *Rubrum* εε, ζζ, ηη, θθ; *rubeum* α, γ, αα, ββ, δδ, κκ, G. — 804 *Mergatur olivi* δ, η, κ, μ, π, κκ. *Olivae* η. — 806 *Septem tantum* γ, π. — 807 *In medelarum* ηη, θθ. *Servetur in* η. — 808 *Laurosas* δδ, εε, ηη, θθ; *aureolas* ζζ, κκ; *aurosas* (i. e. coloris aurei G.) α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, αα, ββ, γγ; cfr. Adelung glossar. manuale mediae et infim. latinitatis I, 487.

- Eius radices bulbus, quae Lilia profert,
 Sub prunis tectus iuncto quoque tritus olivo
 Prodest ústuris mire superadditus ignis,
 815 Et melius roseum sibi si iungatur olivum;
 Duras matrices mollit, si subditur, idem.
 Elixis eius foliis cataplasmate facto
 Mollescunt nervi, combustaque membra iuvantur,
 Sicque superpositis morsus curabitur anguis,
 820 Aut si cum vino bulbus potabitur ille,
 Sic quoque fungorum vetat ille venena nocere.
 Hunc vino coctum tritumque pedum superadde
 Clavis, nec solvas nisi cum lux tertia transit;
 Pingui porcino decoctus idem vel olivo
 825 Reddere posse pilos membris narratur adustis.
 Cum vino potum nocuum purgare cruorem
 Per ventrem dicunt et sic prodesse lieni,
 Sicque iuvat vulvas, sic idem menstrua purgat,
 Vel si cum vino veteri coctum superaddas.
 830 Praecisis nervis tritus cum melle medetur
 Expressus succus foliorum, mixtus aceto
 Et melli coquitur sic, mellis sint et aceti
 Ut geminae partes, praedicti quinque liquoris;
 Ad desiccandas nihil est magis utile plagas,
 835 Inque cicatricem ducit licet inveteratas
 Elixus bulbus et cerotis bene mixtus;

812 Qui lilia profert $\gamma, \delta, \eta, \lambda, \pi, \kappa$; quem lilia praebent α . — 813 Sub prunis coctus $\alpha, \beta, \gamma, \eta, \theta, \kappa, \mu, \gamma\gamma, \zeta\zeta$; tectus $\alpha\alpha, \beta\beta, \delta\delta, \epsilon\epsilon, \eta\eta, \theta\theta, \kappa\kappa, G$. Iuncto vel tritus γ . — 816 Durities steriles $\gamma, \pi, \delta\delta, \epsilon\epsilon, \eta\eta, \theta\theta$; cfr. v. 13. duras matrices $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma, \zeta\zeta, \kappa\kappa, G$. Subditur illi π ; subditur illud $\kappa\kappa$. — 817 Cataplasmaque factum $\delta\delta, \epsilon\epsilon, \eta\eta, \theta\theta$; cataplasmaque factis α, μ . — 819 Superposito λ ; superpositus $\alpha, \beta, \delta\delta, \epsilon\epsilon, \zeta\zeta, \eta\eta, \theta\theta$; superpositis $\eta, \theta, \kappa, \mu, \kappa\kappa, G$; sic quoque suppositis $\gamma\gamma$. — 820 Potab. ipse $\kappa, \lambda, \delta\delta, \epsilon\epsilon, \zeta\zeta, \eta\eta, \theta\theta$; eius $\gamma\gamma, \kappa\kappa$. — 822 Pedis η . — 823 Lux cum δ . — 824 Decoctus pingui porcino $\beta, \gamma, \theta, \pi$; Porcino si decoquis hunc vel $\lambda, \delta\delta, \epsilon\epsilon, \zeta\zeta, \eta\eta, \theta\theta, \kappa\kappa$. — 826 Nocuum potum κ . Purgare calorem $\alpha\alpha, \beta\beta$; curare cruorem α . — 828 Iuvat vulnus $\eta\eta, \theta\theta$. — 829 Tritum superaddas γ, θ ; coctum superaddes $\eta\eta, \theta\theta$. — 832 Coctus sic γ, θ ; coctus sint π ; forsitan coquitur. Coquitur geminae miscentur aceti α . — 833 Ut gramen $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma$, quibus etiam Gueroaldi commentarius adstipulatur: „id est in eo pondere quantum erat gramen id est herba a qua fuit succus expressus“. Et mellis partes α . — 835 Inque cicatrices $\delta\delta, \epsilon\epsilon, \zeta\zeta, \eta\eta, \theta\theta, \kappa\kappa$; inde cicatrices λ ; atque cicatrices π ; indeque cicatricem ducit licet inveteratam $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma$; nostram lectionem habet η, μ . — 836 Caeratis $\eta\eta, \theta\theta$.

- Rugas distentat vultus, maculas fugat omnes,
Lichenas purgat, faciem quoque furfure mundat.
Exprimitur succus de tritis floribus eius,
840 Qui mollit vulvas cum lana subditus illis;
Illitus asseritur sudorem posse movere;
Turgida maturat, pus concoquit et cito purgat.

XXIII. SATUREIA.

- Thymbra solet graece dici, Satureia latine,
Illi sicca minus vis est, sed fervida valde.
845 Provocat urinam cum vino et menstrua sumpta,
Pellit abortivum, muliebria viscera purgat.
Illius pulvis cum cocto melle subactus
Et mansus (vel cum vino si sumitur idem)
Pectoris humorem pellit per sputa tenacem.
850 Cum vino tepido compescit tormina ventris
Si large bibitur, verum iam saepe probavi.
Est quidam morbus letargus nomine dictus,
Oppositum medici quem dicunt esse frenesi,
Quod vetat haec somnum, somno gravat hic nimis aegrum,
855 Hoc tam letali somno depressus aceto
Thymbra commiscens foveat caput inde frequenter,
Sic vitium pigri poterit depellere morbi.
Hanc herbam caveat mulier contingere praegnans,
Nam non mansa modo sed partum subdita pellit.
860 Nausea sedatur hac, si bene trita sumatur

837 Distendit α, β, δ, η, κ, λ, μ, π et plur. edd.; deducit γ; detergit θ; distentat αα, ββ, γγ, G. — 838 Furf. mundat α, β, γ, δ, η, κ, λ, μ, π et plur. edd.; furf. purgat αα, ββ, γγ, G. — 840 Qui vulvas mollit δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; emollit vulv. α. — 842 Maturat primo coquit et δδ, εε, ηη, θθ; maturat post concoquit et αα, ββ; maturat post concoquit et γγ; mat. post decoquit et κ; mat. sordem coquit et δ; mat. pus cum coquit et α; mat. pus concoquit et ζζ, κκ; mat. pus exquoquit et cito mundat γ. — 844 Sicca nimis γ, δ, η, θ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; sicca minus κ, λ, π, G, γγ, κκ. Est et γ, δ, η, θ, λ, π. — 845 Et omitt. δδ, εε, ηη, θθ. Et menstrua purgat α. — 846 Hunc versum omitt. α. — 848 Vel si cum vino sum. θ. — 849 Humores p. p. sp. tenaces γ, θ; humorem pellit persumpta tenacem β, δδ, εε, ηη, θθ. — 851 Vinum iam ζζ. — 854 Quod v. h. s. s. gravat ille sed aegrum ex Cornarii coniectura ζζ, κκ. — 855 Lethali morbo ζζ, κκ. Somno depressus γ, η, θ. — 857 Poteris γ. Piger morbus i. e. letargia. — 858 Deprendere praegn. γ; apprehendere pr. θ. — 859 Subdita tollit α, κ, δδ, εε, ηη, θθ. — 860 Trita bibatur α, β, γ, θ, κ, λ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Hunc versum omitt. δ.

- Cum modico vino, vel si sumatur in ovo;
 Hocque modo mire venerem solet illa movere,
 Si largo potu viridis vel sicca bibatur;
 Quod si cum vino mel iungitur et piper illi,
 865 Non modicum veneris succendere dicitur ignem.
 Hinc est a Satyris merito Satureia vocata,
 Quod sint in venerem nimis haec animalia prona.
 Si desit thymus pro thymo ponere Thymbram
 Praecipiant medici, quia vis est aequa duabus.

XXIV. SALVIA.

- 870 Salvia, cui nomen Elelisphacus est apud Argos,
 Cum mulsa iecoris prodest potata querelis,
 Pellit abortivum, lotiumque et menstrua purgat,
 Trita venenatos curat superaddita morsus,
 Crudis vulneribus (quae multo sanguine manant)
 875 Apponas tritam, dicunt retinere cruorem.
 Cum vino succus tepidus si sumitur eius,
 Compescit veterem tussim laterisque dolorem.
 Pruritus vulvae curat virgaeque virilis,
 Si foveas vino fuerit quo Salvia cocta.
 880 Illius succo crines nigrescere dicunt,
 Si sint hoc uncti crebro sub sole calenti.

XXV. LIGUSTICUM.

A Ligurum patria sumpsere Ligustica nomen,
 Copia quod maior ibi nascitur illius herbae;
 Tertius huic gradus est sicci calidique vigoris.

861 *Sed si* ηη, θθ. Hunc versum cum duobus sequentibus omitt. λ. —
 862 *Solet ista* β. — 864 Hic versus et tres proxime sequentes aliis locis legun-
 tur in η, θ, κκ; omittit eos α. — 865 *Ignes* β. — 866 *Satyris mer. satyrea*
 δδ, εε, ζζ; *satyrea* ηη, θθ. — 868 *Sumere thymbr.* α, κ. — 869 *Aequa duo-*
bus δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *una duabus* θ, μ. — 870 *Elifagus, eliphagos, elisifa-*
gus, elilisfagus, elisfagus etc. — 873 *Iuvat superaddita* δδ; *iuvat et sup.* εε,
 ζζ, ηη, θθ. — 875 *Apponis* β; *appones* γ; *apponant* μ. — 876 *Tepidus si*
sum. huius κ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *tepidus si sum. huius* β; *tepidus si sum.*
eius γ, δ, θ. — 877 *Ventrem* δδ, εε, κ; *venerem* α, δ, ηη, θθ; *tuss. veterem*
 γ, θ. — 878 *Membrigue virilis* λ. — 880 *Dicunt nigrescere crines* γ, η, θ, λ.
 — 881 *Sunt hoc uncti* δ; *sint peruncti* α; *sint humecti* κ. *Sole tepenti* γ, θ,
 ζζ. — 882 *Inscriptio Ligustica* αα, ββ; *Ligusticum* γγ etc.; *Levisticum* κ; *Li-*
bisticum λ. — 884 *Calidi siccique* λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ.

- 885 Maior radicis vis est et seminis eius
 Et par est illis vis in medicamine quovis.
 Inflato stomacho cum vino sumpta medetur
 Et tali potu vis digestiva iuvatur,
 Omnibus et morbis sic prodest interiorum,
- 890 Urinas sic sumpta movet et menstrua purgat.
 Tota venenatis medicatur morsibus herba,
 Si bibitur bene trita prius vinoque soluta,
 Et pars contritae ponatur desuper herbae.
 Non modicum colicis prodest haec mansa vel hausta,
- 895 Vel si radicis elixatura bibatur,
 Nec solum colicis decoctio proderit ista,
 Sed supradictis medicabitur omnibus hausta.
 Digestibilibus semen bene iungitur eius
 Omnibus antidotis, quod inest sibi peptica virtus.
- 900 Hanc oculis Strabus potuque et odore nocivam
 Asserit, antidotis eius tantummodo semen
 Misceri iussit, haec utrum dixerit a se
 Aut a doctorum libris non est mihi notum;
 Hoc scio, quod veteres non parvis laudibus istam
- 905 Attollunt herbam, nec me legisse recordor
 Ullum, qui Strabi sermonibus astipuletur.

XXVI. OSTRUTIIUM.

- Struthion, Ostrutium quod vulgi more vocatur,
 Vim calidam siccamque tenet. Radix fugat eius
 Cum vino morbos iecoris, si trita bibatur,
- 910 Ictericos sic sumpta iuvat, splenisque tumorem

885 *Radicum* α. — 887 *Medentur* α, μ. — 889 *Prosunt* α, β, γ, δ, η, λ, μ, π. — 890 *Movet et m. purgant* α, γ, δ, η, κ, λ, μ, π; *movet sic* θ. — 896 *Non solum* λ. *Subvenit illa* β; *subvenit ista* α, γ, η, θ, λ, μ; *subvenit hausta* κ. — 898 *Bene semen* θ; *semen bene subvenit* λ. — 899 *Pectica* η, αα, ββ, γγ; *pontica* δ, κ; *pentica* λ. — 900 Vide Walafri di Strabi hortulum v. 230 sq. — 902 *Hoc verum* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 903 *An a* αα, ββ. — 905 *Extollunt* α, β, γ, η, θ, κ, λ, μ, π. — 906 Post hunc versum addit λ: *Ut dixi Ligurum radix haec cedit in usum.* — 907 *Strucion* α, γ, κ, λ, π; *strution* θ; *struction* δ, η, μ, δδ; *strutium*, *strucium* β, ββ; *struthion* εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. *Astricium*, *astritium* λ, α; *ostrilium* θ, η, μ; *ostricum* κ; *ostrutium* β, γ, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *ostrucium* π.

- Durum, quem Graeci sclirosim dixere, repellit.
 Hocque modo lapides vesicae frangere dicunt,
 Menstrua sic lotiumque movet tussique medetur,
 Sic orthopnoicis prodest, si saepe bibatur.
- 915 Subdita matrici depellere fertur abortum,
 Et sic tarda nimis educere menstrua tradunt;
 Acri cum vino si iungitur atque polenta
 Illius succus, lepras emundat inunctas.
 Hoc etiam succo, iuncto cum polline quod dant
- 920 Hordea, curatur (ut dicunt) pustula quaevis,
 Si superaddideris emplastri more dolori.
 Illius succus cum melle terendo iugatus
 Humores capitis purgat si nare trabatur;
 Sternutamentum per se pulvis movet eius,
- 925 Naribus iniectus veratro non segnius albo.
 Ictericis succus mire medicabitur eius,
 Hunc si nare trahant lacti mixtum muliebri.

XXVII. CEREFOLIUM.

- Est Cerefolio vis acris et ignea valde.
 Appositum cancris tritum cum melle medetur;
- 930 Cum vino bibitum lateris sedare dolorem
 Saepe solet, tritam si nectis desuper herbam.
 Cum mulsa bibitum pituitae noxia solvit,
 Ex oleo coctum frigus depellit inunctum,

911 *Durum* quem δδ, εε, ηη, θθ, κκ, α, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π; morbum quem αα, ββ, γγ. *Durum* quem Graecis sclerosin dicere mos est ζζ ex mente Cornarii. — 912 Hunc versum et omnes sequentes huius capitis habet δ in capite de Pulegio post v. 662. — 913 *Lotiumque* iuvat θ; *lot.* nocet δ. *Tussimque* β, γ, η, δδ, εε. — 914 *Emoptoicis* θ, κ; *haemopthoicis* κκ. — 916 *Seducere* menstr. δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *depellere* menstr. α, μ. *Menstr.* dicunt γ, η, λ; *credunt* δ. — 918 *Emendat inunctas* ηη, θθ; *emundat inunctus* α, β, δ, κ, μ, κκ. — 919 *Quod dant* αα, ββ, G; *quem dant* plur. codd. et edd. — 920 *Hordea* κ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *ord.* al. — 923 *Curat* si η, θ. Hunc versum omitt. α. — 925 *Nitro* non λ. *Nec segnius* θ. — 926 *Hictericos* α; *ictericos* η. *Mire succus* γ, λ. *Medicabitur* haustus θ; *medicab.* huius α. — 927 *Mixt. lacti* γ, η, β. — 928 *Ceriphodium*, *Cerofol.*, *Caerifol.*, *Chaerefol.*, retinui-
 mus denominationem medio aevo maxime solennem. — 929 Hunc versum
 cum proxime sequenti et v. 941 habet Regimen Salern. v. 207 sq.; recurrit
 etiam 1282 in cap. de Pastinaca. — 931 *Nectas* γ, θ, λ, μ. — 932 *Noxia*
 tollit η. Post hunc versum addit λ: *Humor viscosus pituita est conglome-*
ratus. — 933 *Oleo iunctum* α.

- Si tritum mixto violento solvis aceto
 935 Lumbricos tali potu tineasque repellis,
 Cum vino ciet urinas et menstrua purgat.
 Virgine cum cera vetus huic axungia mixta
 Non modo parotidas verum quoscunque tumores
 Curat vel reprimit, si saepius hoc superaddas.
 940 Intinctum valido si manducetur aceto
 Saepe solet vomitum ventremque tenere solutum;
 Si trito tegitur pecten succusque bibatur
 Urinae clausos reserat quoscunque meatus;
 Illius elixatura vertigo fugatur,
 945 Si caput hac tepida patientis saepe lavetur
 Herbaque temporibus et fronti cocta ligetur.

XXVIII. ATRIPLEX.

- Infrigidare gradu primo, humectare secundo
 Attriplicem dicunt. Eius mollit cibus alvum,
 Duricias solvit varias clavisque medetur,
 950 Emplastrum crudae vel coctae si superaddas;
 Hocque superpositum scabros cito detrahit ungues,
 Ignibus et sacris dicunt sic posse mederi.
 Attriplicem tritam cum nitro, melle et aceto,
 Dicunt appositam calidam sedare podagram.
 955 Ictericum dicit Galienus tollere morbum
 Illius semen cum vino saepius haustum.

934 *Mixtum* δ. *Violenti* α, δ, κ, μ. *Jungis aceto* θ. — 935 *Repellit* δδ; *repelles* α, γ, θ, κ, λ, μ, π. — 937 *Ungue cum cera* β, γ; *cera* virgo est *cera alba* secundum Gueroaldi interpretationem. *Caera* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 939 *Et reprimit* η. *Haec* δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. *Superaddis* γ, δ, κ. — 942 *Tegitur pectus* αα, ββ, δδ, εε, ηη, θθ; *teg. pecten* α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, Γ, ζζ, κκ. — 943 *Reserat clausos* λ. — 946 *Saepe ligetur* κ. — 947 *Infrigidare* λ, π, κκ. — 948 *Attriplicem* αα, ββ, γγ, ηη, θθ, κκ et plur. codd.; *attripl.* metri causa habent λ, δδ, εε, ζζ. — 950 *Coctae vel crudae* α, β, η, κ, λ, μ. *Superaddis* π. — 951 *Gueroaldus*: „scabros i. e. leprosos.“ *Detrahet* λ, κκ. — 952 *Dicitur* ηη, θθ. *Dicunt bene posse* μ; *dicunt sic saepe* θ. — 953 *Atripl.* *Attripl.* uti v. 948. *Cum mixto melle* λ. — 955 *Ictericum* αα, ββ, γγ, Γ. *Galienus* γγ. *Ictericis dicitque Galienus* δδ, εε, ηη, θθ; *ictericum dicitque Galienus* ζζ, efr. v. 158; nostram lectionem habet β, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, κκ. Vide Galen. de simplic. temperam. et facult. l. 6. c. 73, ed. Kühn, tom. 11. p. 843.

XXIX. CORIANDRUM.

- Frigida vis herbae Coriandri dicitur esse,
 Austeraeque simul quiddam virtutis habere
 Hanc Galienus ait, per quam depellere ventre
 960 Lumbricos tineasque solet, si trita bibatur
 Cum vino vel si mixto sumatur aceto.
 Uva cum passa Coriandrum melque iugatum
 Sedabunt varios superaddita trita tumores,
 Praecipue testes tumidos iuvat hoc medicamen.
 965 Illius semen ventrem stipare solutum
 Fertur, aquae iunctum fuerit si saepius haustum.
 Argenti spumam cerussae contere mixtam
 His tritis succum Coriandri iunge et acetum,
 Quattuor his roseum miscendo iugabis olivum,
 970 Ista terendo simul pretiosum conficis unguen,
 Quo sacros ignes pellas calidosque tumores;
 Si tibi difficilis confectio tanta videtur,
 Succus cum solo prodest commixtus aceto;
 Aut si frumenti panis mundissima mica
 975 Iungitur huic succo sedat quemcunque calorem.
 Huic succo si iuncta fabae sit sola farina
 Et superaddatur scrophis medicabitur illis
 Et cedit fervens emplastro pustula tali.
 A multis scriptum legitur: febris ante tremorem
 980 Si tria grana voret Coriandri seminis aeger,
 Evadet febrem cui dat lux tertia nomen;
 Praestat idem lectum Coriandrum mane priusquam
 Sol surgat cervicali si subditur aegri.

958 Scimus quiddam Guer. — 959 Hinc Galienus β; hancque Galenus δδ, εε, ηη, θθ, κκ; hancce Galenus ζζ. Vide Galen. de simplic. temp. et facult. l. 7. c. 43, ed. Kühn, tom. 12. p. 36. Ventris β, κ, λ, π; ventrem α. — 961 Mixto bibatur η; mixto vel si sumatur θ; vel si mixta sum. α, κ, δδ, εε, ηη, θθ; vel si mixto iungatur γγ. — 962 Melleque μ. Iugatur κκ. — 963 Sedabit α, γ, γγ, κκ. — 964 Testes crudos αα, ββ; testes humidos η. — 966 Aqua αα, ββ, γγ et plur. codd. — 969 Iugabis acetum αα, ββ, G. Hunc versum omitt. δ. — 971 Pellas α, κ. — 974 Et si δδ, εε, ηη, θθ; at si ζζ. — 975 Dolorem ζζ; tumorem θ. — 976 Sola fabae sit iuncta κ. Hunc versum omitt. δ. — 977 Ille η. — 978 Cedat β. — 980 Trita α, αα, ββ, γγ. — 981 Lux dat αα, ββ. — 983 Surgat pulvinari η.

Xenocrates scripsit totidem cessare diebus

- 985 Menstrua quot mulier Coriandri grana vorabit.
Assiduum quidam condemnant illius usum,
Nempe putant mortem quemvisve parare dolorem.

XXX. NASTURTIUM.

Dicunt ferventes quod habent Nasturtia vires

Et siccas; hac re venerem ceu ruta coërcent,

- 990 Siccando semen, fuerint si sumpta frequenter.

Fermento commixta recens haec herba terendo

Anthracas curat (bona quae plebs ulcera dicit)

Si superaddatur; curaque furunculus ista

Emittit saniem cum qua dolor ille recedit.

- 995 Illius succus crines retinere fluentes

Illitus asseritur, dentisque levare dolorem

De qua parte dolens dens est infusus in aurem.

Fortius est herba semen: depellit abortum

Hauftum cum vino, ventrisque animalia pellit

- 1000 Et sic serpentis dicunt obstare venenis;

Solus odor positi carbonibus effugat illas.

Splen reprimat, mixto si saepe bibatur aceto,

Herbam vel semen cum polline iunge et aceto,

Haec contrita simul sciasis superadde dolori,

- 1005 Utile non modicum confirmant hoc medicamen.

Lichenas succus purgat cum melle perunctus;

984 *Senocrates* αα, ββ, λ; *Scenocr.* η. *Ut Socrates* θ. *Dixit totidem* κ. *Hunc versum et sequentem omitt.* α. — 985 *Voraret* δ, η, θ. — 986 *Condemnunt* κ. — 987 *Inferre dolorem* π. *Namque put. mort. magnumve par. dol.* η, κ. — 989 *Acrem venerem* π. *Cum ruta* αα, ββ, γγ. *Cohercet* αα, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 990 *Fuerit* αα, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *coërcent, fuerint* postulat sensus, hab. G, κκ. — 992 *Bona quos* θ. — 993 *Illa* α. — 994 *Ipsa* α, γ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *iste* δ. — 995 *Illius et succ.* αα, ββ, γγ. *Cfr. Regim. Salern. v. 215.* — 996 *Dentemque levare videtur* γ; *dentisque l. dolores* λ. — 997 *Est dens* γγ. — 998 *Hac herba* π; *est herbae* β, κ, λ. — 999 *Ventris animalia* δ, κ; *ventrisque animalia curat* η; *animantia pell.* ηη, θθ. — 1000 *Sic et serp. dic. assare* δ; *sicque s. d. obstare* μ; *et sic serpentes* π, *et sic serpentum* γ, η, θ, κ. — 1001 *Positis* αα, ββ, γγ, G. *Illos* κ, λ, ηη, θθ, κκ; *ipsos* η, θ. — 1002 *Splen sc. tumidum.* *Hunc versum post 1004 hab.* λ. — 1003 *Polline i. e. farina.* — 1004 *Schiasis* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *cfr. v. 39.* — 1005 *Confirmat* αα, ββ. — 1006 *Curat cum melle* γ, λ; *purgabit melle* δδ, εε, ηη, θθ.

- Si prurigo caput aut ulcera turpia foedant,
 Anseris admiscens adipi nasturtia trita
 Saepius unge caput, vitium pelletur utrumque.
 1010 Si coquis hanc herbam caprae cum lacte recenti
 Illius aut semen, dolor angat pectora quisquis,
 Assumpto tepido potu sedabitur isto.
 Semen cum tepida contritum pondere dragmae
 Et bibitum, dicunt quod duram molliat alvum;
 1015 Tussim compescit semen cum melle voratum.

XXXI. ERUCA.

- Erucam calidam dicunt mediocriter esse,
 Siccam non adeo. Cibus eius digerit escas
 Et valet urinas haec mansa vel hausta movere.
 Manditur utiliter pueris, tussimque repellit,
 1020 Emundare cutem maculis cum melle iugatam
 Tradunt et mundos lentigine reddere vultus.
 Elixata prius radix valideque subacta
 Ossibus et fractis superaddita detrahit illa.
 Cum vino tritum si semen sumitur eius
 1025 Quosvis pestiferos ictus curare refertur.
 Haec nigras maculas purgat cum felle bovino
 Illita. Mira loquar, cum vino largius haustam
 Indurare ferunt hanc contra verbera sensum.
 Si condituris coquus hanc admisceat herbam

1007 *Porrigo* μ , $\zeta\zeta$; rel. codd. et edd. et G. habent *prurigo*. — 1008 *Admisces* μ . — 1009 *Utrumque* $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$. — 1010 *Cum caprae* γ , λ . *Lacte tepenti* η . — 1011 *Angit* π , $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 1012 *Sedab. illo* α . — 1013 *Semen citrinum (cicerinum?) tepida cum pond.* β . — 1014 *Duram quod* $\eta\eta$, $\theta\theta$; *duram dicunt quod* θ ; *quod duram molliet* β . — 1017 *Digerit escam* δ , η , θ , λ , $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Post hunc versum addunt $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$: *Tertius erucae fertur gradus esse caloris*. — 1019 *Pulvis tussim cito pellit* θ ; *nocuam tussimque rep.* κ . — 1020 *Et mundare* θ , $\kappa\kappa$; *emendare* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1021 *Tradunt et* α , β , δ , η , θ , κ , λ , μ , π , $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *dicunt et* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G. — 1022 *Valdeque* κ , G. — 1023 *Ossib. infractis* θ . *Reicit illa* η , $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Radix decocta, trita et ossib. fractis superaddita detrahit illorum ossium fragmenta*. — 1025 *Curare videtur* κ , $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1026 *Hoc magis* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *hoc nigras* $\gamma\gamma$; *haec nigr. omn.* rel. edd. et codd. et G. *Curat cum* δ ; *pellit cum* $\kappa\kappa$. — 1027 *Loquor* θ , κ . *Hausta* μ . — 1028 *Solet haec contra* μ . *Sensus* δ . — 1029 *Condimentis* δ , κ , λ , π , G, $\gamma\gamma$, $\kappa\kappa$; *conditoris* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *condituris* rel. edd. et α , β , γ , η , θ , μ . *Cocus* β , κ , λ , π .

- 1030 Aut semen, gratum dicunt praestare saporem,
Euzomonque solent hac causa dicere Graeci
Erucam, succus quod gustu sit bonus eius.
Non modice mansam venerem stimulare vel haustam
Confirmant pariter medici pluresque poëtae.
- 1035 Est cum lactucis haec herba comesta salubris,
Nanque calor dat temperiem cum frigore mixtus.

XXXII. P A P A V E R.

- Dicunt vim gelidam siccamque Papaveris esse,
Tres illi tribuunt species: flos unius albus,
Alterius roseus, rubeus pallensque minoris
- 1040 Flos est, hanc vulgo dicunt agreste Papaver.
Cunctis nobilior est cui flos nascitur albus;
Ex huius teneris opium faciunt capitellis,
Incisa leviter summa cute, lacque quod inde
Defluit, excipiunt cochleis, siccumque reservant,
- 1045 Antidotis multis aptum variisque medelis.
Sunt, qui contundunt cum lacte suo capitella,
De quibus expressum siccant in sole liquorem;
Post primum succus vires habet iste secundas.
De specie vero, roseos quam gignere flores
- 1050 Dixi, conficiunt oleum de semine tunso

1030 Dicunt gratum π. Parare saporem η. — 1031 Euthimumque α, κ; eusimumque β; euzomumque γ; euchimumque δ; eurimumque η; euchinumque θ; eutinimumque λ, π; euximumque μ; euchiniumque αα, ββ; euchinumque γγ; euzomomque κκ; euzomonque edd. rel.; G. habet: „euchimumque i. e. quia succus eius sit bonus“; εὐζωμον Diosc. — 1032 Quod sit gustu δ, θ, π; gustu quod succus η. Sit levis eius α. — 1033 Modicum α, θ. Stimulare videtur β. — 1034 Med. par. plur. edd. et aliquot codd.; par. med. plur. β, γ, η, κ, μ, π. — 1035 Haec c. lact. est herba γ, δ. — 1036 Quia eruca calidae, lactuca frigidae complexionis habentur. In codice κ leguntur post v. 1036 adhuc versus octo ex capite de nepeta, 618—625: Hocque modo veterem—potata frequenter. — 1037 Calidam siccamque π. — 1038 Spec. illi trib. η, θ; illi spec. trib. λ. Illius albus π. — 1039 Hunc versum et duos proxime sequentes omitt. α. Alter. rub. ros. π. Rubens pallensque β, η; pallensque rubensque ζζ. — 1040 Hanc dic. agr. vulgo αα, ββ. — 1041 Nobil. cunct. γ, λ, π. Innascitur μ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ. Cunct. nob. flos est qui innascitur albus ζζ. — 1042 Ex eius ten. β, γ, η, θ; ex uvis ten. μ. Faciunt opium δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1043 Leniter β. — 1044 Accipiunt αα, ββ, γγ, δδ, εε, ηη, θθ; excipiunt γ, η, κ, λ, μ, π, ζζ. Succumque β, γ, δ, λ, π, ηη, θθ. — 1045 Variisque querelis α, θ. — 1046 Conscindunt G. — 1048 Habet inde αα, ββ, γγ. — 1050 Tuso η; tonso κκ, ββ, δδ, εε.

- Non modicum gustu iocundum somniferumque.
 Tertia, cui flos est rubeus semenque nigellum,
 Praestat, si bibitur, reliquarum more soporem.
 Elixatura tepida cuiuslibet harum
- 1055 Aeger si foveat faciem, vel si bibat illam,
 Optatum capiet, nisi sit mors proxima, somnum.
 Sperma nigri bibitum cum vino stringere ventrem
 Dicitur, hocque modo fluxus inhibet muliebres;
 Somnum dat bibitum, tussim compescit iniquam.
- 1060 Pondere denarii debent haec semina sumi,
 Nam plus letargum vel mortem saepius infert.
 De foliis eius tritis factum cataplasma
 Eximie fauces dicunt curare tumentes,
 Quosque vocant sacros extinguere dicitur ignes;
- 1065 Frigore vel cantu, potuve, cibove, vel aestu
 Aspera si fuerit vocalis reddita vena,
 Apposito tali fiet medicamine lenis.
 Candida Meconii species (sic nempe vocari
 Graecorum lingua dicunt quodcunque Papaver)
- 1070 Longe nobilior est utiliorque duabus;
 Tunc cum lacte fluunt capitella Papaveris huius
 Lecta coquantur aqua, cui sit pars tertia mellis
 Addita, cuncta coquas, donec decoctio spissa
 Sit quasi mel, varios sic conservetur ad usus:
- 1075 Sumpta facit somnum, tussim fugat, abstinet alvum,
 Vocalis venae bene rheumatismata siccat.
 Eius de teneris opium factum capitellis,
 Sicut iam docui, roseo miscebis olivo,
 Unge caput mixtis, sedabitur his dolor omnis

1052 Flos ipse rubens ζζ. — 1053 Praebet si λ. — 1055 Bibit α, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1056 Nisi mors sit β, γ, η, θ et eadem edd. — 1058 Fluxus cohibet π. Modo menses retinere valebit ηη, θθ. — 1060 Omnia sumi η. — 1063 Dicunt fauces η, θ. — 1064 Quos vocant αα, ββ, γγ. — 1065 Ciboque θ. — 1068 Miconii β, δ, η, θ, π, κκ; miconi δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. Sic namque β, γ, λ; sic saepe κ. — 1071 Cum de lacte fluant η. — 1072 Lenta κ. Lecta i. e. munda G. Pars sit tertia δ, η; pars addita mellis λ. — 1073 Tertia cuncta λ. Coquis δδ, εε, ζζ, ηη, G; coques β; coquas α, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, γγ, κκ. — 1074 In usus λ. — 1075 Obstinēt ββ. — 1076 Reumat. sedat η; reum. curat θ. — 1077 Eiusdem ten. α, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1079 Hinc dolor δ.

- 1080 Et solet hoc unguen somni praestare quietem.
 Praedictis admisce croci redolentia fila,
 Auris curabis haec infundendo dolorem;
 Hoc quoque femineo cum lacte crocoque subacto
 Ungendo calidam poteris sedare podagram;
 1085 Ano suppositum solet hoc adducere somnum,
 Istud idem solo praestare putatur odore.

XXXIII. C E P A.

- De Cepis medici non consentire videntur:
 Namque Dioscorides inflare caputque gravare
 Atque sitim Cepas dicit succendere mansas,
 1090 Fellitis non esse bonas inquit Galienus,
 Flegmaticis vero multum putat esse salubres;
 Non modicum sanas Asclepius asserit illas
 Praesertim stomacho, pulchrumque creare colorem
 Affirmat, quoties aliquis conspexerit illas;
 1095 Et dicit: quisquis ieiunia solverit illis
 Unaquaque die, quod vivet hic absque dolore.
 Affirmant omnes mansas inferre soporem,
 Et dicunt illas mollire salubriter alvum;
 Appositas perhibent morsus curare caninos,
 1100 Si tritae cum melle prius fuerint vel aceto;
 Apponunt alii cum vino melleque coctas,
 Transactisque tribus solvunt cataplasma diebus.
 Sal, rutam Cepasque Dioscorides iubet anguis

1080 Somni parare η ; somnum parare β , λ ; somno praestare ϑ . —
 1081 Miscendo croci η , ϑ . — 1086 Illud idem $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$. Videtur odore
 ϑ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$. — 1087 Hunc versum et quinque alios huius capi-
 tis, scil. v. 1090, 1091, 1093, 1120, 1121, habet Regim. Salern. v. 190 sq.
 — 1089 Cepis dixit succ. mansis η , ϑ ; cepas dixit γ , δ , ϑ , κ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$,
 $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$. — 1090 Fellitis i. e. cholerica. Dixit Galienus η , ϑ ; dicit
 Galien. δ , λ , $\kappa\kappa$; ait ipse Galenus $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$. Vide Galen. alim. facult. l.
 2. cap. 71, ed. Kühn, tom. 6. pag. 659. — 1092 Plinius (hist. nat. XX.
 5.) haec habet de cepis: „Asclepiadis schola ad colorem quoque validum
 profici hoc cibo, et si ieiuni quotidie edant firmitatem valetudinis custodiri,
 stomacho utilia esse etc“. — 1093 Gratumque creare colorem μ . — 1094
 Affirmant δ , ϑ . Aspexerit illas η ; gustaverit illas κ . — 1095 Dicunt ϑ , κ .
 Istis δ , $\kappa\kappa$. — 1096 Die bis quod vivet absque κ . Vivat hic β , δ , η , ϑ , μ ,
 $\kappa\kappa$. — 1097 Afferre saporem η ; inf. sopores $\kappa\kappa$. — 1100 Et aceto ϑ . —
 1101 Melleque tritas $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$. — 1103 Sal tritum cepasque γ , λ ,
 π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\vartheta\vartheta$.

Morsibus apponi, sic asserit ille iuari.

- 1105 Femineo lacti commixtus succus earum
 Pellit saepe graves infusus ab aure dolores;
 Hic succus commixtus aquae bibitusque iuvabit
 Illos, quos subitus facit obmutescere morbus.
 Naribus attractus harum tantummodo succus
- 1110 Humores nocuos capitis deponere cogit;
 Mansae vel potae tardantia menstrua purgant.
 Triturasque pedum, soleae quas vel caligarum
 Duriciae faciunt, succo sanabis eodem,
 Cum gallinarum pingui si saepe perungas.
- 1115 Mane sibi dentes qui succo perfricat isto,
 Dicunt hunc dentis nunquam sentire dolorem;
 Ulcera compescunt oris cum pane comestae,
 Intingens oleo coctas qui sumpserit illas,
 Sedat quos intus dat dysenteria morsus.
- 1120 Contritis Cepis loca denudata capillis
 Saepe fricans capitis poteris reparare decorem;
 Oris foetori prosunt, fastidia tollunt,
 Hasque iubent haemorrhoidis superaddere tritas.
 Illarum succus caligine lumina purgat
- 1125 Admixtus melli, maculas quoque iunctus aceto
 Emundare solet, si sint hoc saepe fricatae.

XXXIV. BUGLOSSA.

Lingua bovis graeco sermone Buglossa vocatur,
 Haec choleram rubeam nimio fervore perustam
 Purgat, cum vino fuerit si sumpta frequenter;

1106 In aure α , λ , π ; *græv. natos in aure* μ . — 1108 Cfr. Plin. XX. 5. — 1110 Capitis *noc. depellere* η , λ ; *noc. cap. depell.* θ . — 1111 Hunc versum inter 1108 et 1109 ponit α ; loco omnino magis congruo, si ad Diosc. II. 180. spectas. — 1113 Sanabis earum α , β , δ , γ (in marg.); sanabit earum α ; curabis eodem η , θ . — 1115 Succo qui α , β . — 1117 Comesto α . — 1118 Intinctas oleo λ ; intinguens π . Qui coctas θ . — 1119 Sedant θ . Dysent. morbos α , $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1120 Cum tritis δ . — 1121 Repar. colorem α , θ ; repar. dolorem δ , η , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. Saepe fricans poteris vulsos reparare capillos G. — 1123 Iubet Dioscorides superaddere λ . — 1126 Emendare edd.; emundare α , η , λ , μ , π , G. Si sunt hoc α . — 1127 Graio $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\alpha\alpha$. — 1128 Nimio rubeam η .

- 1130 Cardiacum, cholerae quem fecit copia nigrae,
 Consimili potata modo curare valebit;
 Humores nocuos pulmonis detrahit hausta.
 Mixtus aquae tepidae si succus sumitur eius,
 Illi, qui patitur sciasim, mire medicatur.
- 1135 Vim memorem cerebri dicunt servare periti
 Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.
 Laetos convivas decoctio dicitur eius
 Reddere, si fuerit inter convivia sparsa.

XXXV. SINAPI.

- Inter eas, quas Pythagoras laudaverat herbas,
- 1140 Asseritur primam laudem tribuisse Sinapi;
 Quartus ei gradus est in vi sicca calidaque.
 Extrahit humores viscosos extenuatque,
 Comburitque cutem, vis est sibi tanta caloris,
 Maior vis eius in semine dicitur esse.
- 1145 Sensus exacuit cibus eius, commovet alvum,
 Confringit lapides, urinam et menstrua purgat.
 Si tritum iungas tepidae versesque palato
 Ad solem capitis purgabit flegma nocivum.
 Sternutamentis hoc admiscere salubre est,
- 1150 Illo nam capitis strictura resolvitur omnis.
 Mansum confortat stomachum, suspiria sedat;
 Morsus serpentum, tritum si mergis aceto

1130 Cardiacam col. quam facit αα, ββ; cardiacam c. quam fecit γγ.
 „Cardiaca i. e. morbus cardiacus seu tremor cordis“ G. Plurimi vero et
 optimi codd. habent cardiacum c. quem. Valebis δ, η, δδ, εε, ηη, θθ. —
 1132 Pulmonum β, γ, θ, μ. Nocuos cum vino detr. η. Detrahet α. — 1133
 Succus si α, β, η, θ, κ, μ. Aquae frigidae succus si γ. — 1134 Qui scia-
 sim pat. γ, η, θ; qui ischiadem pat. ζζ; cfr. v. 39. — 1137 Lentos αα, ββ.
 Cfr. v. 1880 et duos antecedentes. — 1139 Pitagor., Pictag., etc. codd. — 1140
 Tenuisse sinapi α. — 1141 Gradus cum vi κ; grad. est cum vi η. — 1142
 Attenuatque η, θ. — 1143 Comburit α, ηη, θθ. Vis est huic tanta γγ; vis
 illi est tanta δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; vis est sibi tota β; reliqui codd. hab.
 nostram lectionem, latinitati mediae aetatis apprime congruam. — 1147
 Tritam δδ, εε, ηη, θθ. — 1148 Purgabis η, θ, G. — 1149 Immiscere η.
 — 1150 Isto ηη, θθ. — 1151 Suspiria curat λ. — 1152 Morsus serpentis
 α; morsum serpentis δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. Tritum si iungas aceto α; trito si
 iungis aceto δ, κ; si trito iungis acetum η, θ; trito si iungis acetum β, γ,
 λ, μ, π; trito si iungas acetum δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; tritum si iungis acetum
 κκ; si trito mergis aceto αα, ββ, γγ; nostram lectionem secutus est G.

- Et superapponis, tali medicamine curas;
 Mansum pestiferos vetat intima laedere fungos.
- 1155 Vi nimium fervente cutem comburere dixi,
 Sed tamen haec multis est utilis ustio causis:
 Hac oculis nocuus capitis siccabitur humor,
 Et qui destillans pulmonum concava laedit,
 Et stomachi morbosque creat, tussimque phthisimque;
- 1160 Hac per vesicas coxae dolor inveteratus
 Elicitur, sciasim quod graeco nomine dicunt;
 Hacque tumor splenis durus iecorisque fugatur
 Et multum causis haec subvenit inveteratis.
 Utile tot causis quoniam cataplasma Sinapis
- 1165 Saepius a medicis variatur conficiendo,
 Dicam qualiter hoc fieri iubeat Menemachus:
 In mortariolo tritum bene pone Sinapis
 Semen, iungatur huic panis candida mica,
 Sic ut tertia sit panis pars iuncta Sinapi,
- 1170 His ficus siccas et mel iungas et acetum,
 Aetatis quantum vel morbi causa requirit,
 Nam quo plus ficus siccae vel mellis habebit,
 Ille sinapismus tanto solet acrior esse,
 Debilior, quo plus panis mittes et aceti.
- 1175 Ne tibi sit vilis, moneo, confectio talis,
 Effectum cuius in multis saepe probavi;
 Non tamen hanc iubeo cunctis apponere morbis,

1153 Atque superponas γγ; et superapponas α, γ, δ, η, θ, μ, δδ, εε, ζζ, κκ; si superapponas κ. Curas medicamine tali γ, λ. — 1154 Vetat intus δδ, εε, ηη, θθ. — 1156 Est multis haec α, θ; tam. mult. haec β. — 1157 Cap. sedabitur γ, θ; purgabitur η. — 1159 Morbos pellit β; morbos curat κ, π, κκ; morbosque necat λ; morbosque curat ηη, θθ. Ptisimque, tisimque codd. — 1160 Ac per μ, κκ. — 1161 Ischias elicitur sic graeco nomine dictus ζζ; cfr. v. 39. Quem gr. β, γ, η, κ, π, κκ; quam δ, θ, λ. — 1163 Multis causis β, η, κ, λ. — 1164 Sinapi αα, ββ. — 1166 Hoc. dic. qual. δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; qual. h. f. iub. dic. κκ; iub. fieri η, θ. Menemachus αα, ββ, Γ; Meniacus γγ, δδ, εε, ηη, θθ; Menemacchus ζζ; Menemachus γ, π, κκ; Menemachus α, δ, η, θ, κ, λ, μ; Menemathus β. — 1167 Bene trit. pone η. — 1168 Panis huic δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1169 Tertia pars sit panis δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; tert. pars pan. sit δ, η, κκ; sit pars panis α. — 1171 Morbi cura π. Requiret μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Morbi vel causa requiret α. — 1172 Nam quanto π. Habebis η. — 1173 Illa sinapi vis αα, ββ; illa sinapis vis π; nostram lectionem hab. rel. codd. et G. — 1174 Misces et η, π; micas et ηη, θθ. — 1175 Nec tibi δ, λ, ζζ, κκ. — 1177 Nec tamen α, κκ. Multis app. causis η.

- Sed raro, magnis et causis inveteratis.
 Plinius in musto cum semine praecipit huius
- 1180 Radices mergi, sic, postquam sumpserit harum
 Omnem vim, vinum multum putat esse salubre
 Faucibus et stomacho potatum, luminibusque,
 Pluribus et capitis dicit prodesse querelis.
 Infuso faciunt oleum de semine quidam,
- 1185 Utile lumborum vitiis, stupidis quoque nervis.
 Exprimitur succus tenero de caule Sinapis,
 Quem siccum mandens dentis tormenta fugabis.
 Vocales venas semen lenire Sinapis
 Mansum confirmant: adipi tundendo vetusto
- 1190 Commixtum scrophas disperget, si superaddas;
 Illius fumus multum prodesse caducis
 Dicitur atque sterae causas siccando iuvare.
 Cum ficu tritum capiti superaddere raso
 His qui letargum patiuntur, magna medela est,
- 1195 Vel si saepe pedes ungendo fricabis eorum.
 Semen contritum melli coniunge vel uncto
 Istud alopeciis iuvat unguen saepe fricando;
 Acri cum vino lepras emundat inunctum.
 Hoc quoque curatur manso periodica febris,
- 1200 Antea quam diri veniat commotio morbi.

XXXVI. CAULIS.

Caulis romana, Graecorum Brassica lingua

Dicitur; hic quamvis passim nascatur in hortis,

1178 *Raro magis* β. — 1179 *In vino cum η. Praec. eius η.* — 1180 *Rad. iungi* γ, λ. *Ceperit harum* γ; *senserit* δδ, εε, ηη, θθ; *suxerit* μ. *Horum et harum* habent codd. et edd. *Sumpserit omnem* δ, κκ. — 1181 *Harum vim* δ, κκ. — 1183 *Dicunt* α, γ, δ, η, δδ, εε, ηη, θθ. — 1184 *Oleo de semine η. Quidem* αα, ββ. — 1185 *Membror.* θ. — 1187 *Quod siccum* αα, ββ, γγ; *quem succum* β, η, ζζ; *quem mandens siccum* κκ. Hunc versum et sequentem omitt. π. — 1189 *Adipi miscendo* η; *adipique terendo* θ. Hunc vers. omitt. γ. — 1190 *Dispergit* β, γ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *dispergis* κκ. *Superaddes* ββ. — 1191 *Illius succus* γ. — 1192 *Atque uteri* ζζ; cfr. v. 13. — 1193 *Fico* θ. — 1195 *Eodem* λ. — 1196 *Melli iungas vel aceto* θ. *Unctum i. q. axungia.* — 1197 *Istud* β, γ, η, κ, λ, μ, π. *Alopicias, alopitias* var. codd. — 1198 *Emendat* α. *Inunctas* η, λ. Inter hunc et sequentem versum habet κ: *Per triduum manso curabitur hoc quoque febris.* — 1200 *Diri fiat* β, γ, θ; *dixi fiat* λ. *Sumatur sinapi ante paroxysmum.* — 1202 *Is quamvis* λ, π, δδ, εε, ηη, θθ; *haec qu.* α, η, ζζ. *In ortis plur.* codd.

- Est tamen illius ad multa salutifer usus:
 Annis sexcentis usos medicamine Caulis
- 1205 Romanos Cato testatur, medicina priusquam
 A medicis Romae descripta fuisset in usu,
 Tunc hortus escas illis dabat et medicinas.
 Vulnere non tantum curare recentia Caulem
 Ipsemet affirmat, sed quamvis inveterata,
- 1210 Et caneros etiam; loca sed prius amne lavari
 Praecipit, aut vino tepido, sic denique crudum
 Unaquaque die bis tritum apponere Caulem.
 Hordea quam dederint Cauli miscere farinam
 Idem praecepit, rutam quoque cum coriandro
- 1215 Et sale permodico, sic omnia mixta terendo
 Apponi dirae docuit cataplasma podagrae.
 Hoc etiam morbis medicabitur articulorum,
 Hoc quoque syringas ait et luxata iuvare,
 Atque superpositum varios sedare tumores.
- 1220 Illius urinam, fuerit qui Caulibus usus,
 Causis nervorum calefactam censuit aptam;
 Hac ex urina pueri si saepe laventur,
 Asserit illorum multum conferre saluti.
 Haec Caulis de laude Cato. Scripsisse libellum
- 1225 Chrisippum dicunt huius de viribus herbae.
 Omnes confirmant caligine lumina tergi,
 Eius, qui viridi vascetur Caule frequenter.
 Auget lac mammis cibus eius, menstrua purgat,
 Atque iuvat stomachum sumptas ut concoquat escas;

1204 Ducentis ϕ . — 1205 Catho var. codd. et edd. — 1206 In usum $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; in usus α . — 1207 Hortus (ortus) tunc α , η , θ , λ , μ , π ; tunc ill. ort. esc. γ ; tunc esc. ort. dab. ill. et κ . Dabat atque medelas α , β , η , λ , μ , π ; dedit atque medelas ϕ . — 1208 Non solum λ . — 1209 Affirm. auctor sed invet. $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; codd. habent nostr. lect. — 1210 Cancrosa loca etiam prius η . — 1213 Ordea plur. codd. et edd. Dederant ϕ . — 1214 Tritam quoque κ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; tritum $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1216 Dirae dicunt η . — 1217 Morbo $\zeta\zeta$. — 1218 Ait elixata γ , δ . — 1219 Fugare tum. α ; curare tum. λ ; sedare dolores γ , δ . — 1222 Lavantur δ . — 1224 Hoc de caule catho quendam scrips. $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; haec de caule cato qu. scrips. π ; haec narrat de caule cato scrips. $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; haec de caule cato quondam scrips. $\zeta\zeta$; hunc de caulis laude cato scrips. κ ; nostr. lect. hab. α , β , γ , δ , λ , μ . — 1225 Crisipp., plur. codd.; Crispinum β . Dicit huius α , η , θ , κ . — 1227 Vascetur $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1229 Decoquat α , η ; excoquat π . Ut sumptas decoquat ϕ ; sumptas sic ut coquat κ .

- 1230 Si multum coquitur, restringere dicitur alvum,
At semicrudus solet illam solvere sumptus.
Assumptus crudus, sic ut tingatur aceto,
Splen reprimat tumidum; semen depellit abortum.
Uncto cum veteri coctos bene contere Caules,
1235 His oleum roseum quantum res postulat addas,
Ardores nimios iuvat haec confectio febris,
Si superaddatur stomacho membrove calenti.
Acri non scissum si iungis alumen aceto
Et Caules, sic ut corpus redigantur in unum,
1240 Cuncta terendo diu potes his compescere lepras,
Et plures alias maculas his saepe perungens,
His etiam crines poteris retinere fluentes.
Dicitur et testes istud curare tumentes
Et varios morbos, genitalia quos patiuntur,
1245 Et melius si praedictis faba cocta iugatur.
Cum fenugraeco si tundas hunc et aceto,
Et super arteticos apponas ista dolores,
Multum subvenies illis, vitiisque podagrae
Non modicum poterit istud cataplasma mederi.
1250 Uncto cum veteri Caulis cineres bene triti
Prosunt ad veteres lateris coxaeque dolores,
Sit licet haec vilis, tamen est medicina salubris.
Si Caulis semen mixto potatur aceto
Pellere saepe solet animalia noxia ventris.
1255 Fit cinis ex siccis Caulis radicibus ustis,
Subditus hic uvam relevat siccando iacentem.
Dentibus attriti succum glutire virentis

1230 Hunc et sequentem versum habet post 1233 cod. π. — 1231 Aut αα, ββ; at semen crudum s. ill. s. sumptus μ. — 1232 Ac sumptus δδ, εε, ηη, θθ, κκ. Ut iungatur δ, κ, λ, π, ζζ; si contingatur β. — 1234 Unctum i. e. axungia. Vino cum κ, ηη, θθ, κκ. — 1235 Addes κκ. — 1237 Supponatur δ, γγ, κκ. Membroque η, θ, κ, π. — 1238 Mergis αα, ββ, γγ, G. — 1240 Potes hoc δδ, εε, ηη, θθ. Leporam α, δ, η, ζζ. — 1242 Poteris crin. retin. δ, η, θ. — 1243 Illud cur. β, δ, η, θ, λ. — 1244 Et morbos varios α, δ. — 1246 Foenograeco ζζ. Tundis δδ, εε, ηη, θθ; iungas κ, λ, π; iungis η. Hunc versum omitt. α. — 1247 Arthreticos δδ, εε; et super articulorum apponas ζζ. — 1248 Subveniet edd. — 1249 Non multum α. — 1250 Vino cum κ, ηη, θθ, κκ. — 1252 Post hunc versum addit β: Multum subveniet his talibus impeditis. — 1253 Potetur β, γ, θ, κ. — 1255 Caulis siccis θ. — 1256 Subditur δ. — 1257 Attriti scil. caulis virentis.

- Affirmant raucae multum succurrere voci;
 Naribus infusus succus purgat caput eius.
 1260 Qui prius est Caules vix sentiet ebrietatem.
 Evulsam Caulis radicem, postea terram
 Quae non attigerit, collo Melicius inquit
 Suspensam cunctos uvae depellere morbos.

XXXVII. PASTINACA.

- Est Pastinacae virtus in semine tantum
 1265 Et radice sua; mulsa si decoquis eius
 Radices, multum decoctio proderit eius,
 Si potanda datur, splenis iecorisque querelis,
 Lumborumque levat eadem potata dolorem.
 Hanc si lacte coquas, decoctio sumpta iuvabit
 1270 Asthmaticos quamvis veteres ventresque fluentes.
 Radix illius collo suspensa tumores,
 Ut quidam dicunt, compescit testiculorum;
 Qui Pastinacam fert aut qui mandidit illam,
 Dicitur a nullo serpentum posse noceri.
 1275 Accendit venerem si large sumitur illa.
 Si circumscalpis dentes radicibus eius,
 Dicunt ingenti persaepe dolore levare,
 Ex vino Pastinacae si sperma bibatur,
 Compescit diros, quos scorpius intulit, ictus.
 1280 Sic quoque feminei ventris curare tumorem
 Dicunt, quo mulier quasi praegnans esse videtur.

1260 *Caulem* α, κ, λ, π. — 1261 *Postea tritam* αα, ββ, γγ; *prius en terram* γ. *Radicem caulis innuit auctor*, quae post avulsionem terram non attigerit. — 1262 *Mellentius* β; *Mellicius* γ, μ; *Mellitius* ζζ; *Melitus* λ; *Melecius* η; *Melinius* δδ, εε, ηη, θθ; *Mellinus* αα, ββ; *Medicius* κ; *Milesius* θ. Plinius Valerianus IV. 29 habet *Melius* et *Meliteus*; nostram lectionem habent δ, π, γγ, κκ. — 1263 *Cunctos uvae* γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π; *varios mire* ζζ; *varios uvae* rel. edd. Hunc versum cum duobus antecedentibus omitt. α. — 1264 *Tanta* ηη, θθ, κκ. — 1265 *Radice simul* ζζ. — 1268 *Iuvat eadem* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1273 *Manderit* η, θ, λ, ζζ, κκ. — 1274 *Serpente* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *huic nullum serpentem posse nocere* κκ. — 1276 *Si circumscalpes* κκ. — 1277 *Dicunt a grandi* ζζ. *Iuvare* δδ, εε, ηη, θθ. *Ingentem persaepe levare dolorem* η, θ. — 1278 *Spina bibatur* β; *saepe bib.* αα, ββ. — 1279 *Dirus quos* μ. *Scorpion* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1281 *Quod mulier* μ, δδ, εε, ηη, θθ.

Appositum cancris tritum cum melle medetur.
Quod pastum tribuat est Pastinaca vocata,
Namque cibum nullae radices dant meliorem.

XXXVIII. ORIGANUM.

- 1285 Origani vires calidae siccaeque leguntur,
Tertius huic in utroque gradus conceditur esse.
Illius in vino curat decoctio sumpta
Quosvis pestiferos morsus, si saepe bibatur;
Cum mulsa sumptum prodest aconita bibenti,
1290 Sic multis aliis dicunt obstare venenis.
Conquassata iuvat mansum vel saepius haustum,
Hydropicos reprimit bibitum siccaturque tumores.
Cum mulsa bibitum choleram deponere nigram
Dicunt, oxifali fuerit si pondere sumptum.
1295 Menstrua reducet bibitum vel si superaddas
Tritum, vel cocta mulier si se foveat herba.
Illius pulvis tussim cum melle repellit;
Pruritus, achoras maculasque cutis fugat omnes,
In quo decoquitur si saepius amne laventur;
1300 In lavacro iuvat ictericos haec coctio sumpta;
Succus praedictae viridis si sumitur herbae,
Uvas et fauces curat siccando tumentes;
Oris vulneribus medicabitur ore retentus;
Naribus infusus irino mixtus olivo
1305 Invisum capiti coget manare cruorem;

1282 Hunc versum, qui iam Cerefol. 929 legitur, omitt. αα, ββ, γγ. Cancris totum δδ, εε, ηη, θθ; tritum cancris κκ. — 1284 Omitt. αα, ββ, γγ. — 1285 Sicc. calid. γ, η, κ, λ, π. — 1288 Hunc versum cum sequenti omitt. λ. — 1289 Sumpta αα, ββ, γγ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ. Mulsa bibitum κ. — 1293 Depellere δ, θ. — 1294 Dicitur θ, π. Oxifalum π; oxifali η; oxifahum γ; oxifabi β, μ, δδ; oxifabe δ, θ; cotifabum λ; oxibaphi εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Est nomen mensurae cuiusdam fluidorum, proprie acetabulum, ὀξυβάφιον seu ὀξίβαφον (Diosc. III. 29), quod latinitas medii aevi dicit oxifalum. Dicunt hoc sirupi α. Pondere tritum κ, λ, π. — 1295 Deducet γγ; reducet αα, ββ, G.; deducit habent rel. edd. et codd. Deducit sumptum κ. — 1296 Mulier se foveat α; mul. si saepe foveatur η. — 1298 Pruritus et achoras et maculas fugat ζζ. Maculas acorasque η. — 1299 Lavatur θ; lavetur αα, ββ, γγ. — 1300 Ictericos decoctio γ, η. — 1301 Omitt. α. — 1303 Ore receptus β. — 1304 Laurino mixtus π. — 1305 Infusum capiti β, δδ, εε, ηη, θθ; invis. capitis η, κ. Cogit η, λ.

- Auribus infusus sedat cum lacte dolorem;
 Hic succus mixtus cepis et rhô syriaco
 Ponitur ad solem tunc quando Sirius ardet,
 Sicque quaterdenis fervebit in aere diebus,
 1310 Si supponatur lecto confectio talis,
 Effugat (ut dicunt) animalia cuncta nociva.
 His quibus ex aliquo vitio digestio tarda
 Evenit, ex vino prodest si sumitur albo;
 Cum calida morsus stomachi lenire probatum est.
 1315 Illius succos oleo mixtos et aceto
 Succida lana bibat, et sic superaddita membris
 Luxatis et contusis multum iuvat illa.
 Provocat urinam, lumbricos proiicit haustum,
 Dente diu tritum solet inde fugare dolorem.
 1320 Omnia potatus succus iuvat interiora;
 Eius cum succo si carica trita bibatur,
 Sudorem poris producere fertur apertis,
 Appositus coxis succus cum polline farris
 Harum saepe gravem pellit reprimitive dolorem.

XXXIX. SERPILLUM.

- 1325 Serpillum veteres dixerunt, quod quasi serpat
 Terrae vicinum; huic fervida siccaque vis est.

1306 *Naribus infusus* β. *Dolores* α. — 1307 *Rosyriaco* α, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *rosiriaco* η; *rossiriaco* λ, μ, π; *rossyriaco* θ; *rorisiacon* γ; *ros siriacus* α; *rhus syriacus* ζζ; *ros et syriaco* δ; *roseriaco* αα, ββ, γγ, Γ, qui in commentariis perperam exponit: „id est oleo rosaceo“. Diosc. l. c. habet: καὶ ῥόδῳ τοῦ ἐπὶ τὰ ὄψα, quem rhoēm non differre putant a rhoē Syriaco (Cels. VI. 11); hodie botanici hanc plantam nominant *Rhus Coriaria*. — 1308 *Quando saepius* β; *qu. fortius* α; *tunc cum ferventius* θ. — 1311 *Nocua cuncta* γ. — 1313 *Sumitur albo* ζζ. *Cum vino prodest, fertur, si sumitur albo* γ. — 1314 *Stomachi morsus* αα, ββ, γγ. *Linire* β. *Probat* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1315 *Vel aceto* θ. Hunc versum ante 1314 ponunt β, γ. — 1316 *Et si* γ; *et sit* η. — 1317 *Laxatis vel* ηη, θθ; *duratis vel* γ; *luxatis vel* α, β, π, δδ, εε, ζζ. *Vel contritis* θ. *Valet illa* η. — 1318 *Urinas* θ. *Haustu* δδ, εε; *hausta* ηη, θθ, κκ; *reicit hausta* α, γ; *reicit haustum* αα, ββ, γγ, ζζ; *nostr. lect. hab.* δ, η, θ. — 1319 *Diu tentum* αα, ββ, γγ, Γ; *codd. et rel. edd. hab. nostr. lect.* — 1321 *Caria tribantur* β. — 1322 *Sudores* γ. — 1323 *Noxius succus* α. — 1324 *Reprimitque* δ, α, λ; *reprimit pellitque* η, θ. — 1325 *Serpillum* in inscriptione αα, ββ; *serpyllum* ζζ. *Quasi serpit* β. — 1326 *Vicinans* ζζ. *Cui serv.* γ.

- Acri cum vino coctum contundis olivo,
Cui rosa dat nomen, hoc unguine perline frontem
Aegroti, capitis solet hoc sedare dolorem.
- 1330 Nidor combusti serpentes effugat omnes
Et quodvis animal infundens ore venenum;
Hoc ideo miscere cibus messoribus est mos,
Ut si forte sopor fessos depresserit illos,
Vermibus a nocuis tuti requiescere possint;
- 1335 Pestiferos morsus bibitum iuvat appositumque.
Provocat urinas, compescit tormina ventris,
Splen iuvat, admixto si saepe bibatur aceto;
Si mel praedictis iungatur, sputa cruenta
Iactantes mire potus solet ille iuvare;
- 1340 Haustum cum vino iecoris sedare dolorem
Dicitur, hicque solet producere menstrua potus.

XL. VIOLAE.

- Nec roseus superare decor, nec lilia possunt
Fragrantes Violas specie, nec vi, nec odore.
Dicitur humida vis illis et frigida primo
- 1345 Esse gradu; species tres esse leguntur earum,
Noscere quas tantum diverso flore valemus:
Nam sunt purpurei flores albique nigrique,
Cunctis pene pares sunt in medicamine vires.
Inflammata iuvant loca, tritas si superaddas;
- 1350 Crapula discutitur bibitis, capitisque gravedo
Olfactu solo vel si caput inde coronas;
Anginis potae medicantur aqua resolutae.
Purpuream Violam dicunt curare caducos

1327 *Contundas* ββ. *Coctum si tundis* η, θ; *vino si tu contundis* α; *vino tritum si tundis* γ; *vino tritum contundis* π. Sensus est: si serpillum cum aceto coctum contundis cum oleo rosato. — 1328 *Perlue* ηη, θθ. — 1329 *Capitisque solet sedare* η; *capitis sol. hoc lenire* λ. — 1331 *Profundens* ζζ, **; *effundens* λ; *aliud infundens* γγ. — 1332 *Cibo* γ. — 1334 *Tuto* ηη, θθ. — 1335 *Bibitum morsus* θ; *morsus tritum* η. Hunc versum omitt. λ. — 1336 *Urinam* γ, η, κκ. — 1337 *Sumatur aceto* ηη, θθ. — 1338 *Iungatur praedictis* δ. — 1339 *Iactantem* δ, κκ. *Solet iste* αα, ββ, γγ. — 1341 *Edicere* θ. — 1342 *Non roseus* θ. *Superare color* γ, λ, π. — 1345 *Dicantur earum* β. — 1349 *Tritae* α, δ, δδ, εε, ηη, θθ; *tritae* μ. — 1350 Cfr. Regim. Salern. v. 198. — 1351 *Corones* α. — 1352 *Gingivis potae* θ, κκ. — 1353 *Purpureas violas* π. Cfr. Reg. Salern. v. 199.

- Praecipue pueros, si mixto sumitur amne.
 1355 Radices Violae cum mirrha tunde crocoque,
 Hoc inflammatis oculis apponito nocte;
 Contritis foliis Violae cum melle perungens
 Ulcera sanabis capitis; si iungis acetum
 Et cataplasma facis cedit collectio quaevis.
 1360 Illius curat elixatura tumorem
 Matricis, tepida si saepe fovebitur illa;
 Ani fissuras, quas appellant ragadias,
 Addita cerotis medicatur saepe perunctas;
 Pustula si fuerit, melli superadde iugatam,
 1365 Illius semen cum vino menstrua purgat,
 Tritae commixto radices eius aceto
 Splen siccant bibitae vel spleni si superaddas;
 Hocque modo calidam dicunt sedare podagram.
 A stomacho choleram rubeam potata repellit
 1370 Herba virens Violae vel flos siccusve recensve,
 Morbos de cholera rubea vel sanguine factos,
 Mollibus in costis aut in pulmonibus ipsis,
 Sedat si mixto potabitur amne recenti;
 Infantum tussim sic et suspiria sedat.
 1375 Ex Violis oleum sicut de flore rosarum
 Conficiunt; multis quod dicunt utile causis,
 Auribus infusum sonitum fugat atque dolorem,
 Et capiti prodest, quocunque dolore laboret,
 Leniter infrigidans corpusque sopore resolvens,
 1380 Lumbricos necat infusum bibitumve vel unctum,
 Et capitis furfur oleo depellitur isto.

1354 *Mixto si sumitur* γ, λ, π. — 1356 *Ac infl. φ.* Hunc versum omitt. δ, x. — 1357 *Violae foliis* β, λ. — 1358 *Ulc. curabis* λ, π. — 1359 Hunc versum et sequentem omitt. π. Collectio i. e. apostema G. — 1361 *Fovebitur herba φ.* — 1362 *Scissuras* β, γ, η, φ, λ, π, xx. — 1363 *Ceratis* δ, ηη, φφ. *Medicantur* γ; *medicabitur* φ. *Perunctis* edd., *peruncta* φ; *perunctas* δ, η, μ, π. — 1364 *Iugata* x et edd. — 1365 Omitt. α. — 1366 *Cum mixto* δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; *commixtae* β. — 1367 *Bibitae tepidae vel si sup. φ.* — 1369 *Rubeam coleram* γ, π. — 1370 *Succusve recentis* π. — 1372 *Coxis* λ. *Ac in pulm.* η. Molles costae sunt c. inferiores s. spuriae. — 1374 *Sicut* ββ. *Susp. curat* φ. — 1376 *Mult. sic* δ; *mult. quoque* η. — 1377 *Sonit. iuvat* δ. — 1378 *Calore laboret* η, λ, μ; *dol. laborat* α, ηη, φφ. — 1379 *Leviter* αα, ββ, γγ. — 1380 *Bibitum vel inunctum* α, β, δ, x, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; *bibitumque venenum* π.

- Os capitis ictu fuerit si forte plicatum
 In tantum, ut linguae patiens amiserit usum,
 Fac prius hanc Violam cum vino sumere tritam,
 1385 Postea, si fuerit capitis pars dextera laesa,
 Contritam plantae pedis hanc adnecte sinistri,
 Atque e converso facias si laeva plicata est:
 Os resilit, linguaeque die redit usus eadem,
 Ut Iustus tradit medicus, qui talia scripsit.
 1390 Altera vis Violae fertur mirabilis esse:
 Albae si Violae radix teneatur in ore
 Et transglutitus sit succus saepius eius,
 Vulneris immodicum tradunt mox sistere fluxum,
 Hanc liquiritiae tradit vim Plinius esse.

XLI. ARISTOLOCHIA.

- 1395 Aristolochiae species tres dicimus esse,
 Longa prior, radix est cuius longa, vocatur.
 Dicta rotunda sequens, quod sit radice rotunda,
 Tertia Clematis graeco sermone vocatur,
 Viribus haec pene par dicitur esse rotundae.
 1400 Omnes vim calidam siccamque leguntur habere,
 In primo vis sicca gradu fervensque secundo.
 Pestiferos morsus cum vino sumpta *rotunda*
 Curat et assumptis prodest sic hausta venenis,
 Hocque modo tardas educit sumpta secundas,

1382 Ictu capitis δ, λ; cap. fuerit ictu η, θ, κκ. — 1383 In omitt. δ.
 — 1384 Hunc η, θ, κ, ζζ. — 1385 Pars vero fuerit capitis si θ; pars ma-
 xima laesa κ. — 1386 Contr. parti pedis hunc α; contr. pl. pedis annecte η;
 hanc annecte γ, δ, λ, μ, π; hanc innecte θ. Sinistrae β. — 1387 Atque
 eadem dextrae facies si β. Est omitt. δ. — 1388 Eodem δ. — 1389 Pro-
 vidus ut tradit η; Hippocras ut trad. θ; Ut iustus tradat αα, ββ, γγ; Gue-
 roaldus annotat: „ut medicus nomine iustus tradit qui scripsit talia dogmata
 medicinalia“. Forsan Iustus ille quem citat Marcell. Empir. cap. 25. —
 1392 Transglutitur si η; transglutitus succus sit δ, κκ; sic succus α, π, δδ,
 εε, ηη, θθ; sit saepius succus ζζ. — 1393 Stringere fluxum η, θ. — 1394
 Hunc vers. omitt. γ, κ, μ. Vim tradit η, θ; tradunt vim pulveris δ. Hanc
 glycyrrhizae tradit ζζ. — 1395 Aristologia plerumque legitur apud medii
 aevi medicos, quamvis herba nomen inde acceperit, quod ἀρίστη βοήθησι
 ταῖς λοχοῖς, optimum scilicet auxilium afferat puerperis. Legimus esse α,
 μ, π; novimus β, κ. — 1396 Cuius est θ. — 1397 Dicta secunda teres η.
 — 1399 Esse secundae θ. — 1401 Secundo est γ, κ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ,
 κκ. — 1403 Sic sumpta η; sic prodest hausta κκ. — 1404 Abducit η; pro-
 ducit λ.

- 1405 Cum pipere et mirrha putredine mundat ab omni
 Post partum potata steras, vel subdita tantum,
 Asthmaticis prodest et frigora sumpta repellit;
 Pleureticos curat mixto si sumitur amne.
 Quodlibet infixum superaddita trita repellit,
 1410 Vulnera cum mellis purgatque repletque liquore;
 Quod si praedictis irim coniungis et inde
 Ungas gingivas, dentes putredine purgat.
 Splenis duriciam solvit laterisque dolorem,
 Si mixta potatur aqua; febresque malignas
 1415 Hoc potata modo fertur compescere mire.
 Sic etiam spasms super omnia subvenit hausta
 Et sedat diram sic saepius hausta podagram,
 Et morbum curare solet sic sumpta caducum,
 Et ventris nimium sic mitigat illa dolorem,
 1420 Et sic fit sumpta levior paralyticus illa.
 Daemonium fumus depellere dicitur eius,
 Infantes fumo tradunt hoc exhilarari.
 Fistula curatur huius radicibus herbae,
 Si bene purgatis eius loca concava farcis;
 1425 Singultus sumpta sedari dicitur illa.
 Omnia *longa* potest quae dixi posse rotundam,
 Longa tamen vires habet illa debiliores,
 Unde quidem si defuerit quandoque rotunda
 Par pondus longae ponatur dimidiumque;
 1430 Fomento longae prodest decoctio mire
 Matricum morbis humores extenuando

1405 *Purgat ab omni* β. — 1406 *Potata uteros vel* ζζ, κκ, cfr. v. 13. — 1408 *Pleureticosque* β. — 1409 *Quid libet* π. — 1410 *Mellis purgat repletque liquore* α, ηη, θθ; *mellis purgatque repletque liquore* θ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, κκ; *mellis purgatque repleta liquore* β; *melle purgatque repletque liquore* γ, δ, η, κ; *melle purgat liquore repletque* αα, ββ, γγ. — 1412 *Ungis* δ. *Dentesque* αα, ββ. *Purgas* edd. plur.; *purgat* δ, η, κ, π, κκ. — 1413 *Dolorem* θ, κκ. — 1414 *Potetur* α, θ, κ. — 1415 *Haec* α. — 1416 *Convenit hausta* λ. — 1417 *Duram* sic κκ. — 1418 *Si sumpta* β; *morbos cur. s. s. caducos* θ; *morbum sic sumpta solet curare caducum* δ, η. Omitt. hunc vers. κκ. — 1420 *Sic quoque fit* α, β, γ, δ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Paralyticus* π. — 1421 *Daemonium* αα, ββ. *Dicitur huius* α. — 1422 *Infantem* θ. *Credunt hoc* μ; *dicunt* λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1424 *Sarcis* α. — 1425 *Singult. herba sedari* η, θ. *Sumpta sedare* αα, ββ, γγ. *Dicitur ista* θ. — 1427 *Illas* αα, ββ, γγ. — 1431 *Matricis* α. *Hum. excutiendo* κ.

- Pingues, et purgat eadem si sumitur illas.
 Plinius hanc formare mares cum carne bovina
 Appositam vulvae postquam conceperit inquit.
 1435 Trita necat pisces, admixta calce, rotunda,
 Hanc ideo quidam terrae dixere venenum.

XLII. MARRUBIUM.

- Marrubium nostri, dixerunt Prassion Argi;
 Hanc herbam medici calidam siccamque secundo
 Tradunt esse gradu; decoctio totius herbae
 1440 Seminis aut eius phthisicos mire iuvat hausta,
 Pectoris haec varios compescit potio morbos,
 Et melius prodest, illi si iungitur iris;
 Asthmaticos sic sumpta iuvat tussimque repellit.
 Accelerat partus eadem pellitque secundas;
 1445 Si mel Marrubio iungatur, vulnera purgat,
 Hocque modo curat, quae rodunt ulcera carnem;
 Dicitur hoc bibitum lateris sedare dolorem.
 Omnibus his succus siccatus proderit eius;
 Illius succus cum vino melleve mixtus
 1450 Prodest luminibus caligine debilitatis;
 Sic iuvat ictericos injectus naribus idem,
 Auriculaeque gravem dicunt curare dolorem,
 Hunc mixtum roseo si fundas intus olivo.
 Usus Marrubii dicunt non esse salubrem
 1455 His, qui vesicae morbo renumque laborant.

1432 Eadem sublimiter illas α; etiam si sumitur illa θ; etiam si sumitur illos η. — 1433 Formare matres κ. — 1435 Anmixta α. Calce rotundum δ; caule rotunda κ. Cfr. Plin. hist. nat. XXV. 8. — 1437 Prasion δ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; prassion α, β, γ, η, κ, μ, π, δδ. Argi i. q. Graeci. Dixere α. Graeci η. — 1438 Siccam calidamque λ. — 1439 Dicunt β, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1440 Ptisicos, tisicos etc. plur. codd. et edd. — 1441 Et varios θ. — 1442 Illi prodest β. — 1443 Asmaticos plur. codd. et edd. — 1444 Secundam γ. — 1445 Vuln. curat δ. — 1446 Vuln. carnem γ; ulc. carnes α, δ. — 1447 Curare dol. η. — 1448 Omnib. his succus cum vino melleve iunctus Prodest luminibus γ. — 1449 Melleque δ, ζζ, κκ; melleque iunctus λ, π; melle vel unctus η; melleve mixto β. — 1451 Iniectus α. Hunc versum et duos sequentes omitt. γ, π. — 1452 Sedare dol. κ. — 1453 Roseum olivum i. q. oleum rosatum. — 1454 Non dicunt β, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ.

XLIII. IRIS.

- Iri dat florum nomen color ipse suorum:
 Coelestis similes sunt nempe coloribus Iris.
 Illyricam dicunt illam, quia plurima nasci
 Fertur in Illyria. Vis eius sicca calensque
- 1460 Dicitur atque gradum dant huic in utroque secundum.
 Maior vis huius est in radicibus herbae,
 Has desiccandas, per frusta rotunda secatas,
 Sic ut se partes non turgent insere filo,
 Inque loco sicco fac suspendantur in umbra,
- 1465 Vix aliter totum poteris servare per annum.
 Cum vino sedant tussim, praebentque soporem,
 Si latitans intus sanies praecordia laedit,
 Pellitur illarum cum vino pulvere sumpto;
 Cum mulsa bibitus cholera depellit iniquam,
- 1470 Tormina commixto bibitus sedabit aceto,
 Hocque modo sumptis dicunt prodesse venenis,
 Splenetice et contractis et frigore laesis
 Cum vino bibitus pulvis medicabitur eius,
 Hocque modo sumptus tardantia menstrua purgat.
- 1475 Duricias stericas radicum coctio mollit,
 Si subtus tepida foveantur saepius illa;
 Haec cum clysterio si sit subiecta per anum,
 Non modicum sciasis dicunt prodesse dolori;

1456 *Yri*, *Hyri* codd. et edd. *Nomen florum* μ . In codice δ hoc caput de iride ita incipit: *Yris purpureum florem gerit, yreos album, Gladiolus croceum, sed spatula fetida nullum, Yri dat florum* etc. — 1457 *Namque color* θ ; *nempe coloribus ipsum* α . — 1458 *Illyricam*, *Yllyricam* plur. codd. et edd. — 1459 *Illyria*, *Illyrica* etc. — 1461 *Huius est in rad. eius* plur. edd.; *eius est in rad. huius* α , θ ; *eius est in rad. herbae* γ ; nostr. lect. hab. β , η , λ , π , $\zeta\zeta$. — 1462 *Des siccandas* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *des utendas* γ , λ , π . *Ad desiccandas* θ . *Frustra roganda secandas* μ . — 1464 *Inde loco* η . — 1465 *Servare per* $\kappa\kappa$; omn. al. edd. et codd. habent *siccare*. — 1466 *Tussim sedant* θ . — 1467 *Laedat* η , θ ; *foedat* Γ ; *sedat* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1469 *Depellet* μ . — 1470 *Commixto* γ , δ , η , λ , π , $\kappa\kappa$; *commixtus* $\beta\beta$; *cum mixto* α , θ , κ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1472 *Spleni contractis et quovis frig.* α , θ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *spleni et contractis et quovis frig.* κ ; *splenibus attractis et quovis frig.* δ ; *spleneticis et contritis et frig.* β ; *spleneticis et contractis ex frig.* η ; nostr. lect. cum aliquot codd. hab. $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1473 *Pulvis bibitus* μ . Hunc vers. cum sequente omitt. β . — 1475 *Duricias uteri* $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; cfr. v. 13. *Radice coctio* η ; *radicum potio* γ , λ , π . — 1476 *Suptus* π . — 1477 *Clysterio* $\gamma\gamma$; *clysterio* al. edd. et codd. — 1478 *Modicum ischiadis* $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; cfr. v. 39. *schiasi* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$; *sciasi* δ , κ , π ; *sciasim* μ .

De radicibus his mixto collyria melle

- 1480 Fiunt, quae vulvae pellunt subiecta secundas,
Inque locis haec fixa cavis syringia curant.
Commixtus melli desiccat vulnera pulvis,
Carneque nuda replet, si sit superadditus, ossa.
Pulveris ellebori pars tertia iungitur albi
1485 Iris radicum tenui cum pulvere duplo,
Pulvis uterque simul commixto melle ligatur,
Hoc superappositum purgat lentigine vultum,
Et papulas eius istud cataplasma repellit.

XLIV. ENULA.

Enula, quam Graecus Elnam vocat Eleniumque

- 1490 Dicitur a medicis, est forma cognita cunctis.
Humida vis eius et fervida dicitur esse,
Humor habere gradum primum, fervorque secundum
Dicitur. Illius decoctio menstrua purgat
Si bibitur, movet urinam, depellit abortum,
1495 Dicitur haec eadem stipatum solvere ventrem.
Radix trita fugat sciasim superaddita coxae;
Ex eius foliis cum vini nectare coctis
Mire nefreticis renes involvere prodest.
Eius radicum pulvis cum melle voratus
1500 Tussim compescit, orthopnoicisque medetur;

1479 *His de radicib. γ, κ. Colliria, colleria etc. plur. edd. et codd. —*
1481 *Inque loco π. Inque locis haec fixa clavis λ; haec frixa cavis γ; locis*
cunctis haec fixa siringia curat β. Siring., ciring. etc. — 1483 Ossi θ. —
1484 *Hellebori plur. codd. et edd. Illi γ, π, δδ, εε, ηη, θθ. — 1485 Yri*
radicis t. c. pondere η. — 1486 Ligatus edd.; ligatur γ, δ, θ, λ, π; ligetur
κ. Simul quae mixtio melle ligatur η; simul cum mixto melle ligatus π. —
1487 *Suprapositum αα; superpos. ββ, γγ. Curat η. Caligine δ, αα, ββ, γγ,*
δδ, εε, ηη, θθ, κκ; lentigine α, β, γ, η, θ, κ, λ, μ, π, Γ, ζζ, quod etiam
cum Dioscoridis textu (I. 1.) congruit. — 1488 Illud α, δ, η, θ. Resolvit
γ, η, θ, λ, π. — 1489 Inula quam εε, ζζ, ηη, θθ. Quam vulgus η, θ,
δδ, εε, ηη, θθ. Elnum vocat eleniumque δ; elnam voc. elleniumque θ; ele-
nam vocat eleniumque ββ; elnam voc. eleniumque α, β, γ, λ, μ, αα; elnam
voc. eliniumque δδ, εε, ηη, θθ; helenon vocat helleniumque ζζ; helenon voc.
helliniumque κκ. — 1490 Haec forma αα, ββ, γγ. Cognita multis γ. — 1496
Iuvat sciasi δ. Ischiada ac radix sanat trita addita coxae ζζ; cfr. v. 39. —
1497 *Vino αα, ββ, γγ. Vino nectere cunctis δ. — 1498 Neufreticis, neufra-*
ticis etc., i. q. nephriticis. Prodest involvere renes κκ. — 1499 Radicis α,
β, γ, η, κκ. Hunc et sequentem versum omitt. λ. — 1500 Ortonoicisque
var. codd.; emoptoicisque η, θ; haemoptoicisque κκ.

Cum succo rutae succus si sumitur eius,
Affirmant ruptis quod prosit potio talis.

XLV. YSOPUM.

- Est Ysopum siccum calidum quoque, tertius illi
Est in utroque gradus. Eius decoctio facta
1505 Sic ut cocta simul sint mel, ficus quoque sicca,
Prodest non modicum patientibus hausta catarrhum,
Subvenit et voci raucae versata palato,
Et prodest cunctis pulmonum sumpta querelis;
Lumbricos ventris eadem potata repellit.
1510 In pectus capitis si destillatio fiat,
Quod persaepe solet tussim phthisimque creare,
Prodest haec eadem decoctio sumpta frequenter;
Omnibus his prodest pulvis cum melle iugatus.
Contrito viridi si iungitur oxymel illi,
1515 Sicque datur bibitum, stipatum molliet alvum,
Cum vento nocuo viscosum flegma repellens;
Cardama si iungas his, solves fortius alvum.
Potio si viridis vel sicci saepe bibatur,
Vultibus eximium fertur praestare colorem;
1520 Cum nitro et ficu sicca si conteris ipsum,

1501 Si succ. αα, ββ, γγ, κκ. Succus si iungitur η. Huius αα, ββ, γγ.
— 1502 Sumtio talis κ. Post hunc versum addit λ: Cum butiro modicoque
oleo decocta tumorem Matricis subiecta tepens fugat illa colique, Et cunctis
intus morbis sic subdita prodest, Hac etiam testes poteris curare tumentes,
Cum foliis lauri bene tritam si superaddas. Editio ζζ addit post v. 1502:
Hac etiam poteris testes curare tumentes. Cfr. Regim. Salern. v. 211, 212.
— 1503 Hyssopum est siccum ζζ. — 1504 Decoctio sumpta η, θ. — 1505
Simul sit η, γγ, G. — 1506 Modice δ, κκ; prodest immodicum η, θ. Tus-
sim patientibus hausta γ, λ, π, γγ. — 1507 Hunc versum post 1508 habet
γ, λ. — 1508 Pulmonis κκ. — 1510 Impetus et capitis ηη, θθ; et pectus
δδ, εε. Distillatio plur. codd. et edd. — 1511 Quae θ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη,
θθ, κκ. Tussimque ptisimque αα, ββ, γγ. — 1512 Decoctio facta δ. — 1513
Melle ligatus μ. — 1514 Cum trito αα, ββ, γγ. Viridis si iungatur α. Ille
δ. — 1515 Stipatam δ, λ, π. — 1516 Vitiosum flegma δ. Repelles μ. In
edd. Atroc. et Pictor. ordo versuum mutatus est, ita ut 1518, 1519, 1516,
1517 hoc modo se excipiant. — 1517 Carthama α; cartami β; cordume γγ;
cardnia δδ, εε. Diosc. (III. 27) habet καρδάμου, nasturtii, in aliis edd.
καρδαμώμου, cardamomi. Iunges π. Solvis η; solve δ, κκ. — 1518 Sic-
cae δ; vel sua saepe η; vel si cui saepe κκ. — 1519 Cfr. Regim. Salern.
v. 206. — 1520 Vitro siccaque ficu η; nitro et sicca ficu θ. Siccam s. c.
ipsam λ. Coxeris αα, ββ, γγ.

Et superapponis spleni cataplasma tumenti
Hydropicisve, solet siccando repellere morbum;
Cum vino bibitum praecordia tensa relaxat,
Et quicumque nocet tumor interiora recedet.

- 1525 In quo decoquitur si dens foveatur aceto,
Fertur ab immodico cito saepe dolore levare.
Accensi fumo sonitus compescitur auris.
Elixum appositum livores limpidat omnes,
Sic iuvat ictericos iniectum naribus idem.
1530 Auriculae dicunt gravem curare dolorem,
Hoc mixtum roseo si fundis intus olivo.

XLVI. ASARUM.

Est Asarum graece dictum, Vulgago latine.
Haec calidae et siccae virtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroque.

- 1535 Provocat urinam, potataque menstrua purgat,
Hocque modo iecoris medicatur sumpta dolori,
Hydropicosque iuvat, sciasim fugat hausta frequenter,
Et vulvae morbis decoctio subvenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum,
1540 Elleborique modo vomitu praecordia purgat,
Sed non est huius purgatio tam violenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:

1521 *Superponas* ηη, θθ; *superapponas* rel. edd., *superapponis* γ, η, θ, κ, λ, μ, π. — 1522 *Hydropicisque* η, θ. *Pellere* κ. — 1523 *Laxa resolvit* λ. — 1524 *Recedit* γ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *repellit* β. — 1527 *Accensae* β, γ, η, λ, μ, π, γγ, δδ, εε. — 1528 *Humores limp.* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Livores i. e. maculae cutis* G. — 1529 *Iniectus* β, γ, λ, π. Hunc versum cum duobus sequentibus omitt. α, δ, η, μ; alia manu adscriptos habet θ. — 1530 *Auriculaeque gravem* β, γ, π, ζζ; *auriculae dic. grandem* κκ. Hunc versum et sequentem omitt. κ, λ. — 1531 *Si fundas* γ, π, ζζ. In fine huius capituli et quidem post versum 1528 habet θ: *Pectoris humores ysopi decoctio mundat Nosque fides mundat, mundaque corda facit.* — 1532 *Graece vulgago dicta* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *dictum graece* κ. Nomen *Vulgago* huic plantae impositum iam occurrit in Fulberti Carnotensis († 1029) epist. 46: „Vulgaginem etiam petitam vobis mittemus, quamvis aetatem vestram tali iam vomitu fatigari non suademus etc.“ — 1535 *Potata* αα, ββ; *potatum* γγ. — 1537 *Hydropicos iuvat ischiadem* ζζ; cfr. v. 39. — 1538 Hunc vers. omitt. α. — 1540 *Praecord. mundat* δ, η, λ. — 1541 *Eius purg.* β, γ, η, λ. — 1542 *Taliter ista* δ. Gueroaldus ad hunc locum affert duos versiculos, qui conditiones in exhibendis purgationibus observandas complectuntur: „Ars, aetas, regio, virtus, complexio, forma, Mors et symptoma, repletio, tempus et aer“.

- Aetatem et vires eius circumspecte primum,
 Quem purgare voles, et tempus quale sit anni,
 1545 Et si sit regio fervens vel frigida valde,
 Aut si temperiem mediam tenet inter utrumque;
 Nam senibus puerisque parum donare licebit,
 Aetatis mediae plus his iuvenesque requirunt,
 Pinguibus et validis plus dandum quam macilentis
 1550 Debilibusque viris, magis in gelida regione
 Dandum quam calida, duris quocunque labore
 Plus illis tribues, quos reddunt otia molles.
 Haec circumspectans et caetera talia tractans
 Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herbas
 1555 Quae purgant vomitu stomachum, ventremve resolvunt.
 Sed quia de cunctis dixi communiter herbis,
 Quo sit danda modo proprie Vulgago docebo:
 De foliis eius triginta recentia tollens,
 Adde meri tantum quo possint cuncta recondi,
 1560 Tota nocte mero facias macerentur in illo,
 Mane terens vino, quo sunt macerata, resolve;
 Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
 Porcina prius aegrotis da sufficienter,
 Et sumat vini quantum vult fortis et albi,
 1565 Sic Asari succum colatum trade bibendum.
 Fortibus et magnis est hic numerus foliorum
 Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,
 Iuxta quod vires, aetas et tempora poscunt.

1543 *Primo* δ. — 1544 *Velis* et β, θ. *Temp.* quodlibet θ. — 1546 *Utramque* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1549 *Validis* dandum est plus quam γ. — 1550 *Debilibusque* parum magis β. — 1552 *Plus* tribuas minus his quos η; plus dabis hisque minus quos γ, θ, ζζ, κκ. Illis scriptum esse videtur pro quam illis, nisi forsitan ita legendum est, contra codicum auctoritatem. — 1553 *Talia caetera* κ. — 1554 *Dabis* sed μ; dabis has sed κ. — 1555 *Ventremque* α, δ, θ, κ, λ, π, κκ; ventremve μ, Γ, ββ, γγ, ζζ; quae purg. stomachum vomitu ventremque γ, η; quae purg. vomitu ventrem stomachumve δδ, εε, ηη, θθ. — 1556 *Communiter* istis μ. — 1558 *Fol.* huius β, γ, κ. — 1559 *Merum* quantum sit opus quo cuncta recundi γ. — 1560 *Facies* θ, κ, λ. — 1561 *Teres* κ, ηη, θθ, κκ. Quo sint η, κ. Hunc versum omitt. λ. — 1564 *Quantum* vini ζζ; vult quantum δ, κ, δδ, εε. — 1565 *Collatum* η, π. — 1566 *Hic* est λ, κκ. — 1567 *Subiciens* ηη, θθ. — 1568 *Aestas* ηη, θθ. *Vires* eius et caetera μ; vires et aetas tempora η; vires, aetas et tempora θ, κ, λ, π; et caetera rel. codd. et edd., sed confer v. 1821, ubi eadem fere recurrunt.

XLVII. MENTHA.

Vim calidam siccamque gradu fert Mentha secundo.

- 1570 Illius potu vis digestiva iuvatur,
Confortat stomachum, vomitum quoque detinet hausta,
Lumbricosque modo depellere fertur eodem.
Diversis morbis occurrit testiculorum,
Si foveantur aqua, qua Menthae cocta sit herba;
1575 Concretum solvit lac mammis addita trita,
Instillata fugat auris cum melle dolorem,
Asperitas linguae fugit illa saepe fricatae,
Haustaque cum sapa partum solet accelerare,
Trita canis morsum superaddita cum sale curat.
1580 Haec haemoptoicis mixto succurrit aceto;
Matrici succus si subditur illius, ante
Quam fiat coitus, mulier non concipit inde.
Caseolos succus putrescere non sinit eius
Admixtus vel si viridis superadditur herba.

XLVIII. CYPERUS.

- 1585 Vim Cypero medici calidam siccamque secundo
Dicunt esse gradu. Potu depellitur eius
Calculus, urinae purgat laxatque meatus.
Dicit Apollodorus, quod pellere possit abortum,
Si mulier foveatur aqua, qua coxerit illum;
1590 Asserit hic idem consumere posse lienem
Illius fumus, si saepius ore trahatur;
Si se sanus homo fumo subfumiget illo,

1569 *Menta* plur. codd. et edd. — 1570 *Digestiva* κ . — 1573 *Succurrit* θ ; *occurrere* γ . — 1575 *Mammis lac solv.* α . *Lac solvit mammis si sit superaddita trita* θ , μ . — 1577 *Fricata* γ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1578 *Cum cepa* (in margine notatur: al. sapa et melius) θ . Sapa i. e. vinum coctum usque ad consumptionem duarum partium G.; apud scriptores Romanos antiquos sapa est mustum coctione ad dimidiam vel tertiam partem inspissatum. — 1579 *Morsus* β . — 1580 *Haemophthisicis* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$; *emoptoicis* etc. var. codd. et edd. — 1583 *Sinit inde* δ . — 1584 *Viridis vel si* κ . — 1585 *Cyperus* semper pro *cyp.* plur. codd.; *cirpus* η . *Calidam cypero medici* λ . — 1586 *Depell.* huius α , β , μ . — 1587 *Urinam* θ . — 1588 *Apollodorus* θ , μ ; *Apolloridus* κ ; *Apolloderus* π . — 1589 *Coxerit ipsum* θ , μ , π ; *coaxeris ipsum* α ; *coaxeris illum* β . — 1590 *Hic inde* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Consumi* α , θ , μ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\kappa\kappa$. — 1591 *Fumo* α , κ , λ , μ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 1592 *Suffumiget*, *suffumigat*, *subfumigat* var. codd. et edd. *Isto* β , η .

- Dicit eum fieri firmum magis et leviozem.
 Subvenit alarum vitiis admixtus olivo
 1595 Succus, sic vitium fugat intertriginis unctum,
 Humores nimios desiccat saepius haustum.
 Illius solus pulvis cum melle iugatus
 Ulcera mirifice vel vulnera putrida purgat,
 Praecipue pulvis hic ulceribus valet oris.
 1600 Si bibitur stomachum confortat debilitatum,
 Hydropicis multum succurrit saepius haustum,
 Atque per urinas humores purgat aquosos.
 Contrito validum Cypero si iungis acetum
 Ulcera, quae serpunt, cohibes medicamine tali.

XLIX. P A E O N I A.

- 1605 Paeoniam medici calidam siccamque fatentur,
 Hancque tenere gradum dicunt in utroque secundum.
 Splen, iecur et renes cum mulsa sumpta iuvabit,
 Si iungatur ei violenter amygdala trita,
 Menstrua sic purgat et fluxum detinet alvi.
 1610 Illius in vino decoctio saepius hausta
 Vesicae duos sedat sic sumpta dolores,
 Et scotosim sic illa iuvat stomachique dolorem,
 Nefreticos eadem multum iuvat, ictericosque.
 Calculus infantum potu depellitur eius;
 1615 Pressuras, inferre solent quas somnia nocte,
 Paeoniae semen, bibitur si saepius, arcet.

1593 Plin. XXI. 18. — 1594 Illarum $\beta\beta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1595 In pruriginis η . — 1596 Nimios purgat siccatur saepius $\alpha\alpha$; purgat sicca $\beta\beta$; purgat sic G, i. e. cum oleo; depellit saepius $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Haustus β , γ , η , edd. Atroc. Cornar. Pictor., $\kappa\kappa$. — 1597 Istius $\eta\eta$, $\theta\theta$. Mellive iugatus α , θ , μ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 1598 Viscera mirif. γ . Et vulnera β . — 1599 Hunc versum omitt. $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G; post 1600 habet η . — 1601 Ycteris mult. δ . Hydropicis prodest multum bene saepius λ . — 1602 Urinam β . — 1603 Contr. calidum π . — 1605 Peonia, peonia etc. Siccatur calidamque λ . — 1606 Atque tenere γ . — 1607 Iecur β . — 1608 Iungantur $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. Amygdala plur. codd. et edd. — 1610 Huius cum vino θ . — 1611 Diros α , μ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. Sic sedat δ ; siccatur sic $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1612 Scotosim μ ; sclerosim $\zeta\zeta$; sclerosin $\kappa\kappa$. Sic sumpta iuvat θ . — 1613 Nefreticos, nephreticos etc. In edd. Atroc. Cornar. et Pictorii versus 1614 ante 1613 ponitur. — 1614 Depell. huius α , λ ; depell. isto β , γ ; deducitur eius δ . — 1615 Solent insomnia $\eta\eta$, $\theta\theta$. Sermo est de ephialte s. incubo.

- Illius radix pueris suspensa caducis
 Non modicum prodest, Galienus ut asserit auctor;
 Quendam se puerum narrat vidisse caducum,
 1620 Aetas cuius erat annorum circiter octo,
 Paeoniae puer hic radicem ferre solebat
 Appensam collo; quadam vice decedit illa,
 Moxque puer cecidit, solito qua more ligata
 Protinus evasit; Galienus vero probare
 1625 Rem plene cupiens radicem denuo dempsit
 De collo pueri, cecidit, viguitque resumpta;
 Cognita vis herbae fuit huius sic manifeste.
 Ipse Dioscorides cunctis ait esse caducis
 Aptam, si bibitur vel si suspenditur illa.
 1630 Seminis illius ter quinque rubentia grana
 Cum vino fluxum matricis sumpta coërcent;
 Nigra solent varios matricum pellere morbos,
 Si totidem dantur cum vino nocte bibenda.
 Huius sunt geminae species, mas dicitur una,
 1635 Altera, quae minor est, species est femina dicta:
 Radix maioris est palmis longa duabus
 Grossaque ceu digitus; radix divisa minoris
 Dicitur in plures radices, haec bene purgat
 Post partum potata steras vino sociata,
 1640 In cunctis reliquis similis vis dicitur illis.

1617 *Pueris radix* ϑ. — 1618 *Velut asserit ipse Galenus* δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ. Galen. de simplic. facult. lib. VI, cap. 3, sect. 10, περὶ γλυκυῶν δης, ed. Kühn, tom. 11. pag. 859. — 1622 *Quadam die decedit* α; *vice concidit* ηη, ϑϑ; *vice detulit illam* γ. — 1623 *Puer recidit* ηη, ϑϑ. — 1624 *Galienus nempe prob.* ϑ; *rem vero probare Galenus* δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. — 1625 *Hanc plene caed.* edd.; *tunc plene* δ; *rem cupiens plene* η, κ, π. *Denuo prensit* κ; *pressit* α. — 1626 *Morboque resumpta* κ; *surgitque resumpta* β. — 1627 *Eius sic* β; *huius tam* α, λ, μ, π. — 1629 *Illam* γ; *superadditur illa* ϑ. — 1630 *Virentia grana* η, ϑ. — 1632 *Matricis* β, γ. — 1633 *Nocte bibendum* η; *dantur si vino nocte bibantur* ϑ. — 1636 *Palmis est* γ. *Duobus plur.* codd. et edd. — 1637 *Grossa* η, ϑ; *crassa* α, ζζ. *Seu digitus* γ, δ; *sex digitis* αα, ββ, γγ, Γ. — 1639 *Potata uteros* ζζ, κκ; cfr. v. 13. — 1640 *Similis sed* β; *simulari dicitur illi* γ, *sed corrigitur: similis vis.* *Dicitur illi* κ; *dic. esse* ϑ.

L. BARROCUS.

Herbam, quam Graeci dixerunt Mellisophyllon,
Barrocum nostri dicunt vulgariter; illa
Prae cunctis apibus gratissima dicitur herbis.
Nec gaudere magis ullius flore videntur;

- 1645 Contritis foliis apium si vasa perungas,
Non fugient, meliusque facis, si lac sibi iungas,
Unguine cultores retinent examina tali;
Auxilium praesens apium fert ictibus illa,
Ictus detrita tegitur si protinus herba,
- 1650 Hocque modo, quos vespa nocet vel aranea, curat.
Trita solet veteres compescere cum sale strumas,
Hocque modo vitiis dicunt succurrere sedis,
Femina purgatur decocto cum sale succo,
Tali discutitur inflatio noxia potu;
- 1655 Eius si viridis decoctio saepe bibatur,
Antiquos dysentericos iuvat et ciliacos,
Asthmaticis eadem prodest orthopnoicisque,
Ulcera depurgat, morbos levat articulorum.
Herba canis morsus superaddita cum sale curat
- 1660 Eius fomento; decoctio menstrua purgat,
Ore retenta solet dentis sedare dolorem,
Lumina purgari caligine Plinius inquit,
Eius si succo fuerint cum melle peruncta.

1641 *Melissophyllam* α; *melisophylos* β; *mellisophillos* κ; *mellisophyllon* λ; *melisophilos* μ, ββ; *melisophillos* π; *mellisophilos* αα, γγ; *mellisophyllon* δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *melisophilon* ζζ. — 1642 *Barocum* α, γ, θ; *barocam* β; *boracum* δ, η; *barrachum* κ; *baratum* μ; *baracum* π; *boragum* δδ, εε, ζζ; *boragam* ηη, κκ; *borragam* θθ. *Illam* α, β, γ, δ, η, κ, edd. Atroc. Cornar. Pictor. et κκ. — 1643 *Gravissima* αα, ββ. *Herba* γ, κ. — 1644 *Illius* β, θ. — 1645 *Contritae* α, δ, λ, μ, δδ, εε; *contusis* κ. *Floris* γ, δδ, εε; *floris foliis* δ; *floribus* β; *foliis et* γ. — 1646 *Fugium* α, β. *Facit* αα, ββ, γγ. — 1649 *Si saepius* λ. — 1650 *Arania* δ. — 1652 *Succurr.* foedis α, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1653 *Fem. curatur* γ, θ. *Decoctae* α, γ, μ, π. — 1656 *Dissent.* var. codd. et edd. *Et quiliacos* δ, μ, π; *ciliacus morbus* i. q. *coeliacus*. *Atque dysentericis prodest haec coeliacisque* ζζ, ita scilicet mutante Cornario, ne contra metrum peccetur. — 1657 *Asmat.* plur. codd. et edd. *Ortonoic.* it.; *emoptoicisque* θ. — 1658 *Iuvat articul.* θ, λ. — 1659 *Morsum* θ, κ. — 1661 *Oreque trita* α; *oreque tenta* λ. *Dolorem* αα, ββ, γγ. — 1662 Plin. XXI. 20.

LI. SENECTION.

- Erigeron Graeci, nos Senecion vocitamus,
 1665 Quod canis similis videatur flore capillis;
 Nascitur in muris et in hortis et tegulatis.
 Illius herbae vis frigida dicitur esse,
 In medicinali radix non ponitur usu.
 Flores cum foliis tundens infundito vini
 1670 Permodicum dulcis, et sic tepefacta tumori
 Haec simul apponas ani vel testiculorum;
 Addito thus istis, nervos et vulnera quaevis
 Curabis facile posito cataplasmate tali.
 Haec eadem triti facient eius capitelli.
 1675 Potari prohibent, quia suffocare bibentem
 Quidam confirmant, at contra Plinius auctor
 Ictericis quosdam potum donasse salubrem
 Cum vino dicit, talique modo medicari
 Morbis vesicae, plures ait ille probasse,
 1680 Et cordis vitiis illam iecorisque dedisse,
 Torminibus quoque cum passo, iuvisseque potu
 Hoc varios morbos, praecordia quos patiuntur;
 Et viridis facit hoc si tincta voretur aceto,
 Trita solet duras haec cum sale spargere strumas;
 1685 Hanc circumscripam si quis fodiat sine ferro

1664 *Erigeton* γ, corrigitur *Irigeon*; *erigenon* δ; *erigonum* η; *origeron* λ, π, αα, ββ, γγ; *Senetion*, *senation*, *senition*, *senitium*, etc. *Erigeron Graecis nobis Senecio dictus* ζζ, *origeron Gr. nob. sen. dict.* κκ. — 1665 Dioscor. IV. 95: διὰ τὸ ξαγος τὰ ἀνθῆ τριχοειδῶς πολιοῦσθαι. Videtur β, θ. — 1666 *In oris et stabulatis* β; *ortis et stabulatis* γ; *ortis et tabulatis* δ, θ; *hortis et tabulatis* κ, δδ, εε, ζζ, κκ; *hortis et in tabulatis* ηη, θθ; nascitur in ortis in muris et in tabulatis π; in muris et in ortis et tegulatis αα, ββ, γγ. Diosc. l. c. habet ἐπὶ θορυκοῖς καὶ περὶ τὰς πόλεις; Plin. XXV. 13: „nascitur et in tegulis et in muris“; etiam Gueroaldus loquitur de tegulis. — 1666 *Illius valde vis herbae* θ; *herbae praedictae vis* η; *frigida vis herbae praedictae* η. — 1669 *Tundes* μ. *Vino* κ. — 1670 *Dulcis sic* η. — 1673 *Facile imposito* ζζ, κκ. — 1674 *Vel eadem* α. *Trita f. e. capitella* γ, η, κ; *faciunt eiusque capilli* θ. *Faciunt* β, θ, κ, π. — 1676 *Quidam affirmant* α, β, η, κ. — 1677 *Ict. huius* αα, ββ, γγ; *quondam* β, δδ, εε, ηη, θθ; *quodam* δ; *quidam* λ; *quosdam* α, γ, η, θ, κ, μ, π, ζζ. *Potu* δ; *potam* π. *Saluti* π; *salutem* αα, ββ, γγ, G. — 1678 *Dixit* γ. — 1679 *Pluries* G et nonnulli codd.; *pluribus* β. *Ille prodesse* π. — 1680 *At cordis* γ. *Viciis plur. codd. et edd.* — 1681 *Iuvasseque potu* π; *mimisseque potu* γ; *mulsae quoque potu* θ; *potuque iuvasse* αα, ββ, γγ. — 1682 *Haec* α, δ, η. — 1683 *Aut virid. γ.* *Si sumpta* γ; *si intincta* μ. — 1684 *Hoc* κ. — 1685 *Hunc* versum cum quatuor sequentibus omitt. α.

Et tangat dentem vicibus tribus inde dolentem,
 Unaquaque spuens vice, postque reponat eodem,
 Quo fuit orta, loco, sic rursum vivat ut herba,
 Plinius ut dicit, non amplius ille dolebit.

LII. CHELIDONIA.

- 1690 Esse Chelidoniae species geminae referuntur
 A medicis: species est maior prima vocata,
 Altera vero minor; oculis medicatur utraque,
 Coecatis pullis hac lumina mater hirundo,
 Plinius ut scribit, quamvis sint eruta, reddit;
 1695 Hanc nasci dicit avibus venientibus illis
 Et desiccari, solito dum more recedunt,
 Indequè nomen habet Chelidonia, namque chelidon
 Dicitur haec volucris Graecorum more vocari.
 Florentis succus cum melle coquatur in aere
 1700 Igne levi, spumam donec proiecerit omnem
 Et quasi crassitiem mellis decoctio sumat;
 Utilius nullum dicunt oculis medicamen,
 Quos caligo nocet, si sint hoc saepe peruncti.
 Conteritur iuncto sibi radix eius anetho
 1705 Et sic ictericis cum vino sumitur albo;
 Dentis, ut affirmant, prohibet contrita dolorem.
 De foliis eius contusis si cataplasma
 Cum vino fiat, maculas abstergere dicunt.

1686 Tangit η. Dentes v. tr. inde dolentes δ. — 1687 Reponet η, θ; reponens δδ, εε, ζζ. — 1688 Rursus β; sursum αα, ββ, γγ. Ut vivat δ; vivet ut δδ, εε, ηη, θθ. — 1689 Dicit iam non dens ille θ, μ, π; dic. iam n. d. inde λ; dic. n. ampl. inde β. — 1690 Chelidoniae plur. codd. et edd. Geminae spec. α, λ, π. — 1691 Maior species est β, κ, λ. — 1692 Oculis herba utraque prodest κκ; medicantur utraque π. — 1693 Hunc et sequentem versum habet Regim. Salern. v. 218, 219. Caecatis, cecatis; yruno. — 1694 Scripsit β, θ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1695 Dicunt β, θ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1697 Celidon β, δ, η, θ, κ, μ, π. — 1698 Vocata α. — 1700 Leni δ?, θ. Proieceris ηη, θθ; deiecerit λ. — 1701 Donec grossitiem θ. Crassit. mollis λ. Sumit δ. — 1703 Queis κκ. Sint persaepe peruncti η. — 1704 Eius aceto β, δ, θ, ηη, θθ; σὶν ὀλίγῳ Diosc. II. 211, ita ut vel hic, vel Macer corrigendus sit. — 1705 Et sic ab η; sic et ab κ. — 1706 Dentibus illatum αα, ββ, γγ, G; illarum μ; nostram lectionem habent rel. edd. et β, γ, δ, η, θ, κ, λ, π. Cohibet γ. Dolores δ. — 1707 Contusis γ; concussis μ.

LIII. CENTAUREA.

Sunt Centaureae species, maiorque minorque,

- 1710 Ut suprascriptis dixi de pluribus herbis,
Sed quia perpaucis species est cognita maior,
Hanc praetermittens vires narrabo minoris,
Quam notam cunctis credo vulgaribus ipsis.
Desiccativae virtutis dicitur esse,
1715 Non modicum plagas conglutinat inde recentes,
Inque cicatricem veteres superaddita ducit;
Illi, qui sciasim patitur, decoctio mire
Prodest, illius si sit subiecta per anum,
Sanguine detracto sedat mox illa dolorem,
1720 Fomento nervis eadem medicabitur aegris.
Illius succus deducit menstrua sumptus,
Pellit abortivum; medicamina cuncta maligna
Cum vino sumptum dicunt purgare per alvum;
Melle sibi iuncto caligine lumina purgat.
1725 Illius exprimitur autumnii tempore succus,
Quem desiccatum ferventi sole reponunt,
Ad rerum curam, quas diximus ante, salubrem.

LIV. COLUBRINA.

Herba, Dragontheam Graecorum quam vocat usus,

Haec eadem vulgi lingua Colubrina vocatur,

- 1730 Quod colubro similis maculoso cortice surgit,
Ex quibus antiquis expertum credimus esse,

1709 Sunt duae cent. α. — 1710 Supradictis γ, δ, λ, π, δδ, εε, ηη, θθ. Dixit ββ. — 1712 Maioris αα. Narrando minoris μ. — 1713 Cunctis not. cr. vulg. ipsa αα, ββ, γγ. Vulgarib. esse λ. — 1714 Creditur esse ηη, θθ. — 1715 Congl. ipsa α; illa θ. — 1716 Cicatrices αα, ββ, γγ, κκ; cicatricem rel. edd. et α, γ, η, κ. Veterem α, κ. Atque cicatrices veteres β. Superaddita dicunt δ. — 1717 Ischiada at si quis ζζ; cfr. v. 39. — 1718 Subducta γ. — 1719 Mox sedat γ. — 1720 Fomentis eadem multum δ. — 1722 Pellit abortum med. cuncta malignus β. — 1723 Per anum θ. — 1726 Desiccandum θ. — 1727 Ad tales curas ηη, θθ; ad renum curam η, θ, δδ, εε, ζζ, κκ; ad rerum curas λ. Quas dicimus ante αα, ββ, γγ; quam diximus ante δδ, εε, κκ; quam diximus esse κ; quas diximus esse ηη, θθ. — 1728 Inscriptioni additur in β Serpentina, in μ id est herba bixaria. Herbam nonnulli codd. et edd. Dragontheam γγ; dragunteam α, γ; draconteiam δδ, εε, ζζ; dracontiam ηη, θθ; draconteam η, λ, μ; dracontea β, δ, κκ. — 1729 Lingua vulgi θ, λ. Coluberna η. — 1730 Cortice surgat η, θ, κ, δδ, εε, ζζ, κκ; corpore surgat ηη, θθ. — 1731 Expertum hoc antiquis β. Compertum credimus α, θ, μ.

- Quod queat a simili colubrina venena fugare.
 Quisquis se trita radice perunxerit eius,
 Tutus ab incursu serpentum dicitur esse;
 1735 Morsibus illarum cum vino sumpta medetur.
 Si iungas oleum cum succo seminis eius
 Auribus infundens poteris sedare dolorem;
 Hoc succo lanam madidam si naribus addas,
 Compesces morbum, qui polypus est vocitatus;
 1740 Sic etiam cancris magnum solet esse iuvamen.
 Succo radices eius caligo fugatur
 Et varii morbi, quos lumina perpetiuntur,
 Ex ipso puro si sint lita melleve mixto;
 Et prodest oculis radix si manditur assa;
 1745 Cum pusca granis ter denis seminis haustis
 Lumina munda ferunt pulsa caligine reddi.
 Si marcescentis illius floris odorem
 Nare trahat praegnans, deponere fertur abortum,
 Vel si sit radix matrici subdita trita.
 1750 Pulvis radices eius cum melle iugatus
 Tussim compescit sumptus, sedatque catarrhum
 Et confert haemoptoicis; hoc saepe iuvamen
 Pectoris humores exhaurit non redituros;
 Omnibus his prodest radix si sumitur assa,
 1755 Istud idem faciet eius decoctio sumpta.
 Eius cum vino radix venerem movet hausta.
 Provocat urinas, fagedaenica vulnera purgat,
 Si sit ei tritae cum melle bryonia iuncta;
 Vulneris haec mundat sordes, syringia curat,

1732 Coluberna η. — 1733 Si quis se δ. Perunxeris ζζ. — 1734 Ab occursu γ; ingressu θ. — 1735 Illorum β, γ, η, θ, κ, λ, ηη, θθ, κκ. — 1736 Sem. huius β. — 1739 Compescet β, μ. Polypus var. codd. et edd. — 1740 Hic succus cancris α, λ, μ; hic cancris succus π. Levamen δ. — 1741 Et succo β. — 1743 Mixta κ, λ. — 1745 Posca κκ. Tridenis π. Hausta δδ, εε, ηη, θθ. — 1746 Munda queunt θ. Diosc. II. 196 habet: ποθέντες δὲ ὅσον λ' κόκκοι μετὰ ὀξυγκάτου ἐξαμβλώσκουσι, abortum inferunt. — 1748 Trahit μ. Depellere fertur θ. — 1752 Et profert emopt. α. Haemophthi-
 cis δδ, εε. — 1755 Facit illius γ, η, κ. — 1757 Urinam δ, κκ. Flegedeni-
 ca, fagedenica, fagedonica, fagetidica etc.; comedentia vulnera λ; ferventia
 vulnera δδ, εε. Curat α, λ, π; sanat δδ, εε, ζζ, ηη. — 1758 Brionia, brio-
 nica, brionea, bionica.

- 1760 Sola sibi iuncto maculas depellit aceto.
 Esse pedum vitium dicunt, cui pernio nomen
 Est a perniciē membri patientis id ipsum,
 Plebs dicit mulam, solet hoc de frigore nasci,
 Amne Dragonteae radices decoque tali,
 1765 Pernio deletur, si saepius amne fovetur.

LV. GAISDO.

- Isatis a Graecis est vulgo Gaisdo vocata,
 Non modicum quaestum praebens tinctoribus herba.
 De foliis eius tritis factum cataplasma,
 Vulnera (magna licet) conglutinat atque cruorem
 1770 Illorum sistit, reprimit quoscunque tumores,
 Si cum melle teris hanc, sordida vulnera purgat;
 Emundat maculas et sacro subvenit igni,
 Ovi si iungens albumen eam superaddas.

LVI. ELLEBORUS ALBUS.

- Elleborum geminas species testantur habere,
 1775 Album, quod sursum purgat, nigrumque deorsum;
 Vim siccam calidamque tenent et tertius illis
 Est in utroque gradus, nigro violentius album
 Dicitur, unde prius dicam de viribus eius.
 Suppositum quocunque modo depellit abortum,
 1780 Naribus attractus sternutamenta movebit
 Illius pulvis capitis pellentia morbos;
 Miscetur confecturis, quae lumina purgant,

1761 *Pernia* β. — 1762 *A perna* vox pernio deducitur. *Ad ipsum* ββ.
 — 1763 *Mulem* ββ; *mullam* μ; *molam* β; *dicit plebs illam solet haec* θ.
Mulam sol. haec α γ, haec de αα, ββ, γγ, ζζ. Hunc versum omitt. α. —
 1765 *Fricetur* μ; *lavetur* αα, ββ, γγ. — 1766 *Satis* α; *siatis* δ; *uatis* κ,
 ββ; *usatis* αα, γγ; *isaris* λ; *ischas* δδ, εε, ηη, θθ; *gatis* π. *Vulgo quae*
gaisdo vocatur κ; *est vulgo gaisdon* vocata β; *gaisda* vocata γ, δδ, εε, ζζ;
gaisdo vocata π, κκ; *gaysta* vocatus η; *caisdo* vocatur λ; *caisdo* vocatus μ.
 De huius nominis etymo vide proleg. ad Macr. pag. 11. — 1767 *Praebet* γ. —
 1768 *Fiet catapl.* αα, ββ, γγ. — 1770 *Istorum* β, γ. *Reprimes* θ. *Quoque*
tumsa tumores γγ. — 1771 *Teras* ζζ; *tritis* π. *Iunctum melle teris* β. — 1772
Et mundat γ, μ; *emendat* δ, θ, κ. — 1773 *Iunges* η; *iungas* θ. *Ei* κ; *eas*
 π. — 1774 *Helleborum plur.* edd. *Spec. gem.* θ. *Testatur* β, δδ, εε, ζζ,
 ηη, θθ. — 1775 *Qui* β; *quae* θ. — 1776 *Tenet* δδ, εε, ηη, θθ. *Illi* κ. —
 1778 *Inde prius* η, θ; *inde primis* π. *Viribus albi* θ. — 1780 *Adtractus*
 λ; *adiunctus* μ. — 1781 *Repellere morbos* β.

- Et multum prodesse ferunt vitiis oculorum.
 Pultibus admixtus mures pulvis necat eius,
 1785 Et cum lacte datus est muscis perniciosus.
 Dicunt per vomitum varios educere sumptum
 Humores, veteresque ferunt sic pellere morbos,
 Purgatur tali vomitu vertigo vetusta,
 Insanis, melancholicis valet atque caducis,
 1790 Saepeque curatur sumpto lymphaticus isto.
 Hydropicis in principio mire medicatur,
 Emundat lepram, tetanum fugat atque podagram,
 Confirmat tremulos, redeuntia tormina curat,
 Diversis vitiis stomachi sciasique medetur
 1795 Et tussi veteri, febribus super omnia prodest
 Quartanis, annis iam pluribus inveteratis.
 Ingenti cura sumpturum Plinius ipsam
 Admonet, ut septem se praepararet ante diebus,
 Humectisque cibis corpus bene temperet omne,
 1800 Nec sero coenet, qui debet sumere mane,
 Et quando sumet, iubet explorare serenam
 Et calidam claramque diem, ventisque carentem;
 Observare quidem curam si spreverit istam,
 Passurum nimios affirmat eum cruciatus,
 1805 Elleborumque iubet in pultibus antea coctum
 Aut in lente dari, sic dicit non nociturum;
 Hocque dari prohibet senibus puerisque tenellis,
 Mollibus et timidis, animique viris muliebris,
 Et macris nimium dicit non accipiendum;
 1810 In succo ptisanæ vel mulsa paneve coctum

1784 Pulvis mures η , θ . — 1785 Muscis est λ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. — 1786 Deducere δ . — 1787 Veteres referunt δ ; vet. fertur π . Depellere $\gamma\gamma$. — 1788 Purgari δ . E tali $\gamma\gamma$. — 1789 Insanisque $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$, metri causa. — 1790 Durratur μ . Lumaticus isto θ . — 1791 Hydropicos α . — 1792 Et mundat θ ; emendat κ . Thenatum α ; tesanum β . — 1794 Sciasimque γ , μ ; ischiadique $\zeta\zeta$; cfr. v. 39. — 1795 Febribusque per $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 1797 Cura qui sumit θ . Istum $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; istud $\kappa\kappa$. — 1798 Ammonet β , μ . — 1801 Quandoque δ , η . Serenum π . — 1802 Cal. siccamque diem λ . — 1803 Obs. iubet curam α , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Spreverit illam θ ; sumpserit istam λ , π . — 1804 Cruciatos δ . — 1805 Elleborum iubet κ . Pultis η . — 1806 Hunc versum omitt. π . Aut omitt. $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. Intrepide dari $\gamma\gamma$, Γ . — 1807 Hocque modo proh. γ . Puellisue $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 1808 Tumidis β . — 1810 Tisanae plur. codd. et edd.

- Sumere praecipiant alii, sic utile dicunt.
 Philo composito fertur scripsisse libello,
 Qualiter Elleborum sit nobis accipiendum,
 Inque suis Ipocras aphorismis istius herbae
 1815 Solius meminit, quam noverat utiliorem.
 Plures scripserunt huius de viribus herbae,
 Et quo sit sumenda modo docuere quibusque;
 Non tamen inveni, perplura volumina volvens,
 Ullum, qui certum pondus donare iuberet
 1820 Illius; dixisse satis se, credo, putabant,
 Cum iuxta vires, aetates, tempora dandum
 Iussissent, mihi vero satis non esse videtur
 Tutum, rem, subitum quae confert saepe periculum,
 Commendare dari cuiquam sine pondere certo.
 1825 Plinius ut scribit, Themison donare solebat
 Ellebori dragmas geminas, tribuisse sequentes
 Bis binas etiam confirmat, non tamen ipse,
 Pondere quo iubeat sumi, statuisset videtur;
 Cum tamen Ellebori nigri iubeat dare dragmam,
 1830 Quatuor aut scrupulos, mihi significare videtur,
 Albi dimidium pondus tantummodo dandum,
 Quod longe nigro violentius esse fatetur.

1812 *Philo* α, γ, λ, αα, ββ, ζζ, κκ; *Phylo* δδ, εε, ηη, θθ; *Phylon* β; *Philon* γγ; *Filo* κ; *Filon* η, θ. *Composite* β; *compositum* κ. *Libellum* β, κ. — 1813 *Elleborus* s. n. accipiendus β. — 1814 *Hipocras* θ, εε; *Hypocras* κκ; *Ypocras* αα, γγ. *Hippocratesque suis* ζζ; *Ypocrasque suis* β. *Amphorismis* α; *afforismis* π. *Illius herbae* θ. — 1815 Inter hunc et sequentem versum interponit versum 1829 et 30 cod. δ. — 1816 *De viribus istius* α, κ. Hunc versum et antecedentem omitt. μ. — 1817 *Quibusdam* θ. Quibusque i. e. et a quibus hominibus G. — 1818 *Quam plura volumina* αα, ββ; *complura* γγ; *perplura* rel. edd. et α, γ, δ, η, κ, λ; *perplurima scripta revolvens* β, θ. — 1819 *Illum qui* θ, π; *unum qui* λ. — 1823 *Tutam* θ, δδ, εε, ηη, θθ. *Subito* κκ; *subitam* λ. — 1824 *Commandare* ββ. — 1825 *Scripsit* α, β, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Themison* δ, λ, π; *temiphon* κκ. — 1826 *Drachmas* al. *Geminas drachmas* θ. — 1827 *Gingivas etiam* α; *bis etiam binas* δ; *bis binis etiam* μ. *Confirmant* λ. *Ipsa* α, κ. — 1829 *Drachmam* al.; *drachmas* θ. — 1830 *Quattuor* αα, γγ. *In scrupulo* α; *aut obolos* ζζ; *obulos* κκ, ad mentem Plinii XXV, 5: „ex aqua datur ad leniter molliendam alvum, plurimum drachma, modice quatuor obolis“. — 1832 *Esse fatentur* κ; *esse videtur* λ.

LVII. ELLEBORUS NIGER.

- Elleborum nigrum non est adeo violentum,
 Nec formidandum quantum quod diximus album;
 1835 Hoc quoque praecipunt veteres in lente coquendum,
 Aut in iuscellis; sic insanis medicari
 Assumptum dicunt et sic prodesse podagrae.
 Hydropicis mota febre dicitur auxiliari,
 Miram sentit opem sumpto paralyticus illo,
 1840 Et varios bibitum morbos levat articulorum,
 Educit choleras varias et flegma per alvum,
 Elixaturae potu caligo fugatur,
 Duricias suppuratas factum cataplasma
 Concoquit et purgat; vacuat syringia callo
 1845 Infixus modicus radicis surculus eius,
 Postque dies geminos sit surculus ille remotus.
 Hordea, quam dederint, contrito iunge farinam,
 Hydropicus tumor appositis siccabitur istis;
 Menstrua suppositum purgat, depellit abortum,
 1850 Auditum reddit, si surdis auribus illud
 Imponas et post biduum triduumve repellas.
 Appositum tollit maculas eius cataplasma,
 Emundat lepras, scabies quascunque repellit.
 Ore diu tentum, quo coxeris illud, acetum
 1855 Dentis non modicum dicunt sedare dolorem.

1833 *Helieb.* al. *Non esse* μ . — 1834 *Vel formidandum* $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Quant.* modo diximus γ ; *quant.* nos dix. θ ; sic quantum dix. $\zeta\zeta$; tantum quam dix. π . — 1835 *Quoque praecipue* $\kappa\kappa$. *Polenta coquendum* β . — 1836 *Viscellis*, *vissellis*, *vicellis*, *iussellis* var. codd. et edd.; *iuscellis* α , γ , $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$, secund. Diosc. IV. 149: *σνέψεται δὲ καὶ φακῇ καὶ ζωμοῖς κ. τ. λ.*, ita ut iuscellum dicatur pro iusculum. — 1837 *Sic et* θ . — 1838 *Hydropicisque* β . *Hydropicis mota febrem datur* η . Hunc versum ante v. 1837 ponit π . — 1839 *Sumpta par. illa* π . *Isto* κ . — 1840 *Varios habitum* δ . — 1841 *Eduxit* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. *Choleras varias i. e. bilem flavam et nigram.* *Fleuma*, *phlegma* al. — 1842 *Potum caligo* α ; *potu caligoque* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 1843 *Suppuratas* δ ; *subduratas* η ; *supparatas* λ . *Duricias stericas solvit fact.* κ . — 1844 *Decoquit et* η ; *concoquitur purgat* θ . *Vacuo* π . *Siring. ciring.* al. *Collo plur.* codd. et edd. — 1845 *Modicum* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. *Infelix modicus* λ . — 1846 *Perque dies* β . *Circulus ille* λ . — 1847 *Ordea plur.* codd. et edd. *Contrita* δ . — 1848 *Illis* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Hydropicis t. appositus nonnullae* edd. — 1850 *Illum* δ ; *istud* θ , π , $\zeta\zeta$. — 1851 *Apponas* λ ; *infundas* δ . *Trituum biduumve* η , κ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Repelles* δ . — 1853 *Et mundat* β . *Lepram* β , θ . *Scabiem quancunque* θ . *Repellis* π . — 1854 *Coxerit* β . — 1855 *Dentis inmodicum* α , θ .

Ellebori nigri praecepit Plinius unam
Donari dragmam, leviter sic promovet alvum,
Plusquam bis binos obolos vetat accipiendum.

LVIII. VERBENA.

Verbenam Ierobotanum Peristereonque

1860 Appellant Graeci; species haec fertur habere
Binas, effectus est idem pene duabus.

Cum vino iuvat ictericos, si saepe bibatur;
Pestiferos morsus curat superaddita trita

Cum vino (renovanda quidem per quatuor ista

1865 Est medicina dies); oris bene vulnera purgat

Illius succus tepidus si volvitur ore,

Hoc quoque facta recens herbae decoctio praestat,

Hac etiam quaevis putredo repellitur oris,

Si tepefacta diu volvatur fauce sonora.

1870 Glutinat herba recens vulnus superaddita trita,

Occurrit cunctis cum vino sumpta venenis.

Quae furit alternis febris accedendo diebus

Pellitur hac, tribus assumptis radicibus eius

Cum totidem foliis potetur aqua resoluta

1875 Ista prius, patiens quam frigus sentiat ullum;

Hocque modo febribus quartanis illa medetur,

Bis binis foliis cum tot radicibus haustis.

Illius in vino si sit decoctio facta,

Convivas hilares inter convivia sparsa

1857 *Drachm.* al. *Leniter* ϑ. *Sic commovet* ϑ, λ. — 1858 *Bis senos* α. *Obulos* η, ϑ, κκ. — 1859 *Hierobotanum* α; *ierobotanumque* β; *hierobotanem* edd. *Atroc.* *Cornar.* *Pictor.* κκ; *gerebotanum* ϑ; *gerobotanum* αα, ββ, γγ; *ierobotanum* γ, δ, κ, λ, μ, π. *Peristerionque* α, ηη, ϑϑ, κκ; *perysterionque* η; *pistereonque* λ; *pestiferumque* ββ; *peristereonque* γ, δ, ϑ, κ, μ, π, αα, γγ, δδ, εε, ζζ. — 1862 *Vino yctericos curat si* π. — 1864 *Removenda* ββ. *Quattuor* αα, γγ. — 1867 *Haec quoque* α. — 1868 *Putredo pellitur* η, ϑ. — 1869 *Si bene saepe diu* π. *Voce sonora* η; *fauce soluta* μ. *Id est, si gargarizetur.* — 1872 *Fluit alterius* α; *fuit alterius* β, αα, ββ; *fuit alternis* δδ, εε; *sinit alternis* π. *Accedenda* αα, ββ. — 1873 *Pellitur ac tribus* γ; *a tribus* ϑ. *Sumptis* δδ, εε, ηη, ϑϑ. — 1874 *Potantur* ϑ; *potentur* δ, η, κ, μ, δδ, εε, κκ; *potenter* ηη, ϑϑ. *Aquis resoluta* δ, κκ; *aqua resolutis* ϑ. — 1875 *Pavens* αα, ββ, γγ. *Senserit* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *sentiat illud* α; *illum* β, λ, ζζ. — 1877 *Paulo aliter Diosc. (IV. 61):* δίδεται δὲ τετρατάζουσι πικρὸν τὸ τρίτον γόνυ ἅπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς περικειμένοις φύλλοις, τετρατάζουσι δὲ τὸ τέταρτον. — 1878 *Decoctio sumpta* λ. — 1879 *Convivia facta* δ.

- 1880 Reddere narratur, ut iam praescripta buglossa.
 Hanc herbam gestando manu si quaeris ab aegro:
 Dic, frater, quid agis? bene si responderit aeger,
 Vivet, si vero male, spes est nulla salutis.
 Ex hac compositam quidam iussere coronam
- 1885 Apponi capiti causa quacunq̃ue dolenti,
 Sic dicunt illam celerem conferre medelam.
 Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem
 Visceribus, lateris morbis, iecorisque querelis,
 Pectoris et vitiis, et praecipue medicari
- 1890 Pulmonum causis hanc asserit ille pthisique.
 Parotidas reprimat adipi commixta vetusto.
 Herbam cui nomen foliis de mille dedere
 Betonicamque pari Verbenae pondere iunge,
 Haec mixta potentur aqua, nullum medicamen
- 1895 Utilius credunt illis, quos calculus angit.
 Non modicum laudare Magos hanc asserit herbam
 Plinius, hanc cunctis dicunt obsistere morbis,
 Et quod quisque petet hac impetrare perunctum:
 Sic et amicitias captari posse potentum
- 1900 Et pelli febres et plurima talia fiunt,
 Quae, quamvis natura potens concedere posset,
 Vana tamen nobis et auilia iure videntur.

1880 Narrabunt δ. Perscripta αα, praescripta rel. edd., G et δ, η, κ, π; descripta α, β, θ, λ, μ. Narratur veluti facit herba buglossa γ. Cfr. v. 1137 et sequentem. — 1882 Dic fertur β; dic supra δ. Narra quid fertur bene si κ. Quid agas ηη, θθ. Responderit ipse γ, μ. — 1883 Uniq̃ue (utiq̃ue) si vero η. — 1884 Ex hoc ηη, θθ. Oppositam λ. — 1886 Conferre salutem δ, κ, π. — 1888 Visceris et lateris β; ulceribus morbis lateris iecorisque η; visceribus morbis laterum iecorisque λ; visc. lat. iecoris morbisque αα, ββ, γγ. — 1890 Pulmonis π. Pthisique, tistique al. Asserit ille salubrem θ. — 1891 Deprimit θ. — 1893 Vetonicamque γ, κ, μ, π. — 1894 Et mixta π. Potenter δ, ηη, θθ. — 1895 Creditur utilius illis θ; utilius creditur β. — 1897 Dicit cunctis λ; cunctis dicit κ. Morbis obsistere dicunt π. — 1898 Quodcunq̃ue π, αα, ββ. Petit η, π; cupit ηη, θθ. Hanc β, δ, κ, λ. — 1899 Captare π. — 1900 Expellit β; expelli η; et pellit π; depelli γγ. Talia dicunt β, π. — 1901 Possit θ, κ, λ. — 1902 Vilia iure β, η, θ; vilia cuncta θ; inania iure αα, ββ, γγ, G; auilia rel. edd. et α, δ, κ, λ, μ, π.

LIX. CHAMAEDRY S.

- Chamaedryos graece, quae Gamandrea latine
 Dicitur; hanc herbam calidam siccamque fatentur,
 1905 Tertius est in utroque gradus. Depellit abortum,
 Si mixta potetur aqua, tussique medetur,
 Conquassata iuvat; si mixta bibatur aceto,
 Splen siccat; purgat cum vino menstrua sumpta;
 Hydropicis in principio sic sumpta medetur,
 1910 Sic quoque pestiferis occurrat morsibus illa.
 Cunctis praedictis prodest superaddita trita;
 Sordens purgabit vulnus, licet inveteratum,
 Si cum melle teras et tritam desuper addas.
 Chamaedryos oculi succo cum melle peruncti
 1915 Dicuntur clari dempta caligine reddi;
 Si tritam misces oleo corpusque perungas,
 Pellet frigidorem, revocabit et ipsa calorem.

LX. MAURELLA.

- Herbam, quam Graeci Strignum dixere, Latini
 Maurellam dicunt; vis eius frigida valde est.
 1920 Dicitur auriculae mire sedare dolorem
 Illius succus, si sensim funditur intus;
 Egilopis Strigni dicunt cataplasma mederi,

1903 Gametreos α; gamedreos β, θ, Γ, αα, ββ, γγ; camedreos γ, κ, δδ; gamidreos δ; gamandros η; camadreos λ; camitreos μ, π; chamaedrijs εε; chamaedrys ζζ, ηη, θθ, κκ. Germandria α, η; germandrea β, π, δδ; geramandrea γ; gamandrea δ, κ, εε, ζζ; gaermandrea λ; iermandrela μ; gamandraea ηη, θθ, κκ. — 1904 Siccā calidamque κ, λ. — 1906 Potatur η, θ. Tussimque plur. codd. et edd. — 1907 Conquassata scil. membra G. Concassata α. — 1909 Suscepta medetur θ. — 1910 Sicque pestiferis η. Decurrit μ. — 1912 Purgabis η, θ, μ, edd. Atroc. Cornar. Pictor., κκ. — 1913 Trita, tritum var. codd. et edd. Si superaddas δ, θ, η. — 1914 Cfr. v. 1903. Oculi cum succo α, β, κ; cum succo et melle γ; oculi si sint cum melle δ. — 1916 Perungis λ. — 1917 Frigorem var. codd. et edd.; fridorem α; frigidorem γ, λ, π, quae vox est medio aevo propria. Frigus depellit revocabit ζζ; depellit frigus κκ; pellit frigus κ; pellit frigorem δδ, εε, ηη, θθ; pellet frigorem δ, μ, αα, ββ, γγ. Revocabit vero δ. — 1918 Vocem strychnon varie deformarunt scriptores medii aevi, plurimi codices iique vetustiores habent strignum, ut β, γ, θ, κ, μ, π. — 1919 Maureolum α, μ; morellam γ. Cuius vis fr. v. est η; vis eius est frig. valde κ; vis est sibi frig. valde γ, θ; vis eius frig. valde α, λ, μ. — 1920 Dicunt α. — 1922 Aegilopi ζζ; egilopis α, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; egilopas γ, η, αα, ββ, Γ; egyllopi δ; egilopis β, θ, κ, λ, μ, π, γγ, quae lectio temporibus Macri magis congruere videtur, quam rectiori illa Cornarii. Datur (dicitur) catapl. β.

- Istud idem dicunt capitis prodesse dolori;
 Una cum Strigno si sal panisque terantur,
 1925 Parotidas reprimat cataplasmatibus addita more;
 Strigni prurigo depellitur illita succo;
 Succus suppositus fluxum stringit muliebrem.
 Contritis eius foliis coniunge polentam,
 His superappositis sacer ignis et herpeta mordax
 1930 Dicitur expelli; si vero iunxeris istis
 Argenti spumam, cerussam, oleumque rosatum,
 Fortius et melius praedictum fit medicamen.

LXI. IUSQUIAMUS.

- Iusquiamum Graeci quam nostri Caniculatam
 Dicunt, huic herbae virtus est frigida valde.
 1935 Tres habet haec species, semen profert prior album,
 Altera subrufum, producit tertia nigrum;
 Nobilior reliquis est semen quae gerit album,
 Pro quo si desit mos est apponere rufum,
 Nigrum vero frequens medicorum respuit usus.
 1940 Iusquiami foliis contritis adde polentam,
 Haec adhibendo potes quosvis curare tumores,
 Sic mire calidam potes infrigidare podagram,
 Auribus infusus vermes succus necat eius,
 Illarumque solet varios lenire dolores.
 1945 Ore diu tepidum si contineatur acetum,
 Quo sint decoctae radices illius herbae,

1923 Creditur istud idem cap. x; istud idem credunt γ; istud id. dic. cap. sedare dolorem δδ, εε, ηη, θθ. — 1924 Teratur β, γ, η, π; iungantur x. — 1925 Reprimet α, β, x, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx; reprimunt G. Cataplasmi α. — 1927 Suppositis ζζ. Mulierem β, γ. — 1928 Foliis eius β, γ, θ, x, π. — 1929 Erpeta β, γ, μ; herpeta δ; herbata η. — 1930 Si tu coniunxeris δ. — 1931 Caerussam δδ; caerussam εε, ζζ; cerussamque oleumque π. Rosarum ηη, θθ. — 1932 Dic medicamen δ; sit medic. π, ηη, θθ. Hunc versum omitt. η. — 1933 Calliculatam η; cauliculatam θ. — 1934 Appellant herbae λ. — 1935 Haec omitt. α. — 1936 Semen dat tertia λ. — 1937 Quod gerit edd. Atroc. et Pictor. — 1939 Sequens x. Respicit θ. — 1941 Hoc ηη, θθ. — 1942 Infrigidare λ, π, xx. Poteris curare pod. β; poteris sedare pod. ζζ. — 1943 Succus vermes x. Necat huius λ. — 1944 Illorum solet β. Levare dolores αα, ββ, γγ. Sedare tumores λ. — 1945 Continetur β. — 1946 Quo fuerint coctae x. Ipsius x.

- Dicitur immodicum dentis placare dolorem.
 Expressus succus contriti seminis eius
 Viscosum calidumque potest compescere rheuma,
 1950 Si fuerint oculi patientis saepe peruncti.
 Seminis illius obolus cum semine mixtus
 Miconis pariter cum mulsa sumitur illis
 Utiliter, fluxum matricis quae patiuntur,
 Et dicunt haemoptoicis sic posse mederi,
 1955 Vel quocunque modo sanguis iactetur ob ore,
 Dicitur hic potus medicari saepius haustus.
 Cum vino tritum semen cataplasmaque factum
 Mammas et testes dicunt curare tumentes;
 Emplastris multis apponitur antidotisque.
 1960 Infert sicut olus haec herba comesta maniam,
 Praestat idem succus in quovis vulnere fusus.

LXII. MALVA.

- Dixerunt Malvam veteres quod molliat alvum,
 Esse cacostomacham Sextus Niger asserit illam
 Atque Dioscorides, tamen interioribus ambo
 1965 Sumptam sicut olus multum prodesse fatentur,
 Et sic vesicae dicunt illam medicari,
 Sicque venenosis occurrere potibus illam.
 Hi quoque confirmant, Malvae foliis salicisque
 Ex aequo tritis citius meliusque cruentum

1947 Pacare λ, μ, γγ, δδ, εε, ηη, θθ; paccare γ, αα; peccare ββ; sedare π; placare α, β, δ, η, θ, κ, ζζ, κκ. — 1948 Sem. huius β, λ. — 1949 Rheuma plur. codd. et edd. — 1950 Patientes η, κ, λ, μ, π, κκ. Inde peruncti α, κ, λ. — 1951 Obulus δ, θ, γγ, εε, ζζ, κκ; obolum γ. — 1952 Miconis δδ; meconis ζζ; miconii α, β, η, θ; i. q. papaver. Illud δ. — 1954 Haemophthysicis, emoptoicis al. — 1958 Cur. tumorem β. — 1959 Multis emplastris κ. Hunc versum omitt. α. — 1960 Infert sic. ol. comestaque vulnera vitae αα, ββ; aufert sic. ol. com. mun. vitae, i. e. mortem inducit G.; lac fert sicut olus haec herba comesta mamillis π; lac praebebat (sic-) ut olus h. herba com. mamillis β; infert sic aliis h. herba comesta maniam μ; infert sic. ol. h. herba com. iuvamen α, κ. Cfr. Diosc. IV. 69. — 1962 Malvam quod valde molliat alvum γ; malvam nostri quod κκ. Cfr. Regim. Salern. v. 173. — 1963 Cacostomacham plur. codd. et edd.; catostomacans α; cacostomachans μ. Festus magis γ, a recentiori manu emendatum in Sextus Niger; sextus magis θ; sextus magis δ, κκ. Cfr. Plin. XX. 21. — 1964 Dioscor. plur. codd. et edd. sicut iam v. 1088, 1103, 1628. — 1967 Motibus illam κ. — 1968 Quoque affirmant αα, ββ. — 1969 Ex eo tritis γ.

- 1970 Sanari vulnus, emplastris quam pretiosis.
Addunt auctores ipsi, quod Malva potenter
Conquassata iuvet adipi commixta vetusto,
Unius caulis radix admota dolori
Dentis sedat eum; venerem stimulare refertur
- 1975 Haec eadem, femori si lino adnexa geratur.
In lana nigra tectam si gesserit illam
Femina, mammarum dicunt occurrere morbis;
Scripsit abortivam Thebana Olympias illam,
Si resolutus adeps miscebitur anseris illi
- 1980 Et sic subdatur, veluti pessaria, vulvae.
Contritis foliis illius cum sale pauco
Egilopas pelles, succoque medeberis eius
Puncturis apium; cui si coniungis olivum,
Corpus et inde linas, apium te nulla nocebit.
- 1985 Decoctam lotio capiti superaddito malvam,
Sic turpes achoras pelles furfurque nocivum;
Decoctis eius foliis si iungis olivum,
Extingues ignem sacrum cataplasmate tali.
Et combusturis illo bene subvenis ignis.
- 1990 Duricias stericas eius decoctio mollit,
Intestinorum causis matricis et ani
Haec eadem mire prodest, si subditur illis.

1971 *Malva potata* β. — 1972 *Iuvat* α, γ, θ, λ, edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 1973 *Admixta doloris* λ; *adiuncta dolori* μ. — 1974 *Venerem stimulare feruntur* β; *ven. stimulasse refertur* δ, x; *ven. stimulare fatentur* μ; *sedat tamen ven. stimulasse fiat* αα, ββ. — 1975 *Femori in lino* β. *Annexa* al.; *adiuncta* μ; *admixa vel annexa* x. *Feratur* δ, η, θ. — 1978 *Thebanis* ββ; *Thebanus* α, λ; *Tebanus* η; *Thebanam* μ. *Olympias* α; *Olympias* γ, x, η; *Olympias* μ; *Olympias illa* β. *Thebana at Olympias* ζζ, xx. — 1980 *Subdantur* θ, μ; *sedantur* α. — 1981 *Foliis eius cum sale paneque* μ. — 1982 *Aegylopas pellit* edd. Atroc. Cornar. Pictor. xx. *Succo* π. *Medeb. isto* γ. — 1984 *Corp. inde linas* μ; *corp. et illinis* β; *corp. et illinas* γ; *corp. et inde bibas* δ. *Tibi nulla* xx. — 1986 *Acoras* al. *Sic furfur pelles nocuum tristes et achoras* ζζ. *Acor. turp. pell.* xx. — 1987 *Foliis eius* α, β, γ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Si iungas* α, β. — 1989 *Illud bene* γ, λ; *cunctis bene* η. *Subvenit ignis* β, γ, η, x, λ, ηη, θθ, xx; *subvenis ignis* α, θ, μ, π, δδ, εε, ζζ; *subvenis igni* δ; *subvenis illis* αα, ββ, γγ. — 1990 *Duricias uteri ipsius* ζζ, xx, cfr. v. 13. *Decoctio solvit* η. — 1992 *Etiam mire* α, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *eadem prodest mire* π, xx. *Subditur illi* β, γ, δ.

LXIII. PARATELLA.

Herba solet Lapathi vulgo Paratella vocari,

Illius species dicuntur quatuor esse,

1995 Par tamen est ferme vis omnibus in medicina,

Omnibus est illis fervens austeraque virtus,

Unde quidem stomachum confortat sumpta, soletque

In stomacho clausum per ructus pellere ventum,

Sumptaque sicut olus fertur restringere ventrem.

2000 Pruritus mordax scabiesque cutis laceratrix

Illius tepido cedunt apozimate fota;

In vino coctae radices et bene tritae

Appositae scrophas compescunt parotidasque.

Eius saepe tepens si coctio gargarizetur

2005 Uvas sedabit tumidas dentisque dolorem.

Haec dysentericos potu iuvat et ciliacos,

Pellitur hac tepida dolor auris si foveatur.

Decoctas valido radices eius aceto

Et tritas spleni superaddito saepe tument,

2010 Quamvis non modicum reprimet siccando tumorem.

Cum vino vel aqua radicum coctio facta

Menstrua restringit potu, lapidesque repellit;

Haec eadem iuvat ictericos, suspensaue collo

Illius radix scrophas nasci prohibebit.

1993 *Lapathi* δ, π; *lapatii* β, μ; *lapacii* γ; *laphati* λ; *laphiti* κ. *Paratella* κ; *paretella* μ; *pericella* αα, ββ, γγ; *parella*, *parelle* dicitur haec herba sermone vulgari Francogallico. — 1994 *Quattuor* αα, γγ. — 1995 *Est forme vis* κ; *est pene vis* δ. — 1996 *Amaraque virtus* η. — 1998 *Per-ruptus* β, γγ; *per ructum* δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *per ictus* μ. *Solvere ven-tum* λ; *tollere ventum* η. Hunc versum omitt. α. — 1999 *Sumptum* δ; *sum-pta* η. *Constringere* γ; *astringere* ββ. — 2001 *Tepida* κ, π, αα, ββ, γγ. *Apozimate* plur. codd. et edd.; *apozemate* ζζ. *Facto* δ, αα, ββ, γγ; *facta* π; *factae* κ; *fota* α, β, γ, η, θ, λ, μ et edd. *Atroc.* *Pictor.* *Cornar.* κκ. — 2002 *Radicis* εε, ηη, θθ. — 2003 *Appositu* α; *apposito* θ; *apposi-tum* κ, π. — 2004 *Gargarizetur* θ, ββ. — 2005 *Dent. tumorem* λ. — 2006 *Hoc* al.; et ηη, θθ. *Sciliacos* γ; *ciliacos* λ. *Atque dysentericis prodest haec coeliacisque* ζζ. *Ciliacus* est, qui morbo coeliaco laborat, cfr. v. 1656. — 2008 *Calido radices* β; *eius valido radices* μ. — 2009 *Attritas* κκ. *Super-addas* αα, ββ, γγ; *superaddita* β, π; *superaddite* κκ; *superaddito* α, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, edd. *Atroc.* *Cornar.* *Pictor.* — 2010 *Quemvis* al.; *quamvis* γ, δ, θ, κ, λ, μ, γγ. *Immodicum* δ, θ, κκ. *Reprimunt, reprimunt* al.; *reprimet* α, γ, δ, κ, λ, μ, π, G, γγ. — 2012 *Restringit* α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, π, κκ; *restringet* rel. edd. *Repellet* μ, edd. *Atroc.* *Cornar.* — 2014 *Prohi-betur* δ, η.

LXIV. LOLIUM.

- 2015 Frumentis nocuam Lolium Graecus vocat herbam,
 Quam nostri dicunt vulgari more Nigellam.
 Cancros emundat, pascentia vulnera curat,
 Cum raphano modicoque salis superaddita trita;
 Zernas et lepras cura compescis eadem.
- 2020 Sulphure cum vivo purgamentisque columbae
 Admisce Lolium, semen quod lilia praebent
 His iungas, haec cocta mero superaddito scrophis,
 Sic scrophas spargit, sic apostemata rumpit;
 Duriciasque alias emolliet hoc cataplasma.
- 2025 Mulsa decoctum commixto thure crocoque
 Apponas coxae, sciasis quam vexat iniqua.
 Parturiens mulier si se subfumiget illa,
 Asseritur citius ventris deponere pondus.

LXV. CICUTA.

- Frigida letiferae vis est natura Cicutae,
 2030 Unde necat gelidi potantes more veneni;
 Qui perit hac herba cutis eius fit maculosa,
 Unde genus mortis valet haec per signa probari;
 Publica poena reis haec esse solebat Athenis,

2015 *Nocuum* α, ηη. *Graecus lolium* η, θ, κ. *Vocat illam herbam* α. — 2016 *Nomine* αα, ββ. *Vox lolium* neque graeca est, neque nigellam denotat, haec scilicet graece μελάνθιον dicitur, illud αἶψα. — 2017 *Emendat η*. *Nascentia* (corr. *pascentia*) γ; *nascentia* αα, ββ, γγ; *putrentia* η, θ. — 2018 *Sale* β, γ, κ, μ, π. — 2019 *Dertas et π*. *Zernae* i. e. impetigines, λμ-χῆρες ἄγριοι Diosc. *Compescit* α, β, γ, δ, θ, κ, λ, μ, ηη, θθ, κκ. — 2020 *Sulphur* κκ. *Vino* α, β, γ, θ, κ, λ, π, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *vivo* μ, ζζ; *cum mero* δ. *Purgamenta columbae* i. q. finus columbinus. — 2021 *Admiscens* β, θ, μ. *Lolio* μ, κκ. De seminibus lini, non lili, loquitur Dioscorides, sicut omnia eius dicta hic pessime inter se commiscuntur. — 2022 *Superaddita* plur. codd. et edd.; *superaddito* α, γ, κ, γγ. — 2023 *Scrophas* sic *spargit* sic *apost.* *purgat* κ. — 2024 *Duriciesque* β. — 2025 *Mulso* θ. *Decoctum* α, μ, ζζ, κκ; *decoctam* δ, η, θ, κ, λ, π. *Commixto* α, γ, δ, θ, κ, λ, μ, ζζ, κκ; *cum mixto* η; *commixta* β; *cum vino* al. — 2026 *Coxae ischias* hanc si *vexat* ζζ; cfr. v. 39. — 2028 Post hunc versum addunt edd., excepta ζζ et κκ, versus tres ex cap. de cicuta 2051—53, sed omittunt hos versus α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π; Gueroaldi comm. bis eos habet, scilicet in utroque capite. Cod. β et μ loco horum versuum habent: *Namque (iamque) calor dat temperiem cum frigore mixtus*. — 2029 *Sicutae* ββ. *Vis* noscitur esse *cicutae* η, κ, δδ, εε, ηη, θθ; *vis* est *immensa* ζζ. — 2032 Hunc vers. omitt. κκ. *Hoc per* al. — 2033 *Hoc esse* α. *Athenis esse* solebat μ.

- Hac sumpta magnus Socrates fuit exanimatus;
 2035 Qualiter hoc fiat non aestimo dicere nostrum,
 Cum nil quod noceat, sed quod iuvat est referendum.
 Hac sumpta si quis morti sit proximus herba
 Forte merum tepidum bibat evadetque periculum.
 Sed quamvis potu solet haec assumpta nocere,
 2040 Magnifice tamen appositu solet illa iuvare;
 Aestivas mire iuvat epiphoras oculorum,
 Si frons contritis foliis sit operta virentis,
 Vel si sint eius circumlita lumina succo;
 Hac quoque pellentur sacer ignis et herpeta cura.
 2045 Tradit Anaxilaus, si succo saepius eius
 Virgo linat mammas, sibi cum turgescere primum
 Incipient, modicas semper stantesque manere;
 Lac contrita virens mammis superaddita siccatur;
 Extinguit venerem, fluxum quoque seminis omnem
 2050 Si pecten trita cataplasmes saepius illa.
 Argenti spumae commiscens hanc adipique
 Apponas calidae cataplasma salubre podagrae
 Et per se tali multum prodesse probavi;
 Singula cur memorem, nocuum quemcunque calorem
 2055 Apposita trita poteris curare Cicuta.

2036 Iuvet esse ferendum κ . — 2037 Si quis sumpta $\gamma, \delta, \eta, \kappa$; sumpta quisquis sit morti $\kappa\kappa$. — 2039 Assumpta necare θ . — 2040 Appositu $\alpha, \beta, \kappa, \mu, \pi, \zeta\zeta$; apposita al. — 2041 Estivas β ; esturas γ, λ ; ustivas $\zeta\zeta, \kappa\kappa$. — 2042 Attritis β ; contritis $\alpha\alpha, \beta\beta$. — 2043 Sunt eius circumdata μ . — 2044 Pelluntur $\delta, \kappa, \lambda, \mu, \pi$; pelluntur edd. *Herp. cura* $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \eta, \lambda, \mu, \pi$; *herp. mordax* edd. — 2045 Anislaus α ; Anisilagus β ; Anisilas γ ; Anasifilas δ ; Anafilus κ ; Anasilas η, λ, μ, π ; Anasillas $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma, \delta\delta$; rel. edd. habent *Anaxilaus*, Plinium (XXV. 13.) secutae. — 2046 Ligat δ . Cum crescere α ; his cum turgescere β . — 2047 Incipiunt γ . Semper modicas η ; modice stantes semperque κ . — 2048 Contrita furens δ . — 2049 Extinguit tumorem fl. qu. foeminis omnem $\eta\eta, \theta\theta$. — 2050 Pectus edd. Atroc. et Pictor.; pecten i. q. regio pubis. Cataplasmas $\eta, \gamma\gamma$. — 2051 Spumas $\delta, \kappa\kappa$. Commisce huic adipemque $\kappa\kappa$. — 2052 Hunc et sequentem versum omitt. $\kappa\kappa$. — 2053 Prod. putavi γ . Hunc versum omitt. δ . Versus 2051—53 in nonnullis edd. leguntur post v. 2028 in fine capitis de Lolio. — 2054 Singula cum α ; cur $\beta, \gamma, \delta, \eta, \mu, \pi, \kappa\kappa$; quid rel. edd. Nocivum $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma$. — 2055 Opposita $\alpha\alpha, \beta\beta$.

LXVI. PIPER.

- Carmine iam dictis aliquot vulgaribus herbis
 Nunc species illas, quas cunctis iam prope notas
 Usus vendendi fecit, tentabo referre,
 Atque prius Piperis (quod notius ipsa coquina
 2060 Quam medicina facit) vires puto discutiendas.
 Virtutis siccae Piper asseritur calidaeque,
 Tertius esse gradus conceditur huic in utroque.
 Tres sunt huic species: album, longumque nigrumque,
 Sed quia sunt geminae medicis tantummodo notae,
 2065 De specie nigra dicam quaedam mihi nota.
 Crudum vel coctum sumptum, vel melle iugatum,
 Vim digestivam stomachi iecorisque iuvabit.
 Morsus pestiferos curat, fastidia tollit,
 Occurrit variis thoracis saepe querelis,
 2070 Quodque movere solet frigus periodica febris
 Compescit, febris si sumitur ante tremorem.
 Cum lauri baccis vel cum foliis bene tritis,
 Cumque mero tepido potatum tormina sedat,
 Et scrophas reprimit admixtum cum pice dura
 2075 Et superappositum; recte quoque iungitur illis,
 Quae purgare solent oculos caligine dira.
 Admixtum nitro maculas cataplasmate delet,
 Usti stercoris humani cum pulvere tritum
 Ana iunge Piper et sic superaddito cancris,

2056 *Carm. descriptis paucis vulg.* δδ, εε, ηη, θθ; iam dictis paucis vulg. η. Incipiunt nunc sic dictae Species, seu aromata, seu plantae peregrinae et in hortis cultae. — 2057 *Iam saepe* αα, ββ, γγ. Notatas γγ. — 2058 *Usus medendi* edd., excepta ζζ et xx. Facit α. Tentando αα, ββ; temptabo γ, δ, x, π. — 2059 *Notius esse* η. — 2061 *Virt. siccae et calidae piper esse refertur* γ; siccae calidaeque asseritur esse μ. — 2062 Deest hic piper versus in αα, ββ, γγ; habent rel. edd. et α, β, γ, δ, η, θ, λ, μ, π. — 2063 *Album longum quoque nigrum* η, θ. — 2065 *De forma nigra* x; de specie dicam nigra η; de specie nigri xx. — 2066 *Coctum vel crudum* π. Cum melle μ, δδ, εε, ηη, θθ. Vel melle ligatum α. — 2068 *Fast. lenit* δ, η, λ, π. — 2069 *Pectoris occurrit variis persaepe querelis* μ. — 2070 *Quaeque* θ. Mov. frig. solet αα, ββ; sol. mov. frig. γγ. Perihodica al. — 2071 *Compescet* β, γ. Febrem β, γ, μ; febres x. — 2072 *Bacis* λ; baccis δ. — 2074 *Reprimit scrophas* μ. — 2076 *Haec purg.* x. Oculis caligine dempta μ; oculos cal. nigra ζζ; cal. dura αα, ββ, γγ. — 2077 *Nigras maculas* x. — 2078 *Sterc. hum. combusti* γ; sterc. h. exusti μ; st. h. exustum β; usti stercoricis π. Pulvere trito γ, μ; cum pulvere tritum β. — 2079 *Ana* α, β, δ, η, θ, x, λ, μ, π, ζζ; una rel. edd. Et sic superaddita β; sic et superaddita μ.

- 2080 Experti nihil utilius hoc pulvere dicunt.
 Nemo potest omnes Piperis describere vires,
 Namque Piper ferme medicamina cuncta requirunt,
 Antidotisque solet pretiosis pluribus addi,
 Hinc puto tam paucas laudes de simplice dictas
 2085 Quod sit in innumeris hoc dignum laude medelis.

LXVII. PYRETHRUM.

- Est Pyrethrum calidum siccumque, quartus in istis
 Est gradus; excruciat dentes si frigidus humor
 Masticet hoc patiens, teneatque diutius ore,
 Et iuvat admixto si gargarizetur aceto;
 2090 Hocque modo tumidam reprimit de flegmate linguam,
 Sic uvam relevat humoris pondere pressam,
 Et multis aliis vitiis sic subvenit oris.
 Non modicum prodest sumptum cum melle caducis,
 Sicque levare solet morbum qui membra resolvit;
 2095 Suspensum collo pueris prodesse caducis
 Creditur et solo succurrere fertur odore.
 Ex oleo quo decoquitur si corpus inungas
 Ante febris motum, minuet tolletque rigorem,
 Renum saepe gravem fugat unguen tale dolorem,
 2100 Miram sentit opem paralyticus inde perunctus,
 Non leviter manibus fuerit si saepe fricatus;
 Unguine si totum corpus mulcebitur isto,

2080 *Experti utilius nihil hoc* β, γ; *exp. nihil utilius quo* λ. — 2082 *Nempe piper* δ, κκ. *Fere medic.* η. — 2084 *Paucis laudes et* αα, ββ, Γ; *paucas laudes de* α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π *et rel. edd.* Gueroaldus explicat: „tam paucis et simplice stilo.“ — 2085 *Quod sit innumeris* α, γ, κκ; *quodque sit innumeris* δ, μ, γγ; *quamquam sit innumeris* η; *quam sit in innumeris* π; *innumeris quod sit* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Laude querelis* β, λ. Sensus huius loci is esse videtur: de pipere tanquam simplice medicamine ideo tam paucas laudes dici, quia id in perplurimis medicamentis compositis laudem meretur et assequitur. Hunc ultimum versum omitt. κ. — 2086 *Pyrethrum, piretrum etc.* Siccum quoque β, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, κκ. — 2087 *Excruciat* μ, γγ. *Dentem* α; *dentis* αα, ββ, γγ. — 2090 *Reprimet* λ. *Flegmate, phlegmate al.* — 2091 *Uvam reprimit* β; *reprimet* η, μ. *Humido de pondere pressam* α. — 2092 *Vitiis aliis* μ. — 2093 *Ordo versuum sequens:* 2093, 97, 98, 95, 96, 94, 99 in cod. μ servatur. — 2094 *Sic relevare* θ. — 2096 *Dicitur et* ε, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 2098 *Tollet minuetque* β, ε, *et eadem edd.; minuet tolletve* α, θ; *minuit tolletve* λ. *Vigorem* δ. — 2099 *Saepe dolorem* η. — 2100 *Saepe perunctus* κ. — 2101 *Leniter fuerit manibus al.* — 2102 *Sic totum* θ; *si corpus totum* λ, π. *Miscebitur isto* η.

- Largus per poros sudor procedet apertos;
 Membrorum solet hoc quemvis curare stuporem,
 2105 Et corpus servare potest a frigore tutum,
 Et medicamento solvetur tetanus isto.
 Tantundem prodest, si tritum solvis olivo
 Sicque fricando locum quem vis medicare perungas.

LXVIII. GINGIBER.

- Gingiber atque piper aequales in medicina
 2110 Dicunt, hac causa taceo de viribus eius.

LXIX. CYMINUM.

- Esse putant medici calidum siccumque Cyminum
 Tertius est illi gradus in virtutibus istis.
 Assumptum quocunque modo depellere tradunt
 Viscera vexantem ventum stomachumque gravantem;
 2115 Et digestivum stomachi iecorisque calorem
 Excitat, et veneris credunt inhibere furorem,
 Et fluxum ventris in aceto stringere coctum.
 Hoc orthopnoicis miram praestare medelam
 Experti dicunt cum pusca saepius haustum,
 2120 Atque venenosis cum vino morsibus ipsum
 Praebet opem, tritumque fabae cum polline iuncto
 Melle tepente solet testes curare tumentes
 Appositum; sistit cum pusca menstrua sumptum,
 Dicunt pallentem dare mansum saepe colorem.

2103 *Largus per poros sudores ducit* μ ; *largus p. p. sudor procedit* α , β , η , θ , κ . — 2104 *Membrorumque solet* θ . — 2106 *Tetanus* α ; *thetanus* π . *Isto tetanus* μ . — 2107 *Trita solvis* π ; *tritum sumis* δ , μ . — 2108 *Fri-
quendo* $\gamma\gamma$. *Quemvis medicando perungas* κ , λ ; *medicare valebas* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$;
valebis θ , $\gamma\gamma$, G . — 2109 *Gingiber* α , δ , θ , λ , π , $\gamma\gamma$, $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; *gingeber* κ ;
gigimber $\alpha\alpha$, $\beta\beta$; *zinziber* β , ε , η , μ , $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$; *zingiber* $\eta\eta$, $\theta\theta$. *Aequales
nam medicinae* ε ; *habebatur scilicet olim Zingiber pro radice piperis*. —
 2110 *Dicunt quapropter taceo* κ . *Virib. huius* ε . — 2111 *Disputant medici*
 β . *Esse put. calidum medici siccumque* δ , θ , λ , $\kappa\kappa$; *esse putant med. sic-
cum calidumque* μ . *Ciminum* α , β , δ , ε , κ , μ , $\gamma\gamma$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *cuminum*
 η , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$. — 2113 *Depellere dicunt* λ . — 2116 *Veneri* β , *venis* ε .
Cohibere η . *Hunc versum omitt.* μ . — 2117 *Tingere* ε . — 2118 *Haemo-
ptoicis* β , δ . *Parare medelam* η . — 2119 *Hunc versum post 2120 ponit*
 $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; in codice λ deest v. 2120, et sese proxime insequuntur 2118,
 2119, 21. *Cum spica saepius* ε . — 2121 *Tritum fabae* β , $\beta\beta$; *tritum cum
fabae poll.* η . — 2122 *Repente* α , β , π , edd. *Atroc. Cornar. Pictor.*, $\kappa\kappa$.
Solet illud curare tumores δ ; *solet testes (testis?) cur. tumorem* β . — 2124
Dicunt paulatim ε . *Mansum dare* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$.

LXX. GALANGA.

- 2125 Flegmonem stomachi sumptum Galanga resolvit,
Et si flegmaticus fuerit corroborat illum,
Inclusum ventum sumptum fugat interiorum,
Vim digestivam iuvat hoc colicisque medetur,
Oris non modicum mansum commendat odorem,
2130 Augmentat sumptum veneris renumque calorem.

LXXI. ZEDOAR.

- Adprime sumptis Zedoar obstare venenis
Affirmant, et reptilium morsus levat haustum.
Sumptum confortat stomachum ructusque salubres
Commovet, et crebro fastidia reprimit usu;
2135 Antiquum stomachi dicunt curare dolorem,
Illud si patiens ieiuno masticet ore,
Et sic infectam sensim voret ore salivam.
Lumbricos ventris depellere dicitur haustum;
Allia quem faciunt foetorem pellit ab ore
2140 Et nimium bibiti vini depellit odorem.

LXXII. GARIOFILUS.

- Gariofilum dicunt calidum siccumque secundo
Esse gradu; iecur et stomachum corroborat haustum,
Et ferme cunctis valet interioribus ipsum.

2125 *Phlegmonem* al. *Galenga* μ . — 2126 *Phlegm. fleum.* al. *Fleumatis* δ ; *flegmaticis* μ . *Ipsum* β , ϵ , μ , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. — 2127 *Interiorum* δ , $\kappa\kappa$. — 2130 *Ventris* δ . *Renumque dolorem* κ . — 2131 *Adprime*, ad primum al.; *adprime sumptis* α , β , η , κ , μ , π ; *inprime* ϵ . *Sumptum* θ , ϵ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$. *Zedoar* β , κ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *zeduar* δ , η , $\delta\delta$; *zedoara* μ ; *zedoal* π ; *cedoaur* λ . — 2132 *Morsus* *necat* δ . — 2133 *Confirmat* β , π . *Ruct. sonantes* α ; *salubris* ϵ . — 2136 *Istud si* β , κ . *Ieiunus* π , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. — 2137 *Perfectam sensim movet ore* ϵ ; *inf. sensum movet* η ; *inf. sensim movet* $\kappa\kappa$. *Ille salivam* α , β , θ , $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. — 2138 *Haustu* π . — 2139 *Allia quem* θ ; *illaque quem* δ . *Pellit odore* $\kappa\kappa$. — 2140 *Post hunc versum addit* θ ; *Zedoar ante cibum morbum necat inveteratum*, *Postque cibum solvit nec non fastidia tollit*. — 2141 *Gariofilum dicunt* α ; *gariofilum* δ , π ; *gariofilum* ϵ , θ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; *gariophilum* $\eta\eta$, $\theta\theta$, $\kappa\kappa$; *gariophylum* $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$. — 2142 *Corrob. ipsum* edd. *Atroc. Cornar. Pictor.* — 2143 *Interiorib. haustum* *eadem* edd. *Post hunc versum addunt* *hae ipsae editiones et praeter eas* α , β , η , κ , $\kappa\kappa$; *Vim digestivam mire iuvat abstinet (obstruet)* κ *album.* Non habet G.

- Accendit venerem si dragmae pondere tritum
 2145 Potatum fuerit cum vaccae lacte recenti;
 Vim memorem cerebri confortat saepius haustum.

LXXIII. CINNAMA.

- Cinnama tres species dicuntur habere, sed harum
 Est pretiosa magis, quae plus subtilis habetur
 Et quae plus mordet mixta dulcedine linguam.
 2150 Humores stomachi siccant, corroborat ipsum,
 Et facit acceptas ut digerat ocus escas;
 Sumptum curat hepar lotiumque et menstrua purgat,
 Humida tussis eo sedabitur atque catarrhus.
 Hydropisis speciem, cui praebent tympana nomen,
 2155 Sumptum non modicum reprimit renumque dolorem;
 Reptilium morsus curat; si iungitur illis,
 Quae curant oculos, humores siccant aquosos;
 Si bene contritum forti miscetur aceto
 Liberat appositum tetra lentigine vultum,
 2160 Sicque iuvat morbum qui ducit ab impete nomen.
 Grossa magis species fluxus haemorrhoidarum
 Stringit, aqua gelida bene si contrita bibatur,
 Tempore quo noudum patiens ieiunia solvit.
 De specie geminas haec quaerit potio dragmas.

LXXIV. COSTUS.

- 2165 Costi sunt geminae species: gravis una rubensque
 Est et amara nimis, haec indica dicitur esse;

2144 *Drachmae* al. — 2147 *Cinama* μ ; *cymama* η . — 2151 *Acceptus* non digerit δ . *Protinus* *escas* ϕ , $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$. Hunc versum ante v. 2150 habet π . — 2152 *Lotium* et η , $\gamma\gamma$; *lot.* sic ϕ ; *lot. quoque menstrua* δ ; *loculisque menstrua* $\alpha\alpha$, $\beta\beta$. — 2153 *Curabitur atque* π . — 2154 *Hydropicis* al. *Praebet* η , ϕ . *Tympanitis* more veterum ad hydropes refertur. — 2156 *Iung. illud* μ . — 2157 *Quae turbant* δ ; *qui turbant* $\alpha\alpha$; *quae cruciant* η ; *et curans* ϕ . *Humectos siccant* μ . — 2158 *Si bene contrita* δ ; *attritum bene si* μ . *Iungatur aceto* $\alpha\alpha$. — 2159 *Tetra caligine* λ . — 2160 *Ab epate* μ ; *ab impetu* π . *Impetigo* nomen ducit ab impetu vel impetere, eadem ratione ut germanica huius morbi denominatio *Ansprung*. Cfr. *Seren. Samon. cap. 11. v. 160.* — 2161 *Crassa* $\zeta\zeta$, $\alpha\alpha$. *Fluxum* $\eta\eta$, $\phi\phi$. *Emorrhoidarum* al. — 2163 *Ieiunia fregit* α , λ , π , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$, $\eta\eta$, $\phi\phi$; *frangit* ϕ ; *solvit* δ , α , μ , G , $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, $\alpha\alpha$. — 2164 *Hac quaerit* β , $\delta\delta$, $\epsilon\epsilon$, $\zeta\zeta$. *Drachmas* al. — 2165 *Costus indicus et costus arabicus.* — 2166 *Dicitur indica esse* π .

- Altera vero levis, nec amara, colore subalba,
Hanc Arabes mittunt, prior utilior medicinae.
Urinas purgant et eis obstantia pellunt,
2170 Splen curant et hepar, laterisque fugare dolorem
Dicunt, cum vino tepido si sumpserit aeger.
Menstrua purgabunt, si se subfumiget illis
Femina, sic etiam vulvae sedare dolorem
Dicunt, aut ex his sibi si pessaria subdat;
2175 Lumbricos pellunt, purgant lentigine vultum,
Si tritis cum melle linas, veneremque movere
Dicuntur, si sint cum mulsa sumpta tepenti.
Ex oleo Costum quo coxeris illine quemvis
Ante febris typum, reddes a frigore tutum;
2180 Subvenit hoc sciasi membrisque tumentibus unguen,
Antiquum vulnus cito curat pulvis eorum.

LXXV. SPICA.

- Esse gradu primo calidam siccamque periti
Testantur Spicam, quae dicitur indica Nardus.
Confortat potata iecur, stomachique dolorem
2185 Mitigat, et renes illius apozima purgat,
Vesicam iuvat, urinas et menstrua pellit,
Ictericis prodest, nocuis humoribus obstat,
Quos caput ad pectus transmittit saepe per uvam;
Puncturas aufert et morsus interiorum,
2190 In stomacho clausum solet hausta repellere ventum;
Matricis nimium restringit subdita fluxum.

2167 *Lenis* β, δ, η. — 2168 *Arabes norunt* α. — 2169 *Obstantia tollunt* θ. *Purgant eius obst. pell.* μ. — 2170 *Curant plene laterisque* δδ, εε, ηη, θθ; *splen et epar curant lateris curare* μ. *Laterisque levare dolorem* λ. — 2172 *Suffumiget* al. — 2173 *Vulvis* G, *vulnus* αα, ββ. — 2174 *Dicitur* μ, π. *Aut hiis sibi* π. — 2176 *Trito cum* μ. *Linis* α. — 2177 *Dicunt si fuerint* μ. — 2178 *Coctum quo* η, ζ, xx. — 2179 *Febris tepidum* x, γγ. *Reddas* αα, ββ, γγ. Typus i. q. paroxysmus febris intermittens. — 2180 *Subvenit ischiadi* ζζ; cfr. v. 39. *Membr. stupentibus* α, β, ζ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *membris stupentibus* π. — 2181 *Curat vulnus cito* θ; *cito purgat* edd. Atroc. Cornar. Pictor. *Eorum* δ. — 2182 *Esse gradu primo calidum siccamque* δ; *esse gr. pr. calidamque secundo* ε. — 2184 *Dolores* β, ζ, μ et edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 2185 *Apozema* ζζ; *apozima* al. — 2186 *Urinam et* x. *Menstr. purgat* λ. Hunc versum omitt. δ, μ. — 2187 *Nocuisque* edd. nonnullae. — 2189 *Et in oris interiorum* δ. — 2190 *Haustum pellere* μ. — 2191 *Restringet* π.

- Cum gelida si detur aqua, sedare tremorem
 Dicitur haec cordis, et nausea sistitur inde.
 Excitat haec venerem cum sapae sumpta liquore,
 2195 Duricias stericas elixatura resolvit
 Eius fomento per partes inferiores.
 Lumina si tepida foveantur saepius illa,
 Affirmant acri pruriginē libera reddi,
 Palpebraeque pili bene confortantur eadem.
 2200 Est Nardi species, quae *celtica Spica* vocatur,
 Celtarum tantum quod nascitur in regione;
 Omnia quae Nardus valet indica, dicitur ista
 Posse, licet vires videatur habere minores.

LXXVI. THUS.

- Thus calidum siccumque gradu dixere secundo.
 2205 Lumina clarificat, lacrymo si solvitur ovi
 Contritum vel femineo cum lacte tepenti.
 Acri cum vino tritum pice lacteque mixtis
 Vulnera praecipue curare recentia dicunt;
 Pingui porcino mixtum medicabitur ustis,
 2210 Admixtum melli panarititā decutit unguis.
 Thus bene contritum vinoque tepente solutum
 Affirmant auri multum prodesse dolenti,
 Tritum cum creta cimolea sicque rosato
 Permixtum mammas dicunt curare tumentes.
 2215 Nil credunt haemoptoicis magis auxiliari,
- 2192 Haec gelida θ ; cum calida ε . Datur κ . Sedare tumorem κ , λ .
 — 2194 Sape, sepe, cepe, saepe, sapa al. Cfr. v. 1578. Cum sumpto saepe liquore κ . — 2195 Duricias uteri ast elixatura $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$; cfr. v. 13. — 2196 Interiores β . Si foveantur decocto spicae partes inferiores. — 2198 Omni pruriginē π . — 2199 Palpebrae pili μ . — 2200 Novum caput incipit in α , β , δ , μ ; agitur de spica celtica. — 2201 Celticarum β ; Cellorum δ ; celtarum emend. celtorum η . Quae nasc. al.; quod crescit κ . — 2202 Dic. illa δ . — 2205 Lacryma δ . Volvitur π . — 2206 Cum tritum ε . — 2207 Vino mixtum κ . Lacteque mixtis κ ; mixtus α . — 2209 Medicab. istis $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$, G. — 2210 At mixtum $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$, $\eta\eta$, $\theta\theta$. Melle δ . Panaria μ ; planitaria $\beta\beta$; planarititā $\delta\delta$, $\varepsilon\varepsilon$; paronychia $\zeta\zeta$, $\kappa\kappa$. Hunc versum omitt. ε . — 2212 Dolori ε . — 2213 Thimolea, chimolea, chimolia, chymolea, cimolaea al. Sicque rosata π ; oleoque rosato θ ; succoque rosato $\alpha\alpha$, $\beta\beta$, $\gamma\gamma$; atque rosato $\zeta\zeta$. Creta cum oleo sicque rosata α ; creta oleo sic atque η . Nostram lectionem habent δ , ε , κ , μ et edd. reliquae; Diosc. (I. 81) habet $\sigma\upsilon\nu\ \kappa\iota\mu\omega\lambda\iota\kappa\alpha\iota\ \rho\omicron\delta\delta\iota\nu\omega$. Cod. β omitt. hunc versum. — 2214 Curare dolentes δ . — 2215 Ne credunt ε . Emoptoicis, haemophthisicis al.

- Admixto vino si sumatur vel aceto;
 Thus cum lacte terens muliebri si superaddas
 Ulceribus, fieri quae saepe videntur in ano
 Aut alio quocunque loco, medicabitur illis.
- 2220 Huic aloë iungens lacrymumque albuminis ovi,
 Sic ut sit spissum, sectae superaddito venae,
 Aut his vulneribus nimio quae sanguine manant,
 Nec solvas nisi cum credas divisa coisse;
 Si sit opus medicamen idem superadde priori,
- 2225 Donec firmari valeat solidata cicatrix,
 Affirmant melius nil sistere posse cruorem.
 Vim memorem cerebri proprio confortat odore,
 Origano iunctum si quis commasticet ipsum,
 Humores nocuos capitis per sputa repellit,
- 2230 Allevat ista gravem capitis purgatio linguam.
 Anseris aut anatis mixta pinguedine Thuri
 Fit cataplasma valens membris, quae laeserit ignis.

LXXVII. ALOË.

- Sunt Aloë species geminae, quae subrubet estque
 Intus sicut hepar cum frangitur, haec epatite
- 2235 Dicitur et magnas habet in medicamine vires,
 Utilior piceo quae fracta colore videtur.
 Flegmate mundificat stomachum, caput articulosque,
 Leniter humorem nocuum purgando per alvum;

2216 *Admixtum* π; aut *mixto valido sibi si* ε. — 2217 *Superaddis* ε.
 — 2219 *Medicab. istis* π. — 2220 *Aloën* ζζ, κκ. *Iungas* ε. *Lachrymamque*
 plur. codd. et edd. *Albuginis* α, η, θ, κ. — 2222 *Ac his* η. — 2223 *Nec*
solvas nisi comperias edd. *Atroc. Cornar. Pictor.*, κκ; *nisi cum nosces* α;
nisi concedas β; *nisi cum credes* κ. *Nec solves nisi cum credes* αα, ββ, γγ.
 — 2225 *Solidaque* η. — 2227 *Confortavit* η. — 2228 *Organo* αα, ββ, γγ.
Mixtum si α, κ; *inunctum si* ηη, θθ. *Cum mastice ipsum* ε; *comesticet*
ipsum η. — 2229 *Capitis nocuos* edd. *Atroc. Cornar. Pictor.* — 2230 *Alle-*
vat illa λ. — 2231 *Anseris anatis aut* μ. *Pinguedine thuris* λ; *pinguedine*
pingui η. — 2233 *Aloës* α, αα, ββ, γγ, ζζ. *Geminae species* α, δ, η, λ, ζζ.
Subrubet estque α, γ, π; *est quae* δ, γγ; *et quae* αα, ββ etc. — 2234 *Epi-*
tatum (omitt. haec) αα, ββ; *hoc epitacum* θ; *haec epatea* δδ, εε; *haec he-*
patea ηη, κκ; *haec haepathaea* θθ; *haec epatitis* ζζ; *hinc epatite* γγ, G;
haec epatrite δ; *haec epatice* η, π; *haec epatite* α, γ, κ, λ; *sermo est de*
aloë hepatica. — 2236 *Utilior piceo* plur. codd et edd. G; *villior est piceo*
 β, π, edd. *Atroc. Cornar. Pictor.*; *sed supplendum est illa*, ut sensus sit:
 Aloë hepatica utilior est, quam illa aloë, quae fracta piceum colorem
 ostendit. — 2237 *Phlegmate, fleumate* al.; *flegmata* μ. — 2238 *Leviter* al.

- Ictericos purgat, iecoris iuvat interiora.
 2240 Vulnus quodque recens putredine purgat ab omni
 Illius iniectus pulvis siccandoque sanat;
 Praecipue veretri dicunt et testiculorum
 Ulcera curari vel vulnera pulvere tali.
 Si solvatur aqua, iuvat apostema labrorum
 2245 Et naris superappositum, nec non oculorum
 Livoremque fugat, sic circa lumina factum;
 Acri cum vino miscens oleoque rosato
 Unge dolens caput et frontem, mireque iuvabit,
 Unguine pruritus sedabitur hoc oculorum.
 2250 Cum vino bene contritum cataplasmaque factum
 Confortat retinetque pilos quosunque cadentes;
 Linguae, gingivis, vitiis quoque subvenit oris,
 Si fricentur eo cum vino melleque trito.
 Hoc sumptum per se ventrem non solvit acute,
 2255 Esse tamen stomacho putat Oribasius aptum,
 Cum laedant illum solventia caetera ventrem:
 Illius geminas cum mulsa sumere dragmas
 Idem praecepit, choleram sic flegmaque purgat,
 Unaquaque die post coenam sumere dixit
 2260 Utile tres eius pilulas binasve virentis
 Cum succo caulis formatas, ut faba grossas
 Aut cicer, humores nocuos cum stercore purgat,

2240 *Putr. curat* αα, ββ, γγ. *Ab oris* ββ. — 2241 *Siccandaque* β; *siccando vulnera sanat* μ. — 2242 *Praecipue ventris* η; *ventris praec.* δδ, εε, ηη, θθ. — 2243 *Curari et* αα, ββ. *Vulnera curari vel ulcera* η. — 2244 *Hunc versum omitt.* αα, ββ. — 2245 *Et variis* αα, ββ; *at naris* λ; *et varis* ηη, θθ. *Superpositum* ββ. — 2246 *Qui circa lum. factus* α. — 2247 *Misce* θ. — 2248 *Caput dol. mire frontemque* αα, ββ; *dol. cap. frontem mireque* η. *Mire iuvabit* α; *mireque iuvabis* α. — 2250 *Cum bene contr. vino* α. *Hunc versum omitt.* μ. — 2251 *Quocunque* γγ. — 2252 *Ordo versuum ita:* 2246, 51, 50, 47, 48, 49, 52 se habet in cod. δ. — 2253 *Fricetur* δδ; *refricetur* εε, ηη, θθ; *refricentur* η; *tangatur* α, λ; *si bene fricentur cum vino* β. *Melleque mixto* δ. — 2254 *Hoc solum* λ. *Solvat* μ. — 2255 *Stomachi* ηη, θθ. — 2255 *Oribasius* δ, η, α, λ, μ, π; *Uribasius* α; *Horibasius* β; *Orbasius* αα, ββ; *cf.* v. 506 in quo idem auctor laudatur. — 2256 *Illum nimium solventia ventrem* β. *Cum laedant ipsum* η. — 2257 *Binas cum mulsa* δ, αα. *Semine* αα, ββ. *Drachmas* al. — 2258 *Praecipit* αα, ββ. *Ideo praecipit* α. *Phlegmaque, fleumaque* al.; *fleuma* π. — 2259 *Sum. iussit* α. — 2260 *Recentis* α, αα; *recentes* αα, ββ, γγ; *virentis* α, β, π et rel. edd. — 2261 *Cauli formitati ut faba* μ. *Faba grossa* α. — 2262 *Aut citius* αα, ββ. *Nocuo* ββ. *Sterc. curat* γ.

Non corrumpendo stomachum neque vim faciendo
Purgatus pilulis fuerit qui saepius istis,

2265 Vix unquam capitis vexabitur ille dolore,
Et nihil est oculis, mihi crede, salubrius istis;
Si vero duram vis solvere largius alvum
Partibus est geminis pars admiscenda terendo
Una diagridii, sic apta solutio fiet.

2263 *Nec vim* β, δ, ε, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *vel vim* λ; *neque inde* μ.
In hoc versu explicat cod. η. — 2264 *Fuerit pilulis* al. *Saep. illis* β. —
2265 *Vix nunquam* β; *vir nunquam* μ. *Ipse dolore* edd. Atroc. Cornar.
Pictor. — 2266 *Et nil* γγ. *Salubrius illis* α. — 2268 *Partib. haec gem. est*
adm. ε. — 2269 *Diagridii i. e. scammonii praeparati.* Sequuntur in cod.
x versus 1928 ad 1932 ex cap. de maurella.

Explicit Macer Floridus

d e v i r i b u s h e r b a r u m .

SPURIA MACRI

Hos spurios versus alius esse auctoris, quam illius qui Macri Floridi carmen composuit, per se patet, cum argumentum tractandi modus et versificandi ratio in utroque carmine plane diversa sint. Extant hi versus in Cornarii et Ranzovii editionibus, et imitatio videntur esse genuino carmine recentior, cum antiquiores codices et editiones non habeant. Sunt autem capita viginti.

1. AARON.

1 Est Aaron nostra, Syrorum Castica lingua.

Huic similes forma frondes sunt cum viperina,
Sed tamen huic tantae non sunt quantae viperinae,
Virgae palmarum fit magnitudo duarum,

5 Ipsaque purpurea, croceum profert quoque semen,
Radix ast alba est veluti viperina rotunda,
Quae mandi vel cruda potest, vel cocta, ubi virtus
Viscida non nimis est eius iuncto sale sumptae,
Sed nec dissimilis in cunctis partibus est vis.

10 Eius cum fimo bubulo cataplasmate facto
Imposito et podagrae medicari posse putatur.
Extenuat pingues humores in mediocri,
Unde fit ut vacuet thoracem sputa movendo.
Herbae totius est proiectoria virtus,

1 Cornar. fol. 77b; Ranzow. pag. 94; Diosc. II. 197. — 2 Viperina i. q. Colubrina s. Dracontea Macri. — 8 *Iuncta* C., R. — 12 In med. i. e. modice.

15 Non tamen ut tantus fortassis sit calor illi.

Radix illius debet collecta recondi,

Ut solet abscondi cyclaminis et viperinae.

2. AGRIMONIA.

Omnibus est herba haec nobis Agrimonia nota,

Acris inest illi nimis et diuretica virtus,

20 Succus radicum pellit nebulas oculorum,

Possunt anthracas folia in potu dare sanos.

Morsus serpentis pariter rabidique latrantis,

Atque venena fugant, ventrisque bibendo dolorem;

Sed tribus adiungi cyathis vini duo debent

25 Pondera drachmarum radicibus e memoratis.

Appositumque suo cancrumata vulnera sanant,

Luxata et, si sit tritis axungia mixta,

Et percussuras ferro vel fustibus actas,

Verrucasque simul si coniungantur aceto.

30 Splen quoque consumunt sumptae, pelluntque dolorem.

Cum vino coctae curant paralytica potae.

Apperiunt tritae quae sunt contrita valentque

Appositae si sint eadem cito reddere sana.

3. SAMBUCUS ET EBULUS.

Duplex Sambuci dicunt genus esse periti.

35 Sunt diaphoreticae mediocriter, utraque siccae et

Virtutis, verum et vis styptica dicitur esse.

Maior habet nomen Actes, minor at Chamaeactes,

Est Ebulus formam cui conscribunt brevior.

Elixis ut olus cum lympa frondibus huius

40 Venter mollescit; choleramque et phlegmata purgant.

Haec eadem tenerae possunt sic ipsius hastae,

Cum foliis haustae vinoque terendo iugatae,

Vesicae fractos reddunt potando lapillos.

Sumpta cibo ponunt humorem ventris aquosum,

45 Esse cacostomacha at vescentibus herba putatur.

Eximium radix confert elixa iuvamen

18 Corn. f. 78b; Ranz. p. 76; Diosc. II. 208. — 34 Corn. f. 79a;
Ranz. p. 77; Diosc. IV. 171, 172. — 35 siccae est R.

- Hydropicis, viperae succurrit morsibus ipsa,
 Si super emplastri ponatur more vel hausta.
 Addita fomento matricum dura resolvit,
 50 Et multis vitiis muliebribus apta putatur.
 Potaque cum vino de semine potio facta,
 Quae supra scripsi per se depellere novit.
 Uncto caesaries mixto nigrescit olivo.
 Frondes appositae possunt auferre tumorem,
 55 Usta iuvant mixta tritae impositaeque polenta,
 Vulneribus carnem replendo sanant saniosis,
 Et pro posse illis cogunt paracollesin esse.

4. BRYONIA.

- Ampelos est leuceque et dicta Bryonia graece,
 Dicitur a nobis Latinis candida Vitis.
 60 Hastas et frondes habet haec nostram assimilantes,
 Sed nostrae laeves, illi sunt asperiores,
 Nostrae maiores, illi paulo breviores,
 Semen consimile est, minus etsi dicitur esse,
 Capreoli similes multa se parte plicantes.
 65 Qui si cum vino sunt elixi, bibituro
 Ventrem cum lotio dicuntur posse movere.
 Hastis et foliis radici et viscida virtus
 Est, ex quo caneros cataplasmate dant medicatos,
 Quaeque Chironia sunt, vel quae phagedaenica, sanant,
 70 Vulnera, vel tibiis, ea tollunt cum sale trita.
 Corporibus gratum radix fert uncta colorem,
 Lentigines pellit, tendit rugas faciei.
 Atque cicatricem loca si teneant inimicam,
 Ad proprium morem reparat collata colorem,
 75 Tritaque cum vino, veluti cataplasmate facto,
 Duritias spergit, simul apostemata curans.

57 *Paracellosin* R., sed falso; nam de agglutinatione (παράκολλησις) sermo est, quae contingit vulneribus saniosis ex usu ebuli. — 58 *Corn.* 80a; Ranz. p. 94; Diosc. IV. 181. — 60 *Assimulantes* R. Nostram scilicet vitem, vitem vulgarem seu viniferam. — 69 *Ulcera maligna et rodentia.* — 70 Diosc. habet (ἐπὶ τῶν) σαυροκνήμων ἑλκῶν, ulcera quae tibias putredine depascuntur. — 72 *Lentigenes* R. — 76 *Spargit* R. Spargere pro spargere non ita raro occurrit apud scriptores medii aevi.

Extrahit ossa etiam, si sint in corpore fixa.
Hanc medicamentis quae septica sunt sociabis,
Coniunxisse quibus nimis esse necesse probatur.

80 Unica cum vino potandum praebita drachma
Annum per totum fertur sanare caducum;
Qui furtim laedit et sic apoplexia caedit,
Cedit, et obtenebrat oculos quod saepe scotoma.
Et si praedictum pondus fuerit geminatum,

85 Tunc potius causis occurrit praememoratis,
Morsusque illatos sic curat tabe repletos;
Ne faciat mulier praegnans, hanc vitet, abortum,
Provocat urinam potu, pellitque secundas.
Dyspnoicosque iuvat coniuncta melle vorata,

90 Et conquassatos artus altoque cadentes.
Tussim placatam reddit laterisque dolorem,
Huius si pondus oboli coniungis aceto;
Triginta spacio splen siccatur sumpta dierum.
Omnia cum caricis praedicta valet cataplasma,

95 Fomento ast uteros lymphae decoctio facta
Purgat et infantes ponit nondum glomeratos.
Temporibus veris exsuccari solet herba
Et radix, cuius succus mulsae sociatus,
Phlegmata deponit datus, et iuvat omnia scripta.

100 Insuper et mammae lac contribuit muliebri,
Cum ptisanæ succo si sit sociata coquendo;
Succus praestat idem, baccarum succus eidem
Urinamque movet intincta, sed mediocri.
Sperma fugat lepram tritum scabiemque perunctum.

105 Consimiles vires habet huic Bryonia nigra
Appellata, tamen in cunctis inferiores.

5. ALGA PALUSTRIS SIVE NYMPHAEA.

Alga palustris habet diversa vocabula, quorum
Cacabus est Veneris, Nymphaeaeque, sive Papaver,

83 Morbus apoplecticus et vertigo caliginosa cedit huic medicamini.
— 86 Morsus venenatos. — 96 Nondum in utero formatos. — 98 Sociatur
R. — 105 Diosc. IV. 182. — 107 Corn. f. 81 a; Ranz. p. 96; Diosc. III.
138.

- Cui locus in causa est cognomen habere Palustre,
 110 Crescit enim stagnis ea, sive locis in aquosis.
 Frondibus oblongum caput ostendit super undas,
 Quod de radice sola prodit sociatum,
 Multis flos eius similis quos lilia produnt,
 Pallidior tamen est, nec tam niveus color eius.
 115 Semen habet croceum medio de flore locatum;
 Sed quum floruerit, formam capit inde rotundam,
 Sicut meconis nigri faciunt capitella,
 Aut sicut mala haec, quae dicuntur Matiana,
 Semen in his spissum latumque magis reperitur,
 120 Hoc argillosi gustu datur esse saporis.
 Hasta parum crassa subnigraque, laevis, et aequae
 Aspera radix est eius, nodosa, melaena;
 Tempore quae autumnii debet siccata recondi,
 Eius enim pulvis multum fert utilitatis.
 125 Sumpta mero spleni prodest sic coeliacisque,
 Vesicaeque potest sic sumpta levare dolorem,
 Si quis et est stomacho, posito cataplasmate cedit,
 Sic et alopecias emendat et in cute mendas,
 Quosque tumor laedit testes lenire notatur.
 130 Seminis assidui potus haec omnia possunt,
 Humanumque fluens plus iusto sperma retardant.
 Radicem quae fert Nymphaea ast candidiorem,
 Est melior virtute sua, debet quoque sumi
 Cum vino nigro, quia partim styptica virtus
 135 Est eius, partim quoque proiectoria, sic quod
 Infusam dicant hanc alvum reddere sanam,
 Et quod alopecias pice cum liquida iuvet ipsas.

6. F A B A.

- Frigoris in medio Faba vim tenet atque caloris,
 Styptica quo partim fit, proiectoria partim,
 140 Exteriorius quare poterit siccare modeste.

109 Cacabus Veneris, Nymphaea, Papaver palustre sunt cognomina
 Algae palustris. — 117 Meconis i. e. papaveris. — 120 Diosc. habet γε-
 ομένω γλισχρός. — 132 Diosc. III. 139. — 138 Corn. f. 82 b; Ranz. p.
 97; Diosc. II. 127. — 140 Modeste i. e. modice.

- Mitigat arthritim cum lymphâ cocta dolorem.
 Anseris adiuncta huic pinguedo recens vel ovilla
 Si fuerit, podagrae quoque subvenit hac ratione.
 Cocta farina fabae, iunctum sit ut oxymel illi,
 145 Sanat contractos posito cataplasmate nervos,
 Sic et testiculos et mammas optime curat,
 Haec etenim poterit loca reddere frigida, si sint
 Inflammata nimis, virtute sua mediocri.
 Prandia sumpta fabae non digestiva probantur,
 150 Inflat enim, nisi sit aqua bis mutata coquendo.
 Praecipue viridis stomacho non commoda mansa est,
 Somnia nigra facit, sed tussis initia pellit.
 Succum corporibusque etiam pinguedinis addit.
 Integra si forti coniuncta coquatur aceto
 155 Estque dysentericis medicans ventrique soluto,
 Sic valet et stomacho suffragia ferre vomenti.
 Iuncta farina fabae cataplasmatibus medicatur
 Ictibus attritis tumidis, comitante polenta,
 Sola tamen nequit hoc ipsum, ut dicunt, operari.
 160 Lac nimium mammis cataplasmate stringit abundans.
 Coniuncta at melli foeni graecique farinae
 Parotidas curat, livores corporis aufert.
 Floribus at roseis et thure et ovo comitante
 Imposita ex oculis tumor et staphylomata cedunt;
 165 Percussos etiam curat fusosque cruore.
 Dentibus attrita ast frontique ligamine iuncta
 Rheumata luminibus suspendere fertur opima.
 Cum vino testes curat cataplasma tumentes,
 Et propendentes sinit haud fieri pueriles.
 170 Eius folliculus bene tritus et attribulatus
 Emendat maculas emplastris additus albas.

141 *Arteticum* legi debere puto more scriptorum medii aevi; *arthritim* ex ingenio posuisse videtur Cornarius, quem Ranzoviana editio presso pede secuta est. — 148 Mediocri i. e. virtute inter frigidam et calidam naturam media, quae fabae tribuitur. — 152 *Λυσόμενος* Diosc. — 166 *Attrita* est C. R.

7. NUX AVELLANA.

- Nucibus ex minimis nulli datur esca salubris,
 Cogunt cervicem mandentis ferre dolorem,
 Inflando stomachum distendunt, dantque solutum
 175 Pectus, pulmonem corrumpunt tusse nocendo;
 Indicat effectus, quod eis sit et humida virtus.
 Si tamen in testa luteo sint vase perustae,
 Ut nil virtutis possint retinere prioris,
 Nil plus stillantes iuvat in placando fluores.
 180 Si bene contritae dentur mulsa resolutae,
 Compescunt veterem tussim, licet inveteratam.
 Cum passo tritas quidam tribuere bibendas,
 Ad iecoris morbos et pulmonis removendos.
 Multi cum pipere tritas vinoque dedere,
 185 Atque ad pellendum sensere valere catarrhum,
 Et destillantis lotii tormenta ventris.
 Ursi pinguedo nucleis coniuncta terendo
 Reddit alopeciis de raptis damna capillis.

8. BATUS SIVE RUBUS.

- Omnibus est nota ipse Batus, virtusque probata
 190 Ipsius a multis, et dicunt styptica quod sit
 Et xerantica. Caesariem decoctio lotam
 Ipsius infectam reddit, ventremque fluentem
 Abstinet, et fluxum nimium stringit muliebrem.
 Presteris morsus eadem iuvat atque venena,
 195 Reddit gingivas et de putredine tutas
 Quique nocent saevos compescit in ore tumores.
 Commasticatae frondes vinoque subactae
 Acri, cervicis zernas pellunt et achoras,
 Quodque solet fieri percurant ulcus in ore,
 200 Et plagas solae possunt sic consolidare,
 Turgentes oculos et condylomata solvunt,
 Cardiacosque iuvant sic et stomachum patientem.

172 Corn. f. 84 b; Ranz. p. 99; Diosc. I. 179. — 189 Corn. f. 85 a; Ranz. p. 99; Diosc. IV. 37. — 191 Xerantica virtus i. q. exsiccans. — 194 Prester est anguium genus, alias Dipsas dictum, systematico nomine Coluber prester. — 198 Zernae i. e. impetigines, hoc loco *ἐμπηγναι* Diosc.

- Suppositae vitium sanant haemorrhoidarum.
Hastarum succus, foliorum et, sole calente
205 Siccatus melius faciet praescripta potenter.
Maturo succus eius de semine tractus,
Saepius utiliter causis est oris adaptus,
Sed non maturum prandentis detinet alvum.
Flosque dysentericis et prodest coeliacisque,
210 Idem contritus lippis cum melle medetur,
Si illitus est oculis, ignem quoque sic iuvat atrum;
Sunt igitur flores eius frondesque virentes,
Moraque virtutis leviter stringentis, ad uvam
Et fauces quare proprie prodesse videntur.
215 Quum sint matura ex iusto sed tempore mora,
Dicunt fervoris vim quod teneant mediocris.

9. MYRICA.

- Artibus in medicis fertur vis magna Myricis,
Hisque Tamaricum nomen, quarum foliorum
Elixatura ex vino potata tumorem
220 Splenis emendat, dentisque levare dolorem
Creditor; humores eadem stringit cohibendo
Addita pessariis matricis, sicque necando
Effugat et lendes, alios et corpore vermes.
Et cinis ustarum stringit fluxum muliebrem,
225 Utilis est potus etiam de calice sumptus,
Harum de ligno vel de radicibus acto.

10. JUNIPERUS.

- Juniperi virtus est incensivaque et acris.
Imposita in prunas serpentes pellit odore
Fumigii, fructusque rotundus habetur, odorque
230 Illius est summus, si detineatur in ore.
Utilis est stomacho, sic thoraci medicando,
Et tussim nimiam sedat, licet inveteratam.

211 Ignis ater s. sacer. — 217 Corn. f. 86a; Ranz. p. 101; Diosc. I. 116. — 225 Calix e ligno vel radice tamaricis fabricatus. — 227 Corn. f. 86b; Ranz. p. 101; Diosc. I. 103.

- Auxilium contra potis est conferre venena,
 Spasmata sic contra valet, et sic rhegmata contra.
- 235 Atque uteri vitium et morbum, qui strangulat, aufert.
 Eius quos succus sanat dat vipera morsus.
 Qui si combustus fuerit lymphaeque iugatus,
 Uctas propellit turpi de corpore lepras.
 Eius pota interficit elimatio ligni
- 240 Ipsius lachrymis tussim sedare bibendo
 Dicitur antiquam, vitium quoque parotidarum.
 Huius cum drachma baccarum drachma draganti,
 Absinthii drachma et praedictis associata,
 Myrti tres nigrae, gallae quoque tres Asianae
- 245 Illis iungantur, coniunctaque cuncta terantur;
 Si tribus atque tribus oleo commixta diebus
 Vase recludantur vitreo, dum conficiantur,
 Vim simul atque oleum contraxerit a speciebus,
 Servetur, quoniam multis valet unguine rebus.
- 250 Si caput ungatur, capiti prodesse probatur;
 Caesariem capiti dicunt servare periti,
 Reddit et absentem ferturque tenere cadentem,
 Quod minus est fidei prodest quoque calvitiei,
 Dando capillosum caput antea ridiculosum;
- 255 Fortius examen ustum facit hoc medicamen,
 Si pare mensura fuerit coniungere cura
 Eius praedictis cinerem, quia vis perhibetur
 Esse sibi tanta, quod solus posse probatur
 Cuncta relata prius, oleo si conficiatur.
- 260 Creditur exustae pulvis vim ferre nigellae
 Huic medicamento; de solo nanque puellae
 Lymphae coniuncto loca nuda terunt ciliorum,
 Expertae damnum, quod reddere possit earum.

234 *Rheumata* R., sed falso, cum ipse Diosc. ῥήματα habeat. — 236 Hic versus et quinque sequentes pro supposititiis haberi possunt. — 239 Elimatio i. q. rasura, nisi forsan rectius legas *elixatio* i. q. decoctum. — 242 Dragantum dicitur scriptoribus medii aevi gummi tragacanthae. — 245 De hac compositione cfr. Galen. de compos. med. sec. locos l. I. cap. 2, ed. Kühn, tom. 12, pag. 432. — 255 Examen apum ustum hic indicari putat Cornarius.

Haec nec sola pilis dicunt vestire potentem
265 Sed quamcunque cutem libet ista veste carentem.

11. SALIX.

Esse sui partes desiccativa per omnes
In virtute Salix, modicum quoque styptica fertur.
Vulnus habent eius frondes solidare cruentum,
Conceptus prohibent in aqua potae muliebres,
270 Corticis exusti cinis acri iunctus aceto,
Callos a pedibus tollit positus vel inunctus,
Et mundat pariter verrucas hac ratione.
Arboris incisae manat de corpore succus
Tempore quo rami multo sunt flore gravati,
275 Qui tum mammarum valet et morbis oculorum,
Tum cunctis quae sunt medicaminibus tenuanda.
Huius flos sumptus in aqua frigescere cogit
Instinctus veneris cunctos acres stimulantés,
Et sic desiccat, ut nulla creatio fiat.
280 Nomen halosanthos flos obtinet arboris huius,
Qui si sit iunctus aequali pondere myrrhae,
Inde terendo cinis factus, permixtus et undae,
Deductus liquor ut mellis speciem sibi sumat,
Spissatus pariter donec videatur in unum,
285 Et teneat facto velut ex albumine filo,
Hinc lita caesaries tibi stet velamine tecta
Vel mitra, noctem totam cum sole lucente,
Et si plus steterit, melior tinctura manebit,
Postea cum calida cervicem colluat unda,
290 Mirari flavos poterit roseosque capillos.
Sunt quibus est crudos mos associare lupinos,
Namque valent soli cum lymphā reddere triti
Loto et consimilem capiti conferre colorem.

264 Non solum loca pilis tegi solita curat hoc medicamen, sed eas quoque cutis partes, quae pilis carere solent. — 266 Corn. f. 87^b; Ranz. p. 103; Diosc. I. 135. — 279 Creatio i. e. conceptio. — 280 Halosanthum (ἁλὸς ἄνθος) seu florem salis cum flore salicis hic perperam confundi facile patet; cfr. Diosc. V. 128, ubi de flore salis sermo est. — 291 Cfr. Gal. de comp. med. sec. locos l. I. c. 3., ed. Kühn, tom. 12. p. 445, ex Archigene.

- Nec minus argenti prodest spumam sociare,
 295 Bis binas drachmas istis et iungere quinque
 Asuesti, lympa simul haec duo namque soluta
 Mellis ad effigiem, capiti possunt dare sola,
 Quae paulo supra perscripsi cetera posse,
 Si sint adiuncta et post haec velamina mitrae,
 300 Sed caput ablutum reddat decoctio bletae.

12. FEL.

- Non est spernendum Fel, sit licet illud amarum,
 Vilius et multis non de virtute peritis
 Eius, ac iniuste, quoniam quit multa iuvare.
 Virtus est omni thermantica viscida Felli,
 305 Sed magis est aliis, aliis minus esse probatur.
 Fella gerunt ergo perdices atque pavones,
 Capreolique simul nemoris, niveique capones,
 Quae sunt unius virtutis dando iuvamen;
 Suffusos oculos haec et caligine plenos
 310 Curant palpebrasque iuvant aspredine plenas.
 Hircus, ovis, porcusque, ursus, taurusque secundam
 Vim retinent Fellis, ventrem quoniam puerorum
 Solvit, eo tincta est tomentum et succida lana,
 Vel collyriolum si subponatur in anum.
 315 Curat taurinum coniuncto melle synanchen,
 Atque cicatrices sanas et vulnera reddit.
 Lacte sed admixto dolor auris ei muliebri
 Infusum cedit, sed lac debet superare.
 Porri cum succo taurino Felle iugato
 320 Asseritur tali medicamine fistula pelli;
 Traumaticis medicaminibus, quae vulnera curant,
 Iungitur illa quidem, quia sanat et absque tumore,
 Quae mala sunt, etiam non incurata relinquit.
 Testes et veretrum sanat cum melle dolentes,
 325 Optime leprosos curat et furfura purgat,

296 De asvesto s. asbesto cfr. Diosc. V. 132, est calx viva. — 301 Corn. f. 89b; Ranz. p. 104; Diosc. II. 96. — 304 Thermantica virtus i. e. calefaciens. — 320 Diosc. habet πρὸς δὲ σφυγμοῖς, quod est tinnitus aurium, non fistula; legit vero vetus quidam interpres Dioscoridis σφυγμοῖς, quem noster secutus est.

- Ungvine si nitrum facto fuerit sociatum.
Omnibus his fel ovis, ursi quoque ferre salutem
Creditur, ursini pulvis cum melle iugatus
Sument prodest, epilepticus inde iuvatur.
- 330 Nyctalopas capreum Fel longe pellit inunctum,
Hirci palpebras sedabit ab unguine crassas,
Et deturpatis valet hoc succurrere struais.
Ergo reponendum Fel sic est atque parandum:
Horae per spatium filo coquat unda ligatum,
- 335 Umbra siccum post haec servetur ad usum.

13. FIMUS.

- Sunt qui non credunt Fimos conferre medelam,
Ultima res inter quod sint, sed decipiuntur.
Fimus ovillus enim, si sit coniunctus aceto,
Nigras emendat maculas cataplasmate facto,
- 340 Nascentes clavi fugiunt sic et sacer ignis,
Sic sanat fracta et cum quassis carnibus ossa;
Cum cera atque oleo ambustis igni medicatur.
Fimi pascentis vaccae cataplasma recentis
In foliis positum, carbonibus excalectum,
- 345 Turgida fomento compescit vulnera lento.
Ischiadem curat vel certe idem moderatur
Impositus parti, si iungis acerrima vina;
Et cataplasmatibus solitis laxare iugatus,
Duritias solvit, struma huic et pustula cedit.
- 350 Sed maiora bovis praestant medicamina mascli,
Prociduos curans uteros fumo muliebres,
Idem suffitus culices foetore fugabit.
Utile non modicum dat avis ciconia Fimum,
Curat enim sumptus in aqua potando caducos.
- 355 Fimus apri siccus vinoque terendo iugatus
Aut lymphae, vomitum sanat potando cruentum,
Et lateris veteres sanat solitosque dolores.
Illo nil melius, si sit coniunctus aceto,
Ossaque consolidat, quassata iuvans ut ovillus,

336 Corn. f. 91 a; Ranz. p. 105; Diosc. II. 98.

- 360 Prodest luxatis cera roseoque iugatus.
 Fimus adustus equi, vel crudus Fimus aselli,
 Si velut emplastrum fiat comitatus acetum,
 Vulnere manantem fertur retinere cruorem,
 Fimus, quem caprae faciunt tritus nemorosae,
- 365 Solo cum vini cyatho bibitus comitati,
 In tribus ictericum fertur sanare diebus.
 Menstrua cum folio, spica, nardoque bibendo
 Purgat, at olibani succus cum pulvere tritus
 Appositus vulvis fluxum sistit muliebrem.
- 370 Ustus alopeciam commixto sanat aceto,
 Uncto cum veteri fertur podagrae medicari,
 Atque venenatos percurat coctus aceto
 Morsus aut vino, vulnusque quod herpeta graece
 Dicitur, impositus, morbum quoque parotidarum.
- 375 Si veluti cauter de sicco fiat eodem,
 Ponaturque super scapulam, qua parte dolebit
 Coxa, sinatque diu scapulam dum sentiat ustam,
 Non tamen eripiat morbus dum cedat ab illa.

14. CASEUS.

- Caseus insulsus stomacho bonus esse probatur,
- 380 Escis illius quia venter mollicatur,
 Corporibus macris et pinguedo reparatur.
 Constringendo minus ventrem, plus nutrit ovillus,
 Plus aliis quoniam fertur quod pinguior extet.
 Assus et elixus ventrem constringere noscit.
- 385 Sicque tumens oculus illum medicamine poscit,
 Et sic livores oculos tollit maculantes.
 Praevalet ast omnes bubulus sedando tumores.
 Omnis caprinus stringit vetus et bubulinus,
 Nec prodest, potius maciei dando nocivus.
- 390 Lac liquidum pingues sumptum fertur dare carnes.

360 *Iugatis* Corn. — 371 Uncto i. e. axungia. — 379 Corn. f. 93^a;
 Ranz. p. 107; Diosc. II. 79.

15. ARANEA TELAE.

- Telae adstringentes sunt, quam dat aranea, vires,
Quare depellit febres, admixta quibusdam
Unguentis foveas si tempora febricitantis.
Sanguinis appositu solet et retinere fluorem,
395 Et fieri prohibet saniem, quae concava non sunt,
Vulneribus, servans ea ne tumor irruat illis.
Auris cum roseo compescit cocta dolorem,
Candida quae magis est, magis est virtute probanda
Ut sunt, quas agitat ventus post tempora messis.
400 Quartanas iunctas corio suspensaque collo,
Pellere confirmant proprio medicamine docti.

16. COCHLEAE.

- Non admirandae Cochlearum sunt medicinae,
Quum medicinalis subeant vim stercora iuris.
Harum terrenae quaedam quaedamque marinae,
405 Non virtute pares, quia terrenae meliores,
Ast utrisque tamen vis est eadem, licet impar.
Eustomachas dicunt terrenas, quod movet alvum
Pulvis obustarum fervoribus ignis earum.
Esse coërcentis virtutis tam perhibetur
410 Et constrictivae, quibus ut cruor exit ab ore
Per sputum, iuvat assumptus, reprimit quoque fluxum.

17. CORNU CERVI.

- Cervi strictivae Cornu virtutis habetur,
Omni profluvio quare astringendo medetur,
Sed prius exuri sic ignibus illud oportet:
415 Partes ad minimas Cornu frangendo redactum
In cacabo poni debet crudo atque recenti,
Argilla intectoque et mox fornace incluso
Ardeat, ut candens fiat niveique coloris.

391 Corn. f. 93b; Ranz. p. 108; Diosc. II. 68. Aliqua hic telae adscribuntur, quae Dioscorides de ipso animali praedicat. — 402 Corn. f. 94a; Ranz. p. 108; Diosc. II. 11. Sensus est: non mireris cochleas habere vires medicas, cum ipsa adeo stercora (v. 336 sq.) vires in arte medica habeant. — 412 Corn. 94a; Ranz. p. 109; Diosc. II. 63.

- Quod simul est ustum, veluti quoque cadmia lotum,
 420 Utile subscriptis potu et medicamine notum est:
 Coeliacis, haemoptoicisque, dysentericisque,
 Ictericis, fluxum pariter tenet et muliebrem,
 His ad purgandum cochlear detur geminatum,
 Vesicaeque dolor fugit ammixto tragacantho.
 425 Collyriis etiam miscetur pulvere facto,
 Rheumata quae sistunt, ulcusque iuvant oculorum.
 Si dentifriciis mixtum sit, plus operantur.
 Quis cinis exusti valeat dixi medicari,
 Restat aqua coctum quantum possit referendum.
 430 Quisquis habet dentes morbo graviore dolentes,
 Sectum cum lima Cornu crudum coquat unda,
 Vas sit humo factum, quo ferveat, inde retractum
 Mox assumatur, os ut tepido foveatur;
 Hoc medicamentum donec sit in ore retentum
 435 Sanansque adstringens dentes, fugit hinc dolor ingens,
 Sic etenim fugiet, quo sanus perpete fiet.
 Haec limatura at fuerit si dedita cruda
 Cum vino vel aqua, lumbricos enecat ipsa,
 Serpentesque suo quit adusta expellere fumo.

18. ACETUM.

- 440 In desiccando vis frigida constat Aceto.
 Hinc stomacho dicunt, quod sit fastidia tollens,
 Sistit manantem impositum potumque cruorem,
 Et ventris fluxum, si sit coctus cibus inde.
 Vulneribus cunctis, fuerint quae facta recenter,
 445 Subvenit intincta, si desit spongia, lana
 Succida fomento, fieri nec turgida possunt.
 Taliter admotum propendentem iuvat anum.
 Lepras emendat sic atque ignem fugat atrum,
 Zernas et maculas, et morsus pellit arachnes,
 450 Siccat fomento podagras cum sulphure vivo,
 Melleque livores iuncto reddit meliores,

431 Cornu cervi limatum coquatur ex aqua in vase fictili etc. — 440
 Corn. f. 95^a; Ranz. p. 110; Diosc. V. 21. — 446 *Nec talia* R.

Cum roseo mixtum caput a fervoribus unctum
Atque locos alios, si detur succida fotu.

19. SULPHUR VIVUM.

- Sulphur splendentis vivum niveique coloris,
455 Asseritur multam multis dare posse medelam;
Virtus est eius, ut dicunt, extenuatrix,
Et diaphoretica, ac simul attractoria, calda,
Empyicis atque asthmaticis, tussique medetur;
Pulvis et ictericis cum mensura cochlearis,
460 Et fluxum sanat nares cerebrumque prementem,
Molli si sumptum sit in ovo. Sed dat abortum
Suffitum fieri, surdis atque esse medela
Taliter asseritur; lethargus sic quoque cedit.
Lepras et zernas curat, mixtaque resina
465 Scorpio quos ictus fecit, maris atque dracones.
Hoc quoque prurigo, sed cum nitro, prohibetur,
Et sparso restat fluxus sudoris abundans.
Reddit aquae sanam mixtum nitroque podagram.
Unguens coniuncto leprosos Sulphur aceto
470 Et terebinthina pariter corrodere fertur;
(Cum vino sumptis obstat potata venenis)
Trita simul nitrum, pariter mel, Sulphur, acetum,
Cum succo lanis inducta calentia lumbis
Praestant auxilium forte medicamine divum,
475 Nec minus hoc solum prodest adipi sociatum.

20. ALUMEN.

Diversae species dicuntur Aluminis esse,
Quartus eis gradus est, virtus quoque sicca calensque,
Styptica, mundificans, obscuris visibus apta.
Palpebras tenuat, carnisque superflua rodit

453 Diosc. habet: *ὄν ῥοδίνῃ καὶ οἰσυνηροῖς ἐπλοῖς*. — 454 Corn. f. 95b; Ranz. p. 110; Diosc. V. 123. — 458 Empyicis i. e. empyemate laborantibus. — 460 Diosc.: *καὶ πρὸς κόρυζαν δὲ καὶ κατάρροον ποιῇ*. — 471 Dubitare licet, an versus huc pertineat, an non potius ex alio plane capite hic insertus sit. — 476 Corn. f. 96b; Ranz. p. 111; Diosc. V. 122.

- 480 Illarum, vel quum fuerit caro mortua circa.
Ulcera desiccat mala, restringit quoque farsam
Admixtum gallae, vinique feci simul acri.
Dentibus infirmis gingivarumque tumori
Prodest cum melle vinum si iungitur acre.
- 485 Restrigit fluxum manantis ab ore cruoris.
Pustula vel scabies illo fit sana fricata,
Lotave de lympa, cum qua fuerit resolutum.
-

481 Farsa est ulcus malum seu phagedaenicum.

PROLEGOMENA AD STRABONEM.

Walafridus Strabo natus est anno DCCCVI vel DCCCVII, studia prima fecit in monasterio Sangallensi, seriora in monasterio Fuldensi, praeceptore praecipuo usus Rhabano Mauro, tunc temporis celeberrimo. Anno DCCCXLII factus est Walafridus Abbas coenobii Reichenau (Augia dives) in dioecesi Constantiensi, mortuus est in Gallia ut perhibent anno DCCCXLIX. Multa scripsit theologici praesertim argumenti, de quibus vide Polycarpi Leyseri histor. poëtar. et poëmat. medii aevi pag. 235, Fabricii biblioth. lat. med. et infimae aetat., ed. I. tom. VI. p. 864, Canisii thesaur. monumentor. ecclesiasticor. s. lectiones antiqu., ed. Iac. Basnage, tom. II. part. 2. pag. 176 sq. et alibi.

Carmen eius, quod inscribitur *Hortulus*, dedicatum est Grimaldo seu Grimoaldo, qui Abbas Sangallensis factus est anno DCCCXLI vel DCCCXLII, mortuus DCCCLXXII. Recudi curavimus, quia non ignobile rei poëticae et herbariae monumentum sit e saeculo nono ad nostra usque tempora servatum. Adhibuimus editiones duas Atrociani (anni 1527 et 1530), impressionem in Canisii et Basnagii iam dicta collectione (II. 1. p. 265), et Casp. Barthii annotationes in eiusd. Adversarior. libr. IV. c. 24. pag. 203.

Prodiit vero Strabonis *Hortulus* seorsim:

Norimb., 1512. 4., in offic. Io. Weyssenburgeri, sub titulo: „Strabi Fuldensis monachi Hortulus apud Helvetios in S. Galli monasterio repertus, carminis elegantia tam delectabilis, quam doctrinae cognoscendarum quarundam herbarum varietate utilis.“ (Vid. Rivini biblioth. n. 6394.)

Praeterea prodiit cura Io. Atrociani ad calcem Macri 1527 cum parvo commentario, et 1530 sine commentario. Inscriptionem in utraque editione habet „*Strabi Galli poëtae et theologi doctissimi ad Grimaldum coenobii S. Galli abbatem Hortulus*“, ubi igitur et nomen et patria Walafridi falso indicatur, nam neque Gallicae est originis, neque, ut ex versu 429 patet, Strabus dicitur. — Alia im-

pressio adnexa est Eobani Hessi carminibus Francof. 1564, 1571. 8. et inserta collectioni medicae Aldinae (Venet. 1547. fol.), bibliothecis Patrum Ecclesiae nonnullis et thesauro Canisii et Basnagii.

WALAFRIDI STRABONIS

AD GRIMALDUM COENOBII S. GALLI ABBATEM H O R T U L U S.

I. PRAEFATIO.

- 1 Plurima tranquillae cum sint insignia vitae,
Non minimum est, si quis Paestanae deditus arti
Noverit obscoeni curas tractare Priapi.
Ruris enim quaecunque datur possessio, seu sit
- 5 Putris harenoso qua torpet glarea tractu,
Seu pingui molita graves uligine foetus,
Collibus erectis alte sita, sive iacenti
Planicie facilis clivo, seu vallibus horrens,
Non negat ingenuos olerum progignere fructus,
- 10 Si modo non tua cura gravi compressa veterno
Multiplices olitoris opes contemnere stultis
Ausibus assuescit, callosasque aere diurno
Detrectat fuscare manus et stercore plenis
Vitat in arenti disponere pulvere quallis.
- 15 Haec non sola mihi patefecit opinio famae
Vulgaris, quaesita libris nec lectio priscis,
Sed labor et studium, quibus ocia longa dierum
Postposui, expertum rebus docuere probatis.

II. CULTURAE INITIUM.

- Bruma senectutis vernacula, totius anni
- 20 Venter et ampliflui consumptrix saeva laboris,

- 8 An legendum sit *vallibus haerens*?

- Veris ubi adventu terrarum pulsa sub imas
 Delicuit latebras, vestigiaque horrida avarae
 Ver hyemis reduci rerum delere pararet
 Stemmata et antiquo languentia rura nitori
- 25 Reddere, ver orbis primum caput et decus anni,
 Purior auram diem cum iam reserare serenum
 Inciperet zephyrosque, herbae floresque sequuti
 Tenuia porrigerent radicis acumina, caeco
 Tecta diu gremio canasque exosa pruinas.
- 30 Cum sylvae foliis montes quoque gramine pingui
 Prataque conspicuis vernarent laeta virectis,
 Atrium, quod pro foribus mihi parva patenti
 Area vestibulo solis convertit ad ortum,
 Urticae implerunt campique per aequora parvi
- 35 Illita ferventi creverunt tela veneno.
 Quid facerem? tam spissus erat radicibus infra
 Ordo catenatis, virides ut texere lentis
 Viminibus crates stabuli solet arte magister,
 Ungula cornipedum si (quando humore nocetur
- 40 Collecto) putres imitatur marcida fungos.
 Ergo moras rumpens Saturni dente latentes
 Aggredior glebas, torpentiaque arva, revulsis
 Sponte renascentum complexibus urticarum,
 Erigo et umbriculis habitata cubilia talpis
- 45 Diruo, lumbricos revocans in luminis oras.
 Inde Noti coquitur flabris solisque calore
 Areola et lignis, ne diffluat, obsita quadris
 Altius a plano modicum resupina levatur,
 Tota minutatim rastris contunditur uncis
- 50 Et pinguis fermenta fimi super insinuantur.
 Seminibus quaedam tentamus oluscula, quaedam
 Stirpibus antiquis priscae revocare iuventae.
 Denique vernali interdum conspergitur imbre

22 *Dilituit* habent Atrocianus et Basnage, dedi *Delicuit* cum Barthio, quanquam aliis legendum videatur *Delituit*. — 23 *Pararit* Barth. — 24 *Stemma* i. q. corona. — 27 *Zephyroque* Basn., *zephyrosque* Atroc. — 31 *Virectum* scriptoribus medii aevi pro *Viretum*. — 35 *Urtica* telo venenato comparatur. — 41 Saturni dente i. e. falce. — 44 *Umbriculis* Atroc. Basn. — 50 *Insinuat* Atroc. Basn.

- Parva seges, tenuesque foveat praeblanda vicissim
 55 Luna comas, rursus si quando sicca negabant
 Tempora roris opem, culturae impulsus amore
 (Quippe siti metuens graciles torpescere fibras)
 Flumina pura cadis inferre capacibus acri
 Curavi studio, et propriis infundere palmis
 60 Guttatim, ne forte velocior impetus undas
 Ingereret nimias et semina iacta moveret.
 Nec mora, germinibus vestitur tota tenellis
 Areola, et quanquam illius pars ista sub alto
 Arescat tecto, pluviarum et muneris expers
 65 Squalleat aërei; pars illa perennibus umbris
 Diffugiat solem: pars haec, quia celsior, ignei
 Sideris accessum lateris neget obice duri:
 Non tamen ulla, sibi fuerant quae credita pridem,
 Spe sine clementi pigro sub cespite clausit.
 70 Quin potius, quae sicca fere translata subactis
 Suscepit scrobibus, redivivo plena virore
 Restituit reparans numeroso semina fructu.
 Nunc opus ingeniis, docili nunc pectore et ore,
 Nomina quo possim viresque attingere tantae
 75 Messis, ut ingenii res parvae ornentur honore.

III. SALVIA.

- Lilifagus prima praeferet honore locorum,
 Dulcis odore, gravis virtute, atque utilis haustu
 Pluribus haec hominum morbis prodesse reperta
 Perpetuo viridi meruit gaudere iuventa.
 80 Sed tolerat civile malum, nam saeva parentem
 Progenies florum, fuerit ni dempta, perurit,
 Et facit antiquos defungier invida ramos.

IV. RUTA.

Hoc nemus umbriferum pingit viridissima Rutae
 Sylvula caeruleae, foliis quae praedita parvis

60 Fors pro forte putat Barth. ob syllabam longam proxime sequen-
 tem. — 66 Defugiat aut refugiat Barth. — 67 Negat Atroc., neget Basn. —
 70 Feret Atroc., fere Basn. — 76 Elelifagus Atroc. Basn. — 80 Mala
 conditio civitatis, quod parentes a progenie sua interficiantur.

- 85 Umbellas iaculata breves, spiramina venti
Et radios Phoebi, caules transmittit ad imos,
Attactuque graves leni dispergit odores.
Haec cum multiplici vigeat virtute medelae,
Dicitur occultis adprime obstare venenis,
90 Toxicaque invasis incommoda pellere fibris.

V. ABROTANUM.

- Nec minus Abrotani promptum est mirarier alte
Pubentis frutices, et quas inspicat aristas
Ramorum ubertas, tennes imitata capillos.
Huius odoratum lento cum vimine crinem
95 Paeoniis carptum prodest miscere medelis.
Febribus obstat enim, telum fugat, adiuvat artus,
Quos incerta premit furtivae iniuria guttae,
Praeterea tot habet vires, quot fila comarum.

VI. CUCURBITA.

- Haud secus altipetax semente Cucurbita vili
100 Assurgens parmis foliorum suscitatur umbras
Ingentes, crebrisque iacit retinacula ramis:
Ac velut ulmum hedera implicuit cum frondibus altam
Ruris ab usque sinu tota sua brachia circum
Laxa dedit ligno summumque secuta cacumen
105 Corticis occuluit viridi tutamine rugas:
Aut arbustivum vitis genus arbore cum se
Explicuit quavis, ramorumque alta corymbis
Vestit et propria sursum se sponte levavit,
Visitur ergo rubens aliena in sede racemus
110 Dependere, premit tabulata virentia Bacchus,
Pampinus et frondes discernit latior altas.
Sic mea sic fragili de stirpe Cucurbita surgens
Diligit appositae suae sustentacula furcas,
Atque amplexa suas uncis tenet unguibus alnos,
115 Ne vero insano divelli turbine possit,
Quot generat nodos tot iam retinacula trudit,

91 *Abrotonum* habet Atrociani editio altera et Basn. — 96 *Telum* extrahit, cfr. Macer v. 48.

- Et quoniam duplicem producant singula funem,
Undique fulturam dextra laevaueprehendunt.
Et velut in fusum nentes cum pensa puellae
120 Mollia traiciunt, spirisque ingentibus omnem
Filorum seriem pulchros metantur in orbes:
Sic vaga tortilibus stringunt amenta catenis
Scalarum teretes involvuntque illico virgas,
Viribus et discunt alienis tecta cavarum
125 Ardua porticum volucris superare natatu.
Iam quis poma queat ramis pendentia passim
Mirari digne? quae non minus undique certis
Sunt formata viis, quam si tornatile lignum
Inspicias medio rasum quod mymphure constat.
130 Illa quidem gracili primum demissa flagello
Oblongo, tenuique ferunt ingentia collo
Corpora, tum vastum laxatur in ilia pondus,
Totum venter habet, totum alvus et intus aluntur
Multa cavernoso seiunctim carcere grana,
135 Quae tibi consimilem possunt promittere messem.
Ipsis quin etiam teneri sub tempore fructus,
Ante humor quam clausa latens per viscera sero
Autumni adventu rarescat et arida circum
Restiterit cutis, inter opes transire ciborum
140 Saepe videmus et ardenti sartagine pinguem
Combibere arvinam et placidum segmenta saporem
Ebria multoties mensis praestare secundis.
Si vero aestivi sinitur spiramina solis
Cum genitrice pati et matura falce recidi,
145 Idem foetus in assiduos formarier usus
Vasorum poterit, vasto dum viscera ventre
Egerimus, facili radentes ilia torno.
Nonnunquam hac ingens sextarius abditur alvo,
Clauditur aut potior mensurae portio plenae.

125 *Meatu* glossa apud Basn. — 129 Atrocianus: „Mymphure, ligno quod loro circumvolutum circumagunt fabri in operibus tornandis“. — 136 Ipsis curcubitarum plantis fructus sunt, quos vel immaturos et molles edere, vel maturos durosque vario modo formare licet. Barthii coniectura *Ipsa quin* commodum sensum non offert.

- 150 Amphora, quae piceo linitur dum glutine, servat
Incorrupta diu generosi dona Lyaei.

VII. PEPONES.

- Hoc simul in spatio, campi quo figitur imis
Haec tam laeta seges, vili quam carmine pinxi,
Visitur alterius vitis genus acre, per aequor
155 Serpere pulvureum et fructus nutrire rotundos
Pomorum. Haec species terrae super arida vulgo
Tecta iacens crementa capit pulcherrima, donec
Solibus aestivis flavos intincta colores
Messoris calathos matura fruge replevit.
160 Tum videas aliis oblongo stemmate ventrem
Demissum, nucis aut ovi versatilis instar,
Vel qualis manibus quondam suspensa supinis
Lucet agens circum lomenti bulla salivam,
Ante recens maceratur aquis quam spuma refusis,
165 Dum lentescit adhuc digitis luctantibus et se
Alternis vicibus studioque fricantibus uno
Inter utranque manum, parvo fit parvus hiatu
Exitus: huc stricto lenis meat ore Noti vis
Distenditque cavum vitrea sub imagine pondus
170 Et centrum medio confingit labile fundo
Undique conveniat cameri quo inflexio tecti.
Ergo calybs huius penetrat dum viscera pomi
Elicit humoris largos cum semine rivos
Multiplici: tum deinde cavum per plurima tergo
175 Frusta manu spargens hortorum laetus opimas
Delicias conviva capit, candorque saporque
Oblectant fauces: nec duos illa molares
Esca stupere facit, facili sed mansa voratu
Vi naturali frigus per viscera nutrit.

VIII. ABSINTHIUM.

- 180 Proximus Absinthî frutices locus erigit acris,
Herbarum matrem simulantes vimine lento.

162 Sicut inter manus lavandas nonnunquam oritur bulla saponacea,
quum lomenti spuma assidue manibus teritur aqua recenti non affusa. —
181 Herbarum mater est Artemisia, v. Macer v. 2.

- In foliis color est alius, ramisque odor alter
 Puberibus, longeque saporis amarior haustus.
 Ferventem domuisse sitim, depellere febres
 185 Hoc solet auxilium clara virtute probatum.
 Si tibi praeterea caput acri forte dolore
 Pulsetur subito, vel si vertigo fatiget,
 Huius opem rimare coquens frondentis amaram
 Absinthî sylvam, tum iura lebetes capaci
 190 Effunde et capitis perfunde cacumina summi.
 Quo postquam ablueris graciles humore capillos,
 Devinctas frondes, superimposuisse memento,
 Tum mollis fotos constringat fascia crines,
 Et post non multas elapsi temporis horas
 195 Hoc inter reliquas eius mirabere vires.

IX. MARRUBIUM.

- Quid referam iuxta positi, nimiumque potentis
 Marrubii non vile genus, licet acrius ora
 Mordeat et longe gustum disiungat odore.
 Dulce enim olet, non dulce sapit, sed pectoris aegros
 200 Comprimit angores, tristi dum sumitur haustu,
 Praecipue talis caleat si potus ab igni
 Et coenam cyathis cogatur claudere crebris.
 Si quando infensae quaesita venena novercae
 Potibus immiscent dapibusve aconita dolosis
 205 Tristia confundunt, extemplo sumpta salubris
 Potio Marrubii suspecta pericula pressat.

X. FENICULUM.

- Nec Marathri taceatur honor, quod stipite forti
 Tollitur et late ramorum brachia tendit.
 Dulce satis gustu, dulcem satis addit odorem,
 210 Hoc oculis, quos umbra premit, prodesse loquuntur.
 Huius item semen foetae cum lacte capellae
 Absumptum ventris fertur mollire tumorem
 Cunctantisque moras dissolvere protinus alvi.

Praeterea radix Marathri commixta liquori
215 Lenaeo, tussim percepta repellit anhelam.

XI. GLADIOLA.

Te neque transierim latiae cui libera linguae
Nomine Digladii nomen facundia finxit.
Tu mihi purpurei progignis floris honorem
Prima aestate gerens violae iucunda nigellae
220 Munera, vel qualis mensa sub Apollinis alta
Investis pueri pro morte recens hyacinthus
Exiit et regis signavit vertice nomen.
Radicis ramenta tuae siccata fluenti
Diluimus contusa mero, saevumque dolorem
225 Vesicae premimus tali, non secius, arte.
Pignore fullo tuo lini candentia texta
Efficit, ut rigeant dulcesque imitentur odores.

XII. LIBYSTICUM.

Inter odoratam memorare Libystica sylvam
Fortia suadet amor parvi diffusior horti.
230 Hoc germen succo quamvis et odore gemellis.
Orbibus officere et tenebras inferre putetur,
Semina saepe tamen quaesitis addere curis
Parva solent, famamque aliena laude mereri.

XIII. CEREFOLIUM.

Quae tot bellorum, tot famosissima rerum
235 Magnarum monumenta sacro pia conficis ore,
Exiles Erato non dedignare meorum
Divitias olerum versu perstringere mecum.
Infirmis divisa licet Macedonia ramis
Spargitur et crebris ignobile semen aristis
240 Sufficit, illa tamen toto reparabilis anno
Pauperiem largo solatur munere plebis

214 Feniculi radix cum vino tussim solvit. — 226 Barthius legit: *candentia fila Efficit ut vigeant* i. e. ut non corrumpantur. Neque necessaria neque satis apta coniectura. — 228 Libysticum alias dicitur Ligusticum et Levisticum. — 230 Cfr. Macer v. 900.

- Indignae, nec non restringere sanguinis undas
 Corpore diffusas, facili solet obvia gustu.
 Illa quoque infesto venter dum forte dolore
 245 Turbatur, fomenta super non irrita ducit,
 Puleium sibimet frondesque papaveris addens.

XIV. LILIUM.

- Lilia quo versu candentia, carmine quove
 leiunae macies satis efferat arida Musae?
 Quorum candor habet nivei simulachra nitoris,
 250 Dulcis odor, sylvas imitatur flore sabaeas,
 Non parius candore lapis, non nardus odore
 Lilia nostra premit; nec non, si perfidus anguis
 Ingenitis collecta dolis serit ore venena
 Pestifero caecum per vulnus ad intima mortem
 255 Corde feram mittens, pistillo Lilia praestat
 Commacerare gravi, succosque haurire Falerno.
 Si quod contusum est summo liventis in ore
 Ponatur punctim, tum iam dinoscere vires
 Magnificas huiusce datur medicaminis ultro.
 260 Haec et iam laxis prodest contusio membris.

XV. PAPAVER.

- Et Cereale quidem nugarum in parte Papaver
 Hac memorare placet, quod raptae moesta puellae
 Mater, ut immensis optata obliviae mentem
 Exuerent curis, fertur Latona vorasse.
 265 Hoc simul auxilio carbunculus ater, ab imo
 Pectore qui ructus nimium convolvit amaros
 Oris ad usque fores, reprimi persaepe videtur.
 Huius ad alta caput granorum semine foetum
 Protento fragilique solet se tollere collo,
 270 Inque modum mali, regio cui punica nomen
 Indidit, unius patulo sub pellis amictu

242 *Indignae* Atroc. Basn., nos Barthii coniecturam secuti *indignae* legimus. — 260 Haec contusio, scil. Liliorum flores in mortario contusi, uti v. 255, 257. — 261 Cfr. Virg. georg. I. 212. — 270 Malo punico comparatur caput papaveris.

Grana celebrandae virtutis plurima claudit,
Deque sono mandentis habet formabile nomen.

XVI. SCLAREA.

Hic umbrosa novos inter Sclarea virores

- 275 Stipite praevalido assurgens, ramosque comasque
Altius extollit, quae quamvis rarius ulli
Quaesita auxilio, medicorum pene putetur
Effugisse manus, dulci tamen indita caldae
Et vires et odorati fermenta saporis
- 280 Praestat, eam iuxta hortensis non extima costi
Sylva latet, stomachique moras ventremque salubri
Provocat auxilio, radicis munere coctae.

XVII. MENTHA.

Nec mihi defuerit vulgaris copia Menthae
Multa per et genera et species diversa coloresque

- 285 Et vires: huius quoddam genus utile vocem
Raucisonam claro rursus redhibere canori
Posse putant, eius succos si fauce vorarit
leiuna, quem crebra premens raucedo fatigat.
Est aliud praepingue genus huiusce frutecti,
- 290 Quod iam non parvi diffundat germinis umbras
Celsa ebuli sed more petens, a stipite forti
Undique maiores foliorum prorogat alas,
Quis odor alter inest pauloque immitior haustus.
Sed si qui vires, species et nomina Menthae
- 295 Ad plenum memorare potest, sciat ille, necesse est,
Aut quot Erythreo volitent in gurgite pisces,
Lemnius aut altum quot in aëra Mulciber ire
Scintillas vastis videat fornacibus Aetnae.

XVIII. PULEIUM.

Non patitur cunctas angustia carminis huius

- 300 Pulei virtutes celeri comprehendere versu.

273 Papaver dictum esse a *papare* seu *pappare* i. q. edere. Papare puerorum est sed manducare virorum. — 289 Costus hortensis est Balsamita vulgaris. — 292 *Porrigat alas* Basn.

- Hoc apud Indorum tanti constare peritos
 Fertur, apud Gallos quanti valet indica nigri
 Congeries piperis. Quis iam dubitare sinetur
 Hac herba plures leniri posse labores,
 305 Quam pretiis inhianter emit ditissima tantis
 Gens hebenoque auroque fluens et mira volenti
 Quaeque ferens mundo. O magni laudanda Tonantis
 Virtus et ratio, nullis quae munera terris
 Larga suae non pandit opis: quae rara sub isto
 310 Axe videre soles, aliis in partibus horum
 Copia tanta iacet, quantam vilissima tecum
 Efficiunt: rursus quaedam quae spreta videntur
 Forte tibi, magno mercantur ditia regna,
 Altera ut alterius potiatur foenore tellus,
 315 Orbis et in toto per partes una domus sit.
 Puleium quam decoctum curabit amice
 Et potu et fotu stomachum (mihi crede) morantem.
 Dum canimus, quae certa gravi ratione tenemus,
 Quaedam audita et iam vero miscere cothurno
 320 Fas ususque sinit: ramum coniungito Pulei
 Auriculae, ne forte caput turbaverit aestus
 Solis, in aërio si te perflarit aperto.
 Quod nisi me currens deponere vela Thalia
 Cogeret ac tandem portus intrare moneret,
 325 Hinc tibi multiplices poteram decerpere flores.

XIX. APIUM.

- Quamvis in nostris Apium vilesceret hortis,
 Et solito id multi prodesse sapore notarent,
 Plura tamen propriis medicamina viribus acri
 Exhibet auxilio, cuius si trita capessas
 330 Semina, torquentes urinae frangere tricas
 Dicitur, ipsum etiam tenero cum germine mansum.
 Concoquit errantes stomachi penetralibus escas.
 Corporis hunc regem turbans si nausea vexet,
 Mox Apium lymphâ tristisque bibatur aceto,
 335 Passio tum celeri cedet devicta medelae.

XX. BETONICA.

- Montibus et sylvis, pratis et vallibus imis
Bettonicae pretiosa licet collectio cunctis
Pene locis superet passim, tamen hanc quoque noster
Hortus habet cultaque docet mansuescere terra.
- 340 Haec tantum meruit generali nomine laudis,
Ut si quid mea Musa velit superaddere, tandem
Mole operis devicta sui iam sentiat, illa
Utilitate minus quicquid deprompserit esse.
Hanc viridem si forte tuos coneris in usus
- 345 Carpere, siccataeve hyemi deponere pigrae,
Turbida sive tuas oblectant pocula fauces,
Seu potius longo tibi defecata labore
Dona placent, huius virtus mirabilis herbae
Omnia sufficiet, quam quosdam pendere tanti
- 350 Novimus ut contra, totum si iniuria corpus
Impetit interius, muniri viribus eius
Sese posse rati, soleant haurire diebus
Continuis hoc acre genus medicaminis almi.
Praeterea caput infesto si vulnere fractum
- 355 Tabuerit, tum crebra terens imposito sacrae
Tegmina Bettonicae, statim mirabere vires
Illius, in solidum fuerit dum clausa cicatrix.

XXI. AGRIMONIA.

- Hic quoque Sarcocolam, campos quae plurima passim
Vestit et effoetis sylvarum inventa sub umbris
- 360 Nascitur, ordinibus facile est discernere pulchris.
Haec praeter varium latae virtutis honorem,
Trita domat ventris praedirum et pota dolorem.
Si quae forte calybs infensus vulnera membris
Indiderit nostris, huius tentare iubemur
- 365 Auxilium partique imponere tonsa patenti
Germina, maturum nacturi hac arte vigorem,
Si tamen addatur mordens cataplasmati acetum.

XXII. AMBROSIA.

- Haud procul Ambrosiam vulgo quam dicere mos est
 Erigitur, laudata quidem, sed an ista sit illa
 370 Cuius in antiquis creberrima mentio libris
 Fit, dubium est multis. Medici tamen arte suapte
 Hanc utcunque colunt, tantumque haec sanguinis hausta
 Absumit, quantum potus ingesserit alvo.

XXIII. NEPETA.

- Herbarum in numero, quas hortulus ille recenti
 375 Semper prole creat, Nepetae non segnior exit
 Surculus, urticam foliis simulantibus, alto
 Vertice pergratum late largitus odorem.
 Haec variis olim morborum accommoda curis
 Non extrema alias inter decernitur herbas.
 380 Huius enim succus, roseo commixtus olivo,
 Efficit unguentum, laesae quod vulnera carnis
 Atque cicatricum deformia signa novarum
 Posse abolere aiunt, prisco reparare nitore,
 Et revocare pilos plagae quos forte recentis
 385 Pestis hiulca tulit, sanie taboque perosos.

XXIV. RAPHANUS.

- Hinc Raphanum radice potens, latoque comarum
 Tegmine sublatum, extremus facit ordo videri.
 Cuius amara satis quatienti viscera tussim
 Mansa premit radix, triti quoque seminis haustus
 390 Eiusdem vitio pestis persaepe medetur.

XXV. ROSA.

- Iam nisi me fessum via longior indupediret,
 Scrupeus atque novi tereretur carminis ordo,
 Debueram viburna Rosae pretiosa metallo
 Pactoli et niveis Arabum circumdare gemmis.
 395 Haec, quia non tyrio Germania tingitur ostro,
 Lata nec ardenti se Gallia murice iactat,
 Lutea purpureis reparat crementa quotannis,

372 *Tantumve sanguinis* Atroc., nostram lectionem habet Basn.

- Uber tum floris tantum, qui protinus omnes
 Herbarum vicisse comas, virtute et odore
 400 Dicitur, ut merito florum flos esse feratur.
 Inficit hic oleum proprio de nomine dictum,
 Quod quam saepe fiat mortalibus utile curis,
 Nec meminisse potest hominum nec dicere quisquam.
 Huic famosa suos opponunt lilia flores,
 405 Longius horum et iam spirans odor imbuit auras;
 Sed si quis nivei candentia germina fructus
 Triverit, aspersi mirabitur illicet omnem
 Nectaris ille fidem celeri periisse meatu.
 Hoc quia virginitas fama subnixa beata
 410 Flore nitet, quam si nullus labor exagitarit
 Sordis et illiciti non fregerit ardor amoris,
 Flagrat odore suo. Porro si gloria pessum
 Integritatis eat, fateor, mutabit odorem.
 Haec duo nanque probabilium genera inclyta florum
 415 Ecclesiae summas signant per secula palmas:
 Sanguine martyrii carpunt quae dona rosarum,
 Liliaque in fidei gestant candore nitentis.
 O mater virgo, foecundo germine mater,
 Virga fide intacta, sponsi de nomine sponsa,
 420 Sponsa, columba, domus, regina, fidelis amica,
 Bello carpe Rosas, laeta arripe lilia pace.
 Flos tibi sceptrigero venit generamine lesse,
 Unicus antiquae reparator stirpis et auctor,
 Lilia qui verbis vitaeque dicavit amoena,
 425 Morte Rosas tingens, pacemque et praelia membris
 Liquit in orbe suis, virtutem amplexus utranque,
 Praemiaque ambobus servans aeterna triumphis.

XXVI. DICATIO OPUSCULI.

- Haec Tibi servitii munuscula vilia parvi
 Strabo tuus, Grimalde pater doctissime, servus
 430 Pectore devoto nullius ponderis offert,

419 *Virgo* Atroc., *virga* Basn. — 429 *Pater sanctissime* Barth. ex
 coniectura. Patet praeterea ex hoc ipso versu auctorem se *Strabonem* dicere
 non *Strabum*.

- Ut cum conceptu viridis consederis horti,
Super opacatas frondenti germine malos
Persicus imparibus crines ubi dividit umbris,
Dum Tibi cana legunt tenera lanugine poma
435 Ludentes pueri, schola laetabunda tuorum,
Atque volis ingentia mala capacibus indunt,
Grandia conantes includere corpora palmis:
Quo moneare habeas nostri, Pater alme, laboris,
Dum relegis, quae dedo volens, interque legendum
440 Ut vitiosa secas, deposco, placentia firmes.
Te Deus aeterna faciat virtute virentem
Immarcescibilis palmam contingere vitae,
Hoc Pater, hoc Natus, hoc Spiritus annuat almus.

432 *Subter* Barth. item. — 434 *Lanugine mala* Barth.

Explicit Strabonis Hortulus.

PROLEGOMENA AD OTHONEM CREMONENSEM.

Sub nomine Othonis, seu Othonis Cremonensis, extant in nonnullis Regiminis Salernitani editionibus (Francofurti apud Egenolph. 1551, 53, 56, 57, 59 et Parisiensibus quibusdam) versus memoriales CXIV, qui de medicamentorum simplicium cognitione agunt. Hos versus multo rectius conscriptos, ad numerum CXXXVIII auctos et prooemio prosa oratione scripto instructos continet Codex bibliothecae academicae seu Paulinae Lipsiensis membraneus (N. 1213. fol. min. Catal. Felleri pag. 280. n. 40) seculo XIV ineunte scriptus simul cum aliis forsitan eiusdem auctoris versibus CCXLI qui de medicamentis compositis agunt in Nicolai Praepositi dispensatorio contentis. Deditus igitur ex hoc codice hos illosque versus simul, ita ut numerus eorum sit CCCLXXIX; contulimus accurate cum editionibus Regiminis Salernitani 1557 et 1559, ex qua collatione facile apparet, horum versuum minimam tantum partem eamque pessime corruptam typis hucusque excusam fuisse. Ubi varia lectio indicanda fuit, designavimus lectionem Codicis manuscripti per μ , lectionem in editionibus 1557 et 59 impressam per σ , et ubi hae impressiones ipsae inter se differrent, quod perraro accidit, indicavimus alteram (1559) per τ . Desunt vero in editionibus impressis non solum omnia medicamenta composita, sed et simplicibus quoque XIII sequentes: Classa, Cassia fistula, Cinnamonum, Cyperus, Muscus, Nux muscata, Opium, Pix, Pyrethrum, Scamonea, Spica nardi, Storax calamita, Sanguis draconis.

De Othone Cremonensi videatur Paschalis *Galli* bibliotheca medica (Basil. 1590. 8.) pag. 247, Israel. *Spachii* nomenclator scriptorum medicorum (Francof. 1591. 8.) p. 152, Io. Antonid. *van der Linden* de scriptis medicis (edit. 3. Amstelod. 1662. 8.) p. 505, Georg. Abrah. *Mercklin* Lindenius renovatus (Norimb. 1686. 4.) p. 861, Chr. Guil.

Kestner medic. Gelehrtenlexicon (Jen. 1740. 4.) p. 607,
 Chr. Gottl. *Jöcher* Gelehrtenlexicon III. pag. 1136, Alb.
Haller biblioth. botan. I. p. 216, biblioth. medic. pract. I.
 pag. 428.

O T H O C R E M O N E N S I S

DE ELECTIONE ET VIRIBUS MEDICAMENTORUM SIMPLICIUM ET COMPOSITORUM.

P R O O E M I U M.

Quoniam firmitus memoriae commendantur, quae me-
 trice scripta sunt, et hoc duplici de causa, quarum alia est
 quod pedalis consonancia delectationem ingerens in animo
 auditoris et maxime addiscentis constanter reponitur. Sic
 quoque oblivionem elimat et expellit. Ideo attentius consi-
 derans non ad laudem, sed auditorum commodum in arte
 medicinae studentium signa et cognitiones bonitatis et ma-
 litiae specierum, deinde laudes omnium opiatarum, ele-
 ctuvariorum et unguentorum antidotarii scribere proposui
 metro mediante. In quo non quaeratis splendorem carmi-
 nis, sed ad utilitatem sufficiant rudi et inculto stilo con-
 texta. Finito prooemio sequitur principale.

P A R S P R I M A.

L I G N U M A L O Æ S.

- 1 Res aloës lignum pretiosa, sit hoc tibi signum:
 Quod nigredo parum maculat, fragrans, subamarum,
 Si grave, nodosum, subdurum, sit pretiosum.

A L O Æ H E P A T I C U M.

- Subrufum, clarum, fragile, paulisper amarum
 5 Est aloë carum, rerum res una bonarum.

1 Est aloës lignum melius sit σ ; inscriptio *De ligno aloës* μ , *Aloë* σ . —
 2 Quod nigredo parum dat fragile subamarum σ . — 3 Sit grave σ . — 4 Est
 aloë carum simplex res una bonarum Subrufum, clarum, frangibile, parum
 amarum σ .

AGARICUS S. FUNGUS ABIETIS.

Res frangi praesto pretiosus agaricus esto,
Candidus et splendens, onus in libra leve pendens.

ALUMEN.

Si dirimens lumen albedine lucet alumen,
Et partes oris salsi punctura saporis
10 Mordicat, aut sputum super hoc reddatur acutum,
Huic laus debetur, si veneat, aera meretur.

ASA FOETIDA.

Quo mage foetorem facit asa, scias meliorem.

AMMONIACUM.

Est pretium pandens ammoniacum bene candens,
Quo magis est purum pretii plus promeriturum.

ANTIMONIUM.

15 Multum splendoris antimonii melioris
Est signum; stagni si splendet imagine, magni
Nominis est, teritur hoc, illud fusile scitur.

AMBRA.

Laudes ambra merens levis est et dentibus haerens,
Dives odore, foris grisei sunt signa coloris.

AMIDUM.

20 Laus est albentis amidi foecunda recentis,
Ex antiquato virus prodire putato.

ANACARDI.

Forma maiores anacardi sunt meliores.

ANETHUM.

Haud tibi sit spretum, si linguam pungit anethum.

7 Splendens, libramine leveque pendens σ. Inscr. Agaricus σ. — 8 Si
petis lumen σ. — 9 Et fit pars oris salsi compuncta σ. — 10 Ac sputum
praeterea reddit acutum σ. — 11 Laus huic detur (debetur), praestantius
illa medetur σ. — 12 Assa tu dic meliorem σ. — 13 Pendens armoniacum
(sic etiam in inscr.) σ. — 14 Plus est valiturum σ. — 15 Multi spl. anti-
monium est melioris σ. — 16 Et signum σ. — 17 Et manibus teritur sic (si)
illud fragile fertur σ. — 19 Odore foris gypsi sunt σ. — 21 Antiquato reli-
quum prodire σ. — 22 Fama maiores σ. — 23 Non tibi σ.

ANISUM.

Copia dulcoris dos est anisi melioris.

AMMI ET APIUM.

- 25 Ut sibi laus detur ameos apiumque meretur,
Si degustatum pungit mordetque palatum.

ASPHALTUM.

Grandi foetore, levitate, nigroque colore
Haec per signa potes asphalti noscere dotes.

ALCANNA.

- Quisquis ea gaudes alcannae collige laudes,
30 Quam color offuscat subrufus laude coruscat,
Laus augmentetur huic si levitas societur.

ACETUM.

In terram fusum si spumat, cedat in usum,
Gestans completum cumulum bonitatis acetum.

BOLUS.

- De bonitate boli spem tu tibi ponere noli,
35 Qui frangi nescit, qui parce vixque rubescit,
Quo non viscatur dens si cum dente teratur.

BALSAMUM.

- Laudari digna si sint tibi balsama, signa
Quis fructus citri color est, lux splendida vitri,
Quae mox ut lingas capitis turbare miringas
40 Sentis, et infundas lactis si stantis in undas

24 *Mos est* σ; *dulcoris anisi sit mel.* τ. Versus legitur quoque in Regim. Salern., c. 50, v. 152. — 25 *Ameos aurumque* rectius σ; inscr. habet *Ammi ameos* σ; *De ameos et apio* μ. — 26 *Si tibi gustatum mordet pungitque* σ. — 27 *Nigro colore* σ. Inscr. *De aspalto* μ, *Asphaltum* σ. — 28 *Discere dotes* σ. — 31 *Augmentatur levitas si consociatur* σ. — 32 *In terra f. s. sp. c. ad usum* σ. — 33 *Gestans impletum annulum* σ. — 35 *Partim vixque* σ. — 37 *Sic sint tibi balsami* σ. — 38 *Cui fructus* σ. — 39 *Cui mos ut lingas c. t. maringes* σ. Miringae (pro *Meninges*) dicuntur cerebri involucria membranacea apud scriptores medii aevi. — 40 De hac balsami ope lactis facta probatione vide Dioscor. et Platearium. Deest v. 40 in σ, et leguntur illius loco: *Quod lingua tactum penetrat fervore palatum, quod si ponatur in aqua non submergatur.*

Vasis in extrema media vel parte suprema
Si dimittantur, illic immota morantur.

BORAX.

Si tibi veracem mens est novisse boracem,
Elige candentem, duram, sine sorde nitentem.

CARDAMOMUM.

- 45 In morsu dentis si linguam pungere sentis,
Non sine dulcore, rufo rutilante colore,
Sit cardamomi pretium, tibi collige promi.

CLASSA.

Spes tibi sit cassa, iubaris si nescia classa
Vergit in obscuram caligine plena figuram.

CAMPHORA.

- 50 Camphora candore nivis aemula, suavis odore,
Lucida frangenti, candens, haec sit tibi menti.

CASSIA FISTULA.

Rufa, gravis, clara, sit cassia fistula cara;
Nigra, minus mota resonans, gravitate remota
Si venundetur, quasi res sine re reprobetur.

CASSIA LIGNEA.

- 55 Rufa, iuvans gustum, de qua vix fractio frustum
Tollit, venalis sit cassia lignea talis.

COLOQUINTIDA.

Non resonans mota, per pulpam candida tota,
Si pulpis haeret semen, si firma cohaeret
Seminibus pulpa; coloquintida sit sine culpa.

CINNAMOMUM.

- 60 Subtile, alichimum cinnamomum sibi primum

42 Si dimittatur *il. im.* moratur Quod multum clarum citrinum sit tibi charum σ . — 47 Sic card. pr. t. c. pomi, ita legit hunc versum σ et ante v. 45. — 48 Classa est resina iuniperi. — 50 Nimis aemula μ , σ , lego *nivis*. — 51 Fulgenti candens sit haec tibi σ . — 55 Tolle venalis si cassia lignea talis Rufa iuvans gustum dat quaevis fractio frustum σ . — 57 Seminibus pulpa coloquintida sit sine culpa Non residens mota per plurima candida tota σ .

Laude locum merito legit, id laudabile scito
Quod cum dulcore diffundit acumen in ore.

CASTOREUM.

Nigrum, nervosum, novitate recens, glutinosum,
Gustibus exosum, grave, castoreum pretiosum.

CUBEBAE.

- 65 His laudem praebe, quae fragrant leve cubebae,
De pretio tutus sis cum sapor assit acutus.

COSTUS.

- Costum gustate, si sit cum ponticitate,
Et si lingua parum gustum denoscat amarum,
Si confringatur, nec pulvis fiat, ematur,
70 Spem mage confirma, si sit substantia firma.

CORALLI.

Forma corallorum sic sit tibi nota bonorum:
Si solidi, plani, spe non laudantur inani,
Si grossi, clari, digni sunt laude notari.

CIPERUS.

- Munda sit et pura ciperi substantia dura
75 Intus sive foris citrini plena coloris.

CALAMUS AROMATICUS.

Si iuvat olfactus, nec abundat pulvere fractus,
Parceque candescit calamus, sic laus sua crescit.

CAPARUS.

Laudatur caparus solidus rubeus subamarus.

DRAGANTUM.

Commendat tantum splendor, viror, omne dragantum.

63 *Gustibus exosum grave castoreum preciosum Nigr. nerv. simul atque recens glut. σ.* — 65 *Quae spirant lene cub. σ.* — 68 *Gustu dignoscit σ.* — 69 *Nec fiat pulvis σ.* — 70 *Deest in σ. Pro substantia habet Cod. μ sub-rubra, sed iam Platearius (de simpl. medic.) monet, eligendum esse costum „qui cum frangitur non facile pulverizatur, nec intus habet minuta foramina“.* — 76 *Parte candescit c. s. l. s. cr. Si iuv. o. n. a. p. fr. σ.* — 78 *Sit tibi caparus sol. σ.* — 79 *Dragantum est vitriolum, dragagantum est gummi tragacantha. Commend. tantum vivax splendor esse dragantum σ.*

DRAGAGANTUM.

- 80 Promit laudanti splendor pretium dragaganti,
Quo minus obscurum laudis magis est habiturum.
Album frigidoris fomes, rufumque caloris.

GALBANUM.

Haec tua sint cura quae candent galbana dura.

GARIOFILUS.

- Laude quis insignis gariofilus his cape signis:
85 Quem si pertundat unguis liquor intus abundat,
Si tumor assit ei coniunctus grossitie,
Qui cum mordetur bene mordicat, aera meretur.

GALANGA.

Huic laudem pange, quae sit subrufa galange,
Si sit acuta, gravis, in odoris munere suavis.

GUMMI ARABICUM.

- 90 Quod mittunt Arabes inquinat insita labes,
Gummi si splendet, quia laus ex hoc sibi pendet.

HERMODACTYLUS.

Laus tibi de iure datur hermodactyle dure,
Integer absque poris, albi cui signa coloris.

LIQUIRITIA.

- Sit tibi contempta liquiritia pulverulenta,
95 Et collaudetur si rufa croco simuletur.

LADANUM.

Molle malaxari, leve, nigrum, non grave nari
Ex pretii merito ladanum laudabile scito.

80 Draganti et dragaganti caput in unum coniungit et versum „Promit etc.“ omitt. σ. — 81 *Laudem magis* σ. — 82 *Alb. frigoris fomes ruffique coloris* σ, sed minus recte, quod ex Platearii verbis patet: „nota quod album (dragagantum) in frigidis medicinis, subrufum et citrinum in calidis debet poni.“ — 83 *Haec tibi sit cura quia splendent g. pura* σ. — 84 *Garryophila laudantur et per haec signa probantur* σ. — 85 *Quae si* σ. — 87 *Quod cum* σ. — 88 *Laudes* σ. — 89 *Gravis odoratus minime suavis* σ. — 90 *Gummi si sp. q. l. e. h. s. p. Quod m. A. non culpat insita labes* σ. — 92 *Laus detur iure tibi herm.* σ. — 93 *Poris tibi sit albique coloris* σ. — 94 *Sit tibi probata liqu. pulverisata* σ. — 95 *Et si tundatur sit rufa croco simulatur* σ. — 96 *Ex pr. m. ladanum l. sc. Molle laudari leve nigr. neque gravari* σ.

MUMIA.

Si venundetur nigra mumia clara probetur.

MASTIX.

Mastix labe caret, si candens lumine claret.

MYROBALANI.

- 100 Qui gravitate manum gravat elige myrobalanum,
Intus splendentem gummosa luce nitentem.

MUSCUS.

Subrufus, fragrans, cerebri loca summa peragrans
Ascensu celeri, muscus solet aera mereri,
Qui magis est carus in acumine sit subamarus.

MACES.

- 105 Haud pretio sordet si macis acumine mordet
Ut quem legas dignum rufedo sit tibi signum.

MYRRHA.

Myrrham laudate si grossa caret gravitate,
Quae potius praestat iubar in rubedine gestat.

MANNA.

Damnatur sanna, nisi dulcis, candida manna.

NUX MUSCATA.

- 110 Pulverulenta, levis, non pungens os, neque lenis,
Nux est muscata vilis, quasi res reprobata.

SAL NITRI.

Nitri summa salis laus est albedo nivalis.

OPOPANAX.

Opopanax clarum subrufum sit tibi carum.

OPIUM THEBAICUM.

- Quod venit a Thebis, opio laudem perhibebis,
115 Naribus horrendum, rufum laus dictat emendum.

98 *Nigra vendetur si mum. cl. pr. σ.* — 100 *Quod gr. m. premit eligo m. Intus splendorem g. l. nitorem Qui magis est clarus in acumine sit subamarus, qui versus non huc sed ad caput de musco pertinet.* — 105 *Est pretio sacer si mordet acumine macer Utque scias dignum rubedo sit tibi signum σ.* — 109 *Sunt vilia grana nisi σ.*

PIX.

Quae labem nescit pix lucens graeca nigrescit.

PYRETHRUM.

Praetendit iura pyrethri substantia dura,
Integra, confracta putrido sine pulvere, tacta
Aspera, gingivis hoc sit laudabile cuivis.

PIONIA.

120 Pulveris ignara, nigra, dura, ponia cara.

RHEUBARBARUM.

Passim contusi candor, rubor atque reclusi
Visibus extrorsum, gravitas missura deorsum
Libram, commendant si qui rheubarbara vendant.

SCAMONEA.

In gustu grata, frangi levis, albificata,
125 Sputo clarescens, sit scamonea nigrescens.

SPICA NARDI.

Rufa, sapore parum peracuto si quid amarum
Intersit, spica redolens, medicis sit amica.

STORAX CALAMITA.

Exigit aes a te: rutilans cum ponticitate
Prona malaxari glutinosa storax bona nari.

SANGUIS DRACONIS.

130 Res socianda bonis pretio vel laude draconis
Sanguis, si mundus, clarus, si subrubicundus.

SARCOCOLLA.

Albam, gummosam, sarcocollam pretiosam
Collige, maiorem pretio multo meliorem.

116 Pix graeca i. q. colophonium. — 120 Ponia i. q. paeonia. —
121 Libram ostendat si quis reubarbara vendat Rufa sapore parum suba-
cuto si quid amarum σ. Albedo cum rubore in frustulis conspicua et pon-
dus sunt signi melioris rheubarbari. — 124 Sub voce Diagridion habet σ:
Sputo clarescens scammonia fitque nigrescens In gustu etc. — 132 Alb. spu-
mosam s. pr. Coll. mai. pr. m. mel. Mixtus candori modicus viror in me-
liori σ, qui versus ad caput de spodio pertinet, ubi deest.

SPODIUM.

Mixtus candori modicus nigror in meliori

135 Est spodio, nota laus est gravitate remota.

SQUINANTUS.

Candor squinanti signum est insigne probanti.

THAMARINDUS.

Mollis, nigrescens bonus est thamarindus arescens.

THUS.

Thus quod clarescit candens contagia nescit.

P A R S S E C U N D A.

PROOEMIUM.

Post complementum doctrinae cognitionis specierum magis necessariarum et difficiliorum ad cognoscendum: dicenda est et docenda commendatio et laus antidotorum et aliorum in antidotario subsequentium.

AUREA ALEXANDRINA.

Renes et rheuma, lapis et caput, algida matrix,

140 Vis apoplexiae, disuria tetaneusque,

Haec si quem laedunt tibi funditus, aurea, cedunt.

ADRIANUM.

Offensae lucis caligo, dolor capitalis,

Delictum stomachi, capitis, hieranoxia, tumoris

Causa melancolia, renum pressura, dolores

145 Stranguriae, splenis tumor algescens hepatisque

Si laedunt, sanum faciens est hoc adrianum.

135 *E spodio nota* σ. — 137 *Tamuriscus* σ, aperte falsum. — 138 Hunc versum priori perperam adiecit σ, et sequuntur adhuc quatuor versus, qui in cod. μ desunt et ad Othonis opus non pertinent, scilicet:

Panis habens oculos, non monstrans caseus illos,

Et puli stulti, piscesque senes et adulti

Et satiens vinum, lentum piper atque caminum

Talis pastura non est sanis nocitura.

— 139 Vid. Aegidii carm. de laudibus et virtutibus compositorum medicaminum l. 1. v. 168. — 142 Aegid. l. 1. v. 431. — 143 Hieranoxia, hieranoxa, hieranosos est morbus epilepticus.

ACHARISTUM.

Fluxus haemoptoicus, artus dolor, asthma, catarrhus,
Frigore constrictum pectus fugiunt acharistum.

DIAOLIBANUM.

Constringit fluxum diaolibanum lacrimarum
150 Et capitis vitium depellitur eius ad usum.

ESDRA.

Accelerat partum, falsum fugat esdra timorem,
Diminuit virus ex quovis vulnere morsus,
Latrantis rabidi depellit iura nocendo.

FILONIUM.

Pleuresis, iliaca, nefresis, colicus dolor, error
155 Argentis stomachi, peripleumonia, tumores
Splenis, vesicae vitium, vestigia sputi
Sanguinei, per filonium sunt apta fugari.

HYGIA.

Hygia gingivae depellit rheuma, dolores
Ventris diminuit, oculorum nubila solvit.

HIDROCOPION.

160 Oppresso triteo valet hidrocopion aegro,
Frigora quartanae fugat et mala cotidianae.

METRIDATUM.

Metridatum capitis vitium quod provocat algor
Extinguit, confert timidis et sata medetur
Causa melancholicis, oculis lacrimantibus, auris
165 Succurrit vitio, malae mala mitigat, aegram
Evellit dentis causam, mortale venenum
Dissolvit, quartana replet et frigore laxum
Ventrem constipat, quae cocta balaustia firmat.

147 Aegid. l. 1. v. 686. — 149 Aegid. l. 2. v. 648. — 151 Aegid. l. 3. v. 44. — 154 Filonium seu Philonium est electuarium acre sedativum a Nicolao Praeposito descriptum. — 160 Hidrocopion seu Idrocopion olympiacum est electuarium aromaticum a Nicolao Praeposito descriptum, quasi sudorem abscindat. — 162 Aegid. l. 3. v. 866. — 163 *Tumidis et sana hab.* cod. μ .

MUSA AENEA.

- Si tibi quartana nocet, hanc fugat aenea musa,
 170 Cotidiana ruit, redit interrupta facultas
 Mingendi, sudor vitam praenunciat aegri.

OPOPYRA.

Defectum malae, manuum, linguae, pedis, oris,
 Opopyrae virtus fugat et confert tremulosis.

SOTIRA.

- Turbo melancholicus, oculi, dentis, dolor auris,
 175 Passio longaeva tussis, violenta podagra,
 Impetus arteticae, peripleumonia, frenesis,
 Poena sciae, stomachi vomitus, vitium hieranoxae,
 Sputum sanguineum, virus letale, solutus
 Venter, quartana, dolor asthmaticus, violenta
 180 Disnia, conturbans capitis dolor, ictericorum
 Munda cutis sotirae valescunt munere magnae.

TIRIACA MAGNA.

- Vis apoplexiae, scotosis, cephalaea, venenum,
 Humida raucedo, pressuraque pectoris arcti,
 Asthmatis insultus, peripleumonia, dolores
 185 Iliacae, dolor arteticus, nefresis, lapis, algens
 Hydropicus, colicae violentia, menstrua, foetus
 Mortuus, ictericae labes, contagia leprae,
 Frigiditas stomachi, hieranoxae passio, cordis
 Defectus, cerebri vitium, compressio splenis,
 190 Poena febris typicae, magnae cedunt tiriaca.

DIASATYRION.

Algentem febrem, matricis frigiditatem,
 Latrantis morsum canis attractumque venenum,
 Reptilium pellit virus diasatyrii usus.

169 Aegid. l. 3. v. 1031, rectius *Musa ennea*. — 171 Aegid. l. 3. v. 1100. — 174 Aegid. l. 4. v. 541. — 176 Artetica i. q. arthritis. — 177 Poena sciae i. q. malum ischiadicum. — 180 Disnia i. q. dyspnoea. — 182 Aegid. l. 4. v. 605. — 183 *Pectoris ara* habet cod. μ , lego *arti* seu *arcti* ut infra v. 308. — 185 Iliacae passionis dolores, dolor arthriticus, hydrops ex causa frigida. — 190 Febris typica seu intermittens. — 191 Aegid. l. 2. v. 218.

TRIFERA MAGNA.

- Trifera magna iuvat conceptum, menstrua promit,
195 Matricem mundat, somnum surgentibus affert,
Corrigit errorem stomachi, confert mulieri.

ANTIMORON.

Antimoron delicta sciae, nefresim, cephalaeam,
Offensam stomachi, matricis damna, podagram
Destruit, emendat errantes ore colores.

RUBEA TROCISCATA.

- 200 Enervat flegmaticam rubeae vis cotidianam,
In triteo confert, descensum rheumatis aufert.

REQUIES.

Dat requiem requies quartanis, cotidianis,
Tertia quae revocat lux febris noxia quassat.

ATHANASIA.

- Fluxum constringit ventris, muliebria sistit,
205 Sanguinei sputi causas abstergit et undas,
Fortiter exsiccat athanasia sanguine nares.

MICLETA.

Sistit haemorrhoidas, torturam mitigat omnem,
Compescit fluxum ventris micleta per usum.

BENEDICTA.

- Gutta pedum, vesica dolens, dolor articularis,
210 Regnans in rene gravitas, cedunt benedictae.

BLANCA.

Hydropisim, tyriam, colicam, splenem, cephalaeam,
Nervi defectum, nigros oculos, hieranoxam,
Haec sanat blanca iusto moderamine sumta.

194 Aegid. l. 4. v. 783. — 197 Electuarium purgans a Nicolao Praeposito descriptum. — 199 Discoloratis prodesse dicitur. — 200 Aegid. l. 4. v. 352. — 202 Aegid. l. 4. v. 429. — 204 Aegid. l. 1. v. 518. — 207 Aegid. l. 3. v. 967. — 209 Aegid. l. 1. v. 829. — 211 Aegid. l. 1. v. 756. Tyria sc. lepra. — 212 Medetur paralysi, oculorum morbis, epilepsiae.

POTIO PAULI.

Febri quartanae confert tua potio, Paule,
215 Confortat nervos, enervat vim hieranoxae.

PAULINUM.

Quam dat descensus humorum destruit usus
Tussim Paulini, thoracis frigora tollit,
Quos chimus offendit, oculis sua iura rependit.

PILULAE AUREAE.

Lumina clarificat, caput aurea pilula purgat,
220 Turbo ventosus stomachi ruit eius ad usus.

PILULAE SINE QUIBUS ESSE NOLO.

Commendant usus, quibus est nomen „sine quibus“,
Auribus, iliacae, ventri, prosunt cephalaeae.

POTIO MUSCATA.

Potio muscata confortat debilitata
Corda, iuvat stomachum, scotosim solvens oculorum.

PICRA GALENI.

225 Frigiditas capitis, matricis, nausea ventris,
Errores stomachi fugiunt picram Galieni.

PILULAE DIACASTOREAE.

Stranguriae solvit vitium cillique dolorem,
Arida membra iuvat, paralytica lumina mundat.

EMPERISTON.

Menstrua, rheuma, color nothus, asthma, podagra, tumores
230 Falsi, poena sciae, ptisis, lethargicus error,
Artheticae torpor, oculi, cerebri dolor, albor
Splenis, vertigo capitis, raucedo, nociva
Frigiditas stomachi, peripleumonia, screatus
Sanguinis, ut cessent emperiston tibi parat.

214 Aegid. l. 4. v. 70. — 216 Aegid. l. 4. v. 85. — 219 Aegid. l. 4. v. 108. — 221 Aegid. l. 4. v. 141. — 223 Syrupus ex aromatibus et moscho, cuius compositionem exhibet Nicol. Praepos. — 225 Aegid. l. 4. v. 76. — 227 Aegid. l. 4. v. 160. — 229 Theodoricon emperiston, v. Aegid. l. 4. v. 956.

ANACARDINUM.

- 235 Lethargia stupens, vertigo, frigida matrix,
Nervi debilitas, haec si sint noxia cuivis
Ex anacardino procedit causa salubris.

MEMPHITUM YERALOGODION.

- Memphito cedunt, quae linguam noxia laedunt,
Phlegma, melancholicus humor, hieranoxa, dolores
240 Argentis stomachi, vertigo, dolor capitalis.

HIERA RUFINI.

Serpigo, scabies, ex salso phlegmate labes
Leprae quae prodit, nomen capit ex elephante,
Morphea, quae maculat faciem, quae corpora foedat,
Hae sunt, Rufine, quibus das nocumenta ruinae.

HIERA GALENI.

- 245 (Cervic)ibus, capiti, matrici, renibus, auri,
Vesicae, spleni, hiera parat opem Galieni.

HIERA CONSTANTINI.

Quam Constantinus promisit hiera visus.

HIERA ABBATIS DE CURIA.

- Nomine laetitiam tibi dat hieracuria, guttam
Diluit et choleram purgat cum phlegmate nigram,
250 Destruit argentem nervorum debilitatem.

DIACASTOREUM.

Nervi defectus, cephalaea nocens, hieranoxa,
Emfraxis splenis hepatisque, repletio renum,
Vertigo capitis, somnusque lethargicus, haec sunt
Quae diacastoreum depellens liberat aegrum.

DIAPRUNIS.

- 255 Causonicis, sinocis et caumatibus peracutis
Utilis est usus infrigidans hos diaprunis.

235 Theodoricon anacardinum v. Aegid. l. 4. v. 1027. — 238 Yeralogodion Memphitum, rectius *Hiera Logadii*, v. Aegid. l. 4. v. 1326. — 241 Aegid. l. 4. v. 1523. — 245 Aegid. l. 4. v. 1387. — 247 Aegid. l. 4. v. 1410. Versus hic deesse videtur. — 248 Electuarium drasticum a Nicolao Praeposito descriptum, bene distinguendum a Diarrhodon Abbatis, quod plane alia est compositio. — 251 Aegid. l. 2. v. 598. — 255 Aegid. l. 2. v. 859. Causon et synochus, febris ardens et continua.

SUCCUS ROSARUM.

Antidotum succi symptomata noxia salsi
Phlegmatis extinguit, ferventis caumata pellit,
Arteticae truci placida est medicina rigori.

CONFECTIO COPHONIS.

260 Lenimen triteo tua dat confectio, Copho,
Expellit choleram, constrictum solvere ventrem.

PSILLITICUM.

Cocta satis tute febris succurrit acutae
Psilliticum, choleram purgat, castigat acutas.

KATHARTICUM IMPERIALE.

Pesti ventosae stomachi valet imperiale,
265 Iliacae vires enervat et absque dolore
Consuevit pingues et strictos solvere ventres.

OXY SIMPLEX.

Causonis et sinochi vim simplex mitigat oxy.

OXY LAXATIVUM.

Qui ventrem laxat, tritei discrimina cessat.

TRIFERA SARACENICA.

Ictericae labes, hepatis calor et cephalaea
270 Ex cholera, triplicis, duplicis vel simplicis ardor,
Luminis offensa cholerae quam gignit acumen,
Si quinquam laedunt tibi Sarracenica cedunt.

DIAMARGARITON.

Laetificat, cor confortat, stomachum iuvat, occat
Cardiacam, (vires) cui margarita ministrat.

DIANTHOS.

275 Tristes, cardiacos, macilentos, debilitatos
Ex cronico morbo reparat sanatque dianthos.

260 Tritheus i. q. febris tertiana. — 262 Aegid. l. 3. v. 312. — 264 Aegid. l. 3. v. 752. — 267 Aegid. l. 3. v. 1224. — 269 Aegid. l. 4. v. 845. — 273 Aegid. l. 2. v. 46. Occare i. q. destruere sicut arator glebas. — 275 Aegid. l. 2. v. 182.

DIACIMINUM.

Rheuma, ptisim, veteris quartanae frigora febris,
Pectoris algorem, stomachi delicta relegat,
Cui nomen proprium confert ex parte ciminum.

DIACOSTUM.

280 Algens hydropisis, inflati passio splenis,
Si noceant aegro cedunt penitus diacosto.

DIADRAGAGANTUM.

Exstirpat tussim, ptisim hepatisque calores,
Pulmonis vitium, cui nomen dat dragagantum.

DIASENE.

Tristem, maniacum, fantasma melancholicorum,
285 Splenis, cardiacae vitium sanat diasene.

DIAIRIS.

Effugiunt una diairi tussis et asthma,
Et simul cedit si disnia frigida laedit.

DIACALAMINTUM.

Pectoris algori confert tussique senili,
Sanat quartanam cui nomen dat calamintum,
290 Abstergit vomitum, digestivam iuvat, aufert
Rheuma, ptisim, proprium restaurat in ore colorem.

DIACITONITEN.

Constipat ventrem, cui praestant coctana nomen.

DIACAMERON.

Quod cameron nomen denominat, asthma, dolorem
Arteticae, ptisim, tussim, stomachique relegat
295 Errorem, renum proscribit debilitatem.

DIASATYRION.

Lascivos motus veneris perducit in usus,

277 Aegid. l. 2. v. 420. — 280 Aegid. l. 2. v. 725. — 282 Aegid. l. 2. v. 626. — 284 Aegid. l. 2. v. 592. — 286 Aegid. l. 2. v. 822. — 288 Aegid. l. 2. v. 442. — 292 Aegid. l. 2. v. 569. Coctana s. cottana s. cottona sunt mala cydonia. — 293 Diacameron rectius dicitur Diathamaron, ob dactylorum fructus, quos habet. — 296 Aegid. l. 2. v. 218.

Lumborum motus eligmatis adiuvat usus,
Quod satyris aptum nomen redolet satyrorum.

PLIRIS.

Exacuit sensus pliris, oblivia tollit,
300 Tristitiae curas adimit, cor debile firmat,
Confortat cerebrum, hieranoxa liberat aegrum.

ELECTUARIUM DUCIS.

Electum ducis antidotum si cedit ad usum
Calculus extrahitur, cedit violentia fumi
Ventosi, digestivae proscribitur error
305 Virtutis, gravis iliacae vis desinit esse.

PHILOANTHROPOS.

Stranguriam, lapidem, nefresim, lapidisque dolorem,
Splenis duritiem philoanthropos sedat ad unguem.

GARIOPHILLATA.

Proscribit ructus acidus et pectoris arcti
Stricturas aperit, digestivam reparando
310 Ventris virtutem, cui das, gariophile, nomen.

IUSTINUM.

Si mingis muscas, si corrumpat tibi lumbos
Calculus, iliacae si plectaris gravitate,
Uttere iustino, quod prodest strangurioso.

LITHONTRIPON.

Pertundit lapidem lithontripon et fugat omnem
315 Iliacae causam, renum portans medicinam.

MEL ROSACEUM.

Cum calida stomachus mundatur melle rosato,
Frigida si fuerit aqua confert debilitato.

297 Eligma s. eclegma est electuarium. — 299 Aegid. l. 3. v. 235. —
302 Aegid. l. 3. v. 253. — 306 Philoanthropos est medicamentum compo-
situm diureticum a Nicolao Praep. descriptum. — 311 Iustinum est medi-
camentum compositum diureticum a Nicolao Praep. descriptum. — 314 Li-
thotripton medicamentum, compositio a Nicolao Praep. descripta. — 316
Aegid. l. 4. v. 509.

STOMATICON CALIDUM.

Si fuerit calidum, stomachum mundat, ilia solvit,
Si medicina movet modicum fluxum magis auget.

ZINZIBER CONDITUM.

320 Algorem stomacho, thoraci, renibus aufert,
His dum conditum sorbicia zinziber affert.

DIARRHODON.

Ictericis, ethicis, hepatis fervore perustis,
Cardiacis, calidis diarrhodon convenit istis.

DIAPENIDION.

Pulmonis vitium, raucedo sicca, maligna
325 Si cui tussis obest, diapenidion sibi prodest.

ROSATA NOVELLA.

Luxuriam sitis extinguit, vomitum fugat, aufert
Sudores grata mala post diurna rosata.

ZUCARA ROSATA.

Cardiacam, ventris fluxum, stomachique calorem
Vis pellit zucarae confortativa rosatae.

ZUCARA VIOLATA.

330 Pectoris ariditas, ethicae consumptio, tussis
Pleuretici, peripleumonia, pressura, negatum
Ventris opus, zucarae violatae cedit ad usus.

STOMATICON.

Quod capit a stomacho nomen, succurrit acutis,
Fervorem reprimit, sitis incrementa repellit,
335 Si vis confectis dominetur frigiditatis.

SYRUPUS ROSACEUS.

Ventrem constipat, castigat caumata febris,
Confortat, pellitque sitim, fugat ariditatem
Syrupi virtus, rosa quem producit ad usus.

318 Aegid. l. 4. v. 571. — 319 Stomaticon laxativum adjuvat medicaminum non satis purgantium efficaciam. — 322 Aegid. l. 2. v. 478. Ethicus i. q. hecticus. — 324 Aegid. l. 2. v. 544. — 326 Aegid. l. 4. v. 321. — 328 Rhodozaccara v. Aegid. l. 4. v. 493. — 333 Quatuor genera Stomatici vide ap. Aegid. l. 4. v. 576.

SYRUPUS VIOLACEUS.

Humectat siccas febres, ventrisque reducit

340 Offensam, affectus sitis extinguit violatus.

TRIA SANDALI.

Ictericis, ptisicis stomachi capitisque dolorem

Ex cholera pellit, cui nomen sandalus addit.

DIAMORON.

Rheumaticae labis diamoron sublevat uvam,

Desiccans humidum graviter iuvat atque palatum.

APOSTOLICON.

345 — hus apostolicon ferrum trahit et mala renum

Mitigat, innatum fugat ex humore dolorem

Vulneris, et gracilis ex hoc fit grossa cicatrix.

CERONIUM.

Invadens spatulas pectus dolor algidus atque

Splenis durities innata, calore remisso

350 Algens hydropicus, torpescens frigore matrix

Cedunt ceronio, si membro imponitur aegro.

OXYROCROCEUM.

Oxyrocroceo vis fracto subvenit ossi,

Mitigat ingentes humore fluente dolores,

Solvit apostaseos mala duritiamque remollit.

SAL SACERDOTIS.

355 Sale sacerdotis capitis dolor et malus oris

Cedit odor, caligo cadit tenebras oculorum

Abducens, tusses fugiunt et anhelitus altus.

OLEA FRAGRANTIA.

Myrti, mandragorae, violarum iusquiamique

Et fragrans oleum, quod fit de flore rosarum,

360 Artheticis, calidis hepatis confert et acutis,

Si sit inuncta manus, pes, nares, tempora, pulsus.

341 Aegid. l. 4. v. 945. — 343 Aegid. l. 2. v. 207. — 345 Emplastrum apostolicon v. Aegid. l. 3. v. 648. — 348 Emplastrum ceroneum a Nicol. Praep. descriptum, habet Aegid. l. 3. v. 741. — 352 Emplastrum oxycroceum Nicol. Praep. v. ap. Aegid. l. 3. v. 742.

UNGUENTUM AUREUM.

Gutta pedum, vis stranguriae, defectio nervi,
Calculus, hydropisis et frigida passio quaevis
Cedunt unguento, quod nomen sumit ab auro.

UNGUENTUM MARCIATON.

365 Thoracis, capitis, stomachi dolor, albor, acumen
Iliacae, dolor arteticus, scia laesa, podagra,
Splēn durum, sclērosis hepatis, renū mala, nervus
Deficiens, haec sunt, quae marciaton iuvat usus.

UNGUENTUM ARROGON.

Tetrateum, tetanum, spasmus, arteticam, mala renū,
370 Iliacam, tormenta sciae, capitisque dolorem
Arrogon ista fugat, loca frigida si quis inungat.

UNGUENTUM AGRIPPA.

Indignans nervus, quivis tumor et dolor omnis
Corporis, absque mora fervens tibi cedit agrippa.

UNGUENTUM FUSCUM.

Fuscum dum siccāt, siccando vulnera sanat.

UNGUENTUM CITRINUM.

375 Lentigo, leprae labes, inculta cicatrix,
Pustula, quam salsi producit phlegmatis ardor,
Vi cadit unguenti decocti tegmine (?) citri.

UNGUENTUM POPULEON.

Populeon fugat ardores et laxat acutas,
Inducit somnos, manibus, pede, tempore tactis.

362 Unguentum a Nicolao Praep. descriptum ob virtutis excellentiam
aureum dictum, v. Aegid. l. 4. v. 1185. — 365 Aegid. l. 4. v. 1235. —
367 Sclērosis i. q. induratio. — 369 Aegid. l. 4. v. 1290. — 372 Aegid. l.
4. v. 1306. — 374 Aegid. l. 4. v. 1322. — 375 Aegid. l. 4. v. 1166. —
378 Aegid. l. 4. v. 1191.

PROLEGOMENA AD IOANNEM FOLCZ.

Opusculum *Ioannis Folcz*, tonsoris Norimbergensis, qui circa MCCCCLXXX in urbe patria poëta scenicus sat celebris extitit, ideo recudendum videbatur, quia medicinae et poëseos aut potius artis versificatoriae illius temporis et simul linguae Germanicae vetustioris monumentum sit haud spernendum. Duas adhibuimus impressiones, quarum utraque in bibliotheca Guelpherbitana asservatur. Non parum inter se differunt, cuius rei causa ab ipso Folczio (v. 287 sq.) sat aperte indicatur. Scilicet inscio auctore facta est iam anno MCCCCLXXXV impressio mendosa, cui paulo post ipse substituit aliam genuinam. Genuina est illa, quam literis maioribus in ipsa pagina exprimendam curavimus, spuriam illam antiquiorem literis minoribus inclinatis excusam vides in calce paginae. Restat ut utramque impressionem describam, uti se habet in exemplis Guelpherbitanis.

Genuina ideoque recentior impressio constat foliis octo chartaceis forma octava minori, pagina plena habet 22 lineas caractere gothico, desunt paginarum foliorumve numeri, signaturae, custodes, deest locus et annus impressionis; titulus (fol. 1^a) est: *Vitas patrum vel liber collationum* — *Zu teutsch Confect Puch* et icon pyxidis aromatariae duodecim loculis distinctae ligno incisa.

Spuria et vetustior illa impressio constat foliis octo membraneis forma fol. min., pagina plena habet 24 lineas caractere gothico, literis paulo maioribus et distinctioribus, desunt paginarum foliorumve numeri, signaturae et custodes, annus impressionis (1485) bis indicatur, scilicet fol. 4^b, 8^a, locus impressionis deest; folium primum omni scriptura caret, fol. 2^a textus ipse incipit cum inscriptione: *Liber collationum. Ypocrat. Abstinencia est summa medicina. Gula est multarum infirmitatum causativa. Hec Galienus*; inscriptiones omnes rubro colore insigniuntur. Ceterum haec impressio iuncta est pyxidi aromatariae

lignae in forma libri confectae cum nota anni 1555 et signo bibliothecario 82. 5. *Mss.*

De auctore ipso eiusque scriptis cfr. Ludwig *Wachler* Handbuch der Geschichte und Litteratur (Frankft. 1823. 8.) II. pag. 190; eiusdem Lehrbuch der Litteraturgeschichte (Leipz. 1827. 8.) p. 231, F. Ad. *Ebert* bibliographisches Lexikon, num. 7715, Lud. *Hain* repertorium bibliographicum, num. 7205—7224, et G. Wolfg. *Panzer* Annalen der ältern deutschen Literatur locis pluribus.

H A N S F O L C Z

CONFECTBUCH ODER LIBER COLLATIONUM AUCH VITAS PATRUM GENANT.

- 1 Sol ich künden des puches titel
So mus ich anfang end vnn mitel
Alls gründen auff die überschrifft
Das nit allein allt leüt andriff
5 Wie wol do stet vitas patrum
Wan der nam ist geben darvm
Das auss der allten weisen art
Das puch von erst gedichtet wart
Wie enis kümel coriander
10 Pey zwölferley speczrey alsander
So liplich würden conficirt

-
- 1 Zu kunden dises puchs tittel
So ist anfang end vnn das mittel.
Zu grunden auff dy vberschrifft
Das allein alt leut antriff.
5 wie wol do stet der veter leben
wan diser nam ist darumb gegeben.
Das aus der alten weissen art.
Dises puch von ersten getichted wart.
wie Enes. kumel. vnd Coriander
10 Vnd ander specerey mitteinander
So lieplich wurden conficirt.

- Wo scherff seür oder pitrin yrt
 Wie man mit süs das vnter kem
 Vnn es der menscheit mecht gezem
 15 Zu kosten smecken richen nissen
 Darob man sünst möcht han verdrissen
 Worüm es heiss der veter leben
 Mag ich durch sechs ding zeügnus geben
 Zum ersten so der mensch er allt
 20 Vnn in sein krefft ist erkalt
 Das er mit etwar werd gestept
 Dar in die krafft am meisten klept
 Yedoch mit mischung süsser ding
 Auff das es lust der zungen pring
 25 Zum andern so der allten glider
 Hin reisen vnd auch sincken nider
 Das diser ding subtilikeit
 In all gelider sich ausspreit
 Zum dritten mit werm zu erwittern
 30 Wo hercz vnn hirn von kelt erzittern
 Alls oft in allten mag gescheen
 Dieselben wider zu versehen

-
- woe scherpff. seuren vnd pitteren irt.
 wie man mit suess das vnterkem
 Vnd es der menscheit wol getzem
 15 Zu kosten. schmecken. richen vnd nyssen
 Darob man sust mocht han verdrissen.
 Dan es nun heist der veter leben
 Mag ich durch sechs ding tzeugnuss geben.
 Zu dem ersten so der mensch er alt
 20 Vnd ym sein krefft gantz erkalt.
 Das er mit etwar wer gestept
 Darin die krafft am meysten clept.
 Ydoch mit myschung suesser ding
 Auff das es lust dem gummen pring.
 25 Zum anderen so der alten glider
 Hynreissen vnd auch sincken nyder.
 Das diser ding subtilikeit
 In alle glider sich ausspreit.
 Vnd sie rechtfertig vnd aufricht
 30 Do grobe speys sust schuffe nicht.
 Zum dritten mit wirm tzu erwittern
 woe hertz und hirn vor kelt ertzittern.
 Als vil in alten mag geschehen.
 Dieselben wider tzu versehen.

- So ist erdacht dis conficirung
Mit hübscher moss vnn temperirung
- 35 Wo graw zu ander speis wer sust
So pringt doch dis der zungen lust
Mit seinem süssen linden piczeln
Dar zu das fein vnn kraus ergliczeln
Es lüstig machet dem gesicht
- 40 Alls oft geschicht krancken persan
So sie ein speis neür sehen an
Oder versuchen in dem mund
Ist lust vnn smack do hin zu stund
Deshalb ertracht sein dis confect
- 45 Das doch der kranck en wenck dran leckt
Zum firden mol muss es gescheen
Seit yder mensch süst wirt gesehen
Im lesten allter gleich den kinden
So mercklich sich an yn dut finden
- 50 Swech der vernunfft glid vnn der sin
Weiss vnn wenge des hars an in
Gepruch der wort manglung der zen
So dan die ding im mund zergeu

-
- 35 So ist erdicht disse Conficirung
Mit hübscher mass vnd temperirung.
wo graw tzu ander speyss wer sust
So pringet dyss der tzungen lust.
Mit seinen sussen linden pitzeln
- 40 Dartzu das fein vnd kraus erglitzeln.
Es lustig macht dein gesicht
Das man es geren verschmehet nicht.
Als oft geschicht krancken person
So sie ein speys newr sechen an.
- 45 Oder versuchen in dem mundt
Ist lust vnd smack dohyn tzu stundt.
Desshalb ertracht sein dyss confect
Das ye der kranck ein wenig daran leck.
Zum virden mal muss es geschehen
- 50 Seyd yder mensch fast wirdt gesehen.
Im letzten alter gleicht er den kinden
So mercklich an in sich thut finden.
Schweiger der vernunfft. glid vnd der syn
weis vnd wenig des harss an in.
- 55 Gepruch der wort manglung der tzen
So nun die ding im mundt tzugen.

- Vnn nicht dan schlindes dörffen me
 55 Deshalb ich iung vnn allt verste
 Gleich mit einander concordirn
 Alls ich eüch pas mein zu probirn
 Man sicht zum fünfften vnn ist war
 Die kinder sweigen offenbar
 60 Von süs des zuckers vnn der wort
 Wo grimigs wirt von in gehort
 Do sweigt die süs des zuckers me
 Dan aller meid schmeichen vnn fle
 Nun möcht mich einr zum sechsten fragen
 65 Was von den miteln wer zu sagen
 Alls schlekhafft meidlein gneschig knaben
 Die sich auch nit das minsteil haben
 In gewanheit der süssen ding
 Von welchen ich ein sülchs für pring
 70 Die meidlein verslagen vnn steln
 Des die knaben vorauss nit feln
 Kapen vnn gürtel sie verseczen
 Das sie sich mit genesch ergeczen
 Alls zucker lekuchen vnd met
 75 Hie mit sey eigentlich bestet

-
- Vnd nit des schlindes dorffen mee
 Deshalb ich iung vnd alt verstee.
 Gleich mit einander concordirn
 60 Als ich euch pas mein tzu probiren.
 Man sicht tzum funfften vnd ist war
 Der kinder schweigen offenwar.
 Von suess des tzuckers vnd der wort
 wo grymigs wirt von im gehort.
 65 Do schweigt die suess des tzuckers mee
 wan aller meid schmeichelen vnd flee
 Nun mocht mich einer tzum sechsten fragen
 was von dem mittelen wer tzu sagen.
 Als schleckhaft meidlein. geneschig knaben
 70 Die sich auch nit das minsteil haben.
 In gewonheit der sussen ding
 Von den ein sulchs ich furpring.
 Die meidlein lernen verschlahen vnn stelen
 Des gleich die knaben auch nit felen.
 75 Ir gurttel. cappen. taschen versetzen
 Das sie sich mit genesch erietzen.
 Als tzucker. feigen. leckuchen. meth
 Hye mit sey eigentlich besteth

- Der ein titel vnn überschrifft
 Seits iung mittel vnn allt andriff
 Alls ich die drey stent hab bewert
 Das aber ir vort wert gelert
- 80 Wie dar noch dises puch darvm
 Heis liber colacionum
 Das hot besünder sachen vil
 Die erst wer morgen vasten wil
 Sterkt des obencz magen vnn birn
- 85 Mit praten kütten regel pirn
 In dis confect geduncket vor
 Des morges hat er auch sein spor
 Sicht er ein nebel oder regen
 So lest er gar hart vnterwegen
- 90 Er keüt der arbeits etlich ee
 Das nicht der nebel in yn ge
 Vnn in ler finde an der stras
 Dan dünckt in er fast vil des pas
 Des nachts dut er ein collacian
- 95 Vnn sicht aber dis püchlein an
 Do er der speczrey fint die meng
 Pis er dan ids versücht en weng

-
- Diss buchs titel vnd vberschrifft*
- 80 *Do es iungs mittel vnd alt antrifft.*
Als ich die drey stent hab gewert
Das aber ir vor wert gelert.
wie darnach diss puch darvmb
Heyst liber collationum.
- 85 *Das hat besunder sachen vil*
Das erst wer morgen fasten wil.
Der sterck des obendes magen vnd hirne
Mit praten kuten vnd regelpirnn.
In dise confect gedunckt vor
- 90 *Des morgens hat auch sein spor.*
Sicht er ein regen oder nebel
So lest er gar hart vntterwegen.
Er kewt der erbeys ein hant vol ee
Das nicht der nebel in yn gee.
- 95 *Vnd in ler vindt an der strass*
Darnach so vast er vil despass.
Des nachtes thut er ein collacionn
Vnd sicht aber das puchlen an.
Do fint er ir ein gutte menig
- 100 *Pys er dan ytz versucht ein wenig.*

- So ist der hunger fast gestillt
 Das er nit ser herwider pillt
 100 Was aber er nit fint im puch
 Das selb man in der aschen such
 Von kesten kütten oder pirn
 Wer kan in püchern alls studirn
 So lachs vorhen vnn stokfisch swencz
 105 Eim auch peweisen reverencz
 Oder gut schniten rein gepet
 Gestept mit einem drisenet
 Die gar mit einem süssen wein
 Vor fier mol übergossen sein
 110 Wer kan sich kleiner schrifft betragen
 Die grossen text die fuln den magen
 Was aber die capitel sein
 Dis puchs thu ich zulest hie schein
 Der zwelffe sint alls ich eüch vort
 115 Ercleren wil von wort zu wort
 Ich mein von zwelfferley speczrey
 Do ich ir crafft auch melde pey
 Wie dan die lerer zu vor an
 Ir eigenschafft beschriben han.

-
- Do ist der hunger fast gestillt
 Das er nit mer herwider pillt.
 was aber man nit fint im puch
 Das selb man aber in der aschen such.
 105 Von kesten. kütten oder piren
 wer kan in puchern stet studiren.
 So lachss forhen vnd stockfisch schwentz
 Eim auch wol thun ein reverentz.
 Oder gut schniden rein gepet
 110 Gestypt mit einem tryseneth.
 Die gar mit einem sussen wein
 Vor viermal vbergossen sein.
 wer kan sich kleiner schrifft betragen
 Die grossen text fullen den magen.
 115 was aber die capittel sein
 Dyss puchs thu ich am letzten schein.
 Der tzwelffe sindt als ich euch vort
 Ercleren thu von wort tzu wort
 Ich mein von tzwelfferley spetzerrey
 120 Do ich ir krefft auch melde pey.
 wie dan die lerer tzuuoran
 Ir eigenschafft geschriben han. 1485.*

ENIS.

- 120 Von erst man enis conficirt
Der sülche eigenschafft gepirt
Zu vor auss pringt er milch den weiben
Vnd dut im leib die wind vertreiben
Vnn stillt vil inwendiger smerczen
- 125 Vnn macht gern mit den frawen schercken
Reinigt die muter alls ich spür
Fordert den sweiss vnd harm herfür
Gelege den weissen fluss der weib
Wermt derret vnn dut auff im leib
- 130 Des milcz verstopffung leber vnn nirn
Das allt fiber swindel des hirn
Er mit seinr eigenschafft erczeit
Dis sey vom enis eüch geseyt

K Ü M E L.

- Vort folgt des kümels eigenschafft
- 135 Dem enis nohet gleich in krafft
Mit wermen derren vnn aussdreiben
Behellt das menstruum den weiben

E N E S.

- Von erst man Enes conficirt
Der solche eigenschafft gepirt.*
- 125 *Zu voraus pringt er milch den weiben
Vnd thut im leib die windt vertreiben.
Vnd stillt die inwendigen schmerzen
Vnd macht gern mit den frawen schercken.
Reinigt die muter als ich spur*
- 130 *Fordert den schweiss vnd harm herfür.
Gelegt den weysen fluss der weibe
wermt dertt vnd thut auff im leibe.
Des miltz verstopffung leber vnd niren
Das alt fiber. schwindel des hiren.*
- 135 *Er mit seiner eigenschafft ertzzeit
Dis sey vom Enes euch geseit.*

K U M E L.

- Fort volgt des kumels eigenschafft
Dem Enes nachet gleich in krafft.
Mit wermen truckenen vnd austreiben*
- 140 *Behellt das menstruum den weiben.*

Des gleich den harn vnn sterckt den magen
Vnd dut dar mit die würm ausslagen.

C O R I A N D E R.

- 140 Der coriander alls ich meld
Hat nit das minst lob in der weld
Den pauchflüssigen ist er gut
Verstellt von inwendig das plut
Omacht vnd vnenpfintlikeit
- 145 Pringt er wer in fil pey im dreit
Die geil der menschen er gelect
Wer sein zu vil nüczet oder smeckt
Ydoch zimlich genossen glaup
Wert er die dünst auf gen ins haupt
- 150 Vnd ist den hin fallenden gut
Den dünst das hirn besweren dut
Er heillt die plotern in dem mund
Vnn küllt das hiezig hercz zu stund
Mert den schloff vnn krenkt das gsicht
- 155 Von im ein sunder auctor spricht
Der coriander klein zu stossen
Mit essig noch der speis gnossen
Vnn einem pissen prots von stund
So schliss er zu des magen mund

*Desgleich den harm vnd sterckt den magen
Vnd thut darmit dy wurm ausslagen.*

C O R I A N D E R.

- Auch ich den Coriander meldt
Hat nit das minst lob in der weldt.*
- 145 *Den pauchflüssigen ist er gut
Verstellt von inwendig das plut.
Amacht vnd vnendlicheit
Pringt er wer in vil pey im treyt,
Die geil der menschen er gelegt*
- 150 *wer sein tzuvil nuczet oder schmeckt.
Idoch zimlich genossen glawbt
weret er die dunst auff geen ins haupt.
Vnd ist den hynfallenden gut
Dem dunst das hiren beschweren thut.*
- 155 *Vnd heilt die plateren in dem mundt
Vnd kult das hitzig hertz tzustundt.
Mert den schlaff vnd krenckt dy gesicht
Hie mit sein lob auch sey bericht.*

- 160 Vnd wem die dünst betauben ser
 Sein hirn das selb für kumet er
 Vnd pringt begird wider zu essen
 Hie mit sein lob sey auss gemessen.

NEGELEIN.

- Negelein sint truckner natur
 165 Machen die augen clar vnn pur
 Vnn sint nütz hercz lebern vnn magen
 Weern vndeüung wer das dut clagen
 Deüen die speis stopfen den pauch
 Pringen dem mund ein guten rauch
 170 Nemen hinweg vnlust vnn grawen
 Dis ist den praunen zu getrawen
 Vnn die do hant ein gute swer
 Die leichten sint craftlos vnd ler.

ZYMET RINDEN.

- Noch zymet rinden sol man fregen
 175 Die nicht zu allt sein noch verlegen
 Die piczlend scharff nit swer noch feücht
 Wan nessen in ir craft auss zeücht
 Sie sint heiss vnd flux harmend machen
 Vnn dinstper in weiplichen sachen
 180 Schleüst auss ir pürd pringt in ir plumen
 Vnd tunt dem magen wol bekumen
 Die strauch vnn husten sie erczneit

NEGELLEIN.

- Negellein sein truckener natur*
 160 *Machen die augen clar vnd pur.*
Vnd sind nutz hertz. lebern. vnd magen
weren undeung wer das thut clagen.
Dewen die speis: stopfen den pauch
Pringen dem mündt gutten rauch.
 165 *Nemen hyuweck vnlust vnd grawen.*

ZYMENTRINDEN.

- Zymentrinden sindt sere harmen machen*
Vnd dinstpar in weiplichen sachen.
Sleust aus die purdt: pringt in ir plumen
Vnd thut den magen wol bekomen.
 170 *Die strauchen vnd husten sie ertzeneit*

- Der kalten leber sie hiez geit
 Der wassersüchtig spar ir nicht
 185 Wan die verstopfung sie ansicht (anficht?)
 Verzert des haupts vnn magen feucht
 Die sich in all gelid sünst zeucht
 Vnn ist das höchst alls die schrift seit
 Mit zihung vnd suptilikeit
 190 Die feüln zu wern mit ir öffnung
 Vnd zustörter rechtfertigung.

K U B E B E N.

- Vort ich von den kubeben sprich
 Sie sint den frawen dinstperlich
 Bringt in ir plü zu rechter zeit
 195 Den harn yn folleclichen geit
 Vnn prichet schir der plosen stein
 Vnd dient für die gelsucht gemein
 Vnn dun der nirn verstopffung auff
 Vnd wo der stein in ein sich hauff
 200 Den flössen sie langsam hinweg
 Sint in der kelen hillff nit dreg
 Zwingen den pauch stercken das hirn

-
- Der kalten lebern sie hitz geit.
 Der wassersüchtig spart ir nicht
 wan die verstopfung sie ansicht.
 Vertzert des hauptz vnd magen feucht
 175 Die sy in alle glider sünst zeucht.
 Vnd ist das hochst als die schrift seyt
 In zutzihung vnd subtilikeyt.
 In wern die fewlen vnd offnung
 Vnd zustorter creft rechtuertigung.*

C U B E B E N.

- 180 Fort ich von den Cubeben sprich
 Die sindt den frawen dinstperlich.
 Bringt in ir plue tzu rechter tzeit
 Den harn in volliglichen geit.
 Vnd prengen schir der plosen stein
 185 Vnd dinen fur die gelsucht gemein.
 Vnd thun der nyren verstopfung auff
 Vnd wo der stein in ein sich hauff.
 Den flussen sie langsam hinweg
 Sindt in der kelen hillff nit treg.
 190 Zwingen den pauch stercken das hirn

Die kallten flüss darin sie irn
Reüma genant von der so wist
205 Das sie vil krantheit muter ist.

MANDELN.

Nun sint der mandeln zweierley
Süss vnn piter doch merckt do pey
Die süssen swecher dan die pitern
Die crafft der süssen zu erwittern
210 So stillen sie des pauches smercen
Mit fürdern auf dem stul zu scherczen
Zu schloffen machen sie bereyt
Vnn wern darmit die trunkenheit
Vnd noch ir rechten ordinancz
215 So stercken sie des hirns substancz.

INGBER.

So ist des ingbers eigenschafft
Mit hieziung feüchtender crafft
Stercken den magen vnn behent
Eins sagt man wen der soden prent
220 Der ess mit salcz ein ingber zehe
Vnn trinck alls pald darauff nit me

*Vnd thun dy kalten fluss dyryn.
Reuma genant von der so wist
Das vil kranckheit muter ist.*

MANDEL.

*Nun sindt der mandel tzweierley
195 Suss vnd pitter do merck da pey.
Die sussen swecher dan die pitern
Die krafft der sussen tzu erwittern.
So stillen sie des pauchs schmertzen
Mit furderung auff dem stul tzu schertzen.
200 Zu schlaffen wachen sie bereit
Vnd wern do mit dy truckenheit.
Vnd aus ir rechten ordinantz
So sterckt sie des hirns substantz.*

INGWER.

*So ist des ingwers eigenschafft
205 Mit hitzigung feuchten der crafft.
Sterckt wol den magen vnd behendt
Eins mercket welchen der soden prent.
Der es mit saltz ein tzeihn ingwer
Vnd trinck als paldt dar auff nit mer.*

- Vnd wem der turst vil leides thu
 Der keü dem ingber süssholcz zu
 Ingber zu fischen sint gesunt
 225 Dem sie mit kelt sünst schaden dunt
 Wer ingber kocht in süssem wein
 Dürn feigen vnn clein weinperlein
 Vnn drincket das warm spat vnn fru
 Gewint vor kallter husten ru
 230 Die lung vnd leber hirn vnn herczen
 Sünst vngestömi precht vnn smerczen
 Vnn when die amacht vil beswert
 Wirt auch von disem trunk ernert
 Überzogen vnn conficirt
 235 Er die vnn ander hilff gepirt.

PFEFFER.

- Die eigenschafft der pfeffer peid
 Ist gar ein zimlich vnterscheid
 Doch hat der lang von feüchten me
 Den pesten zu erweln verste
 240 Das ist der gancz der vol der swer
 Der löchret leicht crafftloss vnn ler

- 210 Vnd wem der durst vil leides thu
 Der kew den ingwer vnd suss holtz tzu.
 Ingwer tzu fischen ist gesundt
 wan sie mit kelt sunst schaden thundt.
 wer ingwer kocht mit sussem wein
 215 Dar in veigen vnd klein weinperlein.
 Vnd trinckt das warm spadt vnd frue
 Der gewint vor kalter husten rue
 Die lungen leber hirn vnd hertzen
 Sust vngestumer mecht vnd schmerzzen.
 220 Vnd wen dy amacht vil beschwert
 Der wirt auch mit disem tranck ernert.
 Doch vbertzogen vnd conficirt
 Er die vnd ander nutz gepirt.

PFEFFER.

- Die eigenschafft der pfeffer pede
 225 Ist gar ein tzimlich vntterschede.
 Doch hat der lang von feuchten me
 Den pesten tzuerwelen verste.
 Das ist der gantz der schwer
 Der leicht kraftlos lochert vnd ler.

- Hiczt fast zeücht zu dut auff verzert
 Das sperma vnn flegma er dert
 Pringt lust zu essen sterckt die deüung
 245 Vnn gipt der swachen prust erfreüung
 Feüchten husten vnn grobe wind
 Stillt er vnd hellt den pauch mit lind.

PFIRSING VNN WEISCHEL KERN.

- Die pfirsing oder weischelkern
 Find ich vast einer krafft bewern
 250 Das griss vnd auch den harm zu treiben
 Sunst merk ich nicht besonders schreiben
 Dan so man sie auch überzeücht
 Hat mich ir meldung gut bedeücht
 Vnn sunder darpey zu veriehen
 255 Hab ich von pfirsingkern gesehen
 Gschelt zumischt gsoten in wein
 Vnd eim verwunten geben ein
 Versert mit eim giftigen waffen
 Der weder ruen mocht noch slaffen
 260 V tag vnd nacht vor grossem smerczen
 Vnn drang die giffit im zu dem herczen

- 230 *Hitz fast tzeucht tzuthut auch vertzert
 Flegma vnd das sperma erdert.
 Pringt lust tzu essen. sterckt die dewung
 Vnd gibt der schwachen prust erfrewung
 Den feuchten husten vnd grob windt
 235 Stilt er vnd helt den pauch doch lindt.*

PFIRSING VND WEICHSELKERN.

- Dy pfirsing oder weichselkeren
 Findt ich fast einer kraft bewerern.
 Das gris vnd auch den harm tzu treiben
 Sunst merck ich nicht besonders schreiben.
 240 Doch so man sie auch obertzeucht
 Hat mich ir meldung gut bedeucht.
 Vnd sunder dobey tzuueriehen
 Hab ich von pfirsingkeren gesehen.
 Geschelt tzumischt gesoten in wein
 245 Und eim verwunnten geben ein.
 Versert mit einem vergiften waffen
 Der weder ruen mocht noch schlaffen.
 Funff tag vnd nacht vor grossem smertzen
 Vnd trang die giffit im tzu dem herczen.*

- Vnn so schir er das dranck enpfing
 Die giffit im prunen von im ging
 Den mererteil vnn durch den sweiss
 265 Warm zugedeckt gedruncken heiss
 Vnn dranck auch drey tag anders nicht
 Mercks wer weiss wo ess not geschicht.

FENCHEL SAMEN.

- Fenchel samen der drücket ser (drücknet?)
 Die milch vnn menstruum mert er
 270 Scherfft die gesicht vnn pricht den stein
 Dut die verstopfung auff gemein
 Darvm er für die gelsucht zimpt
 Die er durch sülich öfning hin nimpt.

MUSCAT PLÜ.

- So hot sülich krafft die muscat plü
 275 When die plutspeyung zu ser mü
 Vnn wer ein grimen pauch flus hab
 Also das er die derm im schab
 Das alles erzeneiet er
 Vnn heillt inwendige geswer

- 250 Vnd so schir er das tranck entpfing
 Die giffit im prunen von im ging.
 Den meren teil vnd auch im schweyß
 warm zugedeckt getruncken heiss.
 Vnd tranck auch drei tag anders nicht
 255 Merckt wer wais wo es not geschicht.

FENCHELL.

- Fenchelsamen trucket sere
 Das menstruum vnd die milch furdert ere.
 Scherpfft dy gesicht vnd pricht den stein
 Thut dy verstopfung auff gemein
 260 Darumb er für die gelsucht tzympt
 Die er durch solche öfning hinnymppt.

MUSCHKA'TPLUE.

- So hat solche craft dy muschkatplue
 wan die plutspeyung tzu sere mue.
 Oder ein scharffen pauchflus hab
 265 Also das er die derm im schab.
 Das alles ertzeneiet er
 Vnd heilt dye ynwendigen geswer

- 280 Er küllt das hercz erfrischt das plut
Hiemit pit ich eüch hapt fürgut
Hinfür ich weiter mein zu graben
Was retich kren vnn senff krafft haben
Zwifel knoblach aschlach salat
- 285 Die man pey ander speis gern hat
Vnn mancherley obs in der sum
Wie ich an dis confect puch kum
Ist drum es wart mir tragen ab
Wers aber vor getrucket hab
- 290 Weiss ich nit dan fast falsch es was
Zu kurecz zu lang vnn über das
An gar vil reymen vngerecht
Auch das es nimant irrung precht
Üht es mich das zu trücken ser
- 295 Also spricht hans folcz barwirer.

*Erkuekt das hertz. erfrischt das plut
Hyemit pit ich euch habt vergut.*

- 270 *Vnd ein news selichs iar dartzu
Mit willigen dinsten spat vnd fru.
Nicht weiter ich die dinge erkler
Spricht hans foltz tzu nurnberg barbirer.*

1485.

E x p l i c i t.

ANONYMOS HEPI BOTANON.

ANONYMI CARMEN GRAECUM

DE HERBIS

E CODICE VINDOBONENSI AUXIT

CUM GODOFREDI HERMANNI SUIQUE EMENDATIONIBUS

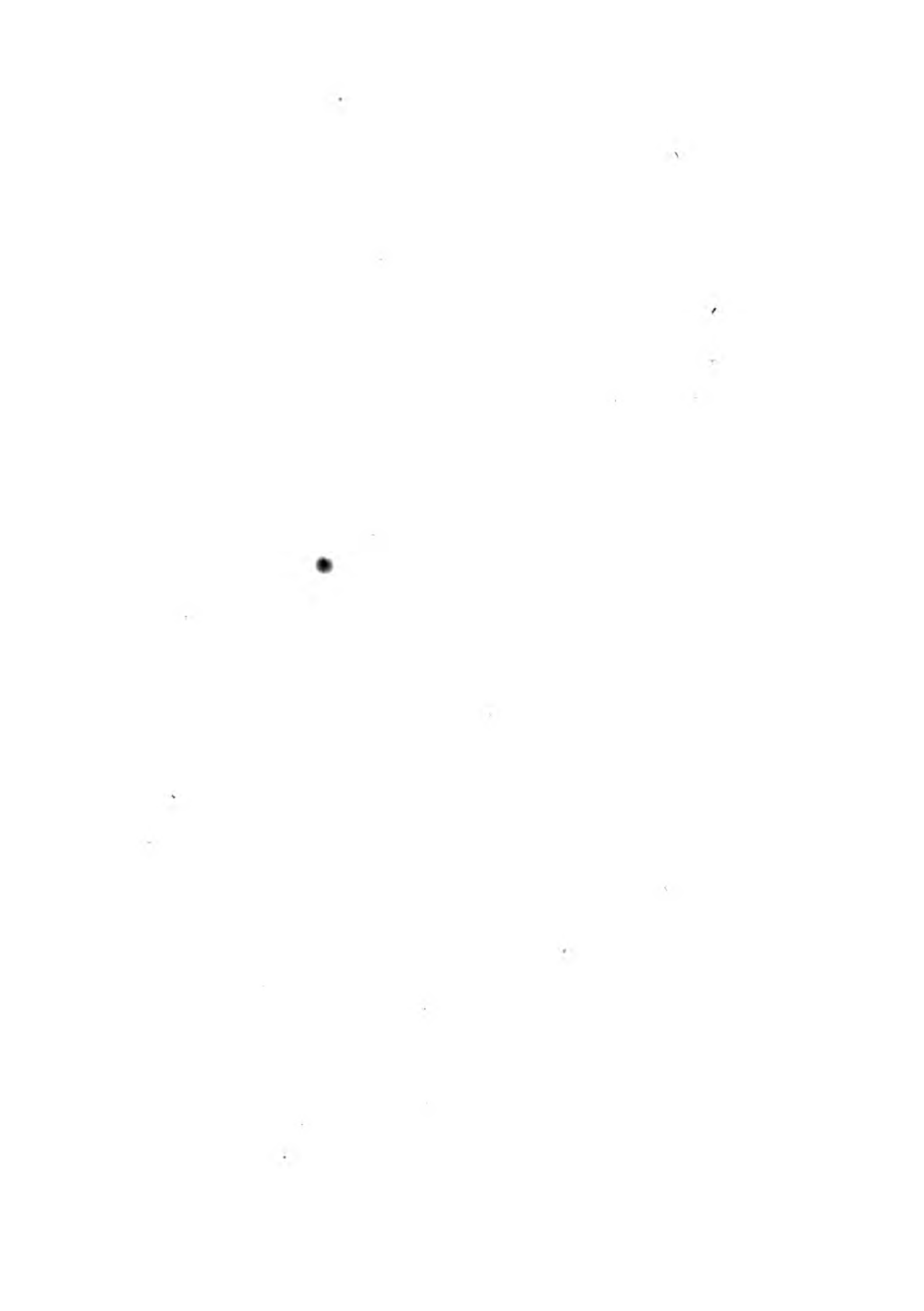
E D I D I T

ET

SCHOLIA ANTIQUA ADJECIT

JULIUS SILLIG

A. M.

LUDOVICO CHOULANT

MEDICINAE DOCTORI ET PROFESSORI

S. D.

JULIUS SILLIG.

Quam abhinc annos fere tres, Vir Praestantissime, de Macro a Te edendo aliisque carminibus minoribus huic adjiciendis sermonem mecum institueres, simul petebas, ut si forte haberem, quae ad carmen poetae Graeci de virtutibus herbarum vel emendandum vel illustrandum conferrent, ea Tecum communicarem, ut illis in editione hujus carminis paranda uti posses. Legi igitur carmen quod mihi antea nonnisi ex Hermannii Viri Summi dissertatione de Orphei Argonauticis Tuoque ipsius libello de bibliographia medicorum veterum p. 81 innotuerat, ac multis magnisque difficultatibus impeditum sensi. Mirae enim corruptelae, quibus librariorum negligentia et inscitia illud deturpavit, quamquam per se satis molestae ab eo tractando facile deterrire poterant, molestiores etiam evaserunt, quod ad has mala correctorum sedulitas accessit et ipsum carmen in eorum numerum referendum est, quorum, ut Hermannii verbis (Opusc. IV. p. 208) utar, „emendatio est „difficilis propter genus dicendi inflatum et abundantiam „inutilium verborum, in qua si quid corruptum est, fere „quae potuerint scribi, permulta occurrunt critico, latet „autem, pari iure omnium, quid debuerit“. Neque magis invitabat ipsa materia et argumentum carminis non tam medici quam mystici et ab homine perquam superstitioso conscripti, ut qui Rufo Ephesio id adscripserunt, vel paucos hujus viri doctissimi hexametros a Galeno T. XII. p. 425 ed. Kühn. servatos legisse non videantur. Hinc natae dubitationes, anxietas, tergiversatio. Tu tamen colloquiis nostris familiaribus mentem meam semper ad illud revocabas, animum erigebas, periculum facere iubebas, ut non amplius habens qui me excusarem tandem Tibi cederem

et rem aggrederer. Licet enim illo tempore variarum occupationum moles paene me obrueret, quippe cui carmina Virgilio vulgo tributa absolvenda et Plinii mei editio minor nuper inchoata strenue curanda esset, nolui tamen parum officiosus erga Te videri. Scis, Choulanti optime, quantopere ab illo inde tempore, quo nos alter alteri innotuimus, Te amaverim, cuius amoris, si non magnum, saltem aliquod documentum Tibi dare dudum optabam. Usus sum igitur occasione ultro mihi oblata, provinciam a Te datam accepi et apparatu critico qui tum perexiguus fuit, collecto verbis poëtae emendandis me accinxi. Processit opus et iam quae meditando extuderam, traditurus Tibi eram, quum Carolus Weigelius, medicus apud nos gratiosissimus (meministi autem, cui haec verba accepta referam!), quem ineptus dicar, si laudibus extollere velim, mihi de carmine Graeco, in quo tum totus eram, cum eo confabulanti varias lectiones ex notissimo Codice Constantinopolitano-Vindobonensi a se excerptas ultro offerret. Quae insignis Viri Eximii benevolentia quanto gaudio me perfuderit, non est quod Tibi in memoriam revocem, quem de optimo illo munere certiore facere haud cunctabar. Quum enim reputarem, hunc esse illum ipsum codicem, quo Sprengelius nuperrime in Dioscoride edendo usus est (v. hujus praefat. T. 1. p. XVIII.), praevidebam, quantus fructus in carmen nostrum inde redundaturus esset, quam spem, simulatque ipsam collationem a Weigelio accepi, non modo impletam sed multum superatam vidi. Quamquam enim codex Vindobonensis, literis quidem uncialibus, negligentissime est exaratus et praeterea ex verissimo Hermanni judicio multis in locis non melior est editione Aldina, imo ambo libri aequae sunt corrupti, aequae interpretamentis pleni, aequae correctorem experti, quapropter ex se invicem supplendi emendandique fuerunt, tamen haud exiguum locorum numerum partim restituit, partim viam qua restitui possint monstrat, lacunas quoque in editione Aldina haud paucas explet (vss. 69 sqq., 131 sqq., 160, 189) et duo integra capita (vss. 191—215) cum scholiis ad tertium deperditum primum adjicit, unde factum est, ut carmen nostrum aliquanto emendatius et auctius quam ferebatur, legi possit. At sic etiam plurimis in locis genuina manus poëtae desideraretur, nisi singulari fortuna contigisset ut ab eo viro restitueretur, quem spiritum Graecum totum imbibisse omnes consentiunt, Godofredo Hermanno, qui, cum ei nuper repertum illud coram exponerem, non reticens quam multa etiamnum superessent emendanda,

quae propter ingenii infirmitatem intacta relinquere coactus sim, ea qua est liberalitate statim operam suam ad persananda carminis verba mihi obtulit et paullo post fasciculum emendationum ingeniosissimarum misit, quas una aut altera excepta, ubi ipse certi quid statuere dubitaverat, omnes in textum recepi. Ita demum res confecta, et Hermannō unice lectores hujus carminis debent, si iam illud intelligere possunt, quod hucusque non ita facile fuit. *Μεγάλη χάρις αὐτῷ!* — Fundum autem meae editionis exemplum Aldinum (A.) ita esse volui, ut ubi nulla ex eo varietas lectionis enotata invenitur, idem in mea quod in Aldina editione exstet; de codice Vindobonensi (B.) tum demum iudicium ferre licet, ubi nominatim laudatur; hoc tamen scias velim, Weigelium in lectionibus excerptis editione Rectorio-Fabriciana usum fuisse. Adjeci porro omnes Rectorii conjecturas, quae plerumque in emendandis erroribus typographicis ab Aldo commissis versantur, et scholia sive potius paraphrasin pariter auctam atque emendatam, quam rei criticae aliquoties utilem cognoveram. De carminis auctore dicere si vellem, acta agerem, cum Tu ipse, Vir amicissime, in libello supra laudato hanc materiam cum ea, qua omnia facere soles cura et doctrina pertractaveris. Hoc tantummodo memoratu dignum videtur, poetam nostrum dialectum sibi finxisse, quae Ionicae est similior quam ei Ionismo quo ceteri poetae uti solent.

Haec ipsi editioni praemittenda videbantur, quae ut tersior prodeat, Hermannī opus est. Huic igitur, si ea Tibi arridet, gratiae sunt agenda, meque certe ut interpretem illius voluntatis amare perge. Vale. Scribebam **Dresdae** Prid. Kal. Februarias **MDCCCXXXII.**

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΠΕΡΙ ΒΟΤΑΝΩΝ.

[α'. Χαμαίμηλον.]

* * *

- 1 Τοὺς δὲ πυρέσσοντας τὸ χαμαίμηλον θεραπεύει
 Σὺν ῥοδίνῳ λεῖον τετριμμένον, ὠφέλιμον δὲ
 Τοῖς μετριάζουσιν τὸ φυτόν, φύεται δ' ἐπὶ θιναῖς
 Τὸ βραχὺ καὶ κάλλιστον, ὃ βαστάζουσιν ἱητροὶ
 5 Ἀρχομένου θέρους, μέγας ἥλιος ἤνιχ' ὀδεύη,
 Ἐβδομον ἱππεύσας τετράζυγον ἄντυγα πᾶλων.

[β'] Ῥάμνος.

- Ῥάμνον ἔχειν πανάκειαν ἐν οἴκοισιν πανάριστον
 Φυομένην φραγμοῖσιν ἄκανθαν λευκοπέτηλον.
 Ὄρου δ' ἐστὶ φυτόν· τὸ δὲ σύμφορον ἐστὶ βροτοῖσιν,
 10 Βαστάζειν τότε ῥάμνον, ὅταν φθίνουσα σελήνη
 Δέρκεται πάντεσσι βροτοῖς κατὰ μακρὸν Ὀλυμπον.
 Κρημναμένη δύναται γὰρ ἀποτρέψαι κακότητας

1—6 Hi versus exstant etiam inter notha ap. Dioscor. Sarac. p. 476. Nihil de iis enotatum est ex B.

1 δὲ addidi ex coniectura. Post *θεραπεύει* erat comma; sed v. Dioscor. III. 144. — 3 *μετριάζουσιν* explicuit Rentorfius per locum Menandri ap. Phrynich. p. 425. (Meineke fragm. inc. 448. p. 297.) — *θιναῖς* Saracenus. *θινοῖς*, A. Hesychius p. 1719. *θιναί*, ψάμμοι καὶ ὑψηλοὶ τόποι. Dioscor. I. 1. *φύεται ἐν τόποις τραχέσι καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς*. — 4 *βαστάζουσιν*, v. Plin. N. H. XXII. 21. laudante Rentorfio. — 7 *ἔχειν*, Herm. Orph. p. 750. *ἔχει*, vulgo. — *πανάκειαν*, Hermannus. *πανάκεια* vulgo. — *οἴκοισιν*, Rentorfius; vulgo *οἴκοισι*. — *πανάριστον*, Hermannus. *παναρίστην*, A. — 8 *λευκοπέτηλον*, Hermannus. *εὐπετάλειαν*, A. *ἀκανθα* *αν πεταλιαν*, B. „Enumerabantur variae appellationes rhamni, in quibus est *λευκάκανθα* ap. Dioscor. I. 119. *Εὐπετάλεια*, vox per se suspecta, non alibi invenitur. Nam praeter hunc locum si in nova ed. Thesauri Stephaniani Vossium ad Barnabae epistolam c. 7. memorari videris, parce operae inspiciendi libri: affert enim Vossius hos ipsos versus“. Hermannus, qui praeterea hunc versum e duobus conflatum putat, ut verba *φυομ. φραγμ.* ad priorem et *ἀκ. λευκ.* ad posteriorem pertinerent. — 9. *ὄρου*, v. Meineke ad Euphor. p. 126. — *τὸ δὲ*, Hermannus, „quod autem utile hominibus, hoc est, tum colligere rhamnum“. — *σύμφορον*, B. *σύμφορον*, A. — 10 *ὅτα*, B. — 12 *Κρημναμένη*, in foribus. Ita Rentorfius. — *ἀποτρέψαι*, Hermannus. *ἀποστρέψαι*, A.

- Φαρμακίδων τε κακῶν καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων.
 Πρώτη γὰρ μακάρων ἐχρήσατο τῇδε φυτεία
 15 Πάλλας Ἀθηναίη κούρη Διὸς αἰγιόχοιο,
 Πάλλαντα κτείνασα μάχαις κρατερῇφι βίῃφι
 Τῆμος δ' ἄθάνατοί τε θεοὶ θνητοὶ τε Γίγαντες
 Σύμβalon εἰς ἔριδα κρατερὴν κάρτιστοι ἐόντες.
 Πανδερκῆς δ' ἄρ' ἔπειτα θεὰ Νέμεσις πολύμορφος
 20 Καὶ νηοὺς ἐκάθηρε θεῶν καὶ ἀγάλματα ῥάμνῳ.
 Θρέμματα γοῦν νέποδ' αὖς τε καλὸν φυτὸν ἔστι φορῆσαι
 Πρὸς τε πόνον κεφαλῆς καὶ δαίμονας ἡδ' ἐπιπομπάς.
 Πάντα γὰρ ἰήσαιτο βροτοφθόρα φάρμακα λυγρά.

[γ'] Ἀρτεμισία μονόκλωνος.

- Ἀρτέμιδος βοτάνην δὲ συνώνυμον αἰρ', ἐπιφώσκειν
 25 Ἡελίου μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρυθρόν,
 Ἦντινα τοξότιν ἄνδρες ἐφήμισαν ἢ βοτρυίτην,
 Πασιθέην δ' ἔτεροι χαρίτων στέργηθρον ἔχουσιν.
 Οἱ δ' ἔτεροι λυκόφρυν φιλοπάννυχον ἀγροῖῳται
 Ἀθανάτης καλέουσι, φυτὸν μέγα δῶρον ἔχοντες.
 30 Λύει γὰρ κόπον ἀνδρὸς ὁδοιπόρου, ὅς κ' ἐνὶ χέρσιν

13 κακῶν, B. κακοῦν, Rentorfius. — φῦλ', e coniectura. φύλλ', A. B. — 14 μακάρων B. Rentorfius. μακάρον, A. — χρήσατο, B. γ' ἐχρήσατο, A. — 17 θνητοί γε, Rentorfius. — 18 κρατεην, B. κάρτιστοι, Rentorfius. κρατιστοι, B. κράτιστον, A. — 19 πανδερκῆς, Rentorfius. θεῶν, A. B. θεός, Rentorfius. — 21 νέποδ' αὖς dedi ex coniectura; v. Kiessling. ad Theocr. Id. 17, 25. legebatur νῆας, ex vs. 20. corruptum. De rebus animatis sermonem esse, docere videntur priora verba versus sequentis. Convenit hanc herbam ferre pecudes et liberos, i. e. appendi iis fascini instar. „Ineptum est γοῦν, omninoque male conclusa ratio ex praecedentibus, nisi ante hunc versum nonnulla exciderunt. Tum autem legendum esset Θρέμματα τοῦτο δ' ἕκαστα. Sed quum ante fores suspendi consueverit, verisimilius est scribendum esse, δώματά τ' οὖν νῆας τε“. Hermannus. — φορῆσαι, Rentorfius. φορῆναι A. B. — 23 ἰήσαιτο, Hermannus. ἰάσατο, A. ἰήσατο, Rentorfius. ἰάσασαιτο, Spitznerus de versu heroico p. 41. coll. vs. 127. — Μονοκλωνος ἀρτεμιδος τοξίτης ιερα βοτρυειτης, B. — 24 δὲ, e coniectura. τε A. Ceterum quid sibi velit Rentorfii coniectura Ἀρτέμιδος, nescio. — 26 Ἦντινα, e coniectura; ἦν τινα, A. — τοξότιν, Hermannus. τοξίτην, A. — βοτρυίτην, Rentorfius. — 27 Πασιθέην, e coniectura. Πασσιθέλην, A. — 28 λυκόφρυν, Hermannus. λυσικόπον ἢ, A. Cfr. Dioscor. III. 117. Ego conieceram λυσικόπον τήνδ' ἢ propter vs. 30. — 29 Ἀθανάτης, B. quod de Diana recte interpretatur Hermannus. Ἀθανάτην, A. — 30 ὁδοιποροῦντος εἰν χέρσιν, B. unde nostrum restitui. ὁδοιπόρου ἦν ἐν χερσέσσι, A. Λύει, Rentorfius, omittens praeterea ἐν.

- Τὴν μονόκλωνον ἔχῃ· περὶ δ' αὖ ποσὶν ἔρπεται πάντα
 Φεύγει, ἣν τις ἔχῃ ἐν ὕδρῳ, καὶ φάσματα δεινά.
 Αἶμα δ' ἐπισκιρῶθ' ἐπὶν ἄρθροισιν ἐλάσση
 Κλῶνας ἐλὼν μῖξον ῥοδίνῳ, ζέσσας ἐνὶ χύθρῳ.
 35 Χρῖε δὲ τὸν κάμνοντα τόπον μέλλοντος ὑπνώσσειν,
 Κεῦθ' ὅς ἀπαλλάξεις ἀλγέματος ἐκ μεγάλου.
 Ὑστερικαῖς τε γυναξὶν ἄγαν σωτήριον ἐστίν,
 Στραγγουροῦντά τε παύει ὀπισθοτόνοιό τε ῥῆγμα
 Πάντα δ' αἰ νοσοεργὰ πάθη στέλλουσα διώκει.

[δ'] Πενταδάκτυλος.

- 40 Αὐτίκα δ' Ἑρμείω τὸ δάκτυλον αἶρε χλοανθές
 Πενταπετές, διόπου δόσιν Ἑρμῷ πᾶσιν ἄρωγόν, —
 Τὴν καὶ ὀνειροδότειραν, ἐπεὶ καὶ θέσφατα πάντα
 Θνητοῖς ἀνθρώποισιν ὀνείρατα καλὰ προφαίνει.
 Πάντα γὰρ ἀλθήσαιο πόνον φορέων περὶ σῶμα,
 45 Ὀφθαλμῶν δέ τε πᾶσαν ἄμ' ἐξοίσειας ἀνίην.
 Χοιράδας, ἀντιάδας, σταφυλήν, οἶδημ' ὑπόγλωσσον,
 Ἄρθρα τε καὶ νέφρων ὀδύνας καὶ ἔρκος ὀδόντων
 Ψῶραν τ' ἐξακέσαιο βροτοφθόρον ἐκ κακότητος,
 Καὶ λοχίων ἔμμηνα κατασπασθέντα γυναικῶν.

31 ἔχῃ, A. εχοι, B. — 32 ἣν, A. quod probat Hermannus. —
 αἶμα δε οἰς σκιρῶθεν B. — 33 δ' inseruit Hermannus Orph. p. 750 ex scholiis.
 αἶμα δε οἰς σκιρῶθεν B. — 34 μῖξον, ego scripsi. μίξον, A. —
 ζέσσας ego restitui. ζέσας, B. δῆσας, A. ζήσας, Rentorfius. Cfr.
 Buttmann. Gr. ampl. I. p. 399. — χύθρῳ, Rentorfius, probante Hermann.
 κύθρῳ, A. Praeterea legebatur δ' ἐνὶ, ubi particulam Hermann iussu
 sustuli. — 35 Χρῖε δὲ, Hermannus. σύγχριε, A. — τόπον, Herman-
 nus, qui alia coniecerat in Orphicis p. 751. — μέλλοντος, Hermannus.
 μέλλοντα, A. — ὑπνώσσειν, Hermannus. ὑπνώττειν, A. καθευ-
 δειν, B. — 36 Κεῦθ' ὅς, B. Καὶ εὐθὺς, A. Καὶ omiserat Rentor-
 fius. — 38 στραγγουροῦντας τε, A. Correxuit Rentorfius. — 39 διώ-
 κει, B. διώκειν, A. — 40 τὸ δάκτυλον, e coniectura. τριδάκτυ-
 λον, A. Cfr. Dioscor. IV. 42. οἱ δὲ ἐρμοδάκτυλον. — χλοανθές, Ren-
 torfius. κλοανθές, A. — 41 Πενταπετές, B. πενταπέτες, A. — διό-
 που δόσιν, Hermannus. διόπου, A. — Ἑρμῷ, Hermannus. Ἑρ-
 μάταν, A. — ἄρωγόν, B. ἄρώγει, A. — 42—43 parenthetice sunt
 sumendi; oratio enim statim a vs. 41. ad vs. 44. procedit. ὀνειροδό-
 τειραν, finxi et reposui. ὀνειροδότιον, A. — καὶ, Hermannus. κατὰ,
 A. — 44 ἀλθήσαιο, B. ἀθλήσαιο, A. — 45 πᾶσαν ἐξ ητογε-
 ιασαν εἰνῃ, B. Formam ἐξοίσειας nec Lobeckium ad Phrynich. p. 733
 nec Buttmannum gr. gr. II. p. 247 memorasse notavit Hermannus. — 46
 οἶδημ' ὑπόγλωσσον, Hermannus. „Is morbus vocatur ὑπογλωσσός.“
 ὅσα δὲ ὑπὸ γλῶσσαν, A. — 48 ἐξακέσαιο, A. ἐξανιατο, B. — 49
 κατασπασθέντα, scholia et Rentorfius. καταπασθέντα, A.

- 50 Ἐν δ' ὕδατι λιαρῷ προσκλυζομένη παλάμαισι
 Πρὸς τε φόβους καὶ βασκοσύνας καὶ δαίμονας ἐχθροὺς
 Ἔστιν ἄκος πανάριστον, ὅθεν καὶ λάμβανε ποίην
 Μήνης αὐξομένης φαισιμβρότον, ἡελίου τε
 Ἀντέλλειν μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρυθρόν.

[ε'] Περιστεραί.

* * *

- 55 Πρὸς τὰ Κυθήριδος ἔργα θεῆς κυδρῆς Ἀφροδίτης.
 Τρυγόνιον τόδε πάντες ἐπιχθόνιοι καλέουσιν,
 Ἄλλοι δ' ἀρσενικὸν τ' ἰδ' ἀριστερεῶνα τὸν ὀρθόν,
 Ὑπτιον αἶθ' ἕτεροι χθαμαλήν ἐπὶ γαῖαν ἐφέρπον.
 Δοιοὶ γὰρ πεγύασιν ὁμοιότατοι πετάλοισιν.
 60 Ὅρθος μὲν τείνει νεύρων φύσιν εἰς Ἀφροδίτην,
 Ὑπτίος εὐνάζει, δύναμις δ' αὐτοῖσι μεγίστη.
 Εὖ δ' ἐθέλης ὁπόταν πόνον ὀφθαλμῶν ἀκέσασθαι,
 Ἀμμιτίσας περὶ σῶμα περιστερεῶνα τὸν ὀρθόν
 Ἡελίου κόσμον τὸν ἀτέρμονα κυκλώσαντος,
 65 Παύσεις ὀφθαλμοῖο δυσανγέας ἀμβλυνηῆρας.
 Καὶ κεφαλῆς πόνος ἐν ταύτῃ παραχρῆμα μειοῦται,
 Καὶ κόπον ἐξελάσαι δυνατὴ τριφθεῖσα μετ' ὄξους.

50 ἐν, A. B. εἰν Rentorfius. — δ' inseruit Hermannus ex scholiasta. λιαρῷ, B. χλιαρῷ, A. — προσκλυζομένη, A. B. προσκλυζομένη, Rentorfius. — 51 βασκοσύνας, A. Correxuit Rentorfius. — ἐχθροὺς, e coniectura. ἐχθρόν, A. ἐχθρος, B. cfr. vs. 130. — 53 Μήνης, Rentorfius. αὐξομένης, A. ἡελίου, Rentorfius. ἡλίου, A. Laudat Hermannus versum 129. — Τπτίος ὀρθος B. Initium huius capitis perit, unde lacunae signum apposui. — 55 Κυθήριδος — Ἀφροδίτης, v. Passow. ad Musaeum p. 175. Adde Epit. Iliad. Homer. 309. — 56 Τρυγόνιον, Rentorfius. τριγόνιον, A. — 57 Ἄλλοι δ' ἄρ' ἔργα, οἱ δὲ περιστερεῶνα, A. Ἄλλοι δ' ἀρσενικὸν οἱ δ' ἀριστερεῶνα τὸν ὀρθόν, B. unde quae coniecit Hermannus, in textu reposui. Alia proposuerat Orph. p. 751. De ἀριστερεῶν v. Interpp. ad Hesych. s. h. v. — 58 Ὑπτιον αὐθ', e coniectura. υπτίον δ' αὐθ', B. ὕπτιον δ' αὐθ', A. — ἐφέρπον, Hermannus „ut participium ad τρυγόνιον referatur. Alioqui scribendum esset, χθαμαλήν ὅτι γαῖαν ἐφέρει, quod minus verisimile.“ φιλεργόν, A. — 60 τείνει νεύρων e coniectura. τινειν νεύρων, B. τείνειν εὐρών, A. — 61 εναυζει, B. — 62 ἐθέλης ὁπόταν, reposui suasu Hermannii, qui maiori transpositione verborum uti voluit Orph. p. 717, quum vulgo legeretur ὁπόταν ἐθέλης. Cfr. vss. 77, 134. ἐθελοῖς, B. — 64 ἀρτεμονα, B. — 65 ἀμβλυνηῆρας, Rentorfius. — 66 Καί, B. Ἐκ, A. — 67 ἐξελάσαι δυνατῇ, B. sc. βοτάνῃ, ποίῃ. ἐξελάσσει πάντῃ, A. ἐξελάσει, Rentorfius.

Χοιράδα δ' ἀντιάδας τε καλῶς παύει παραχρῆμα,
 Ἔσθ' ὅτε τοι γαῦρος χαρίτων, στέργειν τε γυναικας
 70 Τεύχειν τ' εἰς φιλίαν δύναμιν κοίταις παρέχουσα.
 Φρικάζη δ' ὁπόταν τις ἀνὴρ, βοτάνης ἀπὸ ταύτης
 Κλῶνας ἐλὼν κάμνοντος ἐναντίος ἴστασο μοῦνον,
 Κεῦθ' ἀπαλλάξεις τὸν δαίμονα μηκέτ' ἐπελθεῖν.

[5'] Περὶ δικτάμνου μικροῦ.

Δίκταμνον βοτάνην αἶρειν ἐπιβάλλεο, κοῦρε,
 75 Φροντίδι, ἀθάνατοι τὴν αὐτοὶ θέσπισαν ἡμῖν,
 Ὡς εἰδῆς δύναμιν βοτάνης, καὶ χρήσιμα ἔργα.
 Δικτάμνον γὰρ ἐπὴν αὔον, δέμας ἐν παλάμαισι
 Τρήφας ἀλφειτοειδές, ἐνιστάξης Διόνυσον
 Κουρήτων μακάρων ὑπερασπίζοντα πρεπόντως,
 80 Καὶ νεβροστολίσσης, ἔξεις περὶ σῶμα προσάψας
 Νίκος ἀμίμητον πρὸς κνώδαλα πάντα τὰ γαίης.
 Ἰητροὶ δ' ἅμα πάντες, ὅσοις σωτήριόν ἐστι,
 Βαστάζοντες ἔχουσιν ἐν ἄγγεϊ πρὸς τὰ μαδαῖα
 Ἐλκη, καὶ μυσαρὰς δὲ νομὰς πληροῖ προκαθαίρον.

68 χοιράδα δ', Hermannus. χοιράδας, A. — καλῶς, B. πάσας, A. — τε, omittit B. — 69 Ἔσθ' ὅτε e coniectura. Ἔσθ' ὅδε, A. Masculinum ferri nequit propter παρέχουσα vs. sq. — χαρίτων, A. — στέργειν τε γυναικας primus addidi ex B., in quo fuit στεργειν δε γυναικας. In A. lacuna. — 70 δύναμιν, B. δυνάμεις, A. Penthemimeris ultima deest in A. Hermannus hic versus cum priore ita scribendi videntur:

ἔσθλῃ δ' οὐ γαύροις χάριτι στέργειν τε γυναικας,
 στείχειν τ' εἰς φιλίαν, δύναμιν κοίταις παρέχουσα.

„Coniungenda οὐ γαύροις χάριτι“. — 71 κοιζει, A. — τῆς βοτάνης, A. — ἀπο ταύτης, B. Desunt in A. — 72 Κλῶνας ἐλὼν, desunt in A. — μοῦνον, Hermannus. μοῦνος, A. „modo — et statim“. — 73 ἀπαλλάξης, B. — ἐπελθεῖν, Rentorfius. ἐλθεῖν, A. — Δικταμνον μικρον ασπερμον. — 75 Deest in B. ἀθάνατοι τὴν, Hermannus, qui aliter coniecerat Orph. p. 751. ἀθανάτη ἦν, A. — 76 εἰδῆς, Hermannus. εἰδὼς, A. — βοτάνης, Hermannus. βοτανῶν, A. — 77 ἐπὴν, Hermannus, coll. vs. 198. ὅταν, A. Alia protulerat Vir Summus Orph. p. 717. — 78 ἐνιστάξης, Hermannus qui praeterea interpunctionem, qualis nunc legitur, restituit; coll. vs. 88. ἐνιστάξης, A. ἐνιστάξεις, Rentorfius. — 79 μακάρων, A. — 80 νεβροστολίσσης αἰετοῖς, B. De illo verbo v. Intpp. Hesych. II. p. 661, 10. Lobeck. ad Soph. Aj. p. 351. Phryn. p. 625. In seqq. vide an αἰροῖς legas omisso ἄν, „lucraberis“. — 81 τὰ, om. B. — 83 ἄγγεϊ, Hermannus. ἄγγει, A. — νάδαια, B. — 84 μυσερας, B. προκαθαίρων, B.

- 85 *Κἄν σκόλοπες θραυσθῶσιν ὑπ' ἵχνεσιν ἢ περὶ σῶμα,*
Πάντα τόπον κατάπλασσε καὶ αὐτόματος προφανεῖται,
Καὶ σπληνὸς πόνος ἐν ταύτῃ παραχρῆμα μειοῦται
Ξηρῇ κοπτομένῃ· καταπλάσσοις δ' ἄλφιτον ὥσπερ.
Καὶ κεν ἐνὶ κρυφίμοισιν ἀναγκαίοις τε τόποισι
 90 *Φλεγμαίνοντα πάθῃ καταπλάσμασι τοῖςδ' ἀκέσαιο.*
Εἶαρι δ' αἶρε πόην καὶ καύματι καὶ φθινοπώρῳ.

[ζ'] *Περὶ Ἑλελίσφακον.*

- Ῥιζεῖον τόδε πάντες ἐπὶ χθόνα ναιετάοντες*
Ἀνθρώποι κλήζουσ' ἑλελίσφακον, οἳ δέ τε θείων.
Λύει γὰρ ψνγμὸν κακοτέρμονα βῆχ' ἢ τ' ἀνιγρὴν,
 95 *Πάντα θ' ὅς' ἀνθρώποις πέλεθ' ἔλκεα καὶ κακοποιᾶ*
Μιγνύμενον ῥοδίνοιο λίπει κηρῷ τε βραχέντι
Ἰᾶται, σπληνὸς τε πόνον λειεντερίην τε
Πινόμενον μέθυος πολιοῦ πρὸς ἰσορρεπὲς ἄχθος.
Τοὺς δ' αἰμοπτυϊκοὺς προποτιζόμενον θεραπεύει,
 100 *Πρὸς δὲ γυναικίους κόλπους καὶ πάντα λοχείης*
Μωλυθεῖσα πυρὶ σμαλερῷ ἔμμηνα καθαίρει.
Αἱ μυσαραὶ δὲ γυναικὲς ὅσαι κακὰ μηχανοῦνται

85 *θραυσθῶσιν*, B. *ὑπ'*, om. B. — *ἵχνεσιν*, Rentorfius. *ἵχνε-
 σον*, A. *υχνεσιν*, B. — 88 *ξηρῇ κοπτομένῃ*, Hermannus e scholiis.
ξηρὴ κοπτομένῃ, A. — *καταπλάσσοις δ'*, Hermannus. *καταπλάσ-
 σεται*, A. — 89 *κεν ἐνὶ*, Hermannus. *κεντοῖς*, A. unde ego τὰν τοῖς
 conieceram suffragantibus scholiis. — 90 *τῆςδ'*, malit Hermannus. — 91
Ιαρι καρπιζου δε ποιην και καυματι κ. τ. λ. B. ubi καρπιζου in-
 terpretis esse vidit Hermannus. — 92 *Ῥιζεῖον*, Hermannus. *Ῥήσιον*,
 A. *Κισσιον το γε*, B. — 93 *κληζουσιν λελίσφακον*, B. — 94 *τ'
 ἀνιγρὴν*, Hermannus. *βηκα τανειγρην*, B. *τε νειρὴν*, A. — 95 *θ'*,
 e coniectura. *δ'*, A. — *πέλεθ' ἔλκεα καὶ κακοποιᾶ*, Hermannus. *πέ-
 λεται ἔλκη κακοποιᾶ*, B. *πέφυκεν ἔλκη κακοποιᾶ*, A. — 96 *Μι-
 γνύμενον*, B. *Μιγνυμένου*, A. — *κηρῷ δὲ λυθέντι*, B. *κηρῷ τε
 βραχεῖ*, A. *βραχῆϊ*, Rentorfius. *βραχέντι*, Hermannus, qui *λυθέντι*
 interpretis esse dicit. — 97 *Ἰᾶται*, Rentorfius. *Ἐξιᾶται*, A. — *ληεν-
 τεριον τε*, B. — 98 *Πινομενον μεθ' υος πολιου ισορρεπες α.*,
 B. *Πρὸς* inseruit Hermannus qui alia protulerat Orph. p. 751. *μετ' οὔ-
 νον λευκῶν ἰσ. ἁ.*, A. Cfr. Nicandri Theriac. 646. — 99 *δε μονζευτι-
 κους*, B. *δ' αἰμοπτοῖκους*, A. Ego secutus sum Struvium in addit. ad
 Schneid. lex. Gr. s. h. v. — 100 *δὲ*, Hermannus Orph. p. 718. *τε*, A.
 „*Πρὸς τε* non posset aliter defendi, quam interpunctione post κόλπους
 posita, ut ποιῇ vel ἔστιν intelligeretur, quod durissimum est“. Hermannus
 in notis MSS. — 101 *πυρὶ σμαλερῷ*, Hermannus, qui Orph. p. 718 alia
 voluerat, licet gnarus, eam formam, factam ut *σμικρός*, non alibi inveniri.
πυρὶ σμαλερῶν, A. — 102 *μηχανόωντα*, A. Correxuit Rentorfius.

Πεσσοποιησάμεναι ἔ κακῶς ἐν κύμονι ῥύσει
 Καρπὸν καλλιθέμεθλον ὑπέμβρυνον ἐκβάλλουσιν.

[η'] Βράθυ Κυπάρισσος Χαμαικυπάρισσος.

- 105 Φράζεο καὶ βοτάνην πατρὸς Κρόνου ἀγκυλομήτεω
 Ἦντε χαμαικυπάρισσον ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν
 Ἄνθρωποι κλήζουσιν, ἐπεὶ μέγα τε σθεναρόν τέ
 Ἔστιν ἄκος βρόγχοιο καὶ οὔατος ἀντιάδων τε.
 Τοῦτο θεὸς γὰρ ἔδωκε βροτοῖς σωτήριον εἶναι
 110 Καὶ δίδοται πρὸς ὕδρωπα καὶ ἰσχιάδας θεραπεύειν.
 Τὴν βοτάνην ταύτην πολυώνυμος εὔρετ' Ὅσιρις
 Αἰγύπτου γαίης προκαθήμενος ἥδ' Ἐκνώπου,
 Ἐξ ἀρετῆς ἓνα πρῶτον ἐφημερίων θεραπεύσας.

[θ'] Περὶ Κενταυρίου μεγάλου.

- Νῦν δ' ἦτοι διερχῶ μάλ' ἀριφραδές, οὐδέ σε κεύσω
 115 Κενταύρου Κρονίδαο φερώνυμον εὔρεμα ῥίζαν
 Χείρωνος σθεναροῦ, τὴν παρ νάπη εἰνοσιφύλλῳ
 Πηλίου, ἣ νιφόντι κιχῶν ἐφράσσατο δειρῇ.

103 ἔ, Hermannus. τε, A. „Scholiastes: πεσσὸν ἐξ αὐτοῦ ποιήουσαι“. — κακῆς ἐν κυμονι ρυσαι, B. κακῶς ἐγκύμονι ῥύσει, A. Emendavit Hermannus: „ῥύσις κακῶς ἐγκύμων est tractus quo mala quidem arte, sed feliciter ex utero protrahitur fetus“. — 104 καλλιθέμεθλον, e coniectura. καλλιγέμεθλον, B. καλλιγένεθλον, A. κόλπῳ καλλιθέμεθλα vel καλλιγένεθλα, conj. Weigelius. — ὑπ' ἐμβρύου, A. Verum restituit Hermannus Orph. p. 751. — Τίτulum dedit B. Βράθυος Κυπάρισσος, A. Βράθυ Κυπάρισσος, Rentorfius. — 105 ἀγκυλομήτεω, Hermannus. ἀγκυλομήτου, A. — 107 τε, Hermannus. καὶ, A. — σθενδρον τε B. — 108 βρόγχοιο, e coniectura. βρόγχοις, B. βράγχοις, A. — 109 Τοῦτο γὰρ θεός, B. — 110 ἰσχιάδας, Rentorfius. σχιάδας, A. — 111 εὔρετ' Ὅσιρις, e coniectura. εὔρετο νεῖρις, A. — 112 ἥδ' ἔ, e coniectura. ἥ δ' ἔ, A. Ἐκνώπου, B. Ἐκνώβου, A. Insula Canopus ab ipsa Aegypto discernebatur. Mela II. 6, 7. Plin. N. H. V. §. 128. — 113 θεραπεύσης. B. — Κενταύριον μέγα, Κενταύριον λεπτόν, B. — 114 Hunc versum e coniectura restitui. νυν δὲ τοῖς μαλ' ἀριφραδὲς οὐδ' ἐνευσω, B. Τὴν δὲ τὴν ἰερὴν μάλ' ἀριφραδὲς ὧ δ' ἐνέλω, A. δέ γε, Rentorfius. — 116 τὴν παρ, Hermannus. νάπη εἰνοσιφύλλῳ, ego ex coniectura. In B. fuit: ἡ περναπαις ἡν εἰσιφυλλῶν, in A. ἡν παρνασσῶ εἰνοσιφύλλῳ, unde Spitznerus de versu heroico p. 41 scripsit: χείρωνος σθεναροῦ, Παρνασσῶ ἐν εἰνοσιφύλλῳ. — 117 Πηλίου, Hermannus. Πηλῖω, A. — ἣ νιφόντι, e coniectura. ἐννηφόντι, A. ἐν νιφόντι, Rentorfius. — ἐφράσσατο, Rentorfius. ἐφιάσατο, A. — „Ἐν νιφόντι δειρῇ pro νιφάσσει more poetarum Alexandrinorum“. Hermannus, qui item monuit, in vss. 115. 117. auctorem usum fuisse Nicandri Theriacis 501. 2.

- Ἦν βαθύρους Ἀχελῷος ἐγείνατο, καὶ φάτο πᾶσιν
 Ἑσθλὴν Παιήων Ἀσκληπιὸς ἠπιόδορος
 120 Κικλήσκειν πανάκειαν, ἐπεὶ πάνθ' ὅσσα βροτοῖσι
 Φλεγμαίνοντα πάθῃ παύει καὶ κρούσματα πληγῶν,
 Ὑστερικαῖς τε γυναιξὶ λίην σωτήριόν ἐστι,
 Στραγγουροῦντά τε παύει ἐν ἡματι καὶ λιθιῶντας.
 Ἦν κέλομαί σε λαβεῖν φαεσιμβρότου Ἡελίοιο
 125 Ἀντέλλειν μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρυθρόν
 Ὄρη ἐν εὐαρινῇ ὅτε οἱ πληροῦνται ἅπαντα.
 Πάντα γὰρ ἴησαιτο πάθῃ πολυφάρμακος οὔσα.

[ι'] Βούφθαλμον.

- Βούφθαλμον δ' αἶρειν ἐπιβάλλεο Εἰλειθυΐης
 Μήνης αὖξομένης φαεσιμβρότου ἀγλαέ κοῦρε
 130 Πρὸς τε φόβους τοὺς γινομένους καὶ δαίμονας ἐχθροὺς
 Βασκοσύνας τε κακὰς μερόπων καὶ φάρμακα λυγρά.
 Ταύτην τὴν βοτάνην Διὸς ὀφρὺα πᾶς ὀνομάζει.
 * * *
 Χρυσωπὸν στίλβει παρυπεύκνυλος ἀνθεμὶς ἀβρή.
 Τῆς βοτάνης τὴν ῥίζαν ἐπὴν ἀλγῇ τις ὀδόντα
 135 Λαμβανέτω, μούνην δὲ μασησάμενος παραχοῆμα

118 βαθύρους, e coniectura. βαθύροους, A. Vide Buttm. Gr. ampl. T. I. p. 85. — 119 Ἑσθλὴν Παιήων, Hermannus. ἐσθλὴν, A. νεσθιον, B. Παιᾶνα, A. Παιαντα, B. Ἀσκληπιὸν ἠπιόδορον, Rectorfius. — 120 Κικλήσκειν, Hermannus, „iussit utilem omnibus panaceam vocare“. κικλήσκει, A. — ὅσσα, Rectorfius. ὅσα, A. Versus 120—126 prosa oratione circumscripti exstant hodie in supposititiis Dioscor. III, 6. T. I. p. 349. Spr. servatis nonnullis carminis nostri verbis, quibus ego sum usus. — 123 ἐν ἡματι, Hermannus defendit, idem esse dicens, quod alibi dicatur παραχοῆμα. Ego conieceram ἐνέμασι (coll. Herm. Elem. D. Metr. p. 57) e Dioscoride, ubi ἐν ἐνέμασι legitur, putans quidem auctorem supposititiorum integrior apographo carminis usum fuisse, quam quae nunc nobis sunt praesto. αἶματι, Rectorfius. — 127 πολυφάρμακος οὔσα, B. Dioscorides. πολυφάρμακον * *, A. cui Rectorfius ἔργος addidit. — 128 ἐπιβαλλοεῖς εἰλειθυΐης, B. unde primus haec verba addidi, quae in A. prorsus deerant. — 129 omittit B. — 130 τοὺς γινομένους, B. βασκοσύνας, A. — 131 κακὰς μερόπων primus addidi ex B. Aberant in A. — 132 Διὸς δ. π. ὀνομάζει, primus addidi ex B. Aberant in A. — 133 Χρυσωπὸν, B. Χρυσωπτόν, A. „Ante hunc versum lacunae signa ponenda. Exciderunt enim nonnulla. Hic versus ad anthemidem pertinet, de qua Dioscorides III. 144. Fortasse etiam post hunc versum aliquid deest. Certe Dioscorides in anthemide nihil de dentibus“. Hermannus. — 134 ἐπὴν, Hermannus, qui alia voluerat in Orph. p. 718. ὅταν, A. — 135 α δε, B.

Εὐθὺς ἀποπτυσάτω καὶ ἐλεύσεται ἔκτοθι ῥεῦμα.
 Γαστέρα δ' εἴ τις ἔχει στεγνὴν καὶ ἀνέκκριτον οὔσαν
 Μωλυθεῖσα καθαίρει ἀνεγκλήτως καὶ ἀλύπως.

[ια'] Παιονία.

- Πασάων βοτανέων βασιλῆϊδα δίζεο κοῦρε,
 140 Σειρίον ἀντέλλοντος ὅτε σκυλακόδρομος ὥρη,
 Νυκτιφάης τ' ἄστροισι θεὰ πλήθουσα σελήνη
 Δέρκεται τότε δ' ἡελίῳ μέλλουσα συνάπτειν,
 Πασιθέην, ἣν πάντες ἐδωρήσαντο ἄνακτες
 Ἀητοῖδῃ παιᾶνι θεῶ κατὰ μακρὸν Ὀλυμπον.
 145 Δῶκε δὲ παιονίην καλέσας κατ' ἀπείρονα γαῖαν
 Παιδὶ ἐῷ πανάκειαν ἔχειν ἀκεσίμβροτον ἄνθος.
 Ἦν ποτε πεντόροβον κλῆζουσι Ῥέης πολιῆται
 Κίμβαλά τε Φρυγίης μητρὸς μακάρων βασιλείης,
 Κρηταέες δέ εἰ Δικταῖοι Διὸς ὑψιγενέθλου
 150 Γαμόροι ἧς κλῆζουσι φερώνυμον ἀθανάτου γῆς·
 Ἦν πάντες καλέουσι θεοὶ μάκαρες γλυκυσίδην
 Ἀμβρόσιον βλάστημα καὶ εὐανθῇ ἐκάτερθεν·
 Ἡελίου δ' Αἴγυπτον ὅσοι περιναϊετάουσιν

136 ὁποπτυσάτω, Rentorfius. ἀποπτισάτω, A. ἐκτο εἰρευμα, B. — 137 ἀνέκκριτον, Hermannus. ἀνεγκριτον, B. ἀνεγήκριτον, A. ἀνέγκριτον, Rentorfius. — 142 „Perdurum est τότε δ' s. ut vix dubitari possit, quin scripserit δέρκεται φάος ἡελίῳ μέλλουσα συνάπτειν“. Hermannus. — 144 Ἀητοῖδῃ, e coniectura. Ἀητωεῖδῃ, B. Ἀητῶ δῃ, A. De Latona tamen sermonem esse non posse, apparet ex vs. 145. καλέσας. — 145 Δῶκε δὲ, Hermannus. Δῶκε δῃ, A. Verba ita inter se cohaerent: *Pasitheam quam omnes Dii donaverant* (hinc flori nomen) *Letogenae Paeoni Deo in amplo Olympo, hic filio suo (Aesculapio) dedit, nominans eam paeoniam in terra immensa, ut ille hac herba ut medicamine praestantissimo uteretur* — κατὰ πῖρανα γαῖαν, B. — 146 ἐῷ — ἀκεσίμβρωτον, A. — 147 πεντόροβον, Hermannus. πεντόβορον, A. Vide Sprengel. ad Dioscoridem Vol. II. p. 561. — πολιῆται, B. πολλῆν τε, A. — 148 μακάρων, A. — βασιλείης, A. B. βασιλλίσσης, Rentorfius. — 149. 150 Recepi Hermanni coniecturas, quibus haec ad eas confirmandas subiicit: „Vocabatur haec planta *Ἰδαῖοι δάκτυλοι*, Dioscorid. III. 147. *Κρηταέες*, Lobeckius Aglaoph. p. 1160. *Γαμόροι* nonnisi Dorica forma usitatum fuisse videtur“. *Κρητες δ' ἰκταῖον διος μελοπογενέθλης*, B. *Κρηταίεις δέ τε ὑστάτιοι καὶ ὀψιγενέθλοι*, A. unde orta erat Hermanni prior coniectura Orph. p. 751. — In altero versu *Γλαβρήνην*, B. *Γλαβρήνων*, A. *Γλάβρηνον*, Rentorfius. — 151 μακάρεις, A. — 152 εὐανθῇ, Hermannus, qui Orph. p. 718 rem discernere non ausus fuerat. *ἡδεῖαν*, A. *εἰδεαν ἐκαλεον*, B. Hermannus laudat Dioscoridem l. c. *παραφνάδας ἔχων πολλὰς*. — 153 *περιναϊετάουσιν*, B. *περιναϊεσταύουσιν*, A. Errorem typographicum correxit Rentorfius.

- Ἀγλαοφώτιδα πάντες ἐπικλήζουσι βοῶντες,
 155 Φέγγεος οὔνεκα λαμπομένον πυρὸς ἄνθος ἀναίθει.
 Ἦν κυνὸς ἀντέλλοντος ἀναίρεο κοῦρε δαΐφρον,
 Πρὶν μέγαν ἥελιον τὸν ἀτέρμονα κύκλον ὀδεύειν,
 Μὴ σε θεοὶ βλάβῃσι νόῳ καὶ ἐχέφρονι βουλῇ
 Τὴν ὥρην προλιπόνθ', ἣν σε φράζεσθαι ἄνωγα.
 160 Οὐ γὰρ ἐν ἀθανάτοισιν ἀτημελὴ πεφάτισται,
 Οὔνεκα δὴ καλέονσι κυνὸσπαστον κατ' Ὀλυμπον
 Ἀθάνατοι μάκαρες ἐφιαλτεῖαν τε βοῶσιν.
 Κρημναμένη δεινὴ γὰρ ἀποτρέψαι κακότητος
 Φαρμακίδον φοβερῶν καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων,
 165 Πρὸς τε φόβους δυνατὴ καὶ δαίμονας ἡδ' ἐπιπομπάς,
 Καὶ πυρετὸν φρίκαισι καταρχόμενον στυγέοντι
 Νυκτερινὸν τε καὶ ἡμερινὸν χαλεπὸν τε τέταρτον.
 Ὅντινα καὶ τηροῦσι Διὸς φύλακες μεγάλοιο
 Ἄγγελοι ἐξήκοντα τριηκόσιοι δ' ἐπὶ τούτοις.
 170 Ταύτην γὰρ λέγεται ποτ' ἐν οὔρεσι ῥιζωθεῖσαν
 Δαίμονας ἐξελάσαι κεῖνον τόπον οἰκήσαντας.

155 Φάγγεος, A. Correxuit Rentorfius. „Non dubitandum quin scripserit: οὔνεκα λαμπομένον πυρὸς ἀγλαὸν ἄνθος ἀναίθει“. Hermannus. — 157 αῤτεμονα, B. — 158 νοων, B. Accuratus haec explicat Theophr. Hist. Pl. IX. 8, 6. — 159 Recepi Hermannii coniecturam, qui alia suaserat Orph. p. 751. ὥρην αἰ προλιπόντα σε, B. unde ego suspicatus fueram: ὥραίνην προλιπόντα, τό σε. In A. est: ὥρην ὥς προλιπόντα σε, ἦν. — 160 ατημελινε πεφανται, B. Emendavit Hermannus. Ab A. totum hemistichium aberat. — 161 κυνὸς παστόν, A. Cynosbaton alii cynopastorin alii neurospaston vocant. Plin. N. H. XXIV. 14. s. 74. — 162 μακαρες, B. μακάρον, A. — ἐφιαλτεῖαν, e coniectura. Cfr. Pors. ad Eur. Hec. 533. Elmsl. ad Eur. Med. p. 183 not. Lips. ἐφιαλτιον τα, B. ἐφιάλτιόν τε, A. — βοωσιν, B. — 163 ἀποτρέψαι, Hermannus. ἀποστρέψαι, A. — 164 φυλλα, B. — 166 φρίκαισι, Hermannus. φρίκεσσι, A. — στυγέοντι, Hermannus. στυγέοντα, A. — 167 χαλεπὸν τε, Rentorfius. χαλεπὸν δὲ, A. — 168 ὄντινα, sc. πυρετόν, Hermannus. ἦν τινα, A. — τηροῦσι κεῖς μεγάλοιο, A. Reliqua supplevi ex B. — 169 δ' ἐπὶ, A. B. τούτοις, B. ἔργοις, A. Sunt dies anni. Post hunc versum A. inserit ὄφελον, ut initium novi versus; omittit B. „Scribendum esset τρηκόσιοι τ', si Aldinae ἐπὶ ἔργοις verum esset. Sed id videtur correctoris esse, qui quod ἦντινα legeret, de herba hos versus accipiens efficaciam eius dici putabat. Quod in Aldina adiectum est ὄφελον, corruptum est ex ὠφελεία, quae glossa ad ἔργοις adscripta fuerat“. Hermannus. — 170 Αὕτη γὰρ — ῥιζωθεῖσα, Rentorfius. — 171 Versum restitui ex B., nisi quod pro τοὺς τὸν, quod in eo legebatur, post Hermannum reposui κεῖνον. — Δαίμονας ἐκεῖθεν ἀπαῖραι τὸν τ. ο., A.

[ιβ'] *Περὶ πολίου.*

- Δεῖ δέ σε καὶ περὶ σῶμα φορεῖν πολίοιο κόρυμβον*
Πρὸς τὸν ἀπαυλισμὸν τὸν ἀπ' αἵθερος ὃν καλέουσιν,
Ἄνθρωποι χαλεπὴν ἱερὴν νόσον ἀμπλακιῶτιν,
 175 *Οἱ δὲ σεληνιακὴν ἐπὶ σῶμα κακὴν ἐπιπομπήν·*
Καὶ κόπον ἐξελάσαι δυνατὴ τριφθεῖσα μετ' ὄξους
Ἡ βοτάνη καταχειομένη πόδας ἀκροκορύμβους.

[ιγ'] *Μῶλυ.*

- Μῶλυ δὲ ριζοτομηθὲν ἄρεις πρὸς φάρμακα λυγρὰ*
Φαρμακίδων χαλεπῶν καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων,
 180 *Τοῦτο γὰρ Ἑρμείας Λαερτιάδῃ Ὀδυσῆϊ*
Δῶκε φορεῖν περὶ σῶμα προσανψάμενον φυλάκειαν,
Αἰαλὴν εἰς νῆσον ὅτ' εἰς κλυτὰ δώματα Κίρκης
Ἦϊε, πολλὰ δέ οἱ κραδίη φρεσὶ μερμήριζεν.
Οὐδὲ γὰρ οὓς ἐτάρους ἦδει δυνατοὺς ὑπαλύξαι,
 185 *Εἰ μὴ τοῦτό γ' ἔδωκε διάκτορος Ἀργεϊφόντης*
Ἐκ γαίης ἐρύσας ἐναλίγκιον ἄνθεϊ λευκῷ
Ὡς γάλα λαμπόμενον καρποτρόφον, αὐτὰρ ἔνερθεν
Ναρκίσσῳ ἵκελον, ῥίζῃ ζοφοειδὲς ἰδέσθαι.
Πάντα γὰρ ἔξακέσαιο βροτοφθόρα φάρμακα λυγρὰ.
 190 *Τὴν βοτάνην περὶ σῶμα φορῶν ἐχθροὺς ὑπαλύξεις.*

175 σεληνιακὴν ἐπὶ σῶμα κακὴν, Hermannus. σεληνιασμον οἱ δε σωματικην, B. σεληνιασμον σωματικην δ', A. — 177 καταχειομένη, B. καταχειομένη, A. „Turpiter expletus versus. Poeta opinor scripserat:

κακχυμένη περὶ ταρσά τε καὶ πόδας ἀμφικορύμβους“.

Hermannus. — 178 ριζοτομίσθεν αρω, B. — 179 φαρμακόδων, A. Correxuit Rentorfius. — 180 Λαερτιάδι Ὀδυσσῆϊ, A. Correxuit Rentorfius. — 182 Εαι την, B. — εἰς, B. ἐς, A. — 183 Ἦϊε, Hermannus. Ἦει, A. — οἱ, Hermannus. οἱ, A. — 184 ἐταρους εἶδε ἐν δυνατοὺς δυπαξαι, B. ὧς ἐτέρους ἦδε ἐν δυνατοὺς ὑπαύξαι, A. ἐτέρως ἦδει, Rentorfius. ὑπαλύξαι, Pierson. ad Moerid. p. 301. Emendavit Hermannus; ego antea coniecera: Οὐ κε γὰρ οὓς ἐτάρους ἐνερθεν δύνατ' οἶος ὑπάξαι. — 185 γ' ἔδωκε, Hermannus. γε δῶκε, A. — 186 ἐρύσας, Hom. Od. κ. 303. ἀρύσας, A. — ἐναλίγκιον, A. Correxuit Rentorfius. ἐναλιανκειον, B. — ἄνθεϊ, puncta diaereseos posuit Hermannus. — 187 καρποτρόφον, e coniectura. καρποφθόρον, A. — ἐνερθεν, Hermannus, ἐπειτα, A. „Obversabatur librario illud quod saepissime legisset“. — 188 ῥίζῃ, B. Hom. Od. κ. 304. ῥίζα, A. — ζοφοειδεις, B. — 190 Quae hinc sequuntur, primus addidi ex B. Ab A. omnia aberant. ἐξακέσεο, B.

ιδ' Ἐναλιδρῦς.

- Αὐτὰρ ἄλὸς κόλποισι καθεζομένην ἱερὴν δρῦν,
 Κύμασιν ἔν πάντεσσι τετιμένον ἔργος ἄφυλλον
 Ἦδ' αὐτῷ πόντοιο Ποσειδάωνι ἄνακτι
 Ἀνθελετή, τὴν πάντες ἐπιχθόνιοι καλέονσιν,
 195 Λάμβανε τεχνήεντι νόῳ καὶ ἐχέφρονι βουλῇ
 Ἦν τῇλ' Οὐλύμποιο θεὰ φθίνουσα σελήνη
 Δέρκεται, καὶ μίσγε ῥόδων εὐῶδες ἔλαιον,
 Καὶ χροῖαισι πρόσωπον ἐπὴν ἐπὶ προῶγμα πορεύῃ·
 Καὶ τότε σοι συνέριθες ἄμ' ἔψεται ἰὰ φοβεῦσα.
 200 Τοῦτο γὰρ ἔστιν ἄκος καὶ ἀλεξήτηριον ἐχθρῶν
 Πάντων ὅσα τε γαῖα φέρει καὶ πόντιον οἶδμα.
 Ζωογονεῖ τε βρέφη [ἀλόχοις] ὑπὸ γαστρὶ φορηθέν.
 Πρὸς τε φόβους τοὺς γινομένους ἔχε μιν κατὰ νύκτα
 Βασκανίην τε κακὴν μερόπων καὶ πῆματα λυγρά,
 205 Ἦ καὶ δῶμα φυλάσσει ἀπόρρητόν τ' ἀποπέμπει.
 Ὅσοι γὰρ φθονεροὶ μὲν ἀφροσύνησιν, μέμνηται
 Ἐρχομένων δ' ἐγγὺς τούτων, τότε κάρφος ἀνοίγει.
 Ταύτην παμμήτωρ φύσις εὔρετο· μηκέτι λῶας,
 Μαντοσύνης ἔνεκεν δόλιχ' ἢ πτερὰ μηχανάνας
 210 Πτηνοὺς ἄνθρωποι θαυμάζετε· καὶ γὰρ ἀμείνων.

191 κολποισιναεζομενην, B. De ipsa planta v. Theophr. Hist. Pl. IV. 6, 7. — 192 λυμασινενποτεραισιν — αφυλλο, B. — 193 Ποσειδαωνι, B. — 194 ανθελετή, praelata, Hermannus. ανθητα-θη, B. — τήν „refertur ad ἄλὸς δρῦν“. Hermannus. — 196 Πνλιτεν — φθεινουσα, B. — 197 Δερκετεκαιμιστε, B. — 198 χρεισαιτο, B. „Sermo est de philtis et artibus magicis“. Hermannus. — 199 αμεμψεται αφοργευια, B. — Ἰὰ, venena; de heterogene plurali v. Buttm. Gr. Gr. Vol. I. p. 216. — 200 ἐχθρῶν, Hermannus. ανδρων, B. — 201 παντανοσοσσαιγαια — υδμα, B. — 202 ἀλόχοις, Hermannus. Ego conieceram λοχλαις, ut proleptice diceretur. In B. lacuna. — 203 μιν, Hermannus. μεν, B. — 205 δῶμα, Hermannus. οῶμα, B. — 206 Ὅσοι, Hermannus. οσον, B. — αφεστηκασιν, B. — 207 δε εγγυς — ανυγει, B. — 208 ταυτη, B. — εὔρετο, Hermannus. ευρε, B. — μηκατι ταους, B. De ου et α saepe inter se confusis v. Elmsl. ad Eur. Med. 764. Jacobs. addit. ad Athen. p. 133. Qui iam sequuntur duo versus in B. ita erant scripti:

ἢ πτηνοὺς ἄνθρωποι θαυμάζεται και γαρ εμεινεν
 βασκοσυνης ενεκεν δειληαπτερα μηχαναυτες.

In iis ego mutaveram θαυμάζετε et ἀμείνων, reliqua emendavit Hermannus, ordine versuum simul transposito.

ιε' Χρυσάνθεμον.

Ἐνδροσον ἐκ γαίης αἶρειν χρυσάνθεμον ἄγνόν,
 Πρὶν μέγαν ἡέλιον τὸν ἀτέρμονα κύκλον ὀδεύειν,
 Καὶ περὶ σῶμα φόρει, καὶ ἔχ' εἵματος ἐντὸς αἰέρων.
 Κρημναμένη δύναται γὰρ ἀποτρέψαι κακότητος
 215 Φαρμακίδων ἀλόγων καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων.

ις' Ἐρύσιμον.

* * *

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΛΑΙΑΙ.

α' *).

* * *

β'.

Τὴν ῥάμνον ἣν τις ἄρη ἐν λειψοσελήνῃ καὶ βαστάζει, ὠφε-
 λεῖ πρὸς φάρμακα καὶ πρὸς ἀνθρώπους φαύλους. ἀρμόζει δὲ
 φορεῖν αὐτὴν θρέμματα καὶ πλοίοις περιτίθεσθαι. ὠφελεῖ δὲ
 καὶ πρὸς πόνον κεφαλῆς καὶ δαίμονας καὶ ἐπιπομπάς.

γ'.

Ἀρτεμισίαν τὴν βοτάνην εἴ τις ἔχει ἐν ὁδῷ, λύνει τὸν κάμα-
 τον. καὶ ἐν τοῖς ποσὶν εἰλουμένη θηρεῖα διώκει καὶ δαίμονας.
 αἷμα δὲ ἐπ' αὐτὴν περὶ τὰ ἄρθρα σκιρῶσθῃ, κλωνία λαβὼν μῖζον

212 ἀρτεμονα, B. — 213 φορεῖν καὶ ἔχων ἐντὸς εἵματος δι-
 ῶων, B. Emendavit Hermannus. — 214 κρημναμένη, B. — ἀποστρέ-
 ψαι, B. Correxuit Hermannus. — 215 αλοχων, B. Correxuit Hermannus.
 — φυλλα, B.

*) Scholia edidi ex Aldina (A.) et nothis ap. Dioscorid. Saraceni, qui
 et ipse codice est usus p. 476 (S.), at ιδ'. ιε'. ις'. ex B. S. Quum non-
 nulla modo in hac modo in illa editione desiderantur, suo semper loco ac-
 curate indicavi, unde sint desumta.

β'. ex A. S. ἣν S. ἐν. A. — ἄρη S. ἄρην A. — ἐν addit S. — βα-
 σταίνει S. βαστάζει A. — πλοίοις ex corrupta lectione ortum; v. ad carm.
 vers. 21.

γ'. ex A. S. τὴν addit S. — ἐν τοῖς S. τοῖς A. — εἰλουμένη A. ὁ
 φορῶν S. — μῖζον A. μῖζω S. — ὑπαγὴ S. ὑπάγει A.

μετὰ ῥοδίνου· καὶ ποιήσας ζέσαι εἰς χύτραν σύγχριε τὸν πονοῦντα ὅλον ὡς ὑπάγῃ κοιμᾶσθαι. καὶ ὑστερικαῖς γυναιξὶ πάννυ βοηθεῖ, στραγγουρίαν παύει καὶ ὀπισθοτόνου ῥῆγμα.

δ'.

Ταύτην εἴ τις φορεῖ περὶ τὸ σῶμα, ἄπονος μένει. καὶ ὀφθαλμοὺς ὠφελεῖ, χοιράδας, ἀντιάδας, σταφυλὴν καὶ τὰ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν, ἄρθρα τε καὶ νεύρων ὀδύναις καὶ ὀδόντας, ψώραν ἐκ λιμοκτονίας, λοχιῶν ἔμμηνα κατασπασθέντα. ἐν ὕδατί τε χλιαρῶ προσκλυζομένη εἰς τὰς χεῖρας, πρὸς φόβους καὶ βασχοσύνας καὶ δαίμονάς ἐστι πάννυ καλή. διὸ λάμβανε τὴν βοτάνην, ὅτε αὖξει ἡ σελήνη καὶ ἡλίου ἀνατέλλοντος.

ε'.

Ὁ περιστερεὼν ὁ μὲν ὀρθὸς τείνει τὸ αἰδοῖον, ὁ δὲ ὑπτίος ξηραντικός ἐστιν. ὠφελεῖ δὲ ὁ ὀρθὸς περιεφθείς πρὸς πόνους ὀφθαλμῶν. ποιεῖ πρὸς ἀμβλυωπίαν, καὶ κεφαλῆς πόνον καὶ κάματον παύει. τριφθεῖσα μετ' ὅξους χοιράδας ἀντιάδας τε παραχρῆμα παύει. ὅτε δὲ τις φρικιᾷ, ἀπὸ ταύτης κλωνία λαβὼν κατέναντι στήθι τοῦ φρικιῶντος μόνος καὶ εὐθὺς θεραπεύεται.

ς'.

Αὐτὴν τὴν δίκταμνον ξηράνας τρίψον ἐν ταῖς χερσὶ σου. καὶ ὡς ἄλφιτον ποιήσας καὶ βαλὼν σταλαγμένον οἶνον θίγε τοῦ σώματος. πρὸς πάντα γὰρ τὰ ἐρπετὰ ἀρμόζει, ἔλκη δὲ καὶ τὰς σαπρὰς νομὰς πληροῖ προκαθαίρον. καὶ σκολοπισθῇ τις, προσκατάπλασσε καὶ εὐθέως ὠφελεῖ. πρὸς σπλῆνα δὲ καὶ τὰ ἐν κρυφίοις τόποις πάθη φλεγμαίνοντα κατάπλασσε ὡς ἄλφιτον ποιήσας. αἶρε δὲ τὴν βοτάνην ἐν ἔαρι καὶ ἐν τοῖς καύμασι καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ.

ζ'.

Ἐλελίσφακον λύει ψυγμὸν καὶ βῆχα. πρὸς πάντα δὲ τὰ

δ'. ex A. S. ἐκ λιμοκτονίας S. κλιμοκτονίας A. — σελήνη ἡλίου S.

ε'. ex A. S. ἀντιάδας τε, copulam adieci e vs. 68. — στήτω — μόνον S.

ς'. ex A. S. σταλαγμὸν S. — οἶνον A. S. — πρὸς ἔλκη A. S. — προσκατάπλασσε κ. ε. ὠφελήσεις S. — ἔαρι omitta praepositione S.

ζ'. ex A. S. λυγμὸν Ruellius. — βῆχα omisso καὶ A. S. — κρηῶν λυθὲν A. κρηῶ ληφθὲν S. — αἰμοποτικούς A. S. — λόγια S. — αἱ κάκισται S. — ἐκβάλλουσιν ἔμβρυα. S.

κακὰ ἔλκη, σὺν ῥοδίνῳ καὶ κηρῷ λυθέντι ὠφελεῖ, σπληνὸς πόνον καὶ δυσεντερίαν θεραπεύει πινόμενον μετὰ οἴνου λευκοῦ. ἔξ ἴσου τοὺς αἱμοπτυνικοὺς προποτιζόμενον θεραπεύει. καὶ πρὸς πάντα ποιεῖ λοχεῖα γυναικός. αἱ κάκισται δὲ γυναικὲς πέσσον ἔξ αὐτοῦ ποιήσασαι προστιθέασι καὶ ἐκβάλλουσι τὰ ἔμβρυα.

η'.

Κυπάρισσος βοτάνη ὠφελεῖ πρὸς βρόγχους καὶ ὠτία καὶ ἀντιάδας καὶ ὕδρωπα καὶ ἰσχυάδας θεραπεύει.

θ'.

Κενταύριον ὠφελεῖ πρὸς φλεγμαίνοντα πάθη καὶ κρούσματα πληγῶν. ὕστερικάς γυναιξὶ βοηθεῖ στραγγουριῶντάς τε παύει καὶ λιθιῶντας. αἶρε δὲ τὴν βοτάνην ἐν ἔαρι ἡλίου ἀνατέλλοντος.

ι'.

Ταύτην τὴν βοτάνην σελήνης αὐξανούσης λαμβάνειν δεῖ. ποιεῖ δὲ πρὸς φόβους καὶ δαίμονας καὶ βασκοσύνας καὶ φάρμακα κακὰ ταῦτα ἀποστρέφουσα. καὶ ὀδόντα εἴ τις ποτε τὴν ῥίζαν μασησάμενος εὐθὺς ἀποπτύσῃ, τὸ ῥεῦμα στέλλουσα ὠφελεῖ. λύει δὲ καὶ γαστέρα.

ια'.

Παιονία βοτάνη αἴρεται ἐν τοῖς κυνοκαύμασι πρὸ τοῦ τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν καὶ κρεμᾶται. καὶ ὠφελεῖ πρὸς φάρμακα καὶ βασκοσύνας καὶ φόβους καὶ δαίμονας καὶ ἐπιπομπὰς καὶ εἰς πυρετὸν ἐκ φρικιάσεως νυκτερινόν τε καὶ ἡμερινόν καὶ τεταρταῖον. λέγεται δὲ ὅτι ποτὲ ἐν τῷ ὄρει, ἔνθα ἦσαν δαίμονες, φνεῖσα τούτους ἀπεδίωκε.

ιβ'.

Αὕτη ἡ βοτάνη φορομένη περὶ τὸ σῶμα ὠφελεῖ πρὸς σεληνιασμόν καὶ κόπον. δύναται δὲ τριφθεῖσα μετὰ ὄξους ἡ βοτάνη καὶ καταχεομένη πόδας ἀκροκορύμβους ὠφελεῖν.

η'. ex A. S. βρόγχους A. S. — ἰσχυάδας S. ἰσχυάδα A.

θ'. ex S.

ι'. ex A. S. φάρμακα κατὰ ταῦτα S. — μασησάμενος ἀποπτύσῃ, εὐθὺς S.

ια'. ex A. S. ἀνατεῖλαι S. — οἰπιπομπάν S.

ιβ'. ex A. In codice Saraceni non exstittisse videtur, quum ille hanc paraphrasin ex editione Aldina sumsisse testetur.

ιγ'.

Αὕτη ἡ βοτάνη ῥιζ[οτο] μηθεῖσα καὶ περὶ τὸ [σῶ]μα φο-
ρουμένη ὡφ[ελεῖ] πρὸς φάρμακα καὶ [βασ]κανίαν.

ιδ'.

Ταύτην τὴν βο[τάνην ὅταν] ἡ σελήνη λίγη [μῖξον] μετὰ ῥο-
δίνου ἐ[λαίου καὶ] χρῖσόν σου τὸ πρό[σωπον], ὅταν ἐπὶ πρά-
γματ[α ἀπελ]θῇς. ζωογονεῖ δὲ [καὶ παι]δία ὑπὸ τὴν κο[ιλίαν]
φορουμένη καὶ [πρὸς τοὺς] φόβους τοὺς γι[νομέ]νους ἔχε κατὰ
ν[υκτιά. καὶ] πρὸς βασκανία[ν τε] καὶ πάντα τὰ [κακὰ] ὡφελεῖ
καὶ τὸ σ[ῶμα] φυλάσσει· ὅσον [γὰρ] οἱ βάσκανοι ἀφε[στή]κασιν,
μέμνη[εν· ἐρ]χομένων δὲ αὐ[τῶν ἐγ]γὺς ἀνοίγει τὸ κά[ρπος].

ιε'.

Τοῦτο τὸ χρυσάν[θεμον εἴπερ] αἴρεις ἐκ τῆς γῆς π[ρὸ τοῦ]
τὸν ἥλιον ἀνατέ[λλειν] καὶ περιάπτει[ς τῷ σώ]ματι καὶ ἐκ τοῦ
[τρα]χήλου ἀποκρημν[ῆς], ὡφελεῖ ἀποστρέφ[ον] τὰς φαρμακίδας
γι[ναῖκας] καὶ πάντας τοὺς βασ[κάνους].

ις'.

Ἐρύσιμον· λείον μετ' οἴνου πρὸς κοιλίας πόνον πιέτω. ἐὰν
δὲ κόκκους ζ' εἰς οἰκίαν βάλης, ἀψιμαχία ἔσται.

ιγ'. ex B. S. Sed quum margo codicis B. adeo attrita fuisset, ut Weigelius non amplius omnia verba dignoscere posset, natae inde sunt satis multae lacunae, quas tamen editione Saraceni collata omnes explere licuit. Quae proinde in hoc et seqq. capp. uncis inclusa leguntur, ea unice Saraceno debentur; quae cum hoc codex B. communia habet, illis libera videntur. — ρηζ B. — πρὸς S.

ιδ'. ex B. S. ληγει B. — χρῖσθης οὐ τιν B. — σι B. — πράγματι S. Ego correxi. — [ἀπελ]γης B. — ζωογονία ἐν B. — φορουμένην τι B. — ἐχει B. — ὡφελει B. — β[ωμῶ S.] B. — δειν B. — ἀνυγει B.

ιε'. ex B. S. ερεις B. — ἀποκρημν B.

ις'. ex B. S. πινέσθω S. — Additum fuerat in Saraceni codice caput de Elleborine, ab ipso tamen omissum, quia totidem verbis legebatur ap. Dioscorid. IV. 107. de Epipactide. Appendicis instar, et ne quid quamvis minimi momenti desit, adiciam indicem plantarum a poeta hocce descriptarum, quem editor Aldinus ipsi carmini praemisit, desumptum ex codice minus mutilo quam quo in editione est usus:

Χαμαίμηλον.	Ῥάμνος ὄρου.	Ἀρτεμησία μονόκλωνος.
Πενταδάκτυλος.	Ῥπτιος.	Ὁ ὀρθός.
Δίκαμνον μικρόν.	Ἐλελίσφακον.	Βράθυ.
Κυπάρισσος.	Χαμαικυπάρισσος.	Κενταύριον μέγα.
Βούφθαλμον.	Παιονία.	Πόλιον.
Μῶλυ Ἐναλία δρυς.	Χρυσάνθεμος.	Ἐρύσιμον.

De aliis huius carminis codicibus quae Fred. *Dietzius* Vir Celeberrimus in epistola Londino ad Choulantium data scripsit, quia inserendi ea non amplius locus erat, hic addam: „Ein Escorialensischer Codex entspricht aufs Haar dem Wiener, ein Pariser, von *Angelus Vergetius* geschrieben, unter *Hase's* Supplementhandschriften, aufs Haar der Aldina, ein anderer Pariser und einer zu London im Britischen Museum, beide nicht die Verse, sondern nur die prosaische Auslegung enthaltend, ebenfalls der Aldina“.

I N D E X.

(Numerus paginam indicat.)

- Aaron 124
Abietis fungus 159
Abrotanum 29, 145
Absinthium 30, 147
Acalyphe 33
Acetum 138, 160
Acharistum 167
Acidula 57
Acte 125
Adrianum 166
Agaricus 159
Agrimonia 125, 153
Aizon 57
Alcanna 160
Alga palustris 127
Allium 34
Aloë 121, 158
Aloës lignum 158
Althaea 43
Alumen 139, 159
Ambra 159
Ambrosia 154
Amidum 159
Ammi 160
Ammoniacum 159
Ampelos leuce 126
Amygdalae 189
Anacardi 159
Anacardinum 171
Andrachne 59
Anethum 44, 159
Anisum 160, 185
Anthemis 51
Antimonium 159
Antimoron 169
Apium 42, 152, 160
Apostolicon (emplastr.) 176
Araneae tela 137
Aristolochia 85
Arnoglossa 36
Artemisia 28
Ἀρτεμισία μονόκλωνος 201
Asa foetida 159
Asarum 91
Asphaltum 160
Athanasia 169
Atriplex 67
Aurea alexandrina 166
Balsamum 160
Barba Iovis 58
Barroculus 96
Batus 130
Benedicta 169
Betonica 46, 153
Blanca 169
Bulus 160
Borax 161
Βούρθαλμον 207
Brassica 77
Bratheos 48
Βράθυ κυπάρισσος 206
Bryonia 126
Bryonia nigra 127
Buglossa 74
Cacabus Veneris 127
Calamentum 52
Calamus aromaticus 162
Camphora 161
Caniculata 108
Caparus 162
Cardamomum 161
Caryophyllata 174
Caryophylli 117, 163, 187
Caseus 136
Cassia fistula et lignea 161
Castica 124
Castoreum 162
Caulis 77

- Centaurea 99, 206
 Ceba 73
 Cerefolium 66, 149
 Ceronium (emplastr.) 176
 Cestron 46
 Chamaeacte 125
 Chamaedrys 107
 Chamaemelum 51
 Χαμαικυνάρισσος 206
 Χαμαμηλον 200
 Chamomilla 51
 Chelidonia 98
 Χρυσάνθεμον 212
 Chrysanthemum 51
 Cicuta 112
 Cinnama 118
 Cinnamomum 118, 161, 187
 Classa 161
 Clematis 85
 Cochleae 137
 Coloquintida 161
 Colubrina 99
 Confectio Cophonis 172
 Coralli 162
 Coriandrum 68, 186
 Cornu cervi 137
 Costus 118, 162
 Cubebae 162, 188
 Cucurbita 145
 Cuminum 116
 Cyperus 93, 162
 Diacalamintum 173
 Diacameron 173
 Diacastoreum 171
 Diacitoniten
 Diacostum
 Diacyminum
 Diadragagantum
 Diairis
 Diamargariton 172
 Diamoron 176
 Dianthos 172
 Diaolibanum 167
 Diapenidion 175
 Diaprunis 171
 Diarrhodon 175
 Diasatyrion 168, 173
 Diasene 173
 Diathamaron (Diacam.) 173
 Digladium 149
 Δίκτημον μικρόν 204
 Dragagantum (tragacantha) 163
 Dragantum (vitriolum) 162
 Dragontea 99
 Ebulus 125
 Electuarium ducis 174
 Elelisphacus 64
 Ἐλελίσφακον 205
 Elenium 89
 Elleborus albus 101
 Elleborus niger 104
 Elna 89
 Emperiston 170
 Emplastrum apostolicum
 Emplastrum ceronium
 Emplastrum oxyrocroceum } 176
 Ἐνάλιδρον 211
 Enes, Enis 185
 Enula 89
 Erigeron 97
 Eruca 70
 Ἐρύσιμον 212
 Esdra 167
 Eviscus 43
 Faba 128
 Fel 134
 Fenchel 192
 Feniculum 56, 148, 192
 Filonium 167
 Finus 135
 Fungus abietis 159
 Gaisdo 101
 Galanga 117, 163
 Galbanum 163
 Gamandrea 107
 Gariofilata 174
 Gariofilus 117, 163, 187
 Gingiber 116, 175, 189
 Gladiola 149
 Gummi arabicum 163
 Hermodactylus 163
 Hidrocopion 167
 Hiera abbatis de Curia
 Hiera Constantini
 Hiera Galeni
 Hiera Rufini
 Hieracuria
 Hieralogodion
 Hierobotanum 105
 Hygia 167
 Hyoscyamus 108
 Hyssopus 90
 Ierobotanum 105
 Ingber, Ingwer 189
 Iris 88
 Isatis 101
 Iuniperus 131
 Iusquiamus 108
 Iustinum 174
 Katharticum imperiale 172
 Κενταύριον μέγα 206
 Kubeben 188

Kümmel 185
 Lactuca 60
 Ladanum 163
 Lapathum 111
 Leucanthemum 51
 Libysticum 149
 Lignum aloës 158
 Ligusticum 64
 Lilifagus 144, 205
 Lilium 61, 150
 Lingua bovis 74
 Liquiritia 163
 Lithontripon 174
 Lolium 112
 Macedonia 149
 Maces 164, 192
 Malva 109
 Mandeln 189
 Manna 164
 Marathrum 56, 148
 Marrubium 87, 148
 Mastix 164
 Maurella 107
 Meconium 72
 Mel rosaceum 174
 Melissophyllon 96
 Memphitum Yeralogodion 171
 Mentha 93, 151
 Metridatum 167
 Micleta 169
 Μῶλυ 210
 Mumia 164
 Musa aenea 168
 Muscus 164
 Muskatblüthe 192
 Myrica 131
 Myrobalani 164
 Myrrha 164
 Nardus celtica 120
 Nardus indica 119
 Nasturtium 69
 Negelein 187
 Nepeta 52, 154
 Nigella 112
 Nuclei persicorum 191
 Nux avellana 130
 Nux muscata 164
 Nymphaea 127
 Olea fragrantia 176
 Opium thebaicum 164
 Opopanax 164
 Opopyra 168
 Origanum 81
 Ostrutium 65
 Oxy laxativum } 172
 Oxy simplex }

Oxyrocroceum (emplastr.) 176
 Paeonia 94, 165
 Παιονία 208
 Papaver 71, 150
 Papaver palustre 127
 Paratella 111
 Pastinaca 80
 Paulinum 170
 Πενταδάκτυλος 202
 Pepones 147
 Περίστειρα 203
 Peristereon 105
 Pes pulli 59
 Pfeffer 190
 Pfirsingkern 191
 Philoanthropos 174
 Philonium 167
 Picra Galeni 170
 Piganon 41
 Pilulae aureae
 Pilulae diacastoreae } 170
 Pil. sine quibus esse nolo }
 Pionia (paeonia) 165
 Piper 114, 190
 Pix 165
 Plantago 36
 Pliris 174
 Πόλιον 210
 Porrum 49
 Portulaca 59
 Potio muscata } 170
 Potio Pauli }
 Prassion 87
 Psilliticum 172
 Pulegium, Puleium 54, 151
 Pyrethrum 115, 165
 Raphanus 154
 Requies 169
 Ράμνος 200
 Rheubarbarum 165
 Rosa 60, 154
 Rosata novella 175
 Rubea trociscata 169
 Rubus 130
 Ruta 39, 144
 Sabina 48
 Sal nitri 164
 Sal sacerdotis 176
 Salix 133
 Salvia 64, 144, 205
 Sambucus 125
 Sanguis draconis 165
 Sarcocola 153
 Sarcocolla 165
 Satureia 63
 Scamonea 165

Sclarea 151	Tiriaca magna 168
Scordeon 34	Tria sandali 176
Selinon 42	Trifera magna 169
Semperviva 58	Trifera saracenica 172
Senecion 97	Verbena 105
Serpillum 82	Viola 83
Sinapi 75	Vitis candida 126
Sotira 168	Unguentum agrippa
Spica celtica 120	Unguent. arrogon
Spica nardi 119, 165	Unguent. aureum
Spodium 166	Unguent. citrinum
Squinantus (schoenanth.) 166	Unguent. fuscum
Stomaticon 175	Unguent. marciaton
Storax calamita 165	Unguent. populeon
Strignum (strychn.) 107	Urtica 33
Struthion 65	Vulgago 91
Succus rosarum 172	Weischelkern 191
Sulphur vivum 139	Yeralogodion 171
Syrupus rosaceus 175	Ysopum 90
Syrup. violaceus 176	Zedoar 117
Tamarix 131	Zimmt 187
Tela araneae 137	Zinziber (zingiber) 116, 189
Thamarindus 166	Zinziber conditum
Theriaca 168	Zucara rosata
Thus 120, 166	Zucara violata
Thymbra 63	

Pag. 144, v. 75 legit Atrocianus *ut ingenti*.

